SCRIPTORES

HISTORIAE AVGVSTAE

AB HADRIANO AD NVMERIANVM.

HENRICVS IORDAN ET FRANCISCVS EYSSENHARDT

RECENSVERVNT.

VOLVMEN II.

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCLXIIII.

SCRIPTORES

HISTORIAE AVGVSTAE

AB HADRIANO AD NVMERIANVM.

HENRICVS IORDAN ET FRANCISCVS EYSSENHARDT

RECENSVERVNT.

VOLVMEN II.

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCLXIIII.

VITAE

DIVERSORVM PRINCIPVM ET TYRANNORVM

A DIVO HADRIANO VSQVE AD NVMERIANVM

A DIVERSIS CONPOSITAE

IVLI CAPITOLINI

MAXIMINI DVO

Ne fastidiosum esset clementiae tuae, Constantine maxime, 1
singnlos qnosque principes uel principum liberos per libros singulos legere, adhibni moderationem, qua in unum uolumen duos Maximinos patrem filiumque congererem. [seruari deinceps] hunc ordinem, quem pietas tua etiam ab Tatio Cyrillo clarissimo uiro, qui Graeca in Latinum uertit, seruari noluit, [quod quidem] non in uno tantum libro sed etiam in plurimis deinceps reseruabo exceptis magnis imperatoribus, quorum res gestae plures atque clariores longiorem desiderant textum.

Maximinus senior sub Alexandro imperatore enituit. militare autem sub Seuero coepit. hic de nico Threiciae uicino barbaris barbaro etiam patre et matre genitus, quorum alter e Gothia, alter ex Alanis genitus esse perhibetur. et patri quidem nomen Micca matri Hababa fuisse dicitur. sed haec nomina Maximinus primis temporibus ipse prodidit postea uero, ubi ad imperium uenit, occuli praecepit, ne utroque parente barbaro genitus imperator esse uideretur. et in prima qui- 2
dem pueritia fuit pastor, nonnumquam etiam latro, certe qui

INCIPIVNT MAXIMINI DVO IVLI CAPITOLINI *inscriptum in C* ad Constantinum Augustum *add. uulgo* 4 seruari deinceps *del. Mommsenus* 7 quod quidem *del. Mommsenus* 8 reserabo *C* 12 uicini *C* nicino *Casaub.* uicino *vel* uicinae *Salmas.* 17 aculi *C* utroqa *P* 19 nonnumetiam *C* nonnumquam etiam *b* procerte *C* procerto *Salmas.* latro, certe *Eyss.*

atronibus insidiaretur et suos ab incursionibus uindicaret. prima stipendia equestria huic fuere. erat enim magnitudine corporis conspicuus, uirtute inter omnes milites clarus, forma uirili decorus, ferus moribus, asper, superbus, contemptor, saepe tamen iustus. innotescendi sub Seuero imperatore prima haec fuit causa. natali Getae, filii minoris, Seuerus militares dabat ludos propositis praemiis argenteis id est armillis torquibus et balteolis. hic adulescens et semibarbarus et uix adhuc Latinae linguae, prope Thraecica imperatorem publice petit, ut sibi daret licentiam contendendi cum his, qui iam non mediocri loco militarent. magnitudinem corporis Seuerus miratus primum eum cum lixis conposuit sed fortissimis quibusque, ne disciplinam militarem conrumperet. tunc Maximinus sedecim lixas uno sudore deuicit sedecim acceptis
3 praemiis minusculis non militaribus iussusque militare. tertia forte die cum processisset Seuerus ad campum, in turba exultantem more barbarico Maximinum uidit iussitque statim tribuno ut eum coerceret ac Romanam disciplinam inbueret. tunc ille ubi de se intellexit imperatorem locutum, suspicatus barbarus et notum se esse principi et inter multos conspicuum, ad pedes imperatoris equitantis accessit. tum uolens Seuerus explorare quantus in currendo esset, equum admisit multis circumitionibus et cum imperator laborasset neque ille a currendo per multa spatia desisset, ait ei 'quid uis Thracisce? numquid delectat luctari post cursum?' tum 'quantum libet' inquit 'imperator.' post hoc ex equo Seuerus descendit et recentissimos quosque ac fortissimos milites ei conparari iussit. tum ille more solito septem fortissimos uno sudore uicit solusque omnium a Seuero post argentea praemia torque aureo donatus est iussusque inter

6 timoris *B* 13 quibus *C* nec *C* 15 munusculis *B* 18 coherceret *C ita scribitur in Romano Vergilii Georg. IIII 480 Aen. VI 439 VIIII 27* ad Romanam disciplinam *Salmas.* Romana disciplina *uulgo. codicum lectionem retinui quamquam Lachmannus Lucr. II 734 aliter restituit* 24 dedisset *B* 25 eis *B et erata s P*

stipatores corporis semper in aula consistere. hinc igitur factus conspicuus inter milites [clarus] amari a tribunis a commilitonibus suspici impetrare ab imperatore quod uellet, locis etiam militiae a Seuero adiutus, cum esset peradulescens longitudine autem corporis et uastitate et forma atque oculorum magnitudine et candore inter omnes excelleret. 4 bibisse autem illum saepe in die uini Capitolinam amphoram constat, comedisse et quadraginta libras carnis, ut autem Cordus dicit, etiam sexaginta. quod satis constat holeribus semper abstinuit, a frigidis prope semper, nisi cum illi potandi necessitas. sudores saepe suos excipiebat et in calices uel in uasculum mittebat ita ut duos uel tres sextarios sui sudoris ostenderet. hic diu sub Antonino Caracallo ordines duxit, centuriatus et ceteras militares dignitates saepe tractavit. sub Macrino, quod eum, qui imperatoris sui filium occiderat, uehementer odisset, a militia desit et in Thracia in uico, ubi genitus fuerat, possessiones conparauit ac semper cum Gothis commercia exercuit. amatus est autem unice a Getis quasi eorum ciuis. Alani quicumque ad ripam uenerunt amicum eum donis uicissim recurrentibus adprobabant. sed occiso Macrino cum filio suo ubi Heliogabalum quasi Antonini filium imperatorem conperit, iam maturae aetatis ad eum uenit petitque, ut quod auus eius Seuerus iudicii circa se habuerat et ipse haberet. sed apud inpurum hominem ualere nihil potuit. nam dicitur cum eo iocatus esse Heliogabalus turpissime dicens 'Maximine, sedecim et uiginti et triginta milites aliquando lassasti. potes tricies cum muliere perficere.' tum ille ubi uidit infamem principem sic exorsum,

1 igitus *PB* igitur *p* 2 clarus *del. Eyss.* 3 suscipi *C* imperare *C* impetrare *p* 6 inter *om. P* 7 amforam *C* 11 esses *post* necessitas *add. uulgo* 12 fasculum *B* 14 centuriatos *C* 16 malitia *B* desiit *B sed P scripturam* desit *et hic et alibi in his formis retinui collatis Corsseno de linguae Lat. uocalibus ctt. II 164 et Neuio gram. Lat. p. 408* 19 ciues *BP* ciuis *p* halani *C* 22 imperatore *B* 24 sed *om. B. supra* inpurum hominem *add.* eliogab *p* 25 locatus *B* 26 diceris *post* milites *add. in mg. p.* diceris *pro* dicens *coni. Mommsenus* lassasti *scripsi* 27 perficire *B* 28 exosum *C*

a militia discessit. et tamen retentus ost per amicos Heliogabali, ne hoc quoque illius famao accederet, quod uirum temporis sui fortissimum et quem alii Herculem alii Achillem Aiacem alii uocabant a suo exercitu dimoueret.

5 Fuit igitur sub homine inpurissimo tantum honore tribunatus.... sed numquam ad manum eius accossit numquam illum salutauit per totum triennium huc atque illuc discurrens. modo agris modo otio modo fictis languoribus occupatus est. occiso Heliogabalo ubi comperit Alexandrum principem nominatum Romam contendit. quem Alexander miro cum gaudio mira cum gratulatione suscepit ut in senatu uerba faceret talia 'Maximinus, patres conscripti, tribunus, cui ego latum clauum addidi, ad me confugit. qui sub inpura illa belua militare non potuit, qui apud diuum parentem meum Seuerum tantus fuit, quantum illum fama conperitis.' statim denique illum tribunum legionis quartae, quam ex tironibus ipse conposuerat, dedit et eum in haec uerba prouexit 'ueteres milites tibi Maximine mi carissime atque amantissime idcirco non crodidi, quod ueritus sum, ne uitia eorum sub aliis inolescentia emendare non posses. habes tirones. ad tuos mores ad tuam uirtutem ad tuum laborem eos fac militiam condiscere, ut mihi multos Maximinos rei publicae
6 optabiles solus efficias.' accepta igitur legione statim eam exercere coepit. quinta quaque die iubebat milites decurrere in se, simulacra bellorum agere, gladios loricas galeas scuta tunicas et omnia arma illorum cotidie circumspicere. calciamenta quin etiam ipse prospiciebat, prorsus ut se patrem

1 malitia *B* 5 maximinus *post* igitur *add. p* praeditus *post* honore *add. uulgo* 6 tribuuus *Mommsenus* 9 maximinus *post* ubi *add. uulgo. dein sequitur* primum fecisset et templa reliqua *ex uita Alexand. 43 in C. de ordine uocabulorum in C turbato in praefatione dictum est* 11 aut *C, in P erasa* a 14 uelua *BP* belua *p* 15 fame *C* 16 quam *om. B* tyronibus *C* 17 *ante* ipse quā *add. p.* et *om. B* 20 aleis enolescentia *C* 22 *locum recte distinxit Salmas.* 25 *post* gladios *add.* lanceas *uulgo* 26 caltiamenta *P* 27 prorsus ut autem patrem militibus praeberet *C* prorsus autem patrem militibus se praebebat *Salmas.* prorsus ut se parem militibus praeberet *uulgo*

militibus praeberet. sed cum eum quidam tribuni reprehenderent dicentes 'quid tantum laboras, oum eius loci iam sis, ut ducatum possis accipere?' ille dixisse fertur 'ego uero quo maior fuero tanto plus laborabo.' exercebat cum militibus ipse luctamina quinos senos et septenos iam grandaeuus ad terram prosternens. denique inuidentibus cunctis cum quidam tribunus superbior magni corporis uirtutis notae atque ideo ferocior ei dixisset 'non magnam rem facis si tribunus tuos milites uincis' ille ait 'uisne congrediamur?' cumque aduersarius adnuisset, uenientem contra se palma in pectus percussum supinum reiecit et continuo dixit 'date alium sed tribunum.' erat praetera, ut refert Cordus, magnitudine tanta, ut octo pedes digitis *sex* uideretur egressus, pollice ita uasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro anulo. iam illa prope in uulgi ore sunt posita, quod amaxas manibus adtraheret, raedam onustam solus moueret, equo si pugnum dedisset dentes solueret, si calcem crura frangeret, lapides toficios friaret, arbores teneriores scinderet, alii denique eum Crotoniaten Milonem alii Herculem Antaeum alii uocarent. his rebus con- 7
spicuum uirum Alexander, magnorum meritorum iudex, in suam perniciem omni exercitui praefecit gaudentibus cunctis ubique tribunis ducibus et militibus. denique totum eius exercitum, qui sub Heliogabalo magna ex parte torpuerat, ad suam militarem disciplinam retraxit. quod Alexandro ut diximus optimo quidem imperatori, sed tamen cuius aetas ab initio contemni potuerit, grauissimum fuit. nam cum in Gallia esset et non longe ab urbe quadam castra posuisset, subito inmissis militibus, ut quidam dicunt ab ipso, ut alii a tribunis barbaris, Alexander ad matrem fugiens interemptus est Maximino iam imperatore appellato. et causam qui-

1 reprehendent *B* 5 gandeuos *B* grandaeuos *P* 13 digito uideretur *C* digitis VI uideretur *Casaub. et Salmas. conlato Maxim. iun.* 2 16 raedam — 17 friaret *in mg. sup. P* redam *B sed cf. ed. Diocl. de pret. rer. 15, 25:* *ῥαῖδα* 17 tophinos *uel* tophaceos *Casaub.* freareet *p* 18 crotoniatem *P* 19 antheum *C* 24 suum *B* 26 *post* contemni *add.* ġ ṙ *B* 29 a *om. B*

dem Alexandri interimendi alii aliam fuisse dicunt. quidam enim Mammaeam dicunt auctorem fuisse, ut filius deserto bello Germanico orientem peteret atque ideo milites in seditionem prorupisse. quidam quod ille nimis seuerus esset et uoluisset ita in Gallia legiones exauctorare ut exauctorauerat in oriente.

8 Sed occiso Alexandro Maximinus primum e corpore militari et nondum senator sine decreto senatus Augustus ab exercitu appellatus est filio sibimet in participatum dato, de quo pauca quae nobis sunt cognita mox dicemus. Maximinus autem ea fuit semper astutia, ut milites non uirtute regeret sed etiam praemiis et lucris sui amantissimos redderet. numquam ille annonam cuiuspiam tulit. numquam fuit quis in exercitu miles faber aut alterius rei ut plerique sunt artifex. solis uenationibus legiones frequenter exercebat. sed inter has uirtutes tam crudelis fuit, ut illum alii Cyclopem alii Busirem alii Scironem non nulli Phalarim multi Typhena uel giganta uocarent. senatus eum tantum timuit, ut uota in templis publice priuatimque mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille umquam urbem Romam uideret. audiebant enim alios in crucem sublatos alios animalibus nuper occisis inclusos alios feris obiectos alios fustibus elisos atque omnia haec sine delectu dignitatis, cum uideretur disciplinam uelle regere militarem, cuius exemplo ciuilia etiam corrigere uoluit. quod non conuenit principi qui uelit diligi. erat enim ei persuasum nisi crudelitate imperium non teneri. simul et uerebatur ne propter humilitatem generis barbarici a nobilitate contemneretur. meminerat praeterea se Romae etiam

2 mammeam *B* 7 maximus *BP* maximinus *p* primus *Casaub. cf. Eutrop. 9, 1 'Maximinus ex corpore militari primus'* 9 participato *B* 11 solum *post* non *add. uulgo* 13 fuit (suit *B*) qui sine *C* fuit quis in *Salmas.* tulit ut quis in *Gruterus* 15 esset *post* artifex *add. C del. Salmas.* exerceus *B* 17 busiridem *b* cironam *C* falarem *C* tyfonam *B* tyfona *P* 18 gigantam *C* Gygen *Casaub.* giganta *Salmas.* 23 dilectu *B* 24 erigere *Mommsenus* 27 barbariti *B et ante corr. P* noilitate *ante corr. P* nouitate *B* 28 contempneretur *B*

a seruis nobilium contemptum esse, ita ut ne a procuratoribus quidem eorum uideretur. et ut se habent stultae opiniones, tales eos contra se sperabat futuros, cum iam imperator esset. tantum ualet conscientia degeneris animi. nam 9
ignobilitatis tegendae causa omnes conscios generis sui interemit non nullos etiam amicos, qui ei saepe misericordiae paupertatis causa pleraque donauerant. neque enim fuit crudelius animal in terris omnia sic in uiribus suis ponens, quasi non posset occidi. denique cum inmortalem se prope crederet ob magnitudinem corporis uirtutisque, mimus quidam in theatro praesente illo dicitur uersus Graecos dixisse, quorum haec erat Latina sententia. 'et qui ab uno non potest occidi, a multis occiditur. elephans grandis est et occiditur, leo fortis est et occiditur, tigris fortis est et occiditur. caue multos si singulos non times.' et haec imperatore ipso praesente iam dicta sunt. sed cum interrogaret amicos quid inimicus scurra dixisset, dictum est ei quod antiquos uersus cantaret contra homines asperos scriptos et illo, ut erat Thrax et barbarus, credidit. nobilem circa se neminem passus est, prorsus ut Spartaci aut Athenionis exemplo imperaret. praeterea omnes Alexandri ministros uariis modis interemit. dispositionibus eius inuidit et dum suspectos habet amicos ac ministros eius crudelior factus est. cum esset ita moratus, ut 10
ferarum more uiueret, tristior et inmanior factus est factione Magni cuiusdam consularis uiri contra se parata, qui cum multis militibus et centurionibus ad eum confodiendum consilium inierat, cum in se imperium transferre cuperet. et genus factionis fuit tale. cum ponte iuncto in Germanos transire

3 se *om. B* stabat *B* sperabat *b* 6 misericordiae paupertatis *B* misericordiae pietatis *P* *addito ab alia manu* ac 10 *post* corporis *add. sui P* minus *BP* mimus *p* 12 sentia *P* sententia *p* 13 elefans *C* 16 maximinus *post* cum *add. p* mimus *Heinsius in Burmanni Claudiano p. 179* 20 spartici *C* imperabat *C* imperaret *uulgo* 22 susceptos *C* suspectos *uulgo* 25 parat *B* 26 *excidisse* et senatoribus *suspicatur Casaub. propter Herodianum VII 1, 4* 27 inierant *C* inierat *uulgo*

Maximinus uellet, placuerat, ut contrarii cum eo transirent pons postea solueretur ille in barbarico circumuentus occideretur imperium Magnus arriperet. nam omnia bella coeperat agere et quidem fortissime, statim ut factus est imperator peritus utpote rei militaris uolens existimationem de se habitam tenere et ante omnes Alexandri gloriam, quem ipse occiderat, uincere. quare imperator etiam in exercitio cottidie milites detinebat eratque in armis ipse manu exercitui et corpore multa semper ostendens. et istam quidem factionem Maximinus ipse finxisse perhibetur, ut materiam crudelitatis augeret. denique sine iudicio sine accusatione sine delatore sine defensore omnes interemit, omnium bona sustulit et plus quattuor milibus hominum occisis se satiare non potuit.

11 Fuit etiam sub eodem factio desciscentibus sagittariis Osdroenis ab eodem ob amorem Alexandri et desiderium, quem a Maximino apud eos occisum esse constabat nec aliud persuaderi potuerat. denique etiam ipsi Titum unum ex suis sibi ducem atque imperatorem fecerunt, quem Maximinus priuatum iam dimiserat, quem quidem et purpura circumdederunt regio*que* apparatu ornarunt et quasi sui milites obsaepserunt. et inuitum quidem. sed hic dormiens domi suae ab uno ex amicis suis interfectus est, qui sibi doluit illum esse praepositum, Macedonio nomine, [qui eum Maximino prodidit] quique capud eius ad imperatorem detulit. sed Maximinus primo ei gratias egit, postea tamen ut proditorem odio habuit et occidit. his rebus in dies inmanior fiebat ferarum more, quae uulneratae magis exulcerantur. post haec transit in Germaniam cum omni exercitu et Mauris et Osdroenis et

2 solo *post* barbarico *add. p* 7 occide *BP* occidid *b* occiderat *p* 8 magnus *C* manu *Casaub. et Salmas.* 9 ostens *BP* ostendens *p* 11 inscio *B* incio *P* indicio *p* 13 militibus *P* 16 que *B* q̈. *P* a. *om C add. p* 18 Ticum *C* Titum *Salmas. scil. Herod. VII. 1, 9 Quartinum. Mommsenus Capit. legisse putat Tivos* 20 regio *C* obsaepierunt *P* 21 tycus *post* hic *add. p* 23 Macedone *ex Herod. legendum putauit Casaub.* qui — prodidit *del. Eyss.* maximo *B* 24 apnd *B* 27 nulnera et *B* uulnera *P* uulneratae *p* transiit *Pb*

Parthis et omnibus, quos secum Alexander ducebat ad bellum. et ob hoc maxime orientalia secum trahebat auxilia, quod nulli magis contra Germanos quam expediti sagittarii ualent. mirandum autem adparatum belli Alexander habuit, cui Maximinus multa dicitur addidisse. ingressus igitur Ger- 12
maniam Transrhenanam per triginta uel quadraginta milia barbarici soli uicos ***incendit*** greges abegit praedas sustulit barbarorum plurimos interemit militem diuitem reduxit cepit innumeros et nisi Germani omnes ad paludes et siluas confugissent omnem Germaniam in Romanam ditionem redegisset. ipse praeterea manu sua multa faciebat, cum etiam paludem ingressus circumuentus esset a Germanis, nisi cum suo equo inhaerentem liberassent. habuit enim hoc barbaricae temeritatis, ut putaret imperatorem manum etiam suam semper debere. denique quasi nauale quoddam proelium in palude fecit plurimosque illic interemit. uicta igitur Germania litteras Romam ad senatum et populum misit se dictante conscriptas, quarum sententia haec fuit 'non possumus tantum patres conscripti loqui, quantum fecimus. per quadraginta ***uel*** quinquaginta milia Germanorum uicos incendimus greges abduximus captiuos abstraximus armatos occidimus in palude pugnauimus. peruenissemus ad siluas, nisi altitudo paludium nos transire non permisisset.' Aelius Cordus dicit hanc omnino ipsius orationem fuisse. credibile est. quid enim in hac est, quod non posset barbarus miles? qui pari sententia et ad populum scripsit sed maiore reuerentia idcirco quod senatum oderat, a quo se contemni multum credebat. iussit prae-

5 cum *C* 6 trasrenanam *C* trecenta uel quadraginta *B* trecenta uel qnadringenta *P* triginta uel quadraginta *Salmas.* 7 incendit *om. C add. uulgo ex epistula Gallieni* 8 coepit *B* 9 per *ante* amues *add. in P alia man.* amnes ad *C* amnes ac *uulgo* omnes ad *Eyss.* confugisset *C* 12 est *C* esset *uulgo* um suo equo *P* 14 mann etiam sua semper debere *C* manum etiam suam semper debere *Bernhardyus* 15 nauale *uulgo* aule *P* alne *B* aule *b* 17 dictatae *BP* dictantae *bp* 20 quinqnaginta *C* qnadraginta et quinquaginta *Salmas.* 22 silua *BP* siluas *p* 24 dic̄ qd. *add. ante* credibile *p*

torea tabulas pingi ita ut erat bellum ipsum gestum et ante curiam proponi, ut facta eius pictura loqueretur. quas quidem tabulas post mortem eius senatus et deponi iussit et exuri.

13 Fuerunt et alia sub eo bella plurima [proelia], ex quibus semper primus uictor reuertit et cum ingentibus spoliis atque captiuis. extat oratio eiusdem missa ad senatum, cuius hoc exemplum est 'breui tempore patres conscripti tot bella gessi quod nemo ueterum. tantum praedae in Romanum solum attuli, quantum sperari non potuit. tantum captiuorum adduxi, ut uix sola Romana sufficiant.' reliqua orationis ad hanc rem *non* necessaria. pacata Germania Sirmium uenit Sarmatis inferre bellum parans atque animo concupiens usque ad Oceanum septentrionales partes in Romanam dicionem redigere. quod fecisset, si uixisset ut Herodianus dicit Graecus scriptor, qui ei quantum uidemus in odium Alexandri plurimum fauit. sed cum Romani eius crudelitatem ferre non possent, quod delatores euocaret accusatorem inmitteret crimina fingeret innocentes occideret damnaret omnes, quicumquo in iudicium uenissent, ex ditissimis hominibus pauperrimos faceret nec aliunde nisi malo alieno pecuniam quaereret deinde sine delectu consulares uiros et duces multos interimeret alios siccis uehiclis exhiberet alios in custodia detineret nihil denique praetermitteret quod ad crudelitatem uideretur operari, contra eum defectionem pararunt. noc solum Romani sed, quia et in milites saeuiebat, exercitus qui in Africa erat subita et ingenti seditione Gordianum senem uirum grauissimum qui erat pro consule imperatorem fecerunt. cuius factionis hic ordo fuit.

14 Erat fisci procurator in Libya, qui omnes Maximini stu-

3 iussisset *B*   5 proelia *deleuit Salmas.*   6 semper primus *corruptum putat Casaub. ex* semper M[us] h. e. Maximinus   12 non *post* rem *add. Eyss.*   18 posset *B*   22 delicto *C* delectu *Salmas.*   24 *pro* siccis *ante Salmas.* Scythicis *uulgo*   uehilis *BP* uehiculis *p* uehelis *Salmas.*   26 exercitusquin *B*   in *ante* Africa *in ras. ab al. m. P*

dio spoliauerat. hic per rusticanam plebem deinde et quosdam milites interemptus est inter eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant. sed cum uiderent auctores caedis eius acrioribus remediis sibi subueniendum esse, Gordianum proconsnlem uirum ut diximus uenerabilem natu grandiorem omni uirtutum genere florentem ab Alexandro ex senatus consulto in Africam missum reclamantem et se terrae adfligentem opertum purpura imperare coegerunt instantes cum gladiis et cum omni genere telorum. et primo quidem inuitus Gordianus purpuram sumpserat postea uero, cum uidit neque filio neque familiae suae tutum id esse uolens suscepit imperium et appellatus ab omnibus Afris Augustus cum filio apud oppidum Thysdrum. inde Carthaginem pernenit cum pompa regali et protectoribus et fascibns laureatis. unde Romam ad senatum litteras misit, quae occiso Vitaliano duce militum praetorianorum in odium Maximini gratanter acceptae sunt. appellati etiam Gordianus senex et Gordianus iuuenis a Senatu Augnstus. interfecti deinde omnes delatores om- 15
nes accusatores omnes amici Maximini. interfectus est Sabinus praefectus urbis percussus in populo. ubi haec gesta sunt, senatus magis timens Maximinum aperte ac libere hostes appellat Maximinum et eius filium. litteras deinde mittit ad omnes prouincias, ut communi saluti libertatique subueniant. quae auditae sunt ab omnibus. denique ubique amici et administratores et duces et tribuni et milites Maximini interfecti sunt. paucae ciuitates fidem hosti publico seruauerunt, quae proditis his, qui missi ad eos fuerant, ad Maximinum cito per indices detulerunt. litterarum senatus exemplum hoc fuit 'senatus populusque Romanus per Gordianos principes a

2 per *C* inter *Cas.* 4 crioribus *B* 7 consultu *B* missus *B* 12 apellatus est omnis *B* appellatus ab omnis *P* 13 per carthaginem uenit *C* Carthaginem peruenit *Eyss.* tysdrum *C* 15 senatus *C* ualiano *C* Vitaliano *Casaub.* 16 praeterianorum *B* praetorianorum *b* accepite *B* 19 *post* Maximini *add.* occisi sunt *p* et *pro* est *Gruterus* 25 et *ante* tribuni *deletum in B* 28 rem *post* indices *add. Casaub.* 29 senatusque *b: post* senatus *rasura in P* populus *P*

tristissima belua liberari coeptus proconsulibus, praesidibus legatis ducibus tribunis magistratibus ac singulis ciuitatibus et municipiis et oppidis et uicis et castellis salutem, quam nunc primum recipere coepit, dicit. dis fauentibus Gordianum proconsularem uirum sanctissimum et grauissimum senatorem, principem meruimus, Augustum appellauimus. nec solum illum sed etiam in subsidium rei publicae filium eius Gordianum nobilem iuuenem. uestrum nunc est consentire ad salutem rei publicae optinendam et ad scelera defendenda et ad illam beluam atque illius amicos ubicumque fuerint persequendos. a nobis etiam Maximinus cum filio suo hostis
16 est iudicatus. senatus consulti autem hoc fuit exemplum. cum uentum esset in aedem Castorum die sexto Kal. Iul. acceptas litteras Iunius Silanus consul ex Africa Gordiani imperatoris [patris patriae proconsulis] recitauit 'inuitum me patres conscripti iuuenes, quibus Africa tuenda commissa est, ad imperium uocarunt. sed intuitu uestri necessitatem libens sustineo. uestrum est aestimare quid uelitis. nam ego usque ad senatus iudicium incertus et uarius fluctuabo.' lectis litteris statim senatus adclamauit 'Gordiane Auguste di te seruent. felix imperes. saluus imperes. tu nos liberasti. per te salua res publica. omnes tibi gratias agimus.' item consul rettulit 'patres conscripti de Maximinis quid placet?' responsum est 'hostes hostes. qui eos occiderit, praemium merebitur.' item consul dixit 'de amicis Maximini quid uidetur?' adclamatum est 'hostes hostes. qui eos occiderit, praemium merebitur.' item adclamatum est 'inimicus senatus in crucem tollatur. hostis senatus ubicumque feriatur. inimici senatus uiui exurantur. Gordiani Augusti di uos seruent. ambo feliciter agatis. ambo feliciter imperetis. nepoti Gordiani praeturam decernimus. nepoti Gordiani consulatum spondemus.

8 nun *B* nunc *P sed* c *in ras. est* 10 ueluam *BP* beluam *bp* ubicum *BP* ubicūq. *p* 12 exemplum *om. B* 13 castrorum *C* di VI $\overline{\text{kl}}$ iuliarum *B* di $\overline{\text{Kl}}$ iuliarum *P* 14 lex *B* africae *C* 15 patris patriae *del. Grut.* proconsulis *del. Eyss.* 25 uideretur *C* 27 ita *C* item *Casaub.* 29 dii *b* 30 agitis *C* agatis *uulgo*

nepos Gordiani Caesar appelletur. tertius gordianus praoturam accipiat.'

Vbi hoc senatus consultum Maximinus accepit, homo 17
natura ferus six exarsit, ut non hominem sed beluam putares. iaciebat se in parietes, non numquam terrae se prosternebat, exclamauit incondite, arripiebat gladium quasi senatum posset occidere, conscindebat uestem regiam, alios uerberibus adficiebat et nisi de medio recessisset, ut quidam sunt auctoros, oculos filio adulescentulo sustulisset. causa autem iracundiao contra filium haec fuit, quod eum Romam ire iusserat, cum primum imperator factus est et ille patris nimio amore neglexerat. putabat autem quod si ille Romae fuisset, nihil ausurus esset senatus. ardentem igitur iracundia amioi intra cubiculum receperunt. sed cum furorem suum tenere non posset, ut obliuionem cogitationis acciperet, uino se primo die obruisse dicitur eo usque ut quid actum essot ignoraret. alia die admissis amicis, qui eum uidere non poterant, consilium habuit quid facto opus esset. sed tacebant et factum senatus tacite laudabant. de consilio ad contionem processit. in qua contione multa in Afros multa
in Gordianum plura in senatum dixit cohortatusque milites 18
ad communes iniurias uindicandas. contio denique omnis militaris fuit, cuius hoc exemplum est 'commilitiones rem uobis notam proferimus. Afri fidem fregerunt. nam quando tenuorunt? Gordianus senox debilis et morti uicinus sumpsit imperium. sanctissimi autem patres conscripti illi et qui et Romulum et Caesarem ocoiderunt, me hostem iudicauerunt, cum pro his pugnarem et ipsis uincerem nec solum mo sed etiam

4 ueluam *BP* beluam *bp* 5 iacebat *BP* iaciebat *p* 10 cum *B* c *dein in rasura ab al. m.* ōtra *P* 13 *ante* nihil *add.* et *C* senatus *om. C* maximiuum *post* igitur *add. p* 16 eosque *C* aietū *BP* actum *b* gestum *p* est *B* 17 alias *B* 18 sed tacebant et factum seuatus tacite landabaut *post* qui eum uidere non poterant *posita in C post* quid facto opus est *reiciebat Salmas.* sed *C* de *Salmas.* e *uulgo* 24 fregit *B* fregerunt *b* quid dicam fregerunt *post* fregerunt *add. uulgo* 25 *post* senex *rasura in P: uidetur fuisse* est 26 qui et et *P* 28 sed etiam uos et omues qui mecum [quam et senatui acceptissimam et sibi

uos et omnes, qui mecum sentiunt. et Gordianos patrem ac filium Augustos nocarunt. ergo si uiri estis si uires habetis eamus contra senatum et Afros, quorum omnium bona uos habebitis.' dato igitur stipendio et quidem ingenti Romam uersus cum exercitu proficisci coepit.

19 Sed Gordianus in Africa primum a Capelliano quodam agitari coepit, cui Mauros regenti successorem dederat. contra quem filium iuuenem cum misisset, acerrima pugna interfecto filio ipso laqueo uitam finiit sciens et in Maximino multum esse roboris et in Afris nihil uirium multum quin immo perfidiae. tunc Capellianus uictor pro Maximino omnes Gordiani [metu partium in Africa] interemit atque proscripsit nec cuiquam pepercit prorsus ut ex animo Maximini uideretur haec facere. ciuitates denique subuertit fana diripuit donaria militibus diuisit plebem et principes ciuitatum concidit. ipse praeterea militum animos sibi conciliabat praeludens ad imperium si Maximinus perisset.

20 Haec ubi Romam nuntiata sunt, senatus Maximini et naturalem et iam necessariam crudelitatem timens mortuis duobus Gordianis Maximum ex praefecto urbi et qui plurimas dignitates *militares* praecipue gessisset ignobilem genere sed uirtutibus clarum, *et Balbinum* moribus deli-

aduersissimam esse credebant. quare factum est ut diximus ut Gordianum adnlescentulnm principem peterent. qui statim factus est. nec prius permissi sunt ad palatinm stipatis armis ire qnam nepotem Gordiani Caesaris nomine nuncnparunt] *C (nisi quod* tenerent *B* peterent *b) secuntur uerba ex Max. ct Balb. 8* his gestis celebratisqne sacris *in C quae uncis inclusi uulgo hic posita ad uitam Max. et Balb. recte traiecerunt Cas. et Sal.* 1 cum etiam de isaurie sentiunt *in C his uerbis explicit quae pars uitae Alexandri (cap. 43—58) interiecta est. qua de re in praefatione dictum est* 2 ueres *B* 4 quidam *C* 5 exercitum *B* 6 capeliano *C* 8 filiam *B* 11 capelianns *C* 12 metu — Africa *del. Cas.* 14 uidetur *B* subdit *B* subtit *P* subuertit *p* subiit *Mommsenus* 17 proludens *P* 18 nuntia *BP* nuntiata *p* 20 puppienum *post* maximum *add. p* 21 militares *ante* praecipue *ex Herod. add. Casaub. VII 10, 4 ἔν τε πολλαῖς στρατοπέδων ἀρχαῖς γενόμενος* 22 claruo *deleta* u *B* claros *P* et Clodium Balbinum *add. p.* delecatiorem *C*

catiorem imperatores creauit. quibus a populo Augustis appellatis per milites et eundem populum etiam paruulus nepos Gordiani Caesar est dictus. tribus igitur imperatoribus contra Maximinum fulta res publica est. horum tamen Maximus uita seuorior prudentia grauior uirtute constantior. denique ipsi contra Maximinum et senatus et Balbinus bellum crediderunt. profecto igitur ad bellum Maximo contra Maximinum Balbinus Romae bellis intestinis et domesticis seditionibus urguebatur occisis praecipue por populum Gallicano et Maecenate. qui quidem populus a praetorianis laniatus est, cum Balbinus resistere seditionibus non satis posset. denique magna pars urbis incensa est. et recreatus quidem imperator fuerat Maximinus audita morte Gordiani atque eius filii, Capelliani uictoria. uerum ubi et aliud senatus consultum accepit, quo Maximus et Balbinus et Gordianus imperatoros appellati sunt, intellexit sonatus odia esse perpetua et se uere hostem omnium iudicio haberi. acrior denique Italiam 21
ingressus est. ubi cum comperisset Maximum contra se missum uehementius saeuiens quadrato agmine Emonam uenit. sed prouincialium omnium consilium hoc fuit, ut sublatis omnibus quae uictum praebere possent intra ciuitates se reciperent, ut Maximinus cum exercitu fame urgneretur. denique ubi primum castra in campo posuit neque quicquam commeatuum repperit, incensus contra eum exercitus suus, quod fame in Italia laboraret, in qua post Alpes recreari so posse credebat, murmurare primum coepit doinde etiam aliqua libere dicere. haec cum uellot uindicare, multum exarsit exer-

5 uitae *B* 6 ipse *C* 9 per *om. B* 10 maecaeuate *B* *Peterus conl. uita Gord. 22 sententiam talem latere putat* Balbiuus domesticis seditionibus urguebatur occisis praecipue [duobus praetorianis a Gallicano et Maecenate et instigantibus contra praetorianos] populnm Gallicano et Maeceuate. *ideo populus a praetorianis laniatus est quod duos illos Maecenas et Gallicanus occiderant et hanc ob causam populus Maec. et Gall. ut auctores caedis trucidauit. Momms. pro* per populum *coni.* praetorianis a 12 et *om. P* 15 qnod *C* 17 iudicium *B* hemonam *semper C* Emonam *Cas.* 24 cum et auum *C* commeatus *uulgo* commeatuum *Salmas.* reperit *P*

citus et odium tacitum in tempus distulit, quod loco suo statim prodidit. plerique sane dicunt ipsam Emonam uacuam et desertam inuentam esse Maximino stulte laetante, quod quasi ciuitas tota cessisset. post hoc Aquileiam uenit, quae contra eum armatis circa muros dispositis portas clausit. nec oppugnatis .... defuit Menophilo et Crispino con-
22 sularibus uiris auctoribus. cum igitur frustra obsideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem urbem misit. quibus populus paene consenserat *nisi* Menophilus cum collega restitisset dicens etiam deum Belenum per haruspices respondisse Maximinum esse uincendum. unde etiam postea Maximiniani milites iactasse dicuntur Apollinem contra se pugnasse debere, nec illam Maximi aut senatus sed deorum fuisse uictoriam. quod quidam idcirco ab his fictum esse dicunt, quod erubescebant armati sic paene ab inermibus uicti. ponte itaque cupis facto Maximinus fluuium transiuit et die proximo Aquileiam opsidere coepit. ingens autem oppugnatio et discrimen tunc fuit, cum se ciues sulfure et flammis ceterisque huius modi propugnaculis a militibus defenderent, quorum alii nudabantur armis aliorum uestes incendebantur aliorum oculi extinguebantur diruebantur etiam machinamenta. inter haec Maximinus cum filio suo adulescente, quem Caesarem appellauerat, circumire muros, quantum a teli iactu satis tutus esse posset, nunc suos uerbis [milites] nunc oppidanos rogare. uerum nihil profecit. nam multa et in eum crudelitatis causa et in filium, qui speciosissimus
23 erat, probra congesta sunt. quare Maximinus sperans suorum

3 *post* esse *add.* a *C* 4 sibi *post* quasi *add. P* 6 nec oppugnatio *C* nec oppugnatis animus *Casaub.* nec propugnatio *Salmas.* nec oppugnatis commeatus *Eyss. cf. Her. VIII 2, 6* menofilio *B* menofilo *P* 7 frusta *B* 9 nisi *om. BP add. p.* menofilius *B* menofilus *P* 10 *ad* belenum *add.* i. martē *p* pondisse *PB* respondisse *b* 11 maximiani *C* maximiniani *Salmas.* 13 se *ante* debere *add. B* maximam *BP* maximi puppieni *add. p* 14 factum *B* 15 armatis *B* 16 *ad* cupis *add.* i. nauibus *p* 17 de *C* die *Eyss. cf. Her. VIII 4, 6* 22 suo *om. B* adulecentem *corr. in* adulescente *P* adulicente *B* aduliscente *b* 24 posse *B* milites *om. B* 25 multae *C*

ignauia bellum trahi duces suos interemit eo tempore, quo minime oportebat. unde sibi milites etiam iratiores reddit. huc accedebat, quod deficiebatur commeatibus quia senatus ad omnes prouincias et portuum custodes litteras dederat, ne aliquid commeatuum in Maximini potestatem ueniret. miserat praeterea per omnes ciuitates praetorios et quaestorios uiros, qui ubique custodias agerent et omnia contra Maximinum defenderent. effectum denique est, ut opsessi angustias obsidens ipse pateretur. nuntiabatur inter haec orbem terrarum consensisse in odium Maximini. quare timentes milites, quorum adfectus in Albano monte erant medio forte die cum a proelio quiesceretur, et Maximinum et filium eius in tentorio positos occiderunt eorumque capita praefixa contis Aquileiensibus demonstrarunt. in oppido igitur uicino statim Maximini statuae atque imagines depositae sunt et eius praefectus praetorii occisus est cum amicis carioribus. missa etiam Romam capita sunt eorum.

Hic finis Maximinorum fuit dignus crudelitatis patris in- 24
dignus bonitate filii. quibus mortuis ingens laetitia prouincialium dolor grauissimmus barbarorum. sed milites interfectis publicis hostibus recepti sunt ab oppidanis rogantes, et primum ita, ut ante imagines Maximi et Balbini et Gordiani adorarent, cum omnes dicerent priores Gordianos in deos relatos. post hoc ingens ex Aquileia commeatus in castra, quae laborabant fame, propere traductus est fessisque militibus .... alia die ad contionem uentum est et omnes in Maximi et Balbini uerba iurarunt Gordianos priores diuos appellantes. dici uix potest quanta laetitia fuerit, cum Romam per Italiam caput Maximini ferretur occurrentibus cunctis ad gaudium pu-

3 deficiebant *B* 5 aliqui *B* 7 maximum *B* 8 et *B* 10 consesisse *C* 12 quiescentes *post* eius *add. p* 13 posito *C* positos *p* 16 clarioribus *C* carioribus *Casaub. ex Herodiani* θυμήρεις *VIII 5, 9* 22 *post* ante *erasum* et *in P?* albini *BP* balbini *p* 25 laborant fame p̄ (propere *Peterus*) traductus festisque militibus alia die ad contionem uentus est *C in quo tamen* fecistisque *uidetur aliquid excidisse Eyss.* 28 roma *C* Romam *uulgo* 29 fertur *C* ferretur *uulgo*

blicum. et Maximus quidem, quem multi Pupienum putant, apud Rauennam bellum parabat per Germanorum auxilia. qui ubi conperit consensisse exercitum sibi et collegis suis occisos autem esse Maximinos, [quare] statim dimissis Germanorum auxiliis, quae sibi contra hostem parauerat, Romam laureatas litteras misit, quae in urbem ingentem laetitiam fecerunt ita ut omnes per aras et templa et sacella et loca religiosa gratias agerent. Balbinus autem homo timidior natura et qui cum Maximini nomen audiret etiam tremeret, hecatomben fecit iussitque per omnes ciuitates pari sacrificio supplicari. dein Maximus Romam uenit senatumque ingressus actis sibi gratiis contionem habuit atque inde in Palatium cum Balbino et Gordiano uictores se receperunt.

25 Interest scire quale senatus consultum fuerit uel qui dies urbis, cum est nuntiatus interemptus Maximinus. iam primum is, qui ex Aquileiensi Romam missus fuerat, tanto impetu mutatis animalibus cucurrit, ut quarta die Romam ueniret, cum apud Rauennam Maximum reliquisset. et forte dies ludorum erat, cum subito sedente Balbino et Gordiano theatrum nuntius ingressus est atque ante quam aliquid indicaretur omnis populus exclamauit 'Maximinus occisus est.' ita et nuntius praeuentus et imperatores, qui aderant, gaudium publicum nutu et consensu indicauerunt. soluto igitur spectaculo omnes statim ad suas religiones conuolarunt atque inde ad senatum principes, populus ad contionem cucurre-
26 runt. senatus consultum hoc fuit. recitatis in senatu per Balbinum Augustum litteris adclamauit senatus 'hostes populi Romani di persecuntur. Iuppiter optime tibi gratias. Apollo uenerabilis tibi gratias. Maxime Auguste tibi gratias. Balbine

1 qnam *B* puppiennm *semper fere C* 2 rabennam *C quod deinceps non notabitur* 4 quare *del. Eyss.* 10 ecatomben *P* ecatonben *B* pares affricio *B* pari•sacrificio *P* 12 attis *B* ibi *Casaub.* gratias *C* gratiis *p* 14 fuerint *B et ante ras. P* die *C* 16 his *C* *post* is *add.* nuntius *p* *post* Aquileiensi *add.* urbe *p sed talia retinui. cf. Genes. 2, 6 'fons ascendebat e terrena'* 23 indicauerunt *Casaub.* 25 principem *C* principes *Puteanus* 26 senatis *B* senatus *erasa* s *P* 28 dn *B* dii *P* appello *C* appollo *p*

Auguste tibi gratias. diuis Gordianis templa decernimus. Maximini nomen olim erasum nunc animis eradendum. hostis publici caput in profluentem abiciatur. corpus eius nemo sepeliat. qui senatui mortem minatus est ut merebatur occisus est. qui senatui uincla minatus est, ut debebat, interemptus est. sanctissimi imperatores gratias uobis agimus. Maxime Balbine Gordiane di uos seruent. uictores hostium omnes desideramus. praesentiam Maximi omnes desideramus. Balbine Auguste di te seruent. praesentem annum consules uos ornetis. in loco Maximini Gordianus sufficiatur.' post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus haec uerba habuit 'patres conscripti eraso nomine Maximinorum appellatisque diuis Gordianis uictoriae causa principibus nostris Maximo Balbino et Gordiano statuas cum elephantis decernimus currus triumphales decernimus statuas equestres decernimus tropaea decernimus.' post haec misso senatu supplicationes per totam urbem decretae. uictores principes in Palatium se receperunt. de quorum uita in alio libro deinceps dicemus.

1 tibi gratias gordiane auguste *add. uulgo* maximi *B* maximini *bP* 4 ut merebatur occisus est *om. uulgo* 5 *post* interemptus *om.* est *P* 6 maximae *B* balbinae *B* 8 dii *b* 9 maximi *C* 14 dernimus *B* decernimus *bP* triumfales *C* 15 trophaea *P* trophea *B*

MAXIMINVS IVNIOR

1 *De* huius genere superius dictum est. ipse autem pulchritudinis fuit tantae, ut passim amatus sit a procacioribus feminis. non nullae etiam optauerunt de eo concipere. proceritatis uidebatur posse illius esse, ut ad paternam staturam perueniret. si quidem anno uicesimo et primo perit in ipso flore iuuentutis, ut aliqui autem dicunt octauo decimo. litteris et Graecis et Latinis inbutus ad primam disciplinam. nam usus est magistro Graeco litteratore Fabillo, cuius epigrammata Graeca multa extant maxime in imaginibus ipsius pueri. qui uersus Graecos fecit ex illis Latinis Vergilii, cum ipsum puerum describeret

qualis ubi Oceani perfusus lucifer unda
extulit os sacrum caelo tenebrasque resoluit,
talis erat iuuenis patrio sub nomine clarus.

grammatico Latino usus est Philemone, iuris perito Modestino, oratore Titiano filio Titiani senioris, qui prouinciarum libros pulcherrimos scripsit et qui dictus est simia temporis sui, quod cuncta esset imitatus. habuit et Graecum rhetorem Eugamium sui temporis clarum. desponsa illi erat Iunia Fadilla proneptis Antoni, quam postea accepit Toxotius eiusdem familiae senator,

1 *nihil inscriptum in C nullus interductus in B paruum spatium intermissum in P* Iulii Capitolini Maximinus iunior ad Constantinum Aug. *uulgo* 2 maximinus iunior de *add. uulgo* cuius *uulgo* 3 optauerint *P* 9 fabillo *Pb* fabilla *B* 10 *post* multa *add.* et *C* 11 latini *C* 13 *Verg. Aen. VIII 589 et 591* 15 patrio *C* 16 filemone *C* 17 seniore *C* 18 esset imitatus *C* 19 rethorem *C*

qui perit post praeturam. cuius etiam poemata extant. manserunt autem apud eam arrae regiae, quae tales, ut Iunius Cordus loquitur harum rerum persecutor, fuisse dicuntur. monolinum de albis nouem, reticulum *de* prasinis undecim, dextrocherium cum copula de hyacinthis quattuor praeter uestes auratas [et omnes auratas] ceteraque insignia sponsaliorum. adu- 2
lescens autem ipse Maximinus superbiae fuit insolentissimae ita ut etiam, cum pater suus homo crudelissimus plerisque honoratis adsurgeret, ille resideret. uitae laetioris uini parcissimus cibi auidus maxime siluestris, ita ut non nisi aprugnam anates grues et omnia captiua ederet. infamabant eum ob nimiam pulchritudinem amici Maximi et Balbini et Gordiani et maxime senatores, qui speciem illam uelut diuinitus lapsam incorruptam esse noluerunt. denique illo tempore, quo circum Aquileiam muros circumiens cum patre deditionem urbis petebat, nihil aliud ei quam spurcities obiecta est, quae longe ab illius fuit uita. uestibus tam adcuratus fuit, ut nulla mulier nitidior esset in mundo. amicis paternis inmane quantum obsecutus est sed ut donaret ac largiretur. nam in salutationibus superbissimus erat et manum porrigebat et genua sibi osculari patiebatur non numquam etiam pedes. quod numquam passus est senior Maximinus, qui dicebat 'di prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat.' et quoniam ad Maximinos reuertimur res iucunda praetereunda non est. nam cum esset Maximinus pedum ut diximus octo et prope semis, calciamentum eius id est campagum regium quidam in luco, qui est *inter*

1 exstant *B* 2 ea *C* 3 persecutores *C* persecutor *Salmas.* perscrutator *uulgo* monolium *C* monolinum *Casaub. et Salmas.* 4 de *om. C* 5 costula *C* copula *Salmas.* iachinctis *B* yachinctis *P* 6 et omnes regias *(corr. ex* gegias*) P* et omnes auratas *B quod del. Eyss.* et gemmis ornatas *Peterus* 10 aprunam *C* 11 anetes *C* anates *p* 13 maximi *B* 14 laspam *C* 15 muro *B* muros *b* 16 spurticies *C* 23 dii *B* ingeniorum *B* 24 maximas *C* Maximinum 8 *h. e.* seniorem *Salmas.* Maximinos *uulgo* 25 praetereundum non est *C* praetereunda non est *Salmas.* 27 inter *om. C add. uulgo.*

Aqnileiam et Arciam, posuernnt, quod constat pede maius fuisse hominis uestigii mensura. nnde etiam uulgo tractum est, cum de longis et ineptis hominibus diceretur 'caliga Maximini.' quod idcirco indidi, ne qui Cordum legeret me praetermisisse crederet aliquid quod ad rem pertineret. sed re-

3 deam ad filium. do hoc adulescente Alexander Aurelius ad matrem suam scribit Mammaeam cupiens ei sororem suam Theocliam dare in haec uerba 'mi mater si Maximinus sonior dux noster et quidem optimus non aliqnid in se barbarum contineret, iam ego Maximino inniori Theocliam tuam dedissem. sed timeo ne soror mea Graecis munditiis erudita barbarum socerum ferre non possit, qnamuis ipse adulescens et pulcher et scholasticns ad Graecas munditias eruditus esse uideatur. haec quidem cogito sed te tamen consulo, utrum Maximinum Maximini filium generum uelis an Messallam ex familia nobili oratorem potentissimum eundemque doctissimnm et nisi fallor in rebns bellicis si adplicetur fortem futurum.' haec Alexander de Maximino. de qno nos nihil amplius habemus qnod diceremus. sane ne quid praetermissum esse uideatur, etiam epistnlam indidi patris Maximini imperatoris iam facti, qui dicit idcirco se etiam filium suum appellasse imperatorem, ut uideret uel in pictura uel in ueritate qualis esset iunior Maximinus in purpura. fuit autem talis epistula 'ego cum propter adfectum, quem pater filio debet, Maximinnm meum imperatorem appellari permisi tum etiam, ut populus Romanus et senatus ille antiquus iuraret se numqnam pulchriorem imperatorem habuisse.' usus est autem et idem adulescons et aurea lorica exemplo Ptolemaeorum. usus est et argentea. usus et clypeo gemmato inau-

1 constitit pedem *C* constat pede *Salm.* uestigio *C* uestigii *Salm.* 2 atque *post* uestigio *add. uulgo.* 4 quis *C* qui *uulgo* 7 mameam *C* 8 sim *deleta* m *B* 10 theoclitiam *B* theodiam *P* 13 scolasticum *C* scolasticus *p* 15 messalam *C* 19 dicere *C* diceremus *Salmas.* 20 epistolam *B* 22 uelut picturam in ueritate *Eyss.* 24 epistola *B* praeter *C* propter *uulgo* 27 est *om. B* 28 loca *B* lorica *b* pholomeorum *B* ptolomeorum *P* 29 *ante* argentea *om.* et *P*

rato et hasta inaurata. fecit et spatas argenteas fecit etiam aureas et omnino quicquid eius pulchritudinem posset iuuare. fecit et galeas gemmatas. fecit et bucculas. haec sunt quae de puero sciri et dici deouit. reliqua qui uolet nosse de rebus Venereis et amatoriis, quibus eum Cordus aspergit, eundem legat. [nos enim hoc loco finem libri faciemus ad alia ut iubotur uolut publico iure properantes].

Omina sane imperii haec fuerunt. serpens dormionti ca- 4
put circumdedit. posita ab eodem uitis intra annum ingentes uuas purpureas attulit et mirae magnitudinis facta est. scutum eius sub sole arsit. lanceola sic fissa est fulmine, ut tota etiam per ferrum finderetur et duas partes faceret. quando dixerunt haruspices duos imperatores non diuturnos ex una domo isdem nominibus futuros. lorica patris eius non ut solet ferrugine sed tota purpureo colore infecta a plurimis uisa est. filio autem haec fuerunt. cum grammatico daretur, quaedam parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit aureis litteris scriptos. ipse puerulus cum ad cenam ab Alexandro esset rogatus in patris honorem quod ei deesset uestis cenatoria ipsius Alexandri accepit. cum infans esset, subito per publicum ueniente uehiculo Antonini Caracalli quod uacuum erat conscendit et sedit et uix aegrequo a mulionibus carrucariis deturbatus est. nec defuerunt qui cauendum infantem dicerent Caracallo. tum ille dixit 'longe est ut mihi iste succedat.' erat enim illo tempore inter ignobiles et nimis paruus.

Mortis omina haec fuerunt. uenienti contra Maximum 5
et Balbinum Maximino cum filio mulier quaedam passis crinibus occurrit lugubri habitu et exclamauit 'Maximini Maximini Maximini' neque quicquam amplius dixit et mortua ost. uidebatur enim dicere uoluisse 'succurrite.' canes circum tentorium eius in secunda mansione ultra duodocim ulula-

4 didici *C* 5 ueneriis *C* 6 nos enim — properantes *del. Eyss.* 12 scinderetur *P* 16 omina *ante* hac *add. uulgo.* 17 omericos *C* 18 caenam *B* 20 caenatoria *B'* 24 carocallo *C* 27 tentoriam *C* 31 circa *P*

runt et animum quasi flendo posuerunt ac prima luce mortui sunt deprehensi. lupi [urbem] qningenti simul ingressi sunt in eam urbem in qua se Maximinus contulerat plerique dicunt Emonam alii Archimeam, certe, quae deserta a ciuibus uenienti Maximino patuit. longum est omnia persoqui. quae qui scire desiderat is uelim ut saepe dixi legat Cordum, qui haec omnia usque ad fabellam scripsit.

Sepulchra eorum nulla extant. in profluentem enim cadauera eorum missa sunt ot capita eorum in campo Martio
6 insultante populo exusta. scribit Aelius Sabinus, quod praetermittendum non fuit, tantam pulchritudinem oris fuisse in filio, ut etiam caput eius mortui iam nigrum iam sordens iam maceratum diffluente tabo uelut umbrae pulchrioris uideretur. denique oum ingens gaudium esset quod caput Maximini uideretur, prope par maeror erat quod et filii pariter portaretur. addidit Dexippus tantum odium fuisse Maximini, ut interfectis Gordianis uiginti uiros senatus creauerit quos opponeret Maximino. in quibus fuerunt Balbinus et Maximus, quos contra eum imperatores fecerunt. idem addidit in conspectu Maximini iam deserti a militibus praefectum praetorio ipsius et filium eius occisum. nec desunt historici qui dicant ipsum Maximinum ubi desertus est et ubi filium interemptum ante oculos suos uidit, manu sua se interfecisse, nequid ei muliebre contingeret.

7 Praetereundum ne illnd quidem est, quod tanta fide Aquileienses contra Maximinum pro senatu fuerunt, ut funes de capillis muliebribus facerent, cum deessent norui ad sagittas emittendas. quod aliquando Romae dicitur factum. unde in honorem matronarum templum Veneri Caluae senatus dicauit. sane quod nullo in loco tacendum est, cum et Dexippus et Arrianus et multi alii Graeci scripserunt Maximum et Balbinum imperatores contra Maximinum factos, Maximum au-

2 urbem *del. Eyss.* 8 profuentem *C* profluentem *b* 13 uel *B* pulcherrimae *uulgo* uiseretur *Lectius* 20 militibus et praefectum *C* anolinum *add. p* 27 mulieribus *C* muliebribus *Salmas.* 31 babinum *B*

tem cum exercitu missum et apud Rauennam bellum parasse Aquileiam autem nisi uictorem non uidisse, Latini scriptores non Maximum sed Pupienum contra Maximinum apud Aquileiam pugnasse dixerunt eundemque uicisse. qui error unde natus sit scire non possum nisi forte idem est Pupienus qui Maximus. quod ideo testatum posui, nequis me hoc nescisse crederet. [quod re uera magnum stuporem ac miraculum creat.]

1 exercitum   2 scriptorores *P* scriptorọres *B*   7 mauum *B* quod re uera — ac miraculum creat *del. Eyss.*

GORDIANI

1 Fuerat quidem consilium uenerabilis Auguste ut singulos quosque imperatores exemplo multorum libris singulis ad tuam clementiam destinarem. nam id multos fecisse uel ipse uideram uel lectione conceperam. sed inprobum uisum est uel pietatem tuam multitudine distinere librorum nel meum laborem plurimis uoluminibus occupare. quare tres Gordianos hoc libro conexui consulens et meo labori et lectioni tuae, ne cogereris plurimos codices uoluendo unam tamen paene historiam lectitare. sed ne ego, qui longitudinem librorum fugi multitudinemque uerborum, in eam incurrisse uidear, quam me [urbane] declinare confingo, iam rem adgrediar.

2 Gordiani non ut quidam inperiti scriptores locuntur duo sed tres fuerunt idque docente Arriano scriptore Graecae historiae docente item Dexippo Graeco auctore potuerunt addiscere, qui etiam si breuiter ad fidem tamen omnia persecuti sunt. horum Gordianus senior [id est primus] natus est patre Maecio Marullo matre Vlpia Gordiana. originem paternam ex Gracchorum genere habuit maternam ex Traiani imperatoris patre auo consulibus, socero prosocero et item alio prosocero

1 INCIPIT GORDIANVS *inscriptum in C* tres *add. p* Inlii Capitolini Gordiani tres ad Constantinum Aug. *uulgo* 2 *ante* quidem *erasa* e *in P?* 4 multo *B* 5 usum *B* uisnm *b* 8 consuleras *B* 9 uolendo *BP* uoluendo *p* 11 ean *B* 12 urbane *del. Cas.* 18 id est primus *del. Eyss.* 19 mecio *C* 20 graecorum *C* 21 proauo *add. ante* consulibus *b*

et duobus absoceris consulibus. ipse consul ditissimus ac potentissimus Romae Pompeianam domum possidens in prouinciis tantum terrarum habens quantum nemo priuatus. ipse ex consulatu, quem egerat cum Alexandro, ad proconsulatum Africae missus est ex senatu consulto. sed prius quam de 3
imperio eius loquar dicam pauca de moribus. adulescens cum esset Gordianus de quo sermo est poemata scripsit, quae omnia extant, et quidem cuncta illa, quae Cicero edidit, Marium et Aratum et Alcyonas et Vxorium et Nilum. quae quidem ad hoc scripsit ut Ciceronis poemata nimis antiqua uiderentur. scripsit praeterea quem ad modum Vergilius Aeneidos et Statius Achilleidos et multi alii Iliados, ita etiam ille Antoniniados hoc est Antoninum Pium et Antoninum Marcum uersibus disertissimis libris triginta uitam illorum et bella et publice priuatimque gesta perscribens. et haec quidem puerulus. postea uero ubi adoleuit in Athenaeo controuersias declamauit audientibus etiam imperatoribus suis. quaesturam magnificentissimam gessit. aedilitatis suae tempore duodecim populo Romano munera id est per singulos menses singula de suo exhibuit, ita ut gladiatorum non numquam quingena paria exhiberet numquam minus centenis quinquagenis. feras Libycas una die centum exhibuit ursos una dia mille. extat silua eius memorabilis, quae picta est in domo rostrata Cn. Pompei, quae ipsius et patris eius et proaui fuit, quam Philippi temporibus uester fiscus inuasit. in qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati ducenti mixtis Brittannis equi feri triginta oues ferae centum alces decem tauri Cypriaci centum struthiones Mauri miniati trecenti onagri triginta apri

1 obsoceris *B* 3 ipsos consulatum *C* ipse ex consulatu *uulgo* 5 misus *B* 8 cicero et demerio et arathum et balcyonas *C* Cicero edidit Marium et Aratum et Alcyonas *Salmas.* 10 poeta *C* poemata *uulgo* 11 aeineidos *P* eineidos *B* *ante* Statius *om.* et *P* 12 elidos *C* iliados *p* 16 uero *om. B add. b* atheneo *C* 17 sui *C* 18 populi romani *C* 22 libicas *C* 23 GN *add. b in lac.* 26 ducentis *P* brittanni *C* 27 auri *C* cypriani *B* cypriaci *bP* 28 strutiones *C* ari *C*

centum quinquaginta ibices ducenti damae ducentae. haec autem omnia populo rapienda concessit die muneris quod
4 sextum edebat. praeturam nobilem gessit. post iuris dictionem consulatum primum iniit cum Antonino Caracallo secundum cum Alexandro. filios duos habuit filium consularem, qui cum ipso Augustus appellatus est, qui iuxta Carthaginem in Africa bello absumptus est et filiam Maeciam Faustinam, quae nupta est Iunio Balbo consulari uiro. in consulatibus clarior fuit sui temporis consulibus, ita ut ei Antoninus inuideret modo praetextas eius modo latum *clauum* modo Circenses ultra imperatorium mirans modum. palmatam tunicam et togam pictam primus Romanorum priuatus suam propriam habuit, cum ante imperatores etiam de Capitolio acciperent uel de Palatio. equos Siculos centum Cappadoces centum permittentibus imperatoribus factionibus diuisit. et per haec populo satis carus, qui semper talibus commouetur. Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniae Etruriae Vmbriae Flaminiae Piceni de proprio illum per quadriduum ludos scaenicos et Iuuenalia edidisse. scripsit et laudes soluta oratione omnium Antoninorum, qui ante eum fuerunt. tantum autem Antoninos dilexit, ut sibi quoque ut multi dicunt Antonini, ut plerique autem adserunt Antonii nomen adscripserit. iam illud satis constat, quod filium Gordianum nomine Antonini signo inlustrauerit, cum apud praefectum aerarii more Romano professus filium publicis actis
5 eius nomen insereret. post consulatum proconsul Africae factus est adnitentibus cunctis, qui Alexandri imperium etiam in Africa clarum per proconsulis dignitatem haberi atque esse uoluerunt. extat epistula ipsius Alexandri, qua senatui gratias agit, quod Gordianum ad Africam proconsulem destinauerit. cuius hoc exemplum est 'neque gratius mihi quicquam,

1 dammae *B* ducenti *C* 5 illum *C* filium *Salmas.* 7 maetiam *C* 10 clauum *om. C* 13 uel *add. post* etiam *B* 18 aetruria et *B* flaminae *C* 19 inuenilia *B* iuuenalia *bP* 24 et *post* Antonini *add. uulgo sed cf. Salmas. et Huebnerus de actis sen. pop. R. p. 56 sq.* 27 imperatorium *C* 29 epistola *B*

patres conscripti, neque dulcius potuistis efficere, quam ut Antoninum Gordianum proconsulem ad Africam mitteretis uirum nobilem magnanimum disertum iustum continentem bonum' et reliqua. ex quo apparet quantus uir eo tempore Gordianus fuerit. amatus est ab Afris ita, ut nemo antea proconsulum, ita ut eum alii Scipionem Catonem alii multi Mucium ac Rutilium aut Laelium dicerent. extat eorum adclamatio, quae a Iunio in litteras relata est. nam cum quadam die factum imperatorium legeret atque a proconsulibus Scipionibus coepisset, adclamatum est 'nouo Scipioni uero Scipioni Gordiano proconsuli.' haec et alia frequenter audiuit. et erat quidem longitudine Romana canitie decora et 6
pompali uultu ruber magis quam candidus facie bene lata oculis ore fronte uerendus. corporis qualitate subcrassulus. moribus ita moderatus, ut nihil possis dicere quod ille aut cupide aut inmodeste aut nimie fecerit. affectus suos unice dilexit filium et nepotem ultra morem, filiam et neptem religiose. socero suo Annio Seuero tantum detulit, ut in familia eius quasi filium migrasse se crederet, ut numquam cum eo lauerit numquam illo praesente sederit ante praeturam. consul cum esset aut in domo eius semper mansit aut si in Pompeiana domo ad illum uel mane uel sero processit. uini parcus cibi parcissimus uestitu nitidus lauandi cupidus, ita ut et quarto et quinto in die lauaret aestate, hieme secundo. somni plurimi, ita ut in tricliniis si forte apud amicos ederet etiam sine pudore dormiret. quod uidebatur facere per naturam non per ebrietatem atque luxuriem.

Sed boni mores nihil ei profuerunt. hic enim uita ue- 7
nerabilis cum Platone semper cum Aristotele cum Tullio cum Vergilio ceterisque ueteribus agens alium quam merebatur exitum passus est. nam cum temporibus Maximini hominis

6 cum *C* eum *p* aliis *B* 8 litteris *P* 10 scipione *B* 16 modeste *B* inmodeste *b* 19 ut *om.* *B* 20 laberit *C* ille *B* 22 in *om.* *B add.* *b* 23 labandi *B* lab.andi *P* 25 in *ante* hieme *add.* *P* eme *P* 28 haec *C* uitae *B* *et erasa* e *P*

saeui atque truculenti pro consule Africam regeret iam ex consulibus sibimet legato a senatu dato cumque quidam rationalis acrius contra plurimos Afrorum saeuirot quam Maximinus ipse pateretur, proscribens plurimos interficiens multos et sibi ultra procuratorem omnia uindicans, retunsus deinde a proconsule atque legato nobilibus et consularibus uiris ipsis minaretur exitium, Afri tam insolentes iniurias ferre nequiuorunt. primum ipsum rationalem adiunctis sibi plerisque militibus occiderunt. occiso deinde eo, cum iam orbis terrarum odio contra Maximinum arderet, coeperunt cogitare quem ad modum seditio inter Maximinianos et rusticos [uel Afros] orta placaretur. tunc quidam Mauritius nomine, potens apud Afros decurio, iuxta Thysdrum nobilissimae prosapiae hac oratione apud plebem uel urbanam uel rusticanam
8 in agro suo uelut contionabundus est locutus 'gratias dis inmortalibus ciues, quod occasionem dederunt et quidem necessariam prouidendi nobis contra hominem furiosissimum Maximinum. nos enim, qui procuratorem eius moribus et uitae consimilem occidimus nisi facto imperatore salui esse non possumus. quocirca si placet quoniam non longe est nobilissimus uir pro consule cum filio consulari legato quorum utrique mortem pestis illa est minata, sublata de uexillis purpura imperatores eos dicemus adhibitisque insignibus Romano iure firmabimus'. tunc adclamatum est 'aequum est. iustum est. Gordiane Auguste di te seruent. feliciter imperes. cum filio imperes.' his actis propere uentum est ad oppidum Thysdrum inuentusque senex uenerabilis post iuris dictionem iacens in lectulo. qui circumfusus purpura humi se abiecit ac retrectans eleuatus est. et cum aliud facere nihil posset euitandi periculi gratia, quod a Maximinianis

5 petunsus *C* 7 et uidium *C* cumque *uulgo* exitium *Grut. et Salmas.* 11 in *pro* inter *B* uel Afros *del. Eyss.* 13 iusta *P* tystrum nobilissime *C* posthac *C* prosapiae hac *Salmas.* 15 contianabundus *C* habeo *add. uulgo post* gratias 16 occansionem *B et erasa* n *P* 19 uita *P* 24 firmamus *C* 25 imperator es *C* imperes *Salm.* 27 tysdrum *C* 30 necessario fautoribus dubie *C corr. Salm.*

fautoribus necessario et haud dubie inminebat, imperatorem se appellari senex passus est. erat autem iam octogenarius 9
et plurimis proninciis ut diximus ante praefuerat. populo Romano ita commendatus suis actibus erat, ut toto dignus uideretur imperio. alii quidem occiso ... Gordianus ... ante nescierat. sed ubi rem conperit iam mortis uicinus, et filio magis timens maluit honestas causas habere moriendi quam dedi uinculis et carceri Maximini. appellato igitur Gordiano imperatore iuuenes, qui auctores huius facinoris erant, statuas Maximini deiecerunt imagines perfregerunt nomen publicitus eraserunt. ipsum etiam Gordiannm Africanum appellauerunt. addunt quidam Africani cognomentum Gordiano idcirco inditum non qnod in Africa imperare coepisset sed quod de Scipionum familia originem traheret. in plurimis antem libris inuenio et hunc Gordianum et filium eius pariter imperatores appellatos et Antoninos cognominatos, alii uero Antonios. post hoc Carthaginem uentum cnm pompa regali ot fascibus laureatis filiusque legatus patris exemplo Scipionum, ut Dexippus Graecae historiae .... auctor est, [et] pari potestate succinctus est. missa deinceps legatio Romam est cum litteris Gordianorum haoc, qnae gesta fuerant in Africa, indicans. per Valerianum principem senatus, qui postea imperauit, gratanter accepta est. missae sunt ad amicos nobiles litterae, ut homines potentes et rem probarent et amiciores fierent ex amicis. sed tanta gratulatione factos contra 10
Maximinum imperatores senatus accepit, ut non solum gesta haec probarent, sed etiam uiginti uiros eligerent, inter quos erat Maximus siue Pupienus et Clodius Balbinus. qui ambo

2 senex *ante* passus *om. P. Salmas. hic adiungit haec sequentis capituli uerba* iam mortis uicinus sed filio magis timens — Maximini. 5 alii quidem occiso Gordianus *ex alieno loco hic intrusa iudicabant Casaub. et Salmas. orationem lacunosam esse apparet Eyss.* occiso iuuene Gordiano filio suo quod Gordianus *uulgo* 8 uinculus *B* 12 cognomento *C* oognomentum *p* 19 *post* historiae *uidetur* scriptor *excidisse Eyss.* et *deleui* 20 *pro* pari *ras. in P in qua* evazy *p* 28 maximinus *BP* maximus *p* puppcienus *C* albinus *B*

imperatores sunt creati, postea quam Gordiani duo in Africa interempti sunt. illos sane uiginti senatus ad hoc creauerat, ut diuideret his Italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas. tunc legationes a Maximino Romam uenerunt abolitionem praeteritorum spondentes. sed uicit Gordianorum legatio, quae bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur et ingens militibus stipendium et populo agros atque congiaria promittenti. usque adeo autem magis Gordianis quam Maximimis est creditum, ut Vitalianus quidam, qui praetorianis militibus praeerat, per audacissimos quaestorem et milites iussu senatus occideretur, quod se antea crudeliter egerat et tunc eius magis inmanitas timebatur amica et familiaris moribus Maximini. de cuius morte haec fabella fertur. fictae sunt litterae Maximini signatae quasi eiusdem anulo et missi cum quaestore milites qui eas ferrent addentes quaedam praeter litteras secreto esse dicenda. longam igitur porticum petiuerunt et cum ille ea, quae sibi erant secreto dicenda, perquireret hortantibus, ut prius signum inspiceret epistulae, dum considerat interemptus est. persuasum deinde est militibus iussu Maximini Vitalianum interemptum peractisque rebus in castris Gordianorum et litterae et uultus sunt propositi.

11 Interest ut senatus consultum, quo Gordiani imperatores appellati sunt et Maximinus hostis, litteris propagetur. non legitimo sed indicto senatus die consul iam domi conuentus cum praetoribus aedilibus et tribunis plebis uenit in curiam. praefectus urbi, cui nescio quid redoluerat et qui publicas litteras non acceperat, a conuentu se abstinuit. sed profuit. nam consul ante solitas adclamationes prius quam aliquid in Maximinum feliciter diceretur ait 'patres conscripti

1 africam *C* africa *b* 4 maximo *B* maximino *b* 8 promittendi *C* promittenti *Salm.* quamquam *C* 10 audacissimas *C* 11 occiderunt *C* 14 *ante* fertur *add.* •h? *P* pictae *C* 18 perquaereret *C* requireret *Salm.* 19 epistolae *B* 20 iussum *C* 23 quo *om.* *B* 24 propagentūr *C* 27 c•ui *P* cia *B* 28 addamantiones *B* adclamationes *b*

Gordiani duo pater et filius ambo ex consulibus unus uester pro consule alter uester legatus magno Afrorum consilio imperatores sunt appellati. gratias igitur agamus Thysdritanae iuuentuti gratias Carthaginensi populo semper deuoto. ab inmani nos belua ab illa fera uindicauerunt. quid timide auditis? quid circumspicitis? quid cunctamini? hoc est, quod semper optastis. hostis est Maximinus. di facient, ut esse iam desinat et Gordiani senis felicitatem atque prudentiam iuuenis uirtutem atque constantiam laeti experiamus.' post haec litteras legit Gordianorum ad senatum et ad se missas. tunc clamauit senatus 'di uobis gratias. liberati ab hostibus sumus. si penitus liberemur! Maximinum hostem omnes iudicamus. Maximinum cum filio dis inferis deuouemus. Gordianos Augustos appellamus. Gordianos principes agnoscimus. imperatores de senatu di conseruent. imperatores nobiles uictores uideamus. imperatores nostros Roma uideat. hostes publicos qui occiderit praemium meretur.' dicit Iu- 12
nius Cordus istud senatus consultum fuisse *tacitum*. quod quale sit aut quare sic appellatum breui exponam. omnino exemplum senatus consulti taciti non aliud est hodie, quam quo uestra clementia conuocatis ad interiora maioribus ea disponit, quae non sunt omnibus publicanda. de quibus adiurare etiam soletis ne quis ante rem conpletam quicquam uel audiat uel intellegat. hunc autem morem apud ueteres necessitates publicae repprerunt, ut si forte aliqua uis ab hostibus inmineret, quae cogeret uel humilia captare consilia uel aliqua constituere, quae non prius oporteret dici quam effici, uel si nollent ad amicos aliqua permanare, senatus consultum tacitum fieret, ita ut non scribae non serui publici non censuales illis actibus interessent, senatores exciperent senatores omnium officia censualium scribarumque

1 consibus *C* consulibus *p* 4 qui *om. C* 5 uelua *B* sera *B* 8 feliciter *B* felicitatem *b* 9 *ad* experiamus *cf. Varro l. L. VIII 9, 24* 11 *et* 15 dii *C* 12 sic *Mommsenus* 13 deuocemus *C* 18 istud *in ras. add. p* istu *B* tacitum *add. p* 19 sit *in ras. add. p* 20 consultii *B* 21 quod *C* quo *Salmas.* 26 quem *C* uel *om. P* 28 permanere *B*

conplerent, nequit forte proderetur. factum est ergo senatus
13 consultum tacitum, ne res ad Maximinum perueniret. sed statim illa ut se habent hominum mentes eorum dum taxat, qui erubescunt per se ea non agnosci, quae sciunt et qui humiles se putant, si commissa non prodant, omnia comperit Maximinus ita ut exemplum senatus consulti taciti acciperet, quod numquam ante fuerat factitatum. extat denique eius epistula ad praefectum urbi talis 'senatus consultum tacitum nostrorum illorum principum legi, quod tu praefectus urbi factum esse fortasse non nosti. nam nec interfuisti. cuius exemplum ad te misi, ut scires quo modo Romanam rem publicam regeres.' enarrari autem non potest quae commotio fuerit Maximini, cum audiuit contra se Africam desciuisse. nam senatus auctoritate percepta incurrere in parietes uestem sciudere gladium arripere quasi omnes posset occidere prorsus furere uidebatur. praefectus urbi acceptis litteris acrioribus populum et milites adlocutus est dicens Maximinum iam occisum. ex quo gaudium maius fuit statimque deiectae sunt statuae atque imagines eius, qui hostis fuerat iudicatus. usus est sane senatus pendente bello potostate qua debuit. nam delatores calumniatores procuratores et omnem illam faecem Maximinianae tyrannidis occidi iussit. atque parum fuit, quod senatus iudicauerat: illud populi iudicium fuit, quod occisi tracti sunt et in cloacam missi. tunc et praefectus urbi Sabinus consularis iam uir fusto percussus
14 occisus et in publico derelictus est. haec ubi comperit Maximinus statim cohortatus est milites hoc genere contionis 'sacrati conmilitones immo etiam mi consecranei et quorum mecum plerique uere militatis dum nos in Germania Romanam defendimus maiestatem, dum nos Illyricum a barbaris uindicamus, Afri fidem Punicam praestiterunt. nam duos nobis Gordianos, quorum alter senio ita fractus est, ut non possit adsurgere, alter ita luxurie perditus, ut debilitatem

1 quid *p* 2 citum *C* tacitum *p* 3 ille *C* illa *Eyss.* 6 maximus *B* 16 urbis *b* 18 magis *C* 22 facem *C* faecem *Eyss.* 29 *pro* in: a *C*

habeat pro senectute, imperatores fecerunt. et ne hoc parum esset factum Afrorum nobilis ille senatus agnouit et pro quorum liberis arma portamus hi contra nos uiginti uiros statuerunt et omnes uelut contra hostes sententias protulerunt. quin immo agite ut uiros decet. properandum est ad urbem. nam et uiginti uiri consularos contra nos lecti sunt, quibus resistendum est nobis fortiter agentibus uobis feliciter dimicantibus.' lentas militum mentes et non alacres animos hac contione Maximinus recognouit. denique statim ad filium scripsit, qui longe post sequebatur ut adceleraret, nequid contra eum se absente milites cogitarent. litterarum exemplum tale Iunius Cordus edidit 'refert ad te stipator meus Tynchanius, quae gesta cognoui uel in Africa uel Romae. refert quae sint militum mentes. quaeso quantum potes properes, nequid ut solet militaris turba plus faciat. quid uerear ex eo audies quem ad te misi.'

Dum haec aguntur in Africa contra duos Gordianos Ca- 15
pellianus quidam Gordiano et in priuata uita semper aduersus et ab ipso imperatore iam cum Mauros Maximini iussu regeret ueteranus dimissus accepto a Gordiano successore conlectis Mauris et tumultuaria manu Carthaginem petit. ad quem omnis fide Punica Carthaginiensium populus inclinauit. Gordianus tamen fortunam belli experiri cupiens filium suum iam natu grandiorem quadraginta et sex annos agentem, quem tunc legati loco ut diximus habuerat, contra Capellianum et Maximinianos misit, uirum de cuius moribus suo loco dicemus. sed cum in re militari et Capellianus esset audacior et Gordianus iunior non tam exercitatus, quippe

1 prae *B* pro *b* 2 est sed *C* esset *Casaub.* 3 hic *C* 5 ut *om. B add b* 6 quibusque *C* 8 lenitas *C* uos *C* non *Salmas.* hanc contionem et maximinus spe coguonit *C* hac contione Maximinus recognouit *Salmas.* 13 thyncanius *B* thyncanius *P* Tynchanius *Salmas.* roma *C* 20 uetoranus *B* ueteranus *b* accepto a Gordiano successore *post* tumultuaria manu *posita sunt in C post* dimissus *posuit Salmas. del. Mommsenus* 21 atque omnes *C* ad quem omuis *Salmas.* 27 dicamus *B*

qui nobilitatis deliciis tardatur, pugna commissa uincitur et
16 in eodem bello interficitur. fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello cecidisse, ut cum diu quaesitum sit corpus Gordiani iunioris non potuerit inueniri. fuit praeterea ingens, quae raro in Africa est, tempestas, quae Gordiani exercitum ante bellum ita dissipauit, ut minus idonei milites proelio fierent atque ita facilis esset Capelliani uictoria. haec ubi comperit senior Gordianus, cum in Africa nihil praesidii et a Maximino multum timoris et fides Punica perurgueret et acerrime Capellianus instaret luctus deinde mentem atque animum fatigaret, laqueo uitam finiuit. hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambos senatus Augustos appellauit et postea inter diuos rettulit.

13 imperaverunt anno uno mensibus sex *add. p post* rettulit

GORDIANVS IVNIOR

Gordianus iunior hic Gordiani senis proconsulis Africae filius, 17
qui cum patre et ab Afris et a senatu Augustus appellatus est, litteris et moribus clarus fuit praeter nobilitatem quam ut non nulli ab Antoninis ut plurimi ab Antoniis duxit. si quidem argumento ad probandam generis qualitatem alii hoc edisserunt, quod Africanus Gordianus senior appellatus est cognomine Scipionum, quod domum Pompeianam in urbe habuit, quod Antoninorum cognomine semper est nuncupatus, quod Antoninum filium suum ipse significari uoluit in senatu. quae singula uidentur familias designare. sed ego Iunium Cordum sequor, qui dicit ex omnibus his familiis Gordianorum coaluisse nobilitatem. idem igitur natus patri primus ex Fabia Orestilla Antonini pronepte. undo Caesarum quoque familiam contingere uidebatur. et primis diebus sui natalis Antoninus est appellatus. mox in senatu Antonini nomen est editum
uulgo deinde Gordianus haberi coeptus. in studiis grauis- 18
simae opinionis fuit forma conspicuus memoriae singularis bonitatis insignis adeo ut semper in scholis siquis puero-

1 *nikil inscriptum in C* Gordianus iunior *uulgo* 2 hoc *C* 4 quam *om. B* 6 esse desiderunt *C* edisserunt *Salmas.* 9 antonium *C* 10 censu *pro* senatu *Cas. et Grut.* significauit *B* significari *b* 13 fauia *C* 14 antoniae *B* 15 post suum natalem *Huebnerus de actis sen. pop. R. p. 58* 16 Antonii *Huebnerus l. l. sed cf. p. 31, 16* es *C* 19 ut *om. B add. b* conlis sici *B* in scolis sic *P in quibus* scol. *in ras. a m. alia quae etiam* ᵽ *add.* scholis si quis *uulgo*

rum uerberaretur ille lacrimas non teneret. Sereno Sammonico, qui patris eius amicissimus sibi autem praeceptor fuit, nimis acceptus et carus usque adeo, ut omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui censebantur ad sexaginta et duo milia [qui] Gordiano minori moriens ille relinqueret. quod eum ad caelum tulit. si quidem tantae bibliothecae copia et splendore donatus in famam hominum litterarum decore peruenit. quaesturam Heliogabalo auctore promeruit idcirco quod luxurioso imperatori lasciuia iuuenis non tamen luxuriosa neque infamis praedicata est. praeturam Alexandro auctore urbanam tenuit. in qua tantus iuris dictionis gratia fuit, ut statim consulatum, quem pater sero acceperat, mereretur. Maximini seu eiusdem Alexandri temporibus ad proconsulatum patris missus legatus est obsecutus atque illic
19 ea, quae superius dicta sunt, contigerunt. fuit uini cupidior semper tamen undecumque conditi nunc rosa nunc mastiche nunc absentio ceterisque rebus, quibus gula maxime delectatur. cibi parcus, ita ut intra punctum temporis uel prandium, si pranderet, uel cenam finiret. mulierum cupidissimus. habuisse enim decretas sibi concubinas uiginti et duas fertur. ex quibus omnibus ternos et quaternos filios dereliquid. appellatusque est sui temporis Priamus. quem uulgo iocantes quod esset natura propensior Priapum non Priamum saepe uocitarunt. uixit in deliciis in hortis in balneis in amoenissimis nemoribus. nec pater aspernatus est saepissime dicens illum quandoque in summa claritate cito esse moriturum. uita sua hac tamen fortitudine a bonis numquam degenerauit semperque inter inlustrissimos fuit ciues noo rei publicae ad consultationem defuit. denique etiam senatus libentissime illum Augustum appellauit atque in eo spem publi-

1 sammanico *B* 4 qui *om. uulgo* 6 et copia *B* 7 litterarum *P* litteratorum *p* 9 luxorioso *B* 16 rose *C* masticae *C* 17 absentii *C* 24 ortis *C* 25 amoenissim*s *P* 26 quandocumque *C* 27 uita sua nec tamen fortitudinem bonis umquam *C* uita sua hac tamen fortitudine a bonis numquam *Salmas.* 28 cibes *C* ciues *p* 29 consulationem *C*

cam posuit. uestitu cultissimus. seruis et omnibus suis carus. Cordus dicit uxorem eum numquam habere uolnisse. contra Dexippus putat eius filium esse Gordianum tertium, qui post hoc cum Balbino et Pupieno siue Maximo puerulus est adeptus imperium. cum senior Gordianus mathematicum ali- 20 quando consuleret de genitura huius, respondisse ille dicitur hunc et filium imperatoris et patrem *et* ipsum imperatorem futurum. et cum senior Gordianus rideret, ostendisse constellationem mathematicum ferunt et de libris ueteribus dictasse, ita ut probaret se uera dixisse. qui quidem et seni et iuueni et diem et genus mortis et loca quibus essent perituri opstinata constantiao ueritate praedixit. quae omnia postea Gordianus senior in Africa iam imperator et quando nihil timebat narrasse perhibetur de morte quin etiam sua filiique et de genere mortis dixisso. cantabat praeterea uersus senex, cum Gordianum filium uidisset, hos saepissime

ostendent terris hunc tantum fata neque ultra
esse sinent, nimium uobis Romana propago
uisa potens superi, propria haec si dona fuissent.

extant dicta et soluta oratione et uorsibus Gordiani iunioris, quae hodie ab eius adfinibus frequontantur, non magna non minima sed media et quae appareat hominis esse ingeniosi sed luxuriantis et suum deserentis ingenium. pomorum ot 21 olerum auidissimus fuit in reliquo ciborum genere parcissimus, ut semper pomorum aliquid recentium deuoraret. frigidarum percupidus nec facile per aestatem nisi frigidas et quam plurimas edit. et erat corporis uasti. quare magis ad frigidas urguebatur. haec de Gordiano iuniore digna memoratu comperimus. non enim nobis talia dicenda sunt, quae

7 et patrem ipsum *P* et patrem et ipsnm *Salmas.* 8 filium *B* futurum *b* 12 constantiqne *Salmas.* 16 hoc *C* 17 *Verg. Aen. VI 869 sq.* tantum hunc *C* 22 esse hominis *P* 23 sed *P* nec *p* 23 deserentis *C* differentis *Eyss.* 25 ut *om. C* adeo ut *add. uulgo* 27 quem *C* bibit *C* edit *Salmas.* 28 memoratus *B et erasa* s *P* 29 talia dicentes uneque iunius *C* (*sed* unoque *in P*) *correxit Salmas.*

Iunius Cordus ridicule ac stulte composuit de uoluptatibus domesticis ceterisque infimis rebus. quae qui uelit scire ipsum legat Cordum, qui dicit et quos seruos habuerit unus quisque principum et quos amicos et quot paenulas quotue chlamydes. quorum etiam scientia nulli [rei] prodest. si quidem ea debent in historia poni ab historiographis, quae aut fugienda sint aut sequenda. sane quidem praetermittendum non censui, quia mirabile uisum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui et ipse historiam sui temporis [scripsit] in litteras misit Gordianum seniorem Augusti uultum sic repraesentasse, ut et uocem et os et staturam eiusdem ostentare uideretur, filium uero Pompeio simillimum uisum, quamuis Pompeius obesi corporis fuisse denegetur, nepotem autem, cuius etiam nunc imagines uidemus, Scipionis Asiatici faciem rettulisse. quod pro sui admiratione tacendum esse non credidi.

4 quod uel *C* 5 clamides *B* clamydes *P* rei *om. uulgo* 6 debeant *C* hystoria *B* storiografis *B* historiografis *bP* 7 quod *pro* quidem *P* esse *ante* non *add. P* 9 ibse *(corr. ex* iste*)* hystoriam *B* scripsit in litteras misi *C* [scripsit] in litteras misit *Momms.* 10 sibi *pro* sic *C* 11 morem *C* os *Salmas.* 13 obhaesi *C* 15 administras ne *C* admiratione *uulgo*

GORDIANVS TERTIVS

Post mortem duorum Gordianorum senatus trepidus et Maxi- 22
minum uehementius timens, ex uiginti uiris, quos ad rem publicam tuendam delegerat, Pupienum siue Maximum et Clodium Balbinum Augustos appellauit ambos ex consulibus. tunc populus et milites Gordianum paruulum, annos agentem ut plerique adserunt undecim, ut non nulli tredecim, ut Iunius Cordns dicit sedecim, nam uicesimo et secundo anno eum perisse adserit, petiuerunt ut Caesar appellaretur raptusque ad senatum atque inde in contione positus, indumento imperatorio tectus Caesar est nuncupatus. hic natus est ut plures adserunt ex filia Gordiani, ut unns aut duo, nam amplius inuenire non potui, ex filio qui in Africa perit. Dexippus quidem adseuerat ex filio Gordiani tertium Gordianum esse natum. Gordianus scilicet Caesar factus apud matrem educatus est et cum extinctis Maximinis Maximus etiam et Balbinus militari seditione interempti essent, qui biennio imperauerant, Gordianus adulescens, qui Caesar eatenus fuerat, et a militibus et *a* populo et a senatu et ab omnibus gentibus, ingenti amore ingenti studio et gratia Augustus est appellatus. amabatur autem merito aui et auunculi siue patris, qui ambo pro senatu et pro populo Romano contra Maximinum arma sumpserunt et militari uel

1 gordianus tertius *sine interductu inscriptum in C* 3 deligerat *P* delegerat *p* 10 inde *om. P* 14 Dexippus quippe — esse natum *huc transtulit Casaub. ex ineunte cap. 23* 19 a *ante* populo *om. C* 23 militaris *C*

morte uel necessitate perierunt. post haec ueterani ad curiam uenerunt, ut discerent quid actum esset. ex quibus duo ingressi Capitolium, cum illic senatus ageretur, ante ipsam aram a Gallicano ex consulibus et Maecenate ex ducibus interempti sunt atque bellum intestinum ortum est, cum essent armati etiam senatores ignorantibus ueteranis
23 quod Gordianus adulescens solus teneret imperium. set postea quam constitit apud ueteranos quoque solum Gordianum imperare, inter populum et milites ac ueteranos pax roborata est. et hic finis belli intestini fuit, cum esset delatus Gordiano puero consulatus. sed indicium non diu imperaturi Gordiani fuit hoc, quod eclipsis solis facta est, ut nox crederetur neque sine luminibus accensis quicquam agi posset. post haec tamen uoluptatibus et deliciis populus Romanus uacauit, ut ea, quae fuerant aspere gesta, mitigaret. Venusto et Sabino consulibus inita est factio in Africa contra Gordianum tertium duce Sabiniano, quem Gordianus per praesidem Mauritaniae obsessum a coniuratis ita oppressit, ut ad eum tradendum Carthaginem omnes uenirent et crimina confitentes et ueniam sceleribus postulantes.

Finita igitur sollicitudine in Africa Gordiano iam iterum et Pompeiano consulibus bellum Persicum natum est. quando et adulescens Gordianus prius quam ad bellum proficisceretur, duxit uxorem filiam Timisithei doctissimi uiri, quem causa eloquentiae dignum parentela sua putauit et praefectum statim fecit. post quod non puerile iam et contemptibile uidebatur imperium si quidem et optimi soceri consiliis adiuuaretur et ipse pro aetate aliquantulum saperet nec per spadones ac ministros aulicos matris uel ignorantia uel coniuen-

1 hoc *P* 4 metena *B* 7 Dexippus quidem — esse natum *hic in C positum in cap. 22 transtulit Casaub.* et *C* 12 eglypsis *B* eclypsis *b* glypsis *P* clypsis *p* 15 uocauit *B* fuerat *B* fuerant *b* 18 obsessio *C* 20 confitentis *C* 24 et duxit *C* mysithei *C sic aut* misytheus *semper* Timisithens *Eckhelius VII p. 219* 28 pietate *C* aetate *Salmas.* 29 ignorantia uel conibentia *C* ignorantis uel coniuentis *Salmas.*

tia uenderetur. extat denique et soceri eius ad eum epistula et ipsius Gordiani ad socerum, qua intellegitur eius saeculum emendatius ac diligentius socero adiuuante perfectum. quarum exemplum hoc est 'domino filio et Augusto Timisitheus socer et praefectus. euasisse nos grauem temporum maculam, qua per spadones et per illos qui amici tibi uidebantur, erant autem uehementes inimici, omnia uendebantur, uoluptati *est* et eo magis, quo tibi gratior emendatio est ut siqua uitia fuerunt, tua non fuisse satis constet mi fili uenerabilis. neque enim quisquam ferre potuit datas eunuchis suffragantibus militum praeposituras negatum laboribus praemium aut interemptos aut liberatos pro libidine atque mercede quos non decebat, uacuatum aerarium, per eos qui cottidie insidiosissime frequentabant initas factiones ut tu decipereris, cum inter se de bonis pessimi quique haberent ante consilia tibimet suggerenda, bonos pellerent detestandos insinuarent omnes postremo tuas fabulas uenderent. dis igitur gratias, quod uolente te ipso emendata res est. delectat sane boni esse principis socerum et eius, qui omnia requirat et omnia uelit scire et qui pepulerit homines, per quos antea uelut in auctione positus nundinatus est.' item Gordiani ad ipsum 'imperator Gordianus 25 Augustus Timisitheo patri et praefecto. nisi di omnipotentes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per emptos spadones uelut in hasta positi uenderemur. denique nunc demum intellego neque Felicionem praetorianis cohortibus praeponi debuisse neque Serapammoni quartam legionem credendam fuisse et ut omnia dinumerarem, multa non esse facienda, quae feci. sed dis gratias, quod te insinuante, qui nihil uendis, didici ea, quae inclusus scire non poteram. quid enim facerem, quoad *nos* mater uenderet et consilio

1 uideretur *C* uenderetur *uulgo* 7 tibi *om. B* uendebatur *B* 8 est *om. C* quod *B* 18 diis *C* uolente in te *C* 23 dii *C* 25 asta *C* 26 feliciones *C* felicem *uulgo* felicionem *Salmas.* 29 diis *C* 31 quod ad Mauros *C* *explicat Salm. praefectum Maurorum* quod nos Maurus *uulgo* quoad nos mater *Eyss.*

cum Gaudiano et Reuerendo et Montano habito uel laudaret aliquos uel uituperarot et illorum consensu quasi testium quod dixerat adprobarem? mi pater uerum audias uelim. miser est imperator, apud quem uera reticentur. qui cum ipse publice ambulare non possit, necesse est, ut audiat et uel audita uel a plurimis roborata confirmet.' his epistolis intelloctum est adulescentem soceri consiliis emendatum atque correctum. et Timisithei quidem epistolam Graecam quidam fuisse dicunt sed in hanc sententiam. tantum autem ualuit eius grauitas et sanctimonia, ut ex obscurissimo praeter nobilitatem gestis etiam Gordianum clarum principem fecerit.

26 Fuit terrae motus eo usque grauis imperante Gordiano, ut ciuitates etiam terrae hiatu cum populis deperirent. ob quae sacrificia per totam urbem totumque orbem terrarum ingentia celebrata sunt. et Cordus quidem dicit inspectis libris Sibyllinis celebratisque omnibus, quao illic iussa uidebantur, mundanum malum esse sedatum.

Sedato terrae motu Praetextato et Attico consulibus Gordianus aperto Iano gemino, quod signum erat indicti belli, profectus est contra Persas cum exercitu ingenti ot tanto auro, ut uel auxiliis uel militibus facile Persas deuinceret. fecit iter in Moesiam atque in ipso procinctu quicquid hostium in Thraciis fuit deleuit fugauit expulit atque summouit. inde per Syriam Antiochiam uenit, quae a Persis iam tenebatur. illic frequentibus proeliis pugnauit et uicit et Sapore Persarum rege summoto post † Artaxansen et Antiochiam recepit et Carras et Nisibin quae omnia sub Persarum im-
27 perio erant. rex sane Persarum tantum Gordianum principem timuit, ut, cum instructus esset summis copiis e nostris

2 uituperet *C* 22 uincere *P* enincere *B* deuinceret *Grut.* uincere posset *uulgo* 23 inter moesiam *B* 25 anthiociam *C* 26 *post* uicit *add.* ae *suppositis a rec. manu punctis C* 27 et post *C* Artaxatam *Salmas.* 28 nitibi *PB* nisibi *p* 30 cum instructus esset et suis copies et nostris, tamen *C* cum instructus esset summis copiis, e nostris tamen *Grut.*

tamen ciuitatibus ipse praesidia sponte deduceret easque integras suis ciuibus redderet, ita ut nihil quod ad eorum fortunas pertineret adtaminaret. sed haec omnia per Timisitheum socerum Gordiani eundemque praefectum gesta sunt. effectum denique est, ut Persae, qui iam in Italia timebantur, in regnum suum pugnante Gordiano redirent totumque orientem Romana res publica detineret. extat oratio Gordiani ad senatum, qua de rebus gestis suis scribens Timisitheo praefecto suo et socero ingentes gratias agit. cuius partem indidi, ut ex eo uera cognosceres. 'post haec, patres conscripti, quae dum iter agimus gesta sunt, quaeque ubique singulis triumphis digna sunt actitata, etiam [Persas], ut breui multa conectam, ab Antiochensium ceruicibus, quas iam nexas Persico ferro gerebant et rege Persarum et leges amouimus. Carras deinde ceterasque urbes imperio Romano reddidimus. Nisibin usque peruenimus et, si di fauerint, Ctesiphonta usque ueniemus. ualeat tantum Timisitheus praefectus et parens noster, cuius ductu et dispositione et haec transegimus et reliqua transigemus. uestrum est igitur supplicationes decernere, nos deis commendare, Timisitheo gratias agere.' his in senatu lectis, quadrigae elephantorum Gordiano decretae sunt utpote qui Persas uicisset, ut triumpho Persico triumpharet. Timisitheo autem quadriga sex equorum et triumphalis currus et titulus huius modi TIMISITHEO · EMINENTI · VIRO · PARENTI · PRINCIPVM · PRAETORII · PRAEFECTO · [TOTIVS · VRBIS ·] TVTORI · REIP · S · P · Q · R · VICEM · REDDIDIT · sed ista felicitas longior esse non potuit. nam Timi- 28
sitheus, quantum plerique dicunt, artibus Philippi, qui post eum praefectus praetorii est factus, ut alii morbo extinctus est herede Romana re publica, ut quicquid eius fuerat uectigalibus

2 ciuitatibus *C* 8 gestis *om. P* 12 Persas *del. Mommsenus* 13 anthiocensium *C* 14 regem *Salmas.* et leges *del. Salmas.* 16 nitibin *C* nisibin *p* dil *B* dī *P* tesifonta *C* 20 dies *C* 21 elefantorum *B* 23 exaequorum *B* exequorum *P* sex equorum *Salmas.* 25 praeto totius *C* praetorii praefecto et totins *p* 26 totius urbis *del. Salmas.* tutoris *B et erasa s P*

urbis accederet, cuius uiri tanta in re publica dispositio fuit, ut nulla esset umquam ciuitas limitanea potior et quae posset exercitum populi Romani ac principem ferre, quae totius anni in aceto *et* frumento et larido atque hordeo et paleis condita non haberet. minores uero urbes aliae triginta dierum, aliae quadraginta, non nullae duum mensuum, quae minimum quindecim dierum. idem cum esset praefectus, arma militum semper inspexit. nullum senem militare passus est, nullum puerum annonas accipere. castra omnia et fossata eorum circumibat. noctibus etiam plerumque uigilias frequentabat. amabaturque ab omnibus, quod sic et rem publicam amaret et principem. tribuni eum et duces usque adeo timuerunt et amarunt, ut neque uellent peccare neque ulla ex parte peccarent. Philippus eum propter pleraque uehementer timuisse fertur atque ob hoc per medicos insidias eius uitae parasse, et quidem hoc genere. cum effusione alui Timisitheus laboraret atque a medicis sistendi uentris gratia poculum iuberetur accipere, mutatis, quae fuerant parata, id fertur datum, quo magis solueretur atque ita exanimatus est.

29 Quo mortuo Arriano et Papo Consulibus in eius locum praefectus praetorii factus est Philippus Arabs, humili genere natus. [superbus] qui se in nouitate atque enormitate fortunae non tenuit. ita ut statim Gordiano, qui eum in locum parentis adsciuerat, insidias per milites faceret. quae tales fuerunt. Timisitheus tantum ubique, quantum diximus habuerat conditorum, ut uacillare dispositio Romana non posset. uerum artibus Philippi primum naues frumentariae sunt auersae. deinde in ea loca deducti sunt milites, in qui-

2 uitas militanea *B* 4 *post* atque *add.* e *B* 10 fossatorum *C* et fossata eorum *Salmas.* 12 atque *B* usque *b* 16 generam *B* genere$^{e}_{*}$ *fuitne* um *uel* am? *P* 18 gatia *C* gratia *bp* poculorum *C* 20 examinatus *C* 21 apriano *C* Arriano *Salmas. cf. Orell. 974. 2391. 7207.* pappo *B* papyo *P* 23 sed *post* natus *add. uulgo* superbus *del. Eyss.* 27 et *C* ut *b* annonaria *pro* Romana *Casaub.*

bus annonari non possent. hinc Gordiano infestos milites statim reddidit non intellegentes artibus Philippi iuuenem esse deceptum. sed Philippus etiam hoc addidit, ut rumorem per milites spargeret adulescentem esse Gordianum, imperium non posse regere, melius esse illum imperare, qui militem gubernare qui rem publicam sciret. corrupit praeterea etiam principes effectumque, ut palam Philippus ad imperium posceretur. amici Gordiani primo uehementissime resistebant sed cum milites fame uincerentur, imperium Philippo mandatum est iussumquo a militibus, ut quasi tutor eius Philippus oum eodem Gordiano pariter imperaret. sns-cepto igitur imperio cum et Philippus se contra Gordianum superbissime ageret et ille se imperatorem atque imperatorum prolem et uirum nobilissimae familiae recognosceret nec ferre posset inprobitatem hominis ignobilis, apud duces et milites adstante praefecto Maecio Gordiano adfine suo in tribunali conquestus est sperans posse imperium Philippo abrogari. sed hac conquestione nihil egit, cum illum incusasset quod immemor beneficiorum eius sibi minus gratus exi-steret. et cum milites rogasset, cum aperte duces ambisset, factione Philippi minor apud omnes fuit. denique cum se uideret minorem haberi, petit ut aequale saltem inter eos esset imperium neo inpetrauit. dehinc petit ut loco Caesaris haberetur neqne id optinuit. petit etiam ut praefecti loco esset Philippo. quod et ipsum negatum est. ultimae preces fuerunt ut eum pro duce Philippus haberet et pateretur uiuere. ad quod quidem paene consenserat Philippus ipse tacitus sed omnia per amicos agens nutibus atque consiliis. uerum cum secum ipse cogitaret amorem populi Romani et senatns circa Gordianum et totius Africae ac Syriae totiusque orbis Romani, cum et nobilis esset et nepos ac filius

1 posset *C* possent *Salmas.* 6 gubernaret *C* gubernare *Casaub. et Salmas.* 11 pater *C* pariter *p* cum eodem Gordiano pater *del. Eyss.* 14 recognesceret *B* 16 adfini *B* in tribunali coces ut esset *C sed ante* ut *add.* et *p?* in tribunali conquestus est *Casaub.* 19 exsisteret *C* 22 aequales alter *B* 26 philippus pro duce *P*

imperatorum et bellis grauibus totam rem publicam liberasset posse fieri, ut reficta quandoque militum uoluntate Gordiano redderetur imperium cum recentes in Gordianum irae militum famis causa uehementes essent, clamantem e conspectu duci iussit ac dispoliari et occidi. quod cum primo dilatum esset, post ut iussit impletum est. ita Philippus impie non iure optinuit imperium.

31 Et dum haec agerentur, Arguntis Scytharum rex finitimorum regna uastabat maxime quod conpererat Timisitheum perisse, cuius consilio res publica fuerat gubernata.

Philippus autem, ne a crudelitate nancisci uideretur imperium, Romam litteras misit, quibus scripsit Gordianum morbo perisse seque a cunctis militibus electum. nec defuit, ut senatus de his rebus, quas non nouerat, falleretur. appellato igitur principe Philippo et Augusto nuncupato Gordianum adulescentem inter deos rettulit. imperauit Gordianus annis sex. fuit iuuenis laetus pulcher amabilis gratus omnibus in uita iucundus in litteris nobilis, prorsus ut nihil praeter aetatem deesset imperio. amatus est a populo et senatu et militibus ante Philippi factionem ita ut nemo principum. Cordus dicit omnes milites eum filium appellasse ab omni senatu filium dictum omnem populum delicias suas Gordianum dixisse. denique Philippus, cum eum interfecisset, neque imagines eius tollere neque statuas deponere neque nomen abradere, sed diuum semper appellans etiam apud ipsos milites, cum quibus factionem fecerat serio animo et
32 peregrina calliditate ueneratus est. domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iste Gordianus pulcherrime exornauit. est uilla eorum uia Praenestina ducentas columnas in tetrastylo

1 liberasse *C* liberasset *b* 2 ficta quandocumque *C* reficta quandoque *Salmas.* 3 recenti cum *C* cum recentes *uulgo* 4 *post* clamantem *uocab. 4 uel 5 litt. in fine uers. erasum in P* 8 as *(sed del.)* ue dum hac *C* argunt *C* scythrarum *C* 16 eos *B* imperauit Gordianus annis sex *in C in initio capituli posita huc transtulit Eyss.* 18 iocundus *C* 29 in trastylo *B* uno stylo *P* in tetrastylo *Salmas.* uno peristylo *uulgo*

habens, quarum quinquaginta Carysteae *quinquaginta* Claudianae quinquaginta Synnades quinquaginta Numidicae pari mensura sunt. in qua basilicae centenariae tres. cetera huic operi conuenientia. et thermae quales praeter urbem ut tunc nusquam in orbe terrarum. familiae Gordiani hoc senatus decreuit, ut a tutelis atque a legationibus et a publicis necessitatibus nisi si uellent posteri eius semper uacarent. opera Gordiani Romae nulla extant praeter quaedam nymphia et balneas. sed balneae priuatis hominibus fuerunt et ab eo in usum priuatum exornatae sunt. instituerat porticum in campo Martio sub colle pedum mille, ita ut ab altera parte aequa mille pedum porticus fieret atque inter eas pariter esset spatium pedum quingentorum, cuius spatii hinc atque inde uirdiaria essent lauro myrto et buxo frequentata, medium uero lithostrotum breuibus columnis altrinsecus positis et sigillis per pedes mille, quod esset deambulatorium, ita ut in capite basilica esset pedum quingentorum. cogitauerat praeterea cum Timisitheo ut post basilicam thermas aestiuas sui nominis faceret, ita ut hiemales in principio porticuum poneret ne sine usu essent uel uirdiaria uel porticus. sed haec omnia nunc priuatorum et possessionibus et hortis et aedificiis occupata sunt. fuerunt sub Gordiano Ro- 33
mae elephanti triginta et duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem, alces decem tigres decem leones mansueti sexaginta leopardi mansueti triginta belbi id est hyae-

1 christeac *C* charisteae *Salmas.* quinquaginta *om. C* *de columnis Synnadibus cf. Heinsius in Burmanni Claudiano p. 179* 3 bisscilicae *C* 6 attutelis *B* atque e *B* 8 quadam nymfia *C* 11 marcio *B* 12 parte quamille *C* parte aeque mille *uulgo* parte aequa mille *Salmas.* 13 pariter et spacium *C* pateret spatium *uulgo* pariter esset spatium *Salmas.* 14 uirdiarii *C* 15 lithostratum *C* 20 porticum *C* porticuum *Salmas.* poneret sine usu *C* poneret et suo usui *uulgo* poneret ne sine usu *Salmas.* 22 hostis *C* 23 elefanti *C* 25 beluae *Lindenbrogius ad Amm. Marc. XXV 6, 2 sed cf. Salmas.* yaenae *C*

nae decem, gladiatorum fiscalium paria mille, hippopotamus et rhinoceros unus, argoleontes decem, camelopardali decem, onagri uiginti, equi feri quadraginta et cetera huius modi animalia innumera et diuersa. quae omnia Philippus ludis saecularibus uel dedit uel occidit. has autem omnes feras mansuetas et praeterea efferatas parabat ad triumphum Persicum, sed uotum publicum nihil ualuit. nam omnia haec Philippus exhibuit saecularibus ludis et muneribus atque circensibus cum millesimum annum in consulatu suo et filii sui celebrauit. quod de C. Caesare memoriae traditum est, hoc etiam de Gordiano Cordus euenisse perscribit. nam omnes, quicumque illum gladio adpetiuerunt, qui nouem fuisse dicuntur, postea interemptis Philippis *se* sua manu suisque gladiis et isdem, quibus illum percusserant, interemisse dicuntur.

34 Trium igitur Gordianorum haec fuit uita, qui omnes Augusti appellati sunt, duobus in Africa interemptis *in* Persidis finibus *tertio*. Gordiano sepulchrum milites apud Circessum castrum fecerunt in finibus Persidis titulum huius modi addentes et Graecis et Latinis et Persicis et Iudaicis et Aegyptiacis litteris, ut ab omnibus legeretur DIVO · GORDIANO · VICTORI · PERSARVM · VICTORI · GOTHORVM · VICTORI · SARMATARVM · DEPVLSORI · ROMANORVM · SEDITIONVM · VICTORI. GERMANORVM · SED · NON · VICTORI · PHILIPPORVM. quod ideo uidebatur additum, quia in campis Philippis ab Alanis tumultuario proelio uictus abscesserat, simul etiam quod a Philippis uidebatur occisus. quem titulum euertisse Lici-

1 hippopotamis ex renocere *C* *nisi quod* et *P* 2 arcoleontes *C* argoleontes *Salmas.* agrioleontes *Scaliger* camilopardali *C* 7 quod *pro* sed *C* 9 ab urbe condita *ante* annum *add. uulgo* consulato *C* 13 interemptis a *C* *probante Salmas.* *ante* sua *add.* se *Salmas.* 14 hisdem *C* interisse *uulgo* 17 iu *om. C* 18 tertio *om. C* gorgiano *C* circeium *C* Circessum *siue* Circesium *Salmas.* 21 legetur *C* gordiani *C* 25 adeo *C* Philippicis *uulgo* 27 lucinius *C* licinius *p*

nius dicitur eo tempore, quo est nanctus imperium, cum se uellet uideri a Philippis originem trahere. quae omnia Constantine maxime idcirco sum persecutus, nequid tuae cognitioni deesset quod dignum scientia uideretur.

1 naŋctus *P* 3 secutus *C* *subscriptum* GORDIANVS TERTIVS EXPLICIT INCIPIT MAXIMVS *in C*

IVLI CAPITOLINI

MAXIMVS ET BALBINVS

1 Interemptis in Africa Gordiano seniore cum filio cum Maximinus ad urbem furens ueniret, ut quod Gordiani Augusti appellati fuerant uindicaret, senatus pertrepidus in aedem Concordiae VII idus Iunias concurrit ludis Apollinaribns remedium contra furorem hominis inprobissimi requirens. cum igitur duo consulares et eminentes quidem uiri Maximus et Balbinus, quorum Maximus a plerisque in historia reticetur et loco eius Pupieni nomen infertur, cum et Dexippus et Arrianus Maximum et Balbinum dicant electos contra Maximinum post Gordianos, quorum alter bonitate uirtute alter ac seueritate clari habebantur, ingressi essent curiam ac praecipue timorem Maximini aduentus fronte ostenderent referente consule de aliis rebus, qui primam sententiam erat dicturus, sic exorsus est 'minora uos sollicitant et prope aniles res feruentissimo tempore tractamus in curia. quid enim opus de restitutione templorum de basilicae ornatu de thermis Titianis de exaedificatione amphitheatri agere, cum immineat Maximinus, quem hostem mecum ante dixistis, Gordiani duo, in quibus praesidium fuerat, interempti sint neque in prae-

1 *inscriptum* Iulii Capitolini Maximus et Balbinus *uulgo* 4 eadem *C* aedem *bp* pertrepidus *P (?)* praetrepidus *B* 5 septimo Kalendas Iunii *uulgo c f. Marquardt uol. IIII p. 330 sq. p. 453. 493* 5 apollonaribus *C* apollinaribus *bp* 7 consulares sed *B in quibus* s *ad* consulare *add. b* consulare *P tum in rasura* set *p* 10 arpianus *C* Arrianus *Salmas.* Arabianus *uulgo* 12 praecepue *B* 13 ostenderet *C* aduentu *C* aduentus *Casaub.* 15 sollicitante prope *B* sollicitant prope *P add.* et *ante* prope *a p* 20 sunt *C*

senti ullum sit auxilium, quo respirare possimus? agite igitur patres conscripti principes dicite. quid moramini? ne, dum singulatim pertimescitis, in timore potius quam in uirtute opprimamini.' post haec tacentibus cunctis cum Maxi- 2
mus, qui et natu grandior erat et meritis et uirtute ac seueritate clarior, dicere sententiam coepisset, qua ostenderet duos principes esse faciendos, Vectius Sabinus ex familia Vlpiorum rogato consule ut sibi dicere atque interfari liceret, sic exorsus est 'scio patres conscripti hanc rebus nouis inesse oportere constantiam, ut rapienda sint consilia non quaerenda, uerbis quin etiam plurimis abstinendum sit atque sententiis, ubi res perurguent. ceruices suas quisque respiciat uxorem ac liberos cogitet auitas patriasque fortunas. quibus omnibus inminet Maximinus natura furiosus truculentus inmanis, causa uero ut sibi uidetur satis iusta truculentior. ille quadrato agmine castris ubique positis ad urbem tendit, uos sedendo et consultando diem teritis. longa oratione opus non est, faciendus est imperator immo faciendi sunt principes, unus qui res domesticas, alter qui bellicas curet, unus qui in urbe resideat, alter qui obuiam cum exercitu latronibus pergat. ego principes dico, uos firmate si placet, sin minus meliores ostendite. Maximum igitur atque Balbinum, quorum unus in re militari tantus est, ut nobilitatem generis splendore uirtutis illuxerit, alter ita clarus nobilitate est, ut et morum lenitate rei publicae sit necessarius et uitae sanctimonia, quam a prima aetate in studiis semper ac litteris tenuit. habetis sententiam, patres conscripti, mihi fortasse periculosiorem quam uobis sed nec uobis satis tutam, si non aut alios aut hos principes feceritis.' post haec adclamatum est uno consensu 'aequum est. iustum est. sententiae Sabini omnes consentimus. Maxime et Balbine Augusti

1 illum *B* 3 singulati *C supra* i *lineolam add. p* permescitis *C* pertimescitis *p* 6 quae *C* 17 consultado *B* consultando *b* 20 quiñ *B et erasa* n *P* exercito *C* exercitu *bp* 24 ei lexerit *C* allexerit *p* illuxerit *Salmas.* 25 rēpi sit *C*

di uos seruent. di uos principes fecerunt. di uos conseruent. uos senatum a latronibus uindicate. uobis bellum contra latrones mandamus. hostis publicus Maximinus cum filio pereat. hostem publicum uos persequimini. felices uos iudicio senatus! felicem rem publicam uestro imperio! quod uobis senatus detulit fortiter agite. quod uobis senatus de-
3 tulit libenter accipite.' his atque aliis adclamationibus imperatores facti sunt Maximus atque Balbinus. egressi igitur e senatu primum Capitolium ascenderunt ac rem diuinam fecerunt. deinde ad rostra populum conuocarunt. ubi cum orationem de senatus sententia et de sua electione habuissent, populus Romanus cum militibus, qui forte conuenerant, adclamauit 'Gordianum Caesarem omnes rogamus.' hic nepos erat Gordiani ex filia. qui est in Africa occisus annum agens aetatis quartum decimum, ut plerique dicunt. qui statim raptus est et nouo genere senatus consulti, cum eadem die senatus consultum factum esset, inductus in curiam Cae-
4 sar est appellatus. prima igitur relatio principum fuit, ut duo Gordiani diui appellarentur. aliqui autem unum putant appellatum seniorem uidelicet. sed ego libris, quos Iunius Cordus affatim scripsit, legisse memini ambos in deos relatos. si quidem senior laqueo uitam finiuit, iunior autem in bello consumptus est. qui utique maiorem meretur reuerentiam, quod eum bella rapuere. post has igitur relationes praefectura urbi in Sabinum conlocata est uirum grauem et Maximi moribus congruentem, praetoriana in Pinarium Valentem. sed prius quam de actibus eorum loquar, placet aliqua dici de moribus atque genere non eo modo, quo Iunius Cordus est prosecutus omnia, sed illo, quo Suetonius Tranquillus et Valerius Marcellinus. quamuis Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, pauca con-

9 escenderunt *C* ascenderunt *p* 14 ut quidem uel ut alii ex filio *add. uulgo post* filia 15 et *B* 18 primum *C* 23 ueretur *B* 24 rapuit *C* rapuere *p* 26 maximum *B* 27 seu *B* 31 plura congerit *uulgo*

tigerit, Cordus uero tam multa, ut etiam pleraque et minus honesta perscripserit.

Maximo pater fuit Maximus, unus e plebe, ut non nulli 5
dicunt faber ferrarius, ut alii raedarius uehicularius fabricator. hunc suscepit ex uxore Prima nomine. cui fratres quattuor pueri fuerunt, quattuor puellae. qui omnes intra pubertatem interierunt. nato Maximo carnem bubulam et quidem multam aquila in cella eorum proiecisse fertur, quae angusto patebat inpluuio, eam denique cum iaceret neque quisquam adtingere auderet religionis timore, iterum sustulisse et in proximum sacellum, quod erat Iouis Praestitis, detulisse. id eo tempore nihil uisum est ominis habere sed non sine causa factum probauit imperium. pueritiam omnem in domo patrui Pinarii fecit. quem statim ad praefecturam praetorii subuexit, ubi factus est imperator. operam grammatico, rhetori non multam dedit. si quidem semper uirtuti et militari seueritati studuit. ac tandem militaris tribunus fuit et multos egit numeros et postea praeturam sumptu Pescenninae Marcellinae, *quae* illum loco filii suscepit et aluit. inde proconsulatum Bithyniae egit et deinceps Graeciae ac tertio Narbonae. missus praeterea legatus Sarmatas in Illyrico contudit atque inde translatus ad Rhenum rem contra Germanos satis feliciter gessit. post haec praefectus urbi prudentissimus ingeniosissimus et seuerissimus adprobatus est. quare rei publicae saluti senatus ei, homini quod non licebat nouae familiae, imperium tamen detulit confessis omnibus eo tempore in senatu aptiorem non

6 niri *C* pueri *Salmas.* 9 eandemque *C* eam denique *uulgo* 11 sustulisset in *C* praestiti *C* 12 omnis *C* (i *add. p*) 13 probabit *C* 14 patris *C* patrui *uulgo* pr•narii *P* 16 rethori *P* 17 mitari *P* militari *p* mitari et *B* acita *P post* ta *una littera erasa* ad tamen *p* adtaen *B* ac tandem *Casaub.* 19 pescenniae *B* quae *om. C* 20 abiit *P* aluit *Bp* bythiniae *B* 21 graecae *C* missis *B* 22 renum *C* gessit *om. B add. b* 24 prudentissimus in ingeniosissimns *C* 25 quare ueluti senatus *C* quare r. p. saluti senatns *Eyss.*

6 esse, qui deberet principis nomen accipere. et quoniam etiam minora plerique desiderant, fuit cibi auidus uini parcissimus ad rem Veneream nimis rarus domi forisque semper seuerus, ita ut et tristis cognomen acciperet. uultu grauissimus et retorridus statura procerus corporis qualitate sanissimus moribus aspernabilis ac tamen iustus neque umquam usque ad exitum negotiorum uel inhumanus uel inclemens. rogatus semper ignouit nec iratus est nisi ubi eum irasci decuit. factionibus se numquam praebuit iudicii tenax fuit neque aliis potius quam sibi credidit. quare et a senatu multum dilectus est et a populo timori habitus. si quidem sciebat populus eius censoriam praefecturam, quam uidebat posse in imperio uehementius conualescere.

7 Balbinus nobilissimus et iterum consul rector prouinriarum infinitarum. nam et Asiam et Africam et Bithyniam et Galatiam et Pontum et Thracias et Gallias ciuilibus administrationibus rexerat ducto non numquam exercitu. sed rebus bellicis minor fuerat quam in ciuilibus. tamen bonitate nimia sanctitate ac uerecundia ingentem sibi amorem conciliauerat. familiae uetustissimae, ut ipse dicebat a Balbo Cornelio Theophane originem ducens, qui per Cn. Pompeium ciuitatem meruerat, cum esset suae patriae nobilissimus idemque historiae scriptor. statura aeque procerus corporis qualitate conspicuus in uoluptatibus nimius. quem quidem adiuuabat diuitiarum abundantia. nam erat et a maioribus diues et multa hereditatibus per se ipse collegerat. eloquentia clarus, poemate inter sui temporis poetas praecipuus, uini cibi rei Venereae auidus uestitu cultus

3 ueneriam *C* 7 exitus *B* 9 ìudii *B* iudici *b* inditii *p rasurae supra scriptum* 15 bithiniam *C* 16 trachias *C* 18 in *om. P* adtamen *bP* 19 ad *B* 20 conlocauerat *B* uetussime *B* 21 cornilio *C* cornelio *p* theofane *C* gneum *C* 25 quam *C* habundantia *B* 26 et *om. P* 27 poaemata *B* poemata *P* poemate *uulgo* poetas praecipi usu *C post* praecipi: ti*et supra* praecipi: pt'ma fecit *add. p* praecipuus praecipiti usu *uulgo* praecipuus *deletis ceteris Salmas.*

nec quicquam *defuit* quod illum populo non commendabilem redderet. amabilis etiam senatui fuit. haec de utriusque uita conperimus. denique non nulli quem ad modum Catonem et Caesarem Sallustius comparat ita hos quoque conparandos putarunt, ut alterum seuerum clementem alterum bonum illum istum constantem illum nihil largientem hunc affluentem copiis omnibus dicerent.

Haec de moribus atque genere. decretis ergo omnibus 8 imperatoriis honoribus atque insignibus percepta tribunicia potestate iure proconsulari pontificatu maximo patris etiam patriae nomine inierunt imperium. sed dum in Capitolio rem diuinam faciunt populus Romanus imperio Maximi contra dixit. timebant enim seueritatem eius homines uulgares, quam et senatui acceptissimam et sibi aduersissimam esse credebant. qua re factum est, ut diximus, ut Gordianum adolescentulum principem peterent. qui statim factus est. nec prius permissi sunt ad Palatium stipati armatis ire quam nepotem Gordiani Caesaris nomine nuncuparunt. his gestis celebratisque sacris datis ludis scaenicis ludisque circensibus gladiatorio etiam munere Maximus susceptis uotis in Capitolio ad bellum contra Maximinum missus est cum exercitu ingenti praetorianis Romae manentibus. unde autem mos tractus sit ut proficiscentes ad bellum imperatores munus gladiatorium et uenatus darent breuiter dicendum est. multi dicunt apud ueteres hanc deuotionem contra hostes factam, ut ciuium sanguine litato specie pugnarum se Nemesis id est uis quaedam fortunae satiaret. alii hoc litteris tradunt, quod ueri similius credo, ituros ad bellum Ro-

1 defuit *om. C in marg. add. b* 4 hunc — conparandum *C corr. Grut.* 5 a.lterum *P* aterum *P* 7 hanc *B* hunc *b* afluentem *C* 10 pontificatum *B* 12 condixit *C* contra dixit *uulgo* 13 *post* homines uulgares *sequitur p. 4, 9* comperit Alexandrum principem nominatum *in C qua de re in praefatione dictum est* *de uerbis* quam et senatui acceptissimam — Caesaris nomine nuncuparunt *cf. ad p. 13, 28* 20 maximinus *C* maximus *p* 26 litate *B* litato *b* nemesçis *B* nemescis *P* 27 quidam *C* id est uis quaedam fortunae *suspecta Casaub.*

manos debuisse pugnas uidore et uulnera et ferrum et nudos inter se coeuntes, ne in bello armatos hostes timerent aut uulnera et sanguinem perhorrescerent.

9 Et Maximo quidem ad bellum profecto Romae praetoriani remanserunt. inter quos et populum tanta seditio fuit, ut ad bellum intestinum ueniretur urbis Romae pars maxima incenderetur templa foedarentur omnes plateae cruore polluerentur, cum Balbinus homo lenior seditionem sedare non posset. nam et in publicum processit manus singulis quibusque tenuit et paene ictum lapidis passus est. alii dicunt etiam fuste percussus est. neque sedasset tumultum nisi infantem Gordianum purpuratum ad populum longissimi hominis collo superpositum produxisset. quo uiso populus et milites usque adeo placati sunt, ut amore illius in concordiam redirent. neque umquam quisquam in illa aetate sic amatus est merito aui et auunculi, qui pro populo Romano contra Maximinum in Africa uitam finiuerant. tantum apud Romanos memoria bonarum rerum ualet.

10 Maximo igitur ad bellum profecto senatus per omnes regiones consulares praetorios quaestorios aedilicios tribunicios etiam uiros misit ita ut una quaeque ciuitas frumentum arma et propugnacula et muros pararet, ut per singulas urbes Maximinus fatigaretur. iussum tunc tamen', ut omnia ex agris in ciuitates colligerentur, nequid hostis publicus inueniret. scriptum est praeterea ad omnes prouincias missis frumentariis iussumque ut, quicumque Maximinum iuuisset, in hostium numero duceretur. inter haec Romae iterum seditiones inter populum et milites ortae sunt. et cum mille edicta Balbinus proponeret nec audiretur, ueterani se in castra praetoria contulerunt cum ipsis praetorianis. quos coepit populus obsidere. nec umquam ad ami-

2 coeçiuntes *B* coeciuntes *P* nec *C* 4 praetoriam *B* 5 eo populi *C* et populum *uulgo* 8 albinus *C* 12 longissimi hominis collo superpositum *om. B* 16 seu patris ut quidam dicunt *post* auunculi *add. uulgo* 20 quaetorios *C* quaestorios *bp* 26 missi *B* missis *b* 27 ducetur *B* 29 albinus *B* ueteranis *C* ueterani se *p*

citiam essent redacti, nisi fistulas aquarias populus incidisset. in urbe autem prius quam dictum esset milites pacatos uenire, et tegulae de tectis iactae sunt et omnia, quae in domibus erant, uasa proiecta. atque ideo maior pars ciuitatis perit et multorum diuitiae. nam latrones se militibus miscuerunt ad uastanda ea, quae norant ubi repperirent.

Cum haec Romae geruntur Maximus siue Pupienus 11
apud Rauennam bellum parabat ingenti apparatu timens uehementissime Maximinum, de quo saepissime dicebat se non contra hominem sed contra Cyclopem bellum gerere. et Maximinus quidem apud Aquileiam ita uictus est, ut a suis occideretur. caputque eius et filii perlatum est Rauennam, quod a Maximo Romam transmissum est. non tacenda hoc loco deuotio est Aquileiensium pro Romanis, qui etiam crines mulierum pro neruis ad sagittas emittendas *totondisse* dicuntur. tantum sane laetitiae fuit in Balbino, qui plus timebat, ut hecatomben faceret statim ut Maximini caput adlatum est. hecatombe autem tale sacrificium est. centum arae uno in loco caespiticiae extruuntur et ad eas centum sues centum oues mactantur. iam si imperatorium sacrificium sit, centum leones centum aquilae et cetera huius modi animalia centena feriuntur. quod quidem etiam Graeci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent et a multis imperatoribus id celebratum constat. his igitur peractis Bal- 12
binus cum summa gratulatione Maximum redeuntem e Rauennati cum exercitu integro et copiis expectabat. si quidem Maximinus ab oppidanis Aquileiensibus et paucis qui illic erant militibus ac Crispino et Menophilo consularibus, qui a senatu missi fuerant, uictus est. ipse autem Maximus

1 fistulis *B* 3 quae *om.* *B* 9 parabant *C* 15 crine usi mulierum *Gruterus* 16 emitendasse *B* emittendas *eraso* se *P* *supra add.* totondisse *p* 18 ut *om.* *B* ecatonben *B* hecatomben *P* 19 et ecatonbe *C* tales *B* 21 mantantur *B* mactantur *b* 23 feriunt *C* feriuntur *uulgo* 26 rabennati *P* 27 exspectabat *B* 29 acrispino *P* ac *B* *ante* melofilio *C* 30 maximinus *C*

Aquileiam idcirco accesserat, ut omnia tuta et integra usque ad Alpes relinqueret ac siquae essent barbarorum qui Maximino fauerent reliquiae compesceret. missi sunt denique ad eum legati senatores uiginti, quorum nomina sunt apud Cordum, in his consulares quattuor praetorii octo quaestorii *octo*, cum coronis et senatus consultum, in quo ei statuae auratae equestres decernebantur. ex quo quidem Balbinus subiratus est dicens Maximum minus quam *se* elaborasse, cum ipse domi tanta bella compressisset ille autem otiosus apud Rauennam sedisset. sed tantum ualuit uelle, ut Maximo, quia profectus est contra Maximinum, etiam uictoria crederetur, quam impletam ille nesciuit. exercitu igitur suscepto Maximini ad urbem cum ingenti pompa et multitudine Maximus uenit maerentibus militibus quod eum imperatorem, quem ipsi delegerant, perdiderant et eos habebant, quos senatus legerat. nec dissimulari poterat maeror, qui apparebat in frontibus singulorum et iam pridem nec uerbis abstinebatur, quamuis Maximus et apud milites saepe dixisset obliuionem praeteritorum esse debere et stipendia magna donasset et auxilia in ea loca, quae delegerant, dimisisset. sed animi militum semel inbuti odio refrenari nequeunt. denique cum audissent senatus adclamationes, quae milites tangerent, acriores contra Maximum et Balbinum extiterunt se-
13 cum cotidie cogitantes quos imperatores facere deberent. senatus consulti autem, quo moti sunt, haec forma est. cum ingredienti urbem Maximo Balbinus et Gordianus et senatus et populus Romanus obuiam processissent, adclamationes primum publicae fuerunt, quae milites contingerent. inde in senatum itum est, ubi post illa, quae communia solent esse

3 fauerant *C* fauerent *Eyss.* 5 octoso *B* octo* *P* 6 octo *om. C* 8 maximum quidem quam elaborasse *B* *post* minus *add.* eum *p* se *Gruterus* 10 redisset *B* ualet belle *C* 11 decerneretur *C* crederetur *Casaub.* 13 maximinus *Bp* maximin• *P* 17 quidem *C* pridem *Eyss.* 19 deberet *B* debere• *P* 22 audisset *C* 25 firma *C* forma *p* 27 iam *B* obuiam *in ras. a manu alia P*

festa, dictum est 'sapienter electi principes sic agnnt. per inperitos electi principes sic pereunt' cum constaret a militibus factum Maximinum, Balbinum autem et Maximum a senatoribus. his anditis milites grauius saeuire coeperunt in senatnm praecipue, qui sibi triumphare de militibus uidebatur. et Balbinus quidem cum Maximo urbem cum magna moderatione gaudente senatu et populo Romano regebant. senatu plurimum deferebatur. leges optimas condebant. moderate causas audiebant. res bellicas pulcherrime disponebant. et cum iam paratum esset ut contra Parthos Maximus proficisceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romae remaneret, milites occasionem quaerentes occidendorum principum, cum primo inuenire uix possent, quia Germani stipabant Maximum atque Balbinum, cotidie ingrauescebant.

Et erant quidem discordiae inter Balbinum et Maximum 14
sed tacitae et quae intellegerentur potius quam uiderentur, cum Balbinus Maximum quasi ignobilem contemneret, Maximus Balbinum quasi debilem calcaret. qnare occasio militibus data est intellegentibus facile discordes imperatores posse interfici. ludis denique scaenicis cum multi et milites et aulici occupati essent et in Palatio soli cum Germanis principes remansissent, inpetum in eos fecerunt. turbantibus igitur militibus cum primum nuntiatum esset Maximo turbam illam tempestatemque uix euadi posse nisi ad Germanos mitteretur et forte in alia parte Palatii Germani cum Balbino essent, mittit ad Balbinum Maximus petens ut ei praesidium mitteret. sed ille suspicatus quod contra se eos peteret, qui postulabat monarchiam, primum frustratus est deinde usque ad litem peruentum est. in hac tamen seditione illis contendentibus milites superuenerunt atque am-

4 seueri *B* saeuere *P* saeuire *p* 7 moderationes *B* moderatione. *P* 8 senatui *bP* 11 maximinus *deleta posteriore* m *B* 23 inpetu *C* facerent *B* 26 palati *P* 29 quem postulabat mo narchiam *C* quem pntabat monarchiam nelle *uulgo* qui postulabat monarchiam *Salmas.*

bos eos nudatos uestibus regalibus de Palatio cum iniuriis produxerunt et per mediam ciuitatem ad castra raptare uoluerunt magna ex parte laniatos. sed ubi conpererunt Germanos ad defensionem illorum superuenire, ambos occiderunt et in itinere medio reliquerunt. inter haec Gordianus Caesar sublatus a militibus imperator est appellatus [id est Augustus] quia non erat alius in praesenti insultantibus militibus senatui et populo. qui se statim in castra receperunt. Germani sane ne sine causa pugnarent occisis iam imperatoribus suis, extra urbem ubi suos habebant se con-
15 tulerunt. hunc finem habuerunt boni imperatores indignum uita et moribus suis. nam neque Maximo siue Pupieno fortius neque Balbino benignius fuit quicquam. quod re ipsa intellegi potest. neque enim, cum esset potestas, malos senatus eligeret. huc accedit quod multis honoribus ac potestatibus explorati sunt, cum alter bis consul et praefectus, [alter consul et praefectus] ad imperium longaeuus peruenisset amabilis senatui et populo etiam, qui Maximum iam leuiter pertimescebat.

Haec sunt, quae de Maximo ex Herodiano Graeco scriptore magna ex parte collegimus. sed multi non a Maximo uerum a Pupieno imperatore uictum apud Aquileiam Maximinum esse dixerunt et ipsum cum Balbino esse occisum, ita ut Maximi nomen praetereant. tanta est autem historicorum inter se certantium inperitia uel usurpatio, ut multi eundem Maximum quem Pupienum uelint dici, cum Herodianus uitae suae temporum scriptor Maximum dicat non Pupienum, cum et Dexippus Graecorum scriptor Maximum et

1 iniuris *B* 3 conperierunt *C* 4 supernenire *B* 5 relinquerunt *C* 6 id est Augustus *del. Eyss.* 13 in *ante* re *add. B* 15 accidit *C* 17 alter consul et praefectns *del. Salmas.* longaeui peruenissent amabilem *C* longaeuus peruenissent amabilem *p* longaenus peruenisset amabilis *Salmas.* 18 qui maximinum iam leuiter pertimescebant *P* qui maximum iam leuiter pertimescebant (*scr.* pertimescebat) *B* 21 colligemus *B* 22 puppiano *C* 24 storicorum *C* ȳstoricorum *p* 25 crrantium *C* certantium *uulgo* 28 dixippus grecorum

Balbinum imperatores dicat factos contra Maximinum post Gordianos duos et a Maximo uictum Maximinnm non a Pupieno. his accedit scriptorum inperitia, qui praefectnm praetorii fuisse Gordianum paruolnm dicunt ignorantibus multis collo saepe uectum, ut militibus ostenderetur. imperarunt autem Maximus et Balbinus anno nno, cum Maximinus imperasset cum filio ut quidam dicunt per triennium, ut alii per biennium.

16 Domus Balbini etiam nunc Romae ostenditur in Carinis magna et potens et ab eius familia huc usque possessa. Maximus, qnem Pupienum plerique putant, summae tenuitatis sed uirtutis amplissimae fuit. sub his pugnatum est a Carpis contra Moesos. fuit et Scythici belli principium. fuit et Histriae excidium eo tempore, ut autem Dexippns dicit Histricae ciuitatis. Dexippus Balbinum satis laudat et dicit forti animo militibus occnrrisse atque interfectnm, ut mortem non timeret. quem omnibus disciplinis instructum fuisse dicit. Maximnm uero negat eius modi nirum fuisse, qualem Graeci plerique dixerunt. addit praeterea *tantum* contra Maximinum Aqnileiae odium fuisse, ut de crinibus mulierum snarum arcubus neruos facerent atqne ita sagittas emitterent. Dexippns et Herodianus, qui hanc principum historiam persecuti sunt, Maximum et Balbinum fuisse principes dicunt delectos a senatu contra Maximinum post interitum duorum Gordianorum in Africa, cum quibus etiam puer tertins Gordianus electus est.' sed apud Latinos scrip-

1 imperatorem dicant *B* 2 non puppienum *B* 3 quae p̄sunt praet̄ *B* quae praef. praet. *P* 4 *in P pr. m. corr.* parnulum nnllis *pro* multis *Grut.* 7 *post* biennium *add.* nec reticendum est, quod Maximus, cum et sibi et Balbino deferretur judicio Senatus imperium, Balbino dixisse fertur, ut Herodianus dicit: 'quid tu, Balbine, et ego merebimur, cum hanc tam immanem belluam exitio dederimus?' Cumque Balbinus dixisset, 'Senatus populique Romani feruentissimum amorem et orbis terrarum;' dixisse fertnr Maximus, 'Vereor, ne militum odium seutiamus, et mortem' *uulgo* 12 moeso *P* scytici *C* 17 dici *C* maximinum *B* 18 tantum *add. uulgo* 19 aquilei *C* Aquileiensium *uulgo* 20 suorum *B* 21 dixippus *C* 24 in africa gordianorum *B* 25 sed cum latinos *B*

tores plerosque Maximi nomen non inuenio et cum Balbino Pupienum imperatorem repperio usque adeo ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquileiam pugnasse dicatur, cum memoratis historicis asserentibus ne Maximus quidem contra Maximinum pugnasse doceatur sed resedisse apud Rauennam atque illic patratam audisse uictoriam, ut mihi uideatur idem esse Pupienus qui Maximus dicitur.

17 quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi, quae scripta est a consule sui temporis de Pupieno et Balbino, in qua laetatur redditam ab his post latrones improbos esse rem publicam 'Pupieno et Balbino Augustis Claudius Iulianus. cum primum Iouis Optimi Maximi et deorum inmortalium senatusque iudicio et consensu humani generis suscepisse uos rem publicam a nefarii latronis scelere seruandam regendamque Romanis legibus, domini sanctissimi et inuictissimi Augusti, quamquam nondum ex diuinis litteris sed tamen ex senatus consulto, quod ad me uir clarissimus Celsus Aelianus collega transmiserat, conperissem, gratulatus sum urbi Romae, cuius ad salutem estis electi, gratulatus senatui, cui pro iudicio, quod in uos habuit, reddidistis pristinam dignitatem, gratulatus Italiae, quam cum maxime ab hostium uastatione defenditis, gratulatus prouinciis, quas inexplebili auaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis .... denique legionibus ipsis et auxiliis, quae ubique terrarum iam uultus uestros adorant, quod deposito dedecore pristino nunc in uestro nomine dignam Romani principatus speciem receperunt. quocirca nulla uox *tam* fortis nulla oratio tam fe-

1 maximini *B* inuento *C* inuenio *bp* albino *C* 4 sereutibus *C* assereutibus *p* 5 residisse rabennam *B* residisse apud rabennam *P* 11 augustus claudium *C* 13 suscipe *B* rempi *C* 14 regendamque romania *C* reddendamque Romanis *uulgo* regendamque Romanis *Salmas.* 16 modum *pro* nondum *P* 17 spc quod ad me uc *C* 19 cuius *C* cui *Casaub.* 21 cummaxima *C* cum maxime *Casaub.* cum maximi *Salmas.* hostibus *C* hostium *Salmas.* 22 quasi *B* 23 *post* salutis *add.* reduxistis *uulgo* 24 delegionibus *B* 27 quodcirca *C* tam *post* uox *add. Grut.* oratio quam felix *B* oratio felix *P* oratio tam felix *Salmas.*

lix nullum ingenium tam focundum numquam fuerit, quod possit publicam felicitatem digne exprimere. quae quanta et cuius modi sint iam in ipso exordio principatus uestri cognoscere potuimus, qui leges Romanas aequitatemque abolitam et clementiam, quae iam nulla erat, et uitam et mores et libertatem et spem successionum atque heredum reduxistis. haec enumerare difficile est nedum prosequi consentanea dicendi dignitate. nam quod nobis uita per uos reddita est, quam dimissis passim per prouincias carnificibus sicilatus latro sic petiit, ut se ordini profiteretur iratum, quo modo dicam aut prosequar? praesertim cum mediocritas mea non modo publicam felicitatem sed ne peculiare quidem gaudium animi mei possit exprimere, cum eos Augustos et principes generis humani uideam, quorum antehac perpetuo cultu mores et modestiam meam tamquam ueteribus censoribus meis cuperem probatam ac ... esse. confidam in priorum principum testimoniis uestris tamen ut grauioribus iudiciis gloriarer. di praestent praestabuntque hanc orbi Romano felicitatem. nam cum ad uos respicio nihil aliud optare possum, quam quod apud deos dicitur uictor Carthaginis precatus, ut scilicet in eo statu rem publicam seruaret, in quo tunc esset, quod nullus melior inueniretur. ita ego precor ut in eo statu uobis rem publicam seruent, in quo eam uos adhuc natantem collocaritis.' haec epistula 18
probat Pupienum eundem esse, qui plerisque Maximus dicitur. si quidem per haec tempora apud Graecos non facile Pupienus, apud Latinos non facile Maximus inueniatur,

3 eius *C*   9 cornificibus *C*   10 sicelatus *C* sicilatus *Salmas.* sic retit *C* sic petiit *Salmas.*   proficeretur *B*   16 probata et haec esse *C* etiam si *uulgo* ac ... esse *Eyss. uidetur* perspectam *uel simile aliquid excidisse*   18 dii *C*   haec *C*   20 *post* aliud *add.* nihil *P*   eos *B*   24 epistola *C*   26 nomine paterno *add. uulgo post* dicitur

et ea, quae gesta sunt contra Maximinum, modo a Pupieno modo a Maximo acta dicantur.

2 *post* dicantur *uulgo additum* sed Fortunatiano credamus qui dicit Pupienum dictum nomine suo cognomine uero paterno Maximum, ut omnium stupore legentibus aboliti uideantur *subscriptum* MAXIMVS SIVE PVPIENVS ET BALBINVS IVLI CAPITOLINI EXPICIT (expl *B*) INCIPIT EIVSDEM VALERIANI DVO *in C*

IVLI CAPITOLINI

VALERIANI DVO

'Sapori rex regum † uel solus. si scirem posse aliquando Ro- 4
manos penitus uinci, gauderem tibi de uictoria, quam prae-
fers. sed quia uel fato uel uirtute gens illa plurimum pot-
est, uide ne quod senem imperatorem cepisti et id quidem
fraude male tibi cedat posteris*que* tuis. cogita quantas gen-
tes Romani ex hostibus suas fecerint, a quibus nempe uicti
sunt. audiuimus certe quod Galli eos uicerint et ingentem
illam ciuitatem incenderint. certe Romanis seruiunt. quid
Afri? eos nonne uicerunt? certe seruiunt Romanis. de lon-
gioribus exemplis et fortasse integrioribus nihil dico. Mi-
thridates Ponticus totam Asiam tenuit. certe uictus est. certe
Asia Romanorum est. si meum consilium requiris, utere
occasione pacis et Valerianum suis redde. ego gratulor fe-
licitati tuae, si tamen illa uti tu scias.' Belenus rex Cadu- 5
siorum sic scripsit 'remissa mihi auxilia integra et inco-
lumia gratanter accepi sed captum Valerianum principem
principum non satis gratulor. magis gratuler si redderetur.

1 Trebellii Pollionis Valerianus pater et filius *uulgo. ordo capitulorum foede turbatus est in uulgata, in qua ex hisce, qualia in codicibus supersunt fragmentis uitae Valeriani patris, interpolationibus integra uita effecta est. cf. Salmas.* 2 saporis *C* regi regum uel solo *Salmas.* rex regum Belsolns *uulgo. Belsolum nullum fuisse recte dicit Casaub.* 3 praeferes *C* 4 facto *C* 6 posteris *C* posterisque *uulgo* 7 mepe *B* *nepe *P* me sepe *b* saepe *uulgo* nempe *Eyss.* 10 non *B* 11 interioribus *C* ignotioribus *uulgo* integrioribus *Eyss.* miridates *B* mitridates *Pb* 14 occassione *B* 15 uelenus *C* Balerus *uulgo* 17 et *C*

Romani enim grauiores tunc sunt, quando uincuntur. ago igitur ut prudentem decet nec fortuna te inflammet, quae multos decopit. Valerianus et filium imperatorem habet et nepotem Caesarom. et quid? habet omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus insurget. redde igitur Valerianum et fac cum Romanis pacem nobis etiam ob gentes Pon-
6 ticas profuturam.' Artabasdes rex Armeniorum talem ad Saporem opistolam misit 'in partem gloriae uenio sed uereor ne non tam uiceris quam bella seueris. Valerianum et filius repetit et nepos et duces Romani et omnis Gallia et omnis Africa et omnis Hispania et omnis Italia et omnes gentes quae sunt in Illyrico atque in oriente et in Ponto, quae cum Romanis consentiunt aut Romanorum sunt. unum ergo senem cepisti et omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti fortassis et nobis, qui auxilia misimus, qui uicini sumus, qui semper uobis inter uos pugnantibus laboramus.'
7 Bactriani et Hiberi ot Albani et Tauroscythae Saporis litteras non receperunt sed ad Romanos duces scripserunt auxilia pollicentes ad Valerianum de captiuitate liberandum. sed Valeriano apud Persas consenescente Odenatus Palmyrenus collecto exercitu rem Romanam prope in pristinum statum reddidit. cepit regis thesauros. cepit etiam, quas thesauris cariores habent reges Parthici, concubinas. quare magis reformidans Romanos ducos Sapor timore Ballistae atque Odenati in regnum suum ocius se recepit. atque hic interim finis belli fuit Persici.

1 Haec sunt digna cognitu de Valeriano. cuius per annos septuaginta uita laudabilis in eam conscenderat gloriam, ut post omnes honores et magistratus insigniter gestos imperator fieret non ut solet tumultuario populi concursu, non

2 te *om. B* 4 ad *C* habet et *uulgo* 7 *in* Artabasdes t *ex* c *corr. in B* 10 sed duces *C* 14 cepistis *B* cepisti• *P* 17 bactrani *C* albini *B* taurosscythae *B* 20 consenecente *P* odeonatus *C* 21 prope *om. B* 22 coepit *B* 23 chariores *C* regis *B* 25 otius *B* 27 Valerianus imperator nobilis genere patre Valerio Censor antea et per dignitatum omnes gradus suis temporibus ad maximum in terris culmen ascendens *add. uulgo*

militum strepitu sed iure meritorum et quasi ex totius orbis una sententia. denique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii quem imperatorem uollent, alter non esset electus. et ut scias quanta uis in Valeriano meritorum fuit publicorum, ponam senatus consulta, quibus animaduertant omnes quid de illo semper amplissimus ordo iudicauerit. duobus Deciis consulibus sexto kalendarum Nouembrium die cum ob imperatorias litteras in aede Castorum senatus haberetur ireturque per sententias singulorum cui deberet censura deferri, nam id Decii posuerant in senatus amplissimi potestate, ubi primum praetor edixit 'quid uobis uidetur patres conscripti de censore deligendo?' atque eum, qui erat princeps tunc senatus, sententiam rogasset absente Valeriano, nam ille in procinctu cum Decio tunc agebat, omnes una uoce dixerunt interrupto more dicendae sententiae 'Valeriani uita censura est. ille de omnibus iudicet qui est omnibus melior. ille de senatu iudicet qui nullum habet crimen. ille de uita nostra sententiam ferat cui nihil potest obici. Valerianus a prima pueritia fuit censor. Valerianus in tota uita sua fuit censor. prudens senator. modestus senator. grauis senator. amicus bonorum. inimicus tyrannorum. hostis criminum. hostis uitiorum. hunc censorem omnes accipimus. hunc imitari omnes uolumus. primus genere. nobilis sanguine. emendatus uita. doctrina clarus. moribus singularis. exemplum antiquitatis.' quae cum essent saepius dicta, addiderunt 'omnes' atque ita discessum est. hoc senatus con- 2
sultum ubi Decius accepit, omnes aulicos conuocauit ipsum etiam Valerianum praecepit rogari atque in conuentu summorum uirorum recitato senatus consulto 'felicem te' inquit 'Valerianum totius senatus sententia immo animis atque pectoribus totius orbis humani. suscipo censuram, quam tibi

4 fuerit *uulgo* 6 qui *B* 7 Kāl. *C* nōu. *B* 8 castrorum *C* 12 delegendo *C* 14 iam *C* 23 hunc *ex* huic *corr. in B* 25 exemplo *C* exemplum *uulgo* 25 ad id ierunt *nescio quis Casaubono commemoratus* 28 praccipit *B* conuentus *B erasa* s *in P* 29 tato *C* recitato *uulgo*

detulit Romana res publica. quam solus mereris iudicaturus de moribus omnium, iudicaturus de moribus nostris. tu aestimabis qui manere in curia debeant. tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges. tu censibus modum pones. tu uectigalia firmabis, diuitem rem publicam recensebis. tibi legum scribendarum auctoritas dabitur. tibi de ordinibus militum iudicandum est. tu arma respicies. tu de nostro Palatio tu de iudicibus tu de praefectis eminentissimis iudicabis. excepto denique praefecto urbis Romae exceptis consulibus ordinariis et sacrorum rege ac maxima uirgine Vestalium, si tamen incorrupta permanebit, de omnibus sententias feres. laborabunt autem etiam illi ut tibi placeant, de quibus non potes iudicare.' haec Decius. sed Valeriano sententia huius modi fuit 'ne quaeso sanctissime imperator, ad hanc me necessitatem alliges, ut ego iudicem de populo de militibus de senatu de omni penitus orbe iudicibus et tribunis ac ducibus. haec sunt, *propter* quae Augustum nomen tenetis. apud uos censura desedit. non potest hoc implere priuatus. ueniam igitur eius honoris peto, cui uita inpar est, inpar est confidentia, cui tempora sic repugnant, ut cen-
3 suram hominum natura non quaerat.' poteram multa alia et senatus consulta et iudicia principum de Valeriano proferre nisi et uobis pleraque nota essent, ut puderet altius uirum extollere, qui fatali quadam necessitate superatus est.

2 tua *B* 5 diuides statu res publicas recensebis *C* (statum *p*) diuides! tu res publicas recensebis *Peterus* diuitem R. P. recensebis *Eyss.* statum *ex antecedenti uersiculo repetitum esse iam intellexerat Salmas.* 12 laborabant *C* laborabunt *p* 17 propter *add. uulgo* 19 uita inpar est confidentia *B* 22 senatus consulte iudicia *C* se *P* seu *B* de *uulgo* 23 plerique *C* pleraque *Casaub. ex regio* 24 *uulgo additum* uictus est enim a Sapore rege Persarum, dum ductu cuiusdam sui ducis, cui summam omnium bellicarum rerum agendarum commiserat, seu fraude, seu aduersa fortuna, in ea esset loca deductus, ubi nec uigor, nec disciplina militaris, quin caperetur, quidquam ualere potuit. captus igitur, in ditionem Saporis peruenit: quem cum, gloriosae uictoriae successu, minus honorifice quam deceret, superbo et elato animo detineret, atque cum Romanorum rege, ut uili et abiecto mancipio lo-

Nunc ad Valerianum minorem reuertar. Valerianus iunior alia quam Gallienus matre genitus forma conspicuus uerecundia probabilis eruditione pro aetate clarus moribus periucundus atque a fratris dissolutione seiunctus a patre absente Caesar est appellatus, a fratre ut Caelestinus dicit Augustus. nihil habet praedicabile in uita nisi quod est nobiliter natus educatus optime et miserabiliter interemptus. et quoniam scio errare plerosque, qui Valeriani imperatoris titulum in sepulchro legentes illius Valeriani redditum putant corpus, qui a Persis est captus, ne ullus error obrepat, mittendum in litteras censui hunc Valerianum circa Mediolanium sepultum addito titulo Claudii iussu 'Valerianus imperator.' non puto plus aliquid uel de maiore Valeriano, uel de iuniore requirendum. et quoniam uereor, ne modum uoluminis transeam, si Gallienum Valeriani filium, de quo iam mult*us* nobis fuit *sermo, uel* Saloninum *filium etiam* Gallieni, qui et Gallienus est dic*tus* *huic* libro adiun*gam,* ad aliud uolumen transeam. semper enim me uobis dedidi et famae, cui negare nihil possumus.

queretur, literas ab amicis regibus, qui et ei contra Valerianum fauerant, plerasque missas accepit, quarum seriem Julius refert 1 Valerianus iunior *inscriptum uulgo* 3 eruditione *P* 8 titulo *C* titulum *uulgo* 9 persis *B* a persis *Pb* 11 Mediolanium *saepius antiquissimi itinerarii Antoniniani codd. exhibent* 15 *quae litteris inclinatis scripta sunt indicant codicum P et B lacunas coniectura (in hoc capitulo a p) expletas. praeterea sciendum est quot puncta posuerim totidem fere litterularum spatium uacare* multa .... nobis fuit se .... salonium fi .... gallieni quie .... lienus est dic .... libro adiunc .... ad aliud *C*

GALLIENI DVO

1 Capto Valeriano, enim uero unde incipienda est Gallieni uita nisi ab eo praecipue malo, quo eius uita depressa est? nutante re publica, cum Odenatus iam orientis cepisset imperium et Gallienus conperta patris captiuitate gauderet, uagabantur exercitus mur*murabant* duces, erat *ingens omnibus* maeror, *quod* imperator Romanus in Perside se*ruiliter* tene*retur*. *uehement*ior omnium *dein ira exarsit* quod Gallienus na*tura mollior ut* pater facto sic *ipse* moribus rem publicam perdiderat. Gallieno igitur et Volusiano consulibus Macrianus et Ballista in unum coeunt exercitus reliquias conuocant et cum Romanum in oriente nutaret imperium, quem facerent imperatorem requirunt Gallieno tam neglegenter se agente, ut eius ne mentio quidem apud exercitum fieret. placuit denique ut Macrianum cum filiis suis imperatores dicerent ac rem publicam de*fendendam* capesserent. sic igitur *delatum*

1 *inscriptum* INCIPIT EIVSDEM GALLIENI DVO *in C* ad constantinum augustum *add. p in marg.* Trebelli Pollionis Gallieni duo *uulgo* 5 et *om. B* uocabantur *C* 6 mus (mu *P* murmurabant *p*)...................duceserat............meror..........imperator.............romani persida (in persida *P*)..........serteretur *C* (serteretur *om. P* seruiliter teneretur *p*) 7 *post* serteretur *haec sunt in C uulgo omissa*...............ior omnium.........quod gallienus na...................pater facto sic.........moribus rep̄.....perdiderat *quae explere conatus est Eyss.* 14 denique cum pluries eius rei causa conuenissent *add. uulgo post* fieret 16 de...........capesserent...............sit igitur.............imperium *C* (delatum est *add. p*)

est imperium Macriano. causae Macri*ano* imperandi cum filiis hae fuerunt. primum quod nemo eo tempore sapientior ducum habebatur, nemo ad res gerendas aptior. deinde ditissimus et qui priuatis posset fortunis pnblica explere dispendia. huc accedebat quod liberi eius fortissimi iuuenes tota mente in bellum ruebant, ut essent legionibus exemplo ad omnia *mili*taria. ergo Ma*crianus* nndique *auxilia* petit oc- 2
cupa*tis a se* partibus, quao posuerat ita *ut firmaret* imperium. *deinde* bellum *ita* instruxit, *ut par* esset omni*bus*, quae contra enm poterant cogitari. idem Macrianus Pisonem unum ex [nobilibus] principibus senatus ad Achaiam destinauit ob hoc, ut Valentem, qui illic proconsulari imperio rem publicam gubernabat, opprimeret. sed Valens comperto quod Piso contra se ueniret sumpsit imperium. Piso igitur in Thessaliam se recepit. ubi missis a Valente militibus quam plurimis interfectus est ipse quoqno imperator appellatus cognomento Thessalatis. sed Macrianus retento in oriente uno ex filiis pacatis tamen rebus Asiam primum uenit, Illyricum petit. in Illyrico cum Aureoli imperatoris, qui contra Gallienum imperium sumpserat, duce Domitiano nomine manum conseruit unum ex filiis secum habons et tringinta milia militum ducens. sod nictus est Macrianus cum filio Macriano nomine deditusque omnis exercitus Aureolo imperatori.

Turbata interim re publica toto*que* penitus orbe terra- 3
rum ubi Odenatus comperit Macrianum cum filio interemp-

1 imperinm .... macrino .... causae macri .... imperandi *C* macrino *C*• 2 haec *C* sapienter *C* 3 regendas *B* 7 omnia .... aria ergo ma .... undique .... petit occupa .... partibus quas *C* (quae *Eyss.*) *post* qnas .... posuerat ita .... imperium .... bellnm ... instuxit .... esset omni .... quae contra *C quae explere studuit Eyss.* ut par esset omnibus *Salmas.* ut posset late sibi delatum defendere et tueri imperium, bellum sic instruxit atque copias sic parauit, ut esset omnium circumspectns quae contra *uulgo* 11 nobilibns a principibus *C* nobilibus *del. Eyss.* ab *B* 15 cum *C* quam *Eyss.* 17 haec *C* sed *uulgo* 18 tam *C* 20 domiciano *C* 22 uinctus *B* 24 toto *C*

tum regnare Aureolum Gallienum remissius rem gerere, festinauit ad alterum filium Macriani cum exercitu, si hoc daret fortuna capiendum. sed hi, qui erant cum filio Macriani Quieto nomine consontientes Odenato auctore praefecto Macriani Balista iuuenem occiderunt missoque per murum corpore Odenato se omnes statim dediderunt. totius prope igitur orientis factus est Odenatus imperator, cum Illyricum teneret Aureolus Romam Gallienus. idem Balista multos Emissenos, ad quos confugerant Macriani milites cum Quieto et thesaurorum custodem interfecit, ita ut ciuitas paene deleretur. Odenatus inter haec, quasi Gallieni partes ageret, cuncta eidem nuntiari ex ueritate faciebat. sed Gallienus cognito quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum ac patre iam recepto libidini et uoluptati se dedidit. ludos circenses ludosque scaenicos ludos gymnicos ludiariam etiam uenationem et ludos gladiatorios dedit populumque quasi uictorialibus diebus ad festiuitatem ac plausum uocauit. et cum plerique patris eius captiuitatem maererent, ille specie doloris, quod pater eius uirtutis studio deceptus uideretur, supra modum laetatus est. constabat autem censuram parentis eum ferre non potuisse uotiuumque illi fuisse, quod inminentem ceruicibus suis grauitatem patriam non haberet.

4 Per idem tempus Aemilianus apud Aegyptum sumpsit imperium occupatisque horreis multa oppida malo famis pressit. sed hunc dux Gallieni Theodotus conflictu habito cepit atque imperatori uiuum transmisit. Aegypt*us autem* data est

1 ingerere *C* rem gerere *Salmas.* 2 exercitus hoc *C* exercitu si hoc *Salmas.* 4 consentientis *B* 6 affatim *C* statim *Eyss.* 8 id est *B* 9 confugerent *C* confugerant *uulgo* 14 libidinis *B* 15 senicos *P* 16 gladiatorias *B* 18 mererent *C* 19 decoris *C* doloris *Eyss.* 21 uotuum *B* 24 occupatis *P* 26 *inter* imperatori *et* uiuum (uuiuum *B*) *spatium 37 fere litt. in C eadem spatia inter haece intersunt uocabula* aegypt . . data ost . . a . . strangy . . milites . . nitum est . . ribus cum gallienus *C in quibus* emiliano *p. ad* strangy *add.* thebitinos *p. totus locus uulgo ita explebatur* Aegyptus enim data Aemiliano per Transthebaitanos milites, cum Gallienus. *quae in textu posita sunt partim trig. tyr. 22 recordatus scripsit Eyss.* (strangulatus *Obrechtus*)

Theodoto *Aemiliano* strangu*lato in carcere. itaque cum* milites *ubique rebellarent tradi*tum est *imperium ducibus t*ribus cum Gallienus in luxuria et inprobitate persisteret. cumque ludibriis et helluationi uacaret neque aliter rem publicam gereret quam cum pueri fingunt per ludibria potestates, Galli, quibus insitum est leues ac degenerantes a uirtute Romana et luxuriosos principes ferre non posse, Postumum ad imperium uocarunt exercitibus [qui] consentientibus, qui occupatum imperatorem libidinibus querebantur. contra hunc *ipse Gallienus* exercitum *duxit cum*que urbem, *in qua erat* Postumus, *obsid*ere coepisset *acriter eam defen*dentibus Gallis Gallienus muros circumiens sagitta ictus est. nam per annos septem Postumus imperauit et Gallias ab omnibus circumfluentibus barbaris ualidissime uindicauit. his coactus malis Gallienus pacem cum Aureolo facit oppugnandi Postumi studio longoque bello tracto per diuersas obsidiones ac proelia rem modo feliciter modo infeliciter gerit. accesserat praeterea his malis, quod Scythae Bithyniam inuaserant, ciuitatesque deleuerant. denique Astacum, quae Nicomedia postea dicta est, incensam grauiter uastauerunt. denique quasi coniuratione totius mundi concussis orbis partibus etiam in Siciliam quasi quoddam seruile bellum extitit latronibus euagantibus, qui uix oppressi sunt.

Et haec omnia Gallieni contemptu fiebant. Neque enim 5
quicquam est ad audaciam malis ad spem bonorum bonis

6 esse *add. uulgo post* est *deleuit Salmas.* seueritate Romana sed et *Hudemannus Philologi VIIII p. 190. at 'leues et degenerantes' ad 'principes' pertinet* 8 qui *C del. Eyss.* que *uulgo* quo occupatum *C* 9 sentiebant *post* libidinibus *add. uulgo* q; rebatur *B* quaerebatur *P* querebaturque *uulgo* contra hunc .. exercitum .. que urbem .. postumus .. recoepisset .. dentibus gallis gallienus *C lacunas tricenarum fere litt. expleui Salmasium secutus. p ita explet* contra hunc Theodorus exercitum duxit cumquo urbem in qua inerat Postumus obsidere coepisset decernentibus Gallis Gallienus *et ita fere uulgo* 14 coactis *B* 15 aureoliolo *B* aureliolo *P* 18 magis *C* malis *uulgo* sythao bityniam *C* 19 contum *C* Astacum *uulgo* 20 dictus *B* incensuram *B et erasis* nr *litteris P* 25 audiciam *B*

promtius quam cum *uel* malus timetur *uel* dissolutus contemnitur imperator. Galliono ot Faustiuiano consulibus inter tot bellicas clades etiam terrae motus grauissimus fuit et tenebrae per multos *dies*. auditum praeterea tonitruum terra mugiente non Ioue tonante. quo motu ipsae multae fabricae deuoratae sunt cum habitatoribus multi terrore emortui. quod quidem malum tristius in Asiae urbibus fuit. mota est et Roma. mota Libya. hiatus terrae plurimis in locis fuerunt, cum aqua salsa in fossis appareret. maria etiam multas urbes occuparunt. pax igitur deum quaesita inspectis Sibyllae libris factumque Ioui Salutari ut praeceptum fuerat sacrificium. nam et pestilentia tanta extiterat uel Romae uel in Achaicis urbibus, ut uno die quinque milia hominum pari morbo perirent. saeuiente fortuna cum hinc terrae motus inde hiatus soli ex diuersis partibus pestilentia orbem Romanum uastaret capto Valeriano Gallis parte maxima opsessis cum bellum Odenatus inferret, cum Aureolus perurgueret *Illyricum*, cum Aemilianus Aegyptum occupasset, Gothi *siue Scythae* quod *nomen*, *ut* dictum est superius, Gothis inditum est occnpatis Thraciis Macedoniam uastauerunt Thessalonicam obsederunt neque usquam spes mediocriter salutis ostentata est. quae omnia contemptu ut saepius diximus Gallieni fiebant hominis luxuriosissimi et si esset securus ad omne
6 dedecus paratissimi. pugnatum est in Achaia Marciano duce contra eosdem Gothos. unde uicti per Achaeos recesserunt. Scythae autem hoc est pars Gothorum Asiam uastabant. etiam templum Lunae Ephesiae dispoliatum et incensum est.

1 uel *add. uulgo* 4 dies *add. uulgo* 6 mortui *P* 8 et *add. P* Lybia *B* 11 factoque *C* 15 romanam *B* 17 *post* perurgueret *lacuna 8 fere litt. in C quae expleta* Illyricum *uulgo* 18 occupasset gothori .... a quo dictum est superius gothis inditum est occupatis traciis *C* Gothi et Clodius de quo dictum est superius occupatis Thraciis *uulgo. expleui sententiam indicante Salmasio* 21 quies mediocriter salutem ostentare est *C* quies mediocriter salutem ostentare uisa est *uulgo* spes mediocriter salntis ostentata est *Salmas.* 24 achia *C* mariano *C* Marciano *Salmas.* Macriano *uulgo.*

cuius opes fama satis notae *in* populos. pudet prodere inter haec tempora, cum ista gererentur, quae saepe Gallienus malo generis humani quasi per iocum dixerit. nam cum ei nuntiatum esset Aegyptum desciuisse dixisse fertur 'quid sine lino Aegyptio esse non possumus?' cum autem uastatam Asiam et elementorum concussionibus et Scytharum incursionibus comperisset 'quid' inquit 'sine aphronitris esse non possum?' perdita Gallia risisse ac dixisse perhibetur 'non *sine* Atrabaticis sagis tuta res publica est?' sic denique de omnibus partibus mundi, cum eas amitteret quasi detrimentis uilium ministeriorum uideretur affici iocabatur. ac nequid mali deesset Gallieni temporibus, Byzantiorum ciuitas clara naualibus bellis claustrum Ponticum per eiusdem Gallieni milites ita omnis uastata est ut prorsus nemo superesset. denique nulla uetus familia apud Byzantios inuenitur nisi si aliquis peregrinatione uel militia occupatus euasit, qui antiquitatem generis nobilitatemque repraesentet.

7 Contra Postumum igitur Gallienus cum Aureolo et Claudio duce, qui postea imperium optinuit, principe generis Constantii Caesaris nostri bellum iniit et cum multis auxiliis Postumus iuuaretur Celticis atque Francicis, in bellum cum Victorino processit, cum quo imperium participauerat. uictrix Gallieni pars fuit pluribus proeliis euentuum ratione diuersis. erat in Gallieno subitae uirtutis audacia. nam aliquando iniuriis grauiter mouebatur. denique ad uindictam Byzantiorum processit et cum non putaret recipi se posse muris, receptus alia die omnes milites inermes armatorum corona circumdatos interemit fracto foedere, quod promiserat. per eadem tempora etiam Scythae in Asia Romanorum

1 ope *B* nota *C* notae *uulgo* in *add. uulgo* perdere *C* prodere *Gruterus* 6 concurrisionibus *B* concursionibus *P* concussionibus *Casaub. ex nescio quo codice* 7 afronitris *P* afonitris *B* afronitris *b* 8 resisse *B* 9 sine *add. uulgo* 10 mitteret *C* amitteret *Grut.* 11 iocaebatur *C* 12 bizantiorum *C* 19 principem *C* 20 constanti *C* Constantini *uulgo* Constantii *Casaub.* inicitet *C* iniit et *Grut.* 22 uictris *B* 24 decursis *C* diuersis *Eyss.* enim *ante* in *add. p* 28 facto *C* fracto *uulgo*

ducum uirtute ac ductu uastati ad propria recesserunt. interfectis sane militibus apud Byzantium Gallienus quasi magnum aliquid gessisset Romam cursu rapido conuolauit conuocatisque patribus decennia celebrauit nouo genere ludorum noua specie pomparum exquisito genere uoluptatum.

8 Iam primum inter togatos patres et equestrem ordinem albatos milites et omni populo praeeunte seruis etiam prope omnium et mulieribus cum cereis facibus et lampadis praecedentibus Capitolium petit. processerunt etiam altrinsecus centeni albi boues cornuis auro iugatis et dorsualibus sericis discoloribus praefulgentes, agnae candentes ab utraque parte ducentae praecesserunt et decem elephanti, qui tunc erant Romae, mille ducenti gladiatores pompabiliter ornati cum auratis uestibus matronarum, mansuetae ferae diuersi generis ducentae ornatu quam maximo affectae, carpenta cum mimis et omni genere histrionum, pugiles flacculis non ueritate pugillantes. Cyclopea etiam luserunt omnes apinarii, ita ut miranda quaedam et stupenda monstrarent. omnes uiae ludis strepituque et plausibus personabant. ipse medius cum picta toga et tunica palmata inter patres, ut diximus omnibus sacerdotibus praetextatis Capitolium petit. hastae auratae altrinsecus quingenae, uexilla centena. praeter ea, quae collegiorum erant, dracones et signa templorum omniumque legionum ibant. ibant praeterea gentes simulatae, ut Gothi Sarmatae Franci Persae, ita ut non minus quam duceni glo-
9 bis singulis ducerentur. hac pompa homo ineptus eludere se credidit populum Romanum. sed ut sunt Romanorum facetiae alius Postumo fauebat alius Regiliano, alius Aureolo aut Aemiliano alius Saturnino. nam et ipse iam imperare dicebatur. inter haec ingens querella de patre, quem inul-

6 rogatos *C* 8 lampadibus *uulgo* 9 altrimsecus *C* 10 cornibus *uulgo* 11 acne *B* 12 elefanti *C* 16 pugilles *C* flacculis *defendebat Salmas.* sacculis *uulgo* 17 apenarii *C* apinarii *Salmas.* 18 monstraret *C* 19 ludis *om. B add. b* 25 ducenti *uulgo* 28 fouebat *C* fauebat *p*

tum filius liquerat et quem externi utcumque uindicauerant. nec tamen Gallienus ad talia mouebatur obstupefacto uoluptatibus corde, sed ab his, qui circum eum erant, requirebat 'ecquid habemus in prandio? ecquae uoluptates paratae sunt?' et 'qualis cras erit cena qualesque circenses?' sic confecto itinere celebratisque hecatombis ad domum regiam redit conuiuiisque et epulis decursis alios dies uoluptatibus publicis deputabat. praetereundum non est haut ignobile facetiarum genus. nam cum grex Persarum quasi captiuorum per pompam, rem ridiculam, duceretur, quidam scurrae miscuerunt se Persis diligentissime scrutantes omnia atque unius cuiusque uultum mira inhiatione mirantes. a quibus cum quaereretur quidnam agerent illa sollerti, illi responderunt 'patrem principis quaerimus.' quod cum ad Gallienum peruenisset, non pudore non maerore non pietate commotus est scurrasque iussit uiuos exuri. quod populus factum tristius quam quisquam aestimat tulit, milites uero ita doluerunt, ut non multo post uicem redderent.

Gallieno et Saturnino consulibus Odenatus rex Palmy- 10
renorum optinuit totius orientis imperium idcirco praecipue, quod se fortibus factis dignum tantae maiestatis infulis declarauit Gallieno aut nullas aut luxuriosas aut ineptas et ridiculas res agente. denique statim bellum Persis in uindictam Valeriani, quam eius filius neglegebat, indixit. Nisibin et Carras statim occupat tradentibus sese Nisibenis atque Carrenis et increpantibus Gallienum. nec defuit tamen reuerentia Odenati circa Gallienum. nam captos satrapas insultandi prope gratia et ostentandi sui ad eum misit. qui cum Romam deducti essent, uincente Odenato triumphauit Gallienus nulla mentione patris facta. quem nec inter deos quidem nisi coactus rettulit, cum mortuum audisset, sed adhuc uiuentem. nam de illius morte falso compererat. Ode-

1 aeterni *B* exerni *P* externi *p* 6 ecatonbiis *C* 7 rediit *P* depulsis *C* decursis *Eyss.* 9 rex *C* grex *Casaub.* 13 ageret *P* solertia *B* 25 charras *C* nisibinis *C* 26 charrenis *C*

natus autem ad Ctesiphontem Parthorum multitudinem obsedit uastatisque circum omnibus locis innumeros homines interemit. sed cum satrapae omnes ex omnibus regionibus illuc defensionis communis gratia conuolassent, fuerunt longa et uaria proelia longior tamen Romana uictoria. et cum nihil aliud ageret nisi ut Valerianum Odenatus liberaret, instabat cottidie. at locorum difficultatibus in alieno solo imperator optimus laborabat.

11 Dum haec apud Persas geruntur, Scythae in Cappadociam peruaserunt. illic captis ciuitatibus bello etiam uario diu acto se ad Bithyniam contulerunt. quare milites iterum de nouo imperatore faciendo cogitarunt. quos omnes Gallienus more suo cum placare atque in gratiam suam reducere non posset, occidit. cum tamen sibi militos dignum principem quaererent, Gallienus apud Athenas archon erat id est summus magistratus uanitate illa, qua et ciuis adscribi desiderabat et sacris omnibus interesse, quod neque Hadrianus nisi in summa felicitate neque Antoninus *nisi* in adulta fecerat pace, cum tanto studio Graecarum docti fuerint litterarum, ut raro aliquibus doctissimis magnorum arbitrio cesserint uirorum. areopagitarum praeterea cupiebat ingeri numero contempta prope *Romana* re publica. fuit enim Gallienus, quod negari non potest, oratione poemate atque omnibus artibus clarus. huius illud est epithalamium, quod inter centum poetas praecipuum fuit. nam cum fratrum suorum filios iungeret et omnes poetae Graeci Latinique epithalamia dixissent idque per dies plurimos, ille cum manus sponsorum teneret, ut quidam dicunt exceptus ita dixisse fertur

1 tesiphontem *B* tesifontem *P* 7 estidie *B* ac *C* at *Casaub.* colorum *P* locorum *p* 11 actos *C (deleta* s *in B)* acies *uulgo* acto se *Salmas.* contulerint *B* 18 nisi *add. Salmas.* 19 sint *C* fuerint *uulgo* 20 cesserit *P* cesserint *Bp* 22 Romana *add. Salmas.* 23 ratione *C* oratione *p* 24 epistnlam iono *B* epistolamiono *P* 25 fractum *C* fratrum *p* 29 sceptus *C* saepius *uel* septus *uulgo* exceptus *Salmas.*

ite agite o pueri pariter sudate medullis
omnibus inter uos. non murmura uestra columbae
brachia non hederae non uincant oscula conchae.

longum est eius uersus orationesque conectere, quibus suo tempore tam inter poetas quam inter rhetores emicuit. sed aliud in imperatore quaeritur aliud in oratore uel poeta flagitatur. laudatur sane eius optimum factum. nam consulta 12
Valeriani fratris sui et Lucilli propinqui ubi comperit ab Odenato Persas uastatos, redactam Nisibin et Carras in potestatem Romanam, omnem Mesopotamiam nostram, denique Ctesiphontem esse peruentum, fugisse regem, captos satrapas, plurimos Persarum occisos, Odenatum participato imperio Augustum uocauit eiusque monetam, qua Persas captos traheret, cudi iussit. quod et senatus et urbs et omnis aetas gratanter accepit. fuit praeterea idem ingeniosissimus. cuius ostendentia acuminis scilicet pauca libet ponere. nam cum taurum ingentem in harenam misisset exissetque ad eum feriendum uenator neque productum decies potuisset occidere, coronam uenatori misit mussantibusque cunctis quid rei esset quod homo ineptissimus coronaretur, ille per curionem dici iussit 'taurum totiens non ferire difficile est.' idem cum quidam gemmas uitreas pro ueris uendidisset eius uxori atque illa re prodita uindicari uellet, subripi quasi ad leo-

1 ait *C* agite *in catalectis Scaligeri et apud Binetum (uid. Burmanni anthol. I p. 684). idem carmen similiter interpolatum legitur in cod. Monac. Latino n. 72 de quo uid. Thomas in relat. de consess. academ. Monac. 1863 II, I. p. 41* o iuuenes et desudate *apud Binetum* 3 *duobus uersiculis auctius apud Binetum* ludite sed uigiles nolite extinguere lychnos omnia nocte uident, nil cras meminere lucernae 4 connectere *b* 5 in poetas *C* rethores *C* 9 nitibin *C* nisibin *bp* charras *B* 11 sifontem *C* tesifontem *p* 14 cuius *C* cudi *p* 15 accerit *C* acceperit *b* accepit *p* 16 ostendentia cnm in his scilicet *C* ostendentia acumen *uulgo* ostendentia acuminis, scilicet, *Salmas.* 17 mississet *B* 18 uenator *uulgo* uector *C quod defendebat Salmas.* perductum *C* prodnctum *Casaub.* 19 mus sanctibusque *B* mussacnctibusque *P* 22 uendisset *C* ueras pro uitreis *C* uitreas pro ueris *uulgo* 23 surrigi *Casaub.*

nem uenditorem iussit, deinde e cauea caponem emitti mirantibusque cunctis rem tam ridiculam per curionem dici iussit 'inposturam fecit et passus est.' deinde negotiatorem dimisit. occupato tamen Odenato bello Persico Gallieno rebus ineptissimis ut solebat incubante Scythae nauibus factis Heracleam peruenerunt atque inde cum praeda in solum proprium reuerterunt, quamuis multi naufragio perierint *multi* nauali bello superati sint.

13 Per idem tempus Odenatus insidiis consobrini sui interemptus est cum filio Herode, quem et ipsum imperatorem appellauerat. tum Zenobia uxor eius quod paruuli essent filii eius qui supererant Herennianus et Timolaus, ipsa suscepit imperium diuque rexit non muliebriter neque more femineo. sed non solum Gallieno [quoque uirgo] melius potuisset imperare uerum etiam multis imperatoribus fortius atque solertius. Gallienus sane ubi ei nuntiatum Odenatum interemptum bellum Persis ad seram nimis uindictam patris parauit collectisque per Heraclianum ducem militibus sollertis principis rem gerebat. qui tamen Heraclianus cum contra Persas profectus esset, a Palmyrenis uictus omnes, quos parauerat, milites, perdidit Zenobia Palmyrenis et orientalibus plerisque uiriliter imperante. inter haec Scythae per Euxinum nauigantes Histrum ingressi multa grauia in solo Romano fecerunt. quibus compertis Gallienus Cleodamum et Athenaeum Byzantios instaurandis urbibus muniendisque praefecit pugnatumque est circa Pontum et a Byzantiis ducibus uicti sunt barbari. Veneriano item duce nauali bello Gothi exsuperati sunt, cum ipse Venerianus militari perit

6 heradeam *B* 7 multi *ante* nauali *add. Salmas.* 11 cum *C* tum *uulgo* 12 therennianus *C* timelaus *B et ante corr. P* 13 unlliebriter *corr. in* muliebriter *C* 14 quoque uirgo *del. Eyss.* haec uirago *Casaub.* 16 gallienos *C* 17 patri *P* patris *p* patres *B* . 18 heradianum *B* 19 heradianus *B* 20 omnesque *C* omnes quos *p* 23 eupinum *B* 24 cumpertis *C* cleodanum *C* 28 gothesperati *B* gothesuperati *b* gothisperati *P* gothisuperati *p* militaris *C* periit *b*

morte. atque inde Cyzicum et Asiam deinceps Achaiam omnem uastauerunt et ab Atheniensibus duce Dexippo scriptore horum temporum uicti sunt. undo pulsi per Epirum Macedoniam Boeotiam peruagati sunt. Gallienus interea uix excitatus publicis malis Gothis uagantibus per Illyricum occurrit et fortiter plurimos interemit. quo comperto Scythae facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. omnes inde Scythas Marcianus uaria bellorum fortuna .... quae omnes Scythas ad rebellionem excitarunt.

Et haec quidem Heracliani ducis erga rem publicam 14
deuotio fuit. uerum cum Gallieni tantam improbitatem ferre non possent, consilium inierunt Marcianus et Heraclianus, ut alter eorum imperium caperet....... et Claudius quidem, ut suo dicemus loco, uir omnium optimus, electus est, qui consilio non adfuerat, eaque apud cunctos reuerentia, ut iuste dignus uideretur imperio, quem ad modum postea conprobatum est. is enim est Claudius, *a quo* Constantius uigilissimus Caesar originem ducit. fuit isdem socius in appetendo imperio quidam Ceronius siue Cecropius, dux Dalmatarum, qui eos et urbanissime et prudentissime adiuuit. sed cum imperium capere uiuo Gallieno non possent, huius modi eum insidiis adpetendum esse duxerunt, ut labem inprobissimam malis fessa re publica a gubernaculis humani generis dimouerent, ne diutius theatro et circo addicta res publica per uoluptatum deperiret inlecebras. insidiarum genus fuit tale. Gallienus ab Aureolo, qui principatum inuaserat, dissidebat sperans cottidie grauem et intolerabilem tumultuarii imperatoris aduentum. hoc scientes Marcianus et Cecropius subito Gallieno iusserant nuntiari Aureolum iam

3 achenoniam boetiam *C* Athamaniam *Grut.* Acarnaniam *uulgo* Machedoniam *Salmas.* 6 fortuito *C* fortiter *Eyss.* 8 *post* fortuna *add.* agitauit *b laeunam indicauit Salmas.* 14 *post* caperet *deesse aliquid suspicabatur Casaub.* et Claudius *rubramento scriptum in C* 18 comprobatum *P* a quo *add. p* constantinus *C* constantius *Casaub.* 20 dalmatorum *C* 24 humano *B* 25 re publica *C* res publica *Gruterus*

uenire. ille igitur militibus cogitatis quasi certum processit ad proelium atque ita missis percussoribus interemptus est. et quidem Cecropii Dalmatarum ducis *gladio* Gallienus dicitur esse percussus, ut quidam fuerunt, circa Mediolanium. ubi continuo et frater eius Valerianus est interemptus, quem multi Augustum multi Caesarem multi neutrum fuisse dicunt. quod ueri simile non est. si quidem capto iam Valeriano scriptum inuenimus in fastis 'Valeriano imperatore consule'. quis igitur alius potuit esse Valerianus nisi Gallieni frater? constat de genere. non satis tamen constat de dignitate uel ut coeperunt alii loqui de maiestate.

15 Occiso igitur Gallieno seditio ingens militum fuit spe praedae ac publicae uastationis, cum imperatorem sibi utilem necessarium fortem efficacem ad inuidiam faciendam dicerent raptum. quare consilium principum fuit, ut milites eius quo solent placari genere sedarentur. promissis itaque per Marcianum aureis uicenis et acceptis, nam praesto erat thesaurorum copia, Gallienum tyrannum militari iudicio in fastos publicos rettulerunt. sic militibus sedatis Claudius uir sanctus ac iure uenerabilis et bonis omnibus carus amicus patriae amicus legibus acceptus senatui populo bene cognitus accepit imperium.

16 Haec uita Gallieni fuit breuiter a me litteris intimata, qui natus abdomini et uoluptatibus dies ac noctes uino et stupris perdidit, orbem terrarum *per* triginta prope tyrannos uastari fecit, ita ut etiam mulieres illo melius imperarent. ac ne eius praetereatur miseranda solertia, ueris tempore cubicula de rosis fecit. de pomis castella composuit. uuas triennio seruauit. hieme summa melones exhibuit. mustum quem ad modum tota anno haberetur docuit. ficos uirides et poma ex arboribus recentia semper alienis mensibus prae-

1 congitatis *B* congregatis *uulgo* 3 gladio *add. uulgo* 7 quem *C* quod *p* 13 geus *B* 14 cum *in C post* militum fuit *positum post* uastationis *reiecit Eyss.* 26 per *add. Salmas.* uiginti *C* triginta *uulgo*

buit. mantelibus aureis semper strauit. gemmata uasa fecit eademque aurea. crinibus suis auri scobem aspersit. radiatns saepe processit. cum chlamyde purpurea gemmatisque fibulis et aureis Romae uisus est, ubi semper togati principes uidebantur. purpuream tunicam auratamque uirilem eandemque manicatam habuit. gemmato balteo usns est. caligas gemmeas adnexuit, cum campagos reticulos appellaret. conuiuatus in publico est. congiariis populnm molliuit. senatui sportulam sedens erogauit. matronas ad consulatum suum rogauit isdemque manum sibi osculantibns quaternos aureos sui nominis dedit. ubi de Valeriano patre 17
comperit quod captus esset, id quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur 'sciebam me genuisse mortalem', ille [se] dixit 'sciebam patrem meum esse mortalem.' nec defnit Annius Cornicula qui eum quasi constantem principem falso sua uoce laudaret. peior tamen ille qui credidit. saepe ad tibicinem processit, ad organum se recepit, cum processui et recessui cani iuberet. lauit ad diem septimo aestate uel sexto, hieme secundo uel tertio. bibit in aureis semper poculis aspernatus uitrum dicens nil esse communius. semper uina uariauit. neque umquam in uno conuiuio ex uno uino duo pocula bibit. concubinae in eius tricliniis saepe accubuerunt. mensam secundam scurrarum et mimorum semper prope habuit. cum iret ad hortos nominis sui, omnia palatina officia seqnebantur. ibant et praefecti et magistri officiorum omnium. adhibebanturque conuiuiis et nationibus lauabant simul cum principe. admittebantur saepe etiam mulieres cum ipso pulchrae et puellae, cum illis anus deformes et iocari se dicebat, cum orbem terrarum undique perdidisset. fuit tamen nimiae crudelitatis in milites. nam 18

3 clamyde *C* 6 baltheo *C* 7 caligias *C* *probauit Salmas.* 12 opimus *P* optimus *uulgo* 14 nec defuit an ille se dixit *C* nec defuit an *deleuit Salmas. ut e sequente uersiculo huc translata* 16 falsu *C* 20 natus *C* aspernatus *uulgo* diceret *uulgo* dicens *uulgo* cnm dicerer *Salmas.* 23 mimorum *C* minorum *uulgo* 26 natationibus *regius et alter Puteani* 28 et *om.* *B*

et terna milia et quaterna militum singulis diebus occidit. statuam sibi maiorem colosso fieri praecepit solis habitu, sed ea inperfecta perit. tam magna denique coeperat fieri, ut duplex ad colossum uideretur. poni autem illam uoluerat in summo Esquiliarum monte, ita ut hastam teneret, per cuius scapum infans ad summum posset ascendere. sed et Claudio et Aureliano deinceps stulta res uisa est. si quidem etiam equos et currum fieri iusserat pro qualitate statuae atque in acutissima base poni. porticum Flaminiam usque ad pontem Moluium et ipse parauerat ducere, ita ut tetrastichoe fierent, ut autem alii dicunt, pentastichoe, ita ut primus ordo pilas haberet et ante se columnas cum statuis, secundus et tertius et deinceps διὰ τεσσάρων columnas. longum eius cuncta in litteras mittere. quae qui uolet scire, legat Palfurium Suram, qui ephemeridas eius uitae composuit. nos ad Saloninum reuertamur.

5 exquiliarum *C* 6 caput *C* scapum *Scaliger* 9 actussima *B* acussima *P* acutissima *p uulgo* auctissima *Salmas.* flamminiam *C* 10 tetrastichae *B* tetrastiche *P* tetrastichoe *Salmas.* 11 pentastichae *B* pentastice *P* pentastichoe *Salmas.* primum *C* 13 diatesseron *C*

SALONINVS GALLIENVS

Hic Gallieni filius fuit nepos Valeriani, de quo quippe nihil est dignum quod in litteras mittatur, nisi quod nobiliter natus educatus regie occisus deinde non sua sed patris causa. de huius nomine magna est ambiguitas. nam multi eum Gallienum multi Saloninum historiae prodiderunt. et qui Saloninum, idcirco quod apud Salonas natus esset cognominatum ferunt, qui autem Gallienum patris nomine cognominatum et aui Gallieni summi quondam in re publica uiri. fuit denique hactenus statua in pede montis Romulei hoc est ante sacram uiam inter templum Faustinae ac Vestae ad arcum Fabianum, quae haberet inscriptum 'Gallieno iuniori', 'Salonino' additum, ex quo nomen eius intellegi poterit. transisse decennium imperium Gallieni satis clarum est. quod idcirco addidi, quia multi eum imperii sui anno *nono* perisse dixerunt. fuisse autem et alios rebelliones sub eodem proprio dicemus loco. si quidem placuit triginta tyrannos uno uolumine includere idcirco, quod nec multa de his dici possunt et in Gallieni uita pleraque iam dicta sunt. et haec quidem de Gallieno hoc interim libro dixisse sufficiet. nam et multa iam in Valeriani uita, in libro qui do triginta ty- 1

1 Saloninus Gallienus *in serie litterarum rubramento scriptum in C* 3 quod dignum *C* dignum quod *Casaub.* 6 in historiis *B* 10 monticis *C* romulet *B* 11 intra — aduentam *C* inter — ac Vestae *Mommsenus annali dell' Instit. 1858 p. 179* 13 solonino *B* 14 imperi gallienum *B* imperii gallienum *P* imperium Gallieni *uulgo* 15 addidit *C* addidi *uulgo* primo *ante* anno *add. uulgo* nono *post* anno *add. Salmas.* 17 uiginti *C* triginta *uulgo* 20 suffiet *C* sufficiet *bp*

rannis inscribendus est, iam loquemur. quae iterari ac saepius dici minus utile uidebatur. huc accedit quod quaedam etiam studiose praetermisi, ne eius posteri multis rebus
2 editis laederentur. scis enim ipse quales homines cum his, qui aliqua de maioribus eorum scripserint, quantum gerant bellum. nec ignota esse arbitror, quae dixit Marcus Tullius in Hortensio, quem ad exemplum Protreptici scripsit. unum tamen ponam, quod iucunditatem quandam sed uulgarem habuit, morem tamen nouum fecit. nam cum cingula sua plerique militantium, qui ad conuiuium uenerant, ponerent hora conuiuii, Saloninus puer siue Gallienus, his auratos costulatosque balteos rapuisse perhibetur et, cum esset difficile in aula Palatina requirere quod perisset, ac taciti ex militibus uiri detrimenta pertulissent, postea rogati ad conuiuium cincti adcubuerunt. cumque ab his quaereretur cur non soluerent cingulum, respondisse dicuntur 'Salonino deferimus' atque hinc tractum morem, ut deinceps cum imperatore cincti discumberent. negare non possum aliunde plerisque uideri huius rei ortum esse morem. dicunt militare prandium, quod dictum est parandium ab eo, quod ad bellum milites paret, a cinctis initum. cui rei argumentum est, quod ab eis cinctis etiam cum imperatore cenatur. quae idcirco po-
3 sui, quia digna et memoratu uidebantur et cognitu. tam uariae item opiniones sunt de Salonini nomine, ut, qui se uerius putet dicere, a matre sua Salonina appellatum esse *dicat*. quamuis perdite dilexit Piparam nomine, barbarorum regis filiam Gallienus. cum suis semper flauo crinem condit. de annis autem Gallieni et Valeriani ad imperium per-

8 ponam tamen *P* 11 costolatosque *P* costilatosque *B* costulatosque *uel* pustulatosque *Salmas.* 13 tacitis militibus *C* taciti ex militibus *Salmas.* 17 more *C* morem *uulgo* 18 cumbereut *P* aliume *C* 19 optum *B* ortum *b* 22 a disciuctis *C* ab is ciuctis *Salmas.* 22 imperator *C* imperatore *p* caenatur *C* 23 *ante* tam *secuntur p. 89, 12—17 in C* 25 putant *uulgo* 26 dicant *add. uulgo* barbaram *C* barbarorum *Salmas.* 27 *pro* cum suis *coni.* cura *uel* causa cuius *Obrechtus* flauum crinem condidit *uulgo* flauo crinem (crine *C*) condit *explicat Salmas.* '*auro c. condiit*' 28 anno *C*

tinentibus adeo incerta traduntur, ut, cum quindecim annos eosdem imperasse constet id est Gallienus usque ad quintum decimum peruenerit, Valerianus uero sexto sit captus, alii nouem annis, decem alii etiam Gallienum imperasse in litteras mittant, cum constet et decennalia Romae ab eodem celebrata et post decennalia Gothos ab eo uictos, cum Odenato pacem factam, cum Aureolo initam esse concordiam, pugnatum contra Postumum, contra Lollianum, multa etiam ab eo gesta, quae ad uirtutem, plura tamen, quae ad dedecus pertinebant. nam et semper noctibus popinas dicitur frequentasse et cum lenonibus mimis scurrisque uixisse. nunc transeamus ad triginta tyrannos qui Gallieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. de quibus breuiter et pauca dicenda sunt. neque enim digni sunt eorum plerique ut uolumen talium hominum saltim nominibus occuparetur. quamuis aliquid non parum in se uirtutis habuisse uideantur, multum etiam rei publicae profuisse.

2 gallieni — peruenisset *C* Gallienus — peruenerit *Salmas.* 4 bis *ante* decem *add. C del. Salmas.* annis *post* decem *add. p* 11 lelonibus *B* 12 *uerba* nunc transeamus — 17 multum etiam rei publicae profuisse *in initio capituli posita in C huc transtulit Eyss.* uiginti *C* 15 saltem *P* 17 uideatur *P*

TRIGINTA TYRANNI

1 Scriptis iam pluribus libris non historico nec diserto sed pedestri adloquio ad eam temporum uenimus seriem, in qua per annos, quibus Gallienus et Valerianus rem publicam tenuerunt, triginta tyranni occupato Valeriano magnis belli Persici necessatibus extiterunt, cum Gallienum non solum uiri sed etiam mulieres contemptui haberent, ut suis locis probabitur. sed quoniam tanta obscuritas eorum hominum fuit, qui ex diuersis orbis partibus ad imperium conuolabant, ut non multa de his uel dici possit a doctioribus uel requiri, deinde ab omnibus historicis qui Graece ac Latine scripserunt, ita non nulli praetereantur, ut eorum *nec* nomina frequententur, postremo cum tam uarie a plerisque super his nonnulla sint prodita, in unum eos libellum contuli et quidem breuem maxime cum uel in Valeriani uel in Gallieni uita pleraque de his dicta nec repetenda tamen satis constet.

I CYRIADES

2 Hic patrem Cyriadem fugiens diues et nobilis cum luxuria sua et moribus perditis sanctum senem grauaret, direpta magna parte auri argenti etiam infinito pondere Persas pe-

1 *inscriptum* INCIPIT EIVSDEM TYRANNI TRIGINTA *in C* Trebelli Pollionis triginta tyranni *uulgo* 11 ominibus *P* 12 uti *B* nec *add. uulgo* 15 et *add. uulgo* 19 nobis *B*

tiit, atque inde Sapori regi coniunctus atque sociatus, cum hortator belli Romanis inferendi fuisset, Odenatum primum deinde Saporem ad Romanum solum traxit, Antiochia etiam capta [et Caesarea] Caesareanum nomen meruit. atque inde uocatus Augustus, cum omnem orientem uel uirium uel audaciae terrore quateret patrem uero interemisset, quod alii historici negant factum, ipse per insidias suorum, cum Valerianus iam ad bellum Persicum ueniret, occisus est. neque plus de hoc historiae quicquam mandatum est, quod dignum memoratu esse uideatur. quem clarum perfugium et parricidium et aspera tyrannis et summa luxuries litteris dederunt.

II POSTVMVS

Hic uir in bello fortissimus in pace constantissimus in 3
omni uita grauis usque adeo ut Saloninum filium suum eidem Gallienus in Gallia positum crederet quasi custodi uitae et morum et actuum imperialium institutori. sed quantum plerique adserunt, quod eius non conuenit moribus, postea fidem fregit et occiso Salonino sumpsit imperium. ut autem uerius plerique tradiderunt, cum Galli uehementissime Gallienum odissent, puerum autem apud se ferro imperare non possent, eum qui commissum regebat imperium, imperatorem appellarunt missisque militibus adulescentem interfecerunt. quo interfecto ab omni exercitu et ab omnibus Gallis Postumus gratanter acceptus talem se praebuit per annos septem, ut Gallias instaurauerit, cum Gallienus luxuriae et popinis uacaret et amore barbarae mulieris consenesceret. gestum est tamen a Gallieno contra hunc bellum, tunc cum sagitta Gallienus est uulneratus. si quidem nimius amor erga Postumum omnium erat in Gallicanorum mente populorum,

1 inde *om. B* coniunctis *B* 2 odomastem *C* 4 et Caesarea *deleuit Salmasius idem* et Carris *uel* a Sapore *coniciens* 5 audacia *C* audaciae *Salmas* 11 ex summa luxurie *C* 30 gente *C* mente *Salmas.*

quod summotis omnibus Germanicis gentibus Romanum in pristinam securitatem reuocasset imperium. sed cum se grauissime regeret, more illo quo Galli nouarum rerum semper sunt cupidi Lolliano agente interemptus est. siquis sane Postumi meritum requirit, iudicium de eo Valeriani ex hac epistula, quam ille ad Gallos misit, intelleget 'Transrhenani limitis ducem et Galliae praesidem Postumum fecimus uirum dignissimum seueritate Gallorum. praesente *quo* non miles in castris non iura in foro non in tribunalibus lites non in curia dignitas pereat. qui uni cuique proprium et suum seruet. uirum quem ego prae ceteris stupeo et qui locum principis mereantur iure. de quo spero quod mihi gratias agetis. quod si me fefellerit opinio, quam de illo habeo, sciatis nusquam gentium repperiri qui possit penitus adprobari. huius filio Postumo nomine tribunatum Vocontiorum dedi adulescenti qui se dignum patris moribus reddet.

III POSTVMVS IVNIOR

4 De hoc prope nihil est quod dicatur, nisi quod a patre appellatus Caesar ac deinceps in eius honore Augustus cum patre dicitur interemptus, cum Lollianus in locum Postumi subrogatus delatum sibi a Gallis sumpsisset imperium. fuit autem, quod solum memoratu dignum est, ita in declamationibus disertus, ut eius controuersiae Quintiliano dicantur insertae, quem declamatorem Romani generis acutissimum uel unius capitis lectio prima statim fronte demonstrat.

4 lollieno *Bp* lolliano *P* 6 intellegit *C* intelleget *uulgo* transrenati *B* transrenani *P* 7 milites *C* limitis *uulgo* 8 quo *add. p* 12 principem *Salmas.* mereatur *uulgo* 13 agitis *C* agetis *uulgo* 19 est *post* appellatus *add. P* 25 primae *C* prima *uulgo* demonstratum *C* demonstrat *uulgo*

IIII LOLLIANVS

Huius rebellione in Gallia Postumus, uir omnium fortissimus, interemptus est, cum iam nutans e Gallieni luxuria in ueterem statum Romanum reformasset imperium. 5 fuit quidem etiam iste fortissimus, sed rebellionis intuitu minorem apud Gallos auctoritatem de suis uiribus tenuit. interemptus autem est a Victorino Vitruuiae filio uel Victoriae. quae postea mater castrorum appellata est et Augustae nomine adfecta, cum ipsa per se fugiens tanti ponderis molem primum in Marium deinde in Tetricum atque eius filium contulisset imperia. et Lollianus quidem non nihilum rei publicae profuit. nam plerasque Galliae ciuitates non nulla etiam castra, quae Postumus per septem annos in solo barbarico aedificauerat quaeque interfecto Postumo subita inrubtione Germanorum et direpta fuerant et incensa, *in* statum neterem reformauit. deinde a suis militibus, quod in labore nimius esset, occisns est. ita Gallieno perdente rem publicam in Gallia primum Postumus deinde Lollianus Victorinus deinceps postremo Tetricus, nam de Mario nihil dicimus, adsertores Romani nominis extiterunt. quos omnes datos diuinitus credo, ne cum illa pestis inanditae luxuriae impediretur malis, possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas. qui si eo genere tunc euadissent, quo Gothi et Persae conuenientibus in Romano solo gentibus uenerabile hoc Romani nominis finitum esset imperium. Lolliani autem uita in multis obscura est, nt et ipsius Postumi sed priuata. uirtute enim clari non nobilitatis pondere uixerunt.

2 posthumns *C* 3 nutante *C* nutans *Casaub.* nntans e *Salmas.* 4 formasset *B* firmasset *Grut.* 9 cum ipsa *om. B add. b* 13 quae *om. B* posthumus *C* 14 quae *B* posthnmo *C* irrubtione *P* 15 in *add. uulgo* 18 posthumus *C* 19 traeticus *C* 21 inaudita luxnria *C* inauditae luxuriae *Salmas.* 22 inretiretur *Eyss.?* 23 enadissent *C probauit Salmas.* 24 consentientibus *C* connenietibus *Eyss.* 26 posthumi *C quae secuntur recte distinxit Salmas.* 27 clara *C*

V VICTORINVS

6 Postumus senior, cum uideret multis se Gallieni uiribus peti atque auxilium non solum militum uerum etiam alterius principis necessarium, Victorinum militaris industriae uirum in participatum uocauit imperii et cum eodem contra Gallienum conflixit, cumque adhibitis ingentibus Germanorum auxiliis diu bella traxissent, uicti sunt. tunc interfecto etiam Lolliano solus Victorinus in imperio remansit, qui et ipse quod matrimoniis militum et militarium corrumpendis operam daret a quodam actuario, cuius uxorem stuprauerat conposita factione Agrippinae percussus Victorino filio Caesare a matre Vitruuia siue Victoria, quae mater castrorum dicta est, appellato. qui et ipse puerulus statim est interemptus, cum apud Agrippinam pater eius esset occisus. de hoc quod fortissimus fuerit et praeter libidinem optimus imperator, a multis multa sunt dicta. sed satis credimus Iuli Atheriani partem libri cuiusdam ponere, in quo de Victorino sic loquitur 'Victorino, qui Gallias post Iulium Postumum rexit, neminem aestimo praeferendum non in uirtute Traianum, non Antoninum in clementia, non *in* grauitate Neruam, non in gubernando aerario Vespasianum, non in censura totius uitae ac seueritate militari Pertinacem uel Seuerum. sed omnia haec libido et cupiditas mulierariae uoluptatis sic perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius in litteras mittere, quem constat omnium iudicio meruisse puniri. ergo cum id iudicii de Victorino scriptores habuerint, satis mihi uideor eius dixisse de moribus.

2 posthumus *C* 3 aulium *C* auxilium *p* 12 bitrubia *C* 14 agrippinae *C* agrippinam *bp* 15 libininem *P quod correctum in B* 16 iulii *p* 17 Ateriani *uulgo* 18 posthumum *C* 20 in *ante* grauitate *om. C add. uulgo* nerbam *C* neruam *p* 21 uespasiano *C* uespasianum *p*

VI VICTORINVS IVNIOR

7 De hoc nihil amplius in litteras est relatum quam quod nepos Victoriae, Victorini filius fuit, et a patre uel ab auia sub eadem hora, qua Victorinus interemptus, Caesar est nuncupatus ac statim a militibus ira occisus. extant denique sepulchra circa Agrippinam, breui marmore impressa, humilia, in quibus unus *uersus* est inscriptus HIC DVO VICTORINI TYRANNI SITI SVNT.

VII MARIVS

8 Victorino et Lolliano *et* Postumo interemptis Marius ex fabro ut dicitur ferrario triduo tantum imperauit. de hoc quid amplius requiratur, ignoro nisi quod eum insigniorem breuissimum fecit imperium. nam ut consul ille, qui sex meridianis horis consulatum suffectum tenuit, a Marco Tullio tali aspersus est ioco 'consulem habuimus tam seuerum tamque censorium, ut in eius magistratu nemo pranderit nemo cenauerit nemo dormiuerit' · de hoc etiam dici posse uideatur, qui una die factus est imperator, alia die uisus est imperare, tertia interemptus est. et uir quidem strenuus ac militaribus usque ad imperium gradibus euectus, quem plerique Mamurium non nulli Veturium opificem utpote ferrarium nuncuparunt. sed de hoc nimis multa. de quo illud addidisse satis est nullius manus uel ad feriendum uel ad impellendum fortiores fuisse, cum in digitis neruos uideretur habuisse non uenas. nam et carra uenientia digito salutari reppulisse dicitur et fortissimos quosque uno digito sic adflixisse, ut quasi ligni uel ferri obtunsioris ictu per-

5 ira. *P* iratis *Salmas.* 6 inplessa *B* implessa *P* impressa *p*
7 titulus *uel* uersus *add. Casaub.* 10 et *ante* Postumo *add. uulgo*
13 ille consul *P* 17 caenauerit *C* 18 diuisus *C* die uisus *bp*
21 Vecturius *uulgo* 24 implendum *C* impellendum *uulgo*

cnssi dolerent. multa duorum digitorum allisione contriuit. occisus est a quodam milite, qui, cum eius quondam in fabrili officina fuisset, contemptus est ab eodem uel cum dux esset uel cum imperium cepisset. addidisse uero dicitur interemptor 'hic est gladius quem ipse fecisti'. huins contio prima talis fnisse dicitur 'scio conmilitones posse mihi obici artem pristinam, cuius mihi omnes testes estis. sed dicat quisque quod uult. utinam ferrum semper exerceam. non uino non floribus non mulierculis non popinis, ut facit Gallienus indignus patre suo et sui generis nobilitate depeream. ars mihi obiciatur ferraria, dum me et exterae gentes ferrum tractasse suis cladibus recognoscant [in Italia], deniqne ut omnis Alamannia omnisque Germania cum ceteris quae adiacent gentibus Romanum populum ferratam putent gentem, ut specialiter in nobis ferrum timeant. uos tamen cogitetis uelim fecisse uos principem qui numquam quicquam scierit tractare nisi ferrum. quod idcirco dico quia scio mihi a luxuriosissima illa peste nihil opponi posse nisi hoc quod gladiorum atque armorum artifex fuerim.'

VIII INGENVVS

9 Tusco et Basso consulibus cnm Gallienus uino et popinis uacaret cumque se lenonibus mimis et meretricibus dederet ac bona naturae luxuriae continuatione deperderet, Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat, a Moesiacis legionibus imperator est dictus ceteris Pannoniarum nolentibus. neque in quoquam melius consultum rei publicae a militibus uidebatur, quam quod instantibus Sarmatis creatus est imperator qui fessis rebus mederi sua uirtute potuisset.

1 alisione *C* 2 operarius *post* qnondam *add. p in marg.* 3 duxisset *C* dux esset *Casaub.* 4 addidisse uerbo dicitum interemptus *C* addidisse uero dicitur interemptor *Salmas.* 10 patri *C* depereat *C* depeream *uulgo* 11 obicia *B* obiciatur *Pb* 12 in Italia *del. Eyss.* efficiam *Casaub.* 13 genere *B* germania *b* cu *B* 18 luxoriasissima *P* luxioriasissima *B* 21 basco *B* 23 luxoriae *C* 24 leonibns *C* lenonibus *b* legionibus *p*

causa autem ipsi arripiendi tunc imperii fuit, ne suspectus esset imperatoribus, quod erat fortissimus ac rei publicae necessarius et militibus, quod imperantes uehementer mouet, acceptissimus. sed Gallienus, ut erat nequam perditus, ita etiam ubi necessitas coegisset uelox fortis uehemens crudelis, denique Ingenuum conflictu habito uicit, eoque occiso in omnes Moesiacos tam milites quam ciues asperrime saeuit nec quemquam suae crudelitatis exortem reliquid usque adeo asper et truculentus, ut plerasque ciuitates uacuas a uirili sexu relinqueret. fertur sane idem Ingenuus ciuitate capta in qua se ..... atque ita uitam finisse, ne in tyranni crudelis potestatem ueniret. extat sane epistola Gallieni, quam ad Celerem Verianum scripsit, qua eius nimietas crudelitatis ostenditur. quam ego idcirco interposui, ut omnes intellegerent hominem luxuriosum crudelissimum esse, si necessitas postulet. 'Gallienus Veriano. non mihi satis facies, si tantum armatos occideris, quos et fors in bellis interimere potuisset. perimendus esset omnis sexus uirilis, si et senes atque inpuberes sine reprehensione nostra occidi possent. occidendus est quicumque male uoluit, occidendus est quicumque male dixit contra me, contra Valeriani filium contra tot principum patrem fratrem. Ingenuus factus est imperator. lacera. occide. concide. animum meum intellege, mea mente irascere, qui haec manu mea scripsi.'

VIIII REGALIANVS

Fati publici fuit, ut Gallieni tempore quicumque potuit 10
ad imperium prosiliret. Regalianus denique in Illyrico du-

4 nequa *P* nequã et *p* 10 capta in qua se atque ita uitam *C* capta intrasse domum in qua se pugione transfodit atque ita uitam *p* capta in aquam se mersisse atque ita uitam *interpolati regius et Puteaneus codices* inaquasse se *Gruterus sed insolens uocabulum ipse respuit. uidentur plura excidisse, quibus explicatius mortem descriptam fuisse sequentia arguunt* 18 est *C* esset *Casaub.* 20 quicum *C* quicum *P* 23 intellegere *C* intellege *Salmas.* 24 potes *ante* mente *add. p* 25 Regilianus *C* Regalianus *Salm. cf. Cohen monnaies des emp. R. V p. 8 sq.* 27 regilianus *C*

catum gerens imperator est factus auctoribus imperii Moesis, qui cum Ingenuo fuerant ante superati, in quorum parentes grauiter Gallienus saeuierat. hic tamen multa fortiter contra Sarmatas gessit, sed auctoribus Roxolanis consentientibusque militibus et timore prouincialium, ne iterum Gallienus grauiora faceret, interemptus est. mirabile fortasse uideatur, si quae origo imperii eius fuerit declaretur. capitali enim ioco regna promeruit. nam cum milites cum eo quidam cenarent, extitit uicarius tribuni qui diceret 'Regaliani nomen unde credimus dictum?' alius continuo 'credimus quod a regno.' tum is qui aderat scholasticus coepit quasi grammaticaliter declinare et dicere 'rex regis regi Regalianus.' milites, ut est hominum genus pronum ad ea, quae cogitant 'ergo potest rex esse?' item alius 'ergo potest nos regere?' item alius 'deus tibi regis nomen posuit.' quid multa? his dictis cum alia die mane processisset, a principiis imperator est salutatus. ita, quod aliis uel audacia uel iudicium, huic detulit iocularis astutia. fuit, quod negari non potest, uir in militari *re* semper probatus et Gallieno iam ante suspectus, quod dignus uideretur imperio, gentis Daciae, Decibali ipsius ut fertur adfinis. extat epistola diui Claudii adhuc priuati, qua Regaliano Illyrici duci gratias agit ob redditum Illyricum, cum omnia Gallieni segnitia deperirent. quam ego repertam in athenicis inserendam putaui. fuit enim publica. 'Claudius Regaliano multam salutem. felicem rem publicam, quae te talem uirum habere in castris belli usu meruit. felicem Gallienum, etiam si ei uera nemo nec de bonis nec de malis nuntiat. pertulerunt ad me Bonitus et

2 ingunuo *B* 4 sarmatis *B* 7 declaratur *P correctum ab alia manu* capitali *C* militari *uulgo* 8 loco *B* 9 caenarent *C* 9 regiliani *C* 11 scolasticus *C* 12 regio regalianus *C* 13 dixerunt *post* cogitant *add. uulgo* 14 rege *B* 17 audatia *P* 19 re *add. p* 21 dunc *C* adhuc *uulgo* 22 yllirici *B* segnicia *C* 24 athenicis *C restituit Salmas.* archiuis *uulgo* authenticis *Gruterus* 22. 25 regiliano *C* 26 habet rei castris bellius meruit *C* habere in castris belli usu meruit *Salmas.* habere rei castrensis bellis his meruit *uulgo* 28 nnnciat *C*

Celsus, stipatores principis nostri, qualis apud Scupos in pugnando fueris, quot uno die proelia et qua celeritate confeceris. dignus eras triumpho, si antiqua tempora extarent. sed quid multa? memor cuiusdam hominis cautius uelim uincas. arcus Sarmaticos et duo saga ad me uelim mittas sed fiblatoria, cum ipse misi de nostris.' hac epistola ostenditur quid de Regaliano senserit Claudius, cuius grauissimum iudicium suis temporibus fuisse non dubium est. nec a Gallieno quidem uir iste promotus est sed a patre eius Valeriano ut et Claudius et Macrianus et Ingenuus et Postumus et Aureolus. qui omnes in imperio interempti sunt cum mererentur imperium. mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quod omnes quoscumque duces fecit postea militum testimonio ad imperium peruenerunt, ut appareat senem imperatorem in deligendis rei publicae ducibus talem fuisse qualem Romana felicitas, si continuari fataliter potuisset, sub bono principe requirebat. et utinam uel illi, qui arripuerant imperia, regnare potuissent, uel eius filius in imperio diutius non fuisset, ut libet se in suo statu res publica nostra tenuisset. sed nimis sibi Fortuna indulgendum putauit, quae cum Valeriano bonos principes tulit et Gallienum diutius quam oportebat rei publicae reseruauit.

X AVREOLVS

Hic quoque Illyricianos exercitus regens in contemptu 11
Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus a militibus, sumpsit imperium. et cum Macrianus cum filio suo Macriano contra Gallienum ueniret cum plurimis, exercitus eius cepit, aliquos corruptos fidei suae addixit. et cum factus esset inualidus

2 quod *C* quae *C* conficeris *B* 3 exstarent *C* 5 sarmaticus *C* 6 fiblatoriae *C* misi *C* miserim *uulgo* 7 regiliano *C* 10 posthumus *C* 12 merentur *C* 15 diligendis *B* 18 *ad* filius *add.* gallien' *p* 19 libet *C* libere *uulgo* 24 contemptum *uulgo* 26 macrino *C* 27 quam plurimos in exercitu *Casaub.* coepit *B* 28 hinc ualidus *Salmas.* inde ualidus *Obrechtus* imperator *et* Gallienus *ab interpolatore addita censet Eyss.*

[imperator] cumque [Gallienus] expugnare uirum fortem frustra temptasset, pacem cum eo contra Postumum pugnaturus... quorum pleraque et dicta sunt et dicenda. hunc eundum Aureolum Claudius interfecto iam Gallieno conflictu habito apud eum pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur, atque illic ut tyrannum sepulchro humiliore donauit. extitit etiam nunc epigramma Graecum in hanc formam

dona sepulchrorum uictor post multa tyranni
  proelia iam felix Claudius Aureolo.
munere prosequitur mortali et iure superstes
  uiuere quem uellet, si pateretur amor
militis egregii, uitam qui iure negauit
  omnibus indignis et magis Aureolo.
ille tamen clemens, qui corporis ultima seruans
  et pontem Aureoli dedicat et tumulum.

hos ego uersus a quodam grammatico translatos ita posui, ut fidem seruarem, non quo melius ***non*** potuerint transferri sed ut fidelitas historica seruaretur, quam ego prae ceteris custodiendam putaui, qui quod ad eloquentiam pertinet nihil curo. rem enim uobis proposui deferre uon uerba maxime tanta rerum copia ut in triginta tyrannorum simul uitas...

XI MACRIANVS

12 Capto Valeriano diu clarissimo principe ciuitatis fortissimo deinde imperatore ad postremum omnium infelicissimo,

2 posthumum *C* *post* pugnaturus *add.* fecit *uulgo quod in C deest lacunam indicare potius uisum est, quam fortasse uel subsequente sententia inepte implere studebat interpolator* 7 epigrama *B* 9 donat sepulchrorum — Aureolum *C* donat sepulcro — Aureolum *Casaub. cod. regium secutus* dono sepulcrorum — Aureolum *Salmas.* dona sepulchrorum — Aureolum *Aldus cf. Burmanni anthol. Lat. I p. 244* (Anreolo *Eyss.*) 11 superstem *Casaub.* 18 *alteram* non *add. uulgo* 20 *post* qui *add.* id *p* 22 *post* uitas *add.* scribeudas accesserim *uulgo. sententiam mancam uideri indicauit Eyss.* 23 Macriuus *Peterus* Macrianus *scribendum esse docent nummi*

uel quod senex apud Persas consenuit, uel quod indignos se posteros dereliquid, cum Gallienum contemnendum Ballista praefectus Valeriani et Macrianus primus ducum intellegerent quaerentibus etiam militibus principem unum in locum concesserunt quaerentes, quid faciendum esset. tuncque constitit Gallieno longe posito Aureolo usurpante imperium debere aliquem principem fieri et quidem optimum, ne quispiam tyrannus existeret. uerba igitur Ballistae, quantum Maeonius Astyanax, qui consilio interfuit, adserit, haec fuerunt 'mea et aetas et professio et uoluntas longe ab imperio absunt. sed ego, quod negare non possum, bonum principem quaero. sed quis tandem est qui Valeriani locum possit implere? nisi talis, qualis tu es fortis constans integer probatus in re publica, et quod maxime ad imperium pertinet diues. arripe igitur locum meritis tuis debitum. me praefecto quam diu uoles uteris. tu cum re publica tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat.' ad haec Macrianus 'fateor Ballista imperium prudenti non frusta est. uolo enim rei publicae subuenire atque illam pestem a legum gubernaculis dimouere. sed non hoc in me aetatis est. senex sum. ad exemplum equitare non possum. lauandum mihi est frequentius. edendum delicatius. diuitiae me iam dudum ab usu militiae retraxerunt. iuuenes aliqui sunt quaerendi nec unus sed duo uel tres fortissimi qui ex diuersis partibus orbis humani rem publicam restituant, quam Valerianus fato, Gallienus uitae suae genere perdiderunt.' post haec intellexit eum Ballista sic agere, ut de filiis suis uideretur cogitare atque adeo sic adgressus est 'prudentiae tuae rem publicam tradimus. da igitur liberos tuos Macrianum et Quietum, fortissimos iuuenes, olim

2 deriliquid *B* 3 dum *C* ducum *Salmas.* 5 quaerente *C* quaereutes *uulgo* 8 balistae *una* l *deinceps semper in hoc cap. C* 9 meonius astianax *C* 10 *post* mea *om.* et *P* 11 et *C* sed *Eyss.* 13 *post* es *add.* o macriane *p* 15 tui *C* tuis *uulgo* 21 emplum *B* exemplum *b* 25 patribus *Pet. ante corr. B* humani *C* Romani *uulgo* 26 facto *C* 27 intellegxit *ante corr. B* 28 uidetur *B* uideretur *bP* 30 fortissimus *B* fortissimis *P* fortissimos *Bp*

tribunos a Valeriano factos, qui Gallieno imperante quod boni sunt salui esse non possunt'. tunc ille ubi intellectum se esse conperit 'do' inquit 'manus de meo stipendium militi duplex daturus. tu tantum praefecti mihi studium et annonam in necessariis locis praebe. iam ego faxim ut Gallienus sordidissimus feminarum omnium duces sui parentis intellegat'. factus est igitur cum Macriano et Quieto duobus filiis cunctis militibus uolentibus imperator ac statim contra Gallienum uenire coepit utcumque rebus in oriente derelictis. sed cum quadraginta quinque milia militum secum duceret, in Illyrico uel in Thraciarum extimis congressus cum Aureolo uictus et cum filio interemptus est. triginta denique milia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem uicit dux Aureoli fortissimus et uehementissimus, qui se originem diceret a Domitiano trahere atque a Domitilla. de Macriano autem nefas mihi uidetur iudicium Valeriani praeterire, quod ille in oratione sua, quam ad senatum e Persidis finibus miserat, posuit. inter cetera ex oratione diui Valeriani 'ego patres conscripti bellum Persicum gerens Macriano totam rem publicam credidi quidem a parte militari. ille uobis fidelis, ille mihi deuotus, illum et amat et timet miles ille utcumque res exegerit cum exeroitibus aget. haec patres conscripti noua uel inopina non sunt. pueri eius uirtus in Italia adulescentis in Gallia iuuenis in Thracia in Africa iam prouecti senescentis denique in Illyrico et Dalmatia conprobata est, cum in diuersis proeliis ad exemplum fortiter faceret. huc accedit, quod habet iuuenes filios. Romano dignus collegio nostra dignus amicitia' et reliqua.

1 quia *B* 5 praebet *C* praebe *uulgo* 9 orientem *B* 11 trachiarum *B* thrachiarum *P* 13 concessare *C* concessere *p* 15 imperatore *add. p post* Domitiano 23 agit *C* aget *Salmas.* nec p. c. — nobis sunt *C* nec haec p. c. — nobis sunt *Casaub.* nec p. c. — nobis sint *aut* haec p. c. — non sunt *Salmas.* 24 inopinata *B* 25 trachia *C* 26 in *om. B* 28 dignos — dignos *b*

XII MACRIANVS IVNIOR

Multa de hoc in patris imperio praelibata sunt qui num- 13
quam imperator factus esset, nisi prudentiae patris eius creditum uideretur. de hoc plane multa miranda dicuntur, quae ad fortitudinem pertineant iuuenalis aetatis. sed ad fata aut in bellis quantum unius ualet fortitudo! hic enim uehemens cum prudentissimo patre, cuius merito imperare coeperat, a Domitiano uictus triginta dixi superius milibus militum spoliatus est, matre nobilis patre tantum forte et ad bellum parato atque ab ultima militia in summum perueniente ducatum [splendore] sublimis.

XIII QVIETVS

Hic ut diximus Macriani filius fuit. cum patre et fratre 14
Ballistae iudicio imperator est factus. sed ubi conperit Odenatus, qui olim iam orientem tenebat, ab Aureolo Macrianum patrem Quietum et eius fratrem Macrianum uictos, milites in eius potestatem concessisse, quasi Gallieni partes uindicaret adulescentem cum Ballista praefecto nudum interemit. idem quoque adulescens dignissimus Romano imperio fuit ut uere Macriani filius Macriani etiam frater, qui duo adflictis rebus potuerunt rem publicam gerere. uidetur non mihi praetereundum de Macrianorum familia, quae hodieque floret, id dicere, quod speciale semper habuerunt. Alexan-

5 iuuenalis *C* iuuenilis *b* *Salmas.* 6 facta *C* fata *Obrechtus* 6 quantum in bellis *C* i. b. q. *Salmas.* 9 *de* forte *cf. Neuius gramm. Lat. p. 19 sq.* 10 ad ultima *B* ad ultimum *b* 11 dncatns *B* et *post* dncatum *add. P?* sublimi *C* snblimis *b* splendore *del. Eyss.* 16 qui et cum *C* Quietum *uulgo* Quieti *Salmas.* fratrae macriano *B* fratrem macriano *P* 18 balista *C* cum ballista praefecto uel imperatore *dubitanter Salmas.* dndum *C* dncum *Obrechtus* nudum *Eyss.* 20 et macrianus *P* macrianus *B* macriani *Salmas.* 21 adflicti *B* uideretur non mihi praetereundum uidetur *B* uidetur non mihi praetereundum uidetur *P* uidetur non mihi praeterenndnm *Salmas.*

drum Magnum Macedonem uiri in anulis et argento mulieres et in reticulis et dextrocheriis et in anulis et in omni ornamentorum genere exculptum semper habuerunt eo usque, ut tunicae et limbi et paenulae matronales in familia eius hodieque sint, quae Alexandri effigiem de liciis uariantibus monstrent. uidimus proxime Cornelium Macrum ex eadem familia uirum cum cenam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quae in medio uultum Alexandri haberet et in circuitum omnem historiam contineret signis breuibus et minutulis pontifici propinare quam quidem circumferri ad omnes tanti illius uiri cupidissimos iussit. quod idcirco posui, quia dicuntur iuuari in omni actu suo, qui Alexandrum expressum uel auro gestitant uel argento.

XIIII ODENATVS

15 Nisi Odenatus princeps Palmyrenorum capto Valeriano fessis Romanae rei publicae uiribus sumpsisset imperium, in oriente perditae res essent. qua re adsumpto nomine primum regali cum uxore Zenobia et filio maiore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano et Timolao collecto exercitu contra Persas profectus est. Nisibin primum et orientis pleraque cum omni Mesopotamia in potestatem recepit, deinde ipsum regem uictum fugere coegit, postremo Ctesiphonta usque Saporem et eius liberos persecutus captis concubinis capta etiam magna praeda ad orientem uertit sperans quod Macrianum, qui imperare contra Gallienum coeperat, posset opprimere. sed illo iam profecto contra Aureolum et contra Gallienum eo interempto filium eius Quietum interfecit, Ballista ut plerique adserunt regnum usur-

1 machedonem *C* 3 exsculptum *B* 4 lymbi *C* 6 uidemus *P* in *P (pro* ex*)* *B* 7 caenam *C* 10 quem *B* quiem *P* quidem *p* 19 atimalao *B* atimolao *P* 23 tesiphonta *deleta* c *B* ctesifonta *P* ius *P* eius *p* 28 ballista ut *B* (ballista *rubramento scriptum)* balista u *ab alia manu in rasura in P. prima manus eadem rubris litteris scripserat*

pante, ne et ipse posset occidi. composito igitur magna ex parte orientis statu a consobrino suo Maeonio, qui et ipse imperium sumpserat, interemptus est cum filio suo Herode, qui et ipse post reditum de Perside cum patre imperator est appellatus. iratum fuisse rei publicae deum credo, qui interfecto Valeriano noluit Odenatum reseruare. ille plane cum uxore Zenobia non solum orientem, quem iam in pristinum reformauerat statum, sed et omnes omnino totius orbis partes reformasset, uir acer in bellis et quantum plerique scriptores locuntur, uenatu memorabili semper inclitus, qui a prima aetate capiendis leonibus et pardis ursis ceterisque siluestribus animalibus, sudorem officii uirilis inpendit, quique semper in siluis ac montibus uixit perferens calorem pluuias et omnia mala, quae in se continent uenatoriae uoluptates. quibus duratus solem ac puluerem in bellis Persicis tulit non aliter etiam coniuge adsueta, quae multorum sententia fortior marito fuisse perhibetur, mulierum omnium nobilissima, orientalium feminarum ut et Cornelius Capitolinus adserit speciosissima.

XV HERODES

Non Zenobia matre sed priore uxore genitus Herodes 16
cum patre accepit imperium homo omnium delicatissimus et prorsus orientalis et Graecae luxuriae, cui erant sigillata tentoria et aurati papiliones et omnia Persica. denique ingenio eius usus Odenatus, quicquid concubinarum regalium quicquid diuitiarum gemmarumque cepit, eidem tradidit pa-

1 conposita *C* 2 statu *P* (*sed extremam lineam in rasura add. p*) meonio *B* 10 loquuntur *C* memorauili *P* 11 partis *B* pardis *corr. ex* parthis *P* 15 sole ac puluere *P* solem ac puluerem *p* 17 mulier *P* nobilissimam *C* nobilissima *Salmas.* 18 et ut *C* ut et *Salmas.* 19 saepe dissima *B* saepe ditissima *b* saepedissimam *P* (*supra* pe *p addidit* ex) speciosissima *uulgo* 23 greciae *B* luxoriae *C* sigilata *C* 26 coepit *B*

ternae indulgentiae adfectione permotus. et erat circa illum Zenobia nouercali animo, qua re commendabiliorem patri eum fecerat. neque plura sunt quae de Herode dicantur.

XVI MAEONIVS

17 Hic consobrinus Odenati fuit nec ulla re alia ductus nisi damnabili inuidia imperatorem optimum interemit, cnm ei nihil aliud obiceret praeter filium Herodem. dicitur autem primum cum Zenobia consensisse, quae ferre non poterat, ut priuignus eius Herodes priore loco quam filii eius Herenniauns et Timolaus principes dicerentur. sed hic quoque spurcissimus fuit. quare imperator appellatus per errorem breui a militibus pro suae luxnriae meritis interemptus est.

XVII BALLISTA

18 De hoc utrum imperauerit scriptores interse ambigunt. mnlti enim dicnnt Quieto per Odenatum occiso Ballistae ueniam datam et tamen eum imperasse, quod nec Gallieno nec Aureolo nec Odenato se crederet. alii adserunt priuatum eum in agro suo, quem apud Daphnidem sibi conparauerat, interemptum. multi et sumpsisse illum purpuram, ut more Romano imperaret et exercitum duxisse et de se plura promisisse dixerunt, occisum autem per eos, quos Aureolus miserat ad conprehendendum Quietum Macriani filium, qnem praedam suam esse dicebat. fuit nir insignis eruditus ad gerendam rem publicam in consiliis uehemens in expeditio-

1 sed *Salmas.* 2 nouelcali *C* quarem *C* qua re *uulgo* quae res *Salmas.* 4 MEONIVS *B* 7 filii Herodes *C* filium Herodem *Salmas.* 8 primum cum eo *aut* primum ei *Salmas.* 12 loxoriae *C* 14 VALLISTA *C* 17 *ante* Gallieno *add.* a *B* 19 dafnidem sibi compererat *C* Daphnem sibi comparauerat *uulgo* 21 et *ante* exercitum *add. Salmas.* 23 macrini *C* 24 praedam *se intellegere negat Salmas. (sed cf. uita Aureoli)* perdam *coniciens quod idem in P extare falso contendit* suum *C*

nibus clarus in prouisione annonaria singularis Valeriano sic acceptus, ut eum quibusdam litteris hoc testimonio prosecutus sit 'Valerianus Ragonio Claro praefecto Illyrici et Galliarum. si quid in te bonae frugis est, quam esse scio parens Clare dispositione Ballistae persequere informare rem publicam. uidesne ut ille prouinciales non grauet? ut illic equos contineat ubi sunt pabula? illic annonas militum mandet ubi sunt frumenta? non prouincialem non possessorem cogat illic frumenta ubi non habet dare, illic equum ubi non potest pascere? nec est ulla alia prouisio melior, quam ut in locis suis erogentur, quae nascuntur, ne aut uehiculis aut sumptibus rem publicam grauent. Galatia frumento abundat referta est Thracia plenum est Illyricum. illic pedites conlocentur. quamquam in Thracia etiam equites sine noxa prouincialium hiemare possint. multum enim ex campis foeni colligitur. iam [in] laridum iam ceterae species in his dandae sunt locis, in quibus adfatim redundant. quae omnia sunt Ballistae consilia, qui ex quaque prouincia unam tantum speciem praeberi iussit, quod ea redundaret atque ab ea milites submoueri. id quod publicitus est decretum.' est et alia eius epistola, qua gratias Ballistae agit. in qua docet sibi praecepta gubernandae rei publicae ab eodem data gaudens quod eius consilio nullum adscripticium id est uacantem haberet et tribunum nullum stipatorem, qui non uere aliquid ageret, nullum militem qui non uere pugnaret. hic igitur uir in tentorio suo cubans a quodam gregario milite in Ode-

3 yllyri *B* illyrici *b* 5 dispositione ti (tibi *b*) balliste (ballistae *P*) persequere. his remp. iu forma uides nec utile (ut ille *P*) prouinciales non grauet ut illic equos continuant (contineant *P*) ubi sunt pabula (papula *P*) *C* *quae correxit Salmas.* 8 possessorum *C* 9 dare illi *P* dare illis *B* 10 potes *C* 11 nec *C* auterehiculis *deleta* a *B* (ue *supra* hiculis *add. b*) auterehiculis *P* ne aut uehiculis *uulgo* 12 frumenta *C* frumentis *uulgo* frumento *Eyss.* 13 trachia *C* iu hylliricum *C* Illyricum *uulgo* 14 trachia *C* 16 iam in laridum *C* iam ibi laridum *uulgo* in *del. Salmas.* 18 quadam *B* balistae *C* 19 qua *pro* quod ea *Grut.* 20 submoberi *C* submoueri *bp* 21 baliste *B* balistae *P* ait *B*

nati et Gallieni gratiam dicitur interemptus. de quo ipse uera non satis conperi idcirco, quod scriptores temporum de huius praefectura multa de imperio pauca dixerunt.

XVIII VALENS

19 Hic uir militaris simul etiam ciuilium uirtutum gloria pollens proconsulatum Achaiae dato a Gallieno tunc honore gubernabat. quem Macrianus uehementer reformidans simul quod in omni genere uitae satis clarum norat, simul quod inimicum sibi esse inuidia uirtutum sciebat, misso Pisone nobilissimae tunc et consularis familiae uiro interfici praecepit. Valens diligentissime cauens et prouidens neque aliter sibi posse subueniri aestimans sumpsit imperium et breui a militibus interemptus est.

XVIIII VALENS SVPERIOR

20 Et bene uenit in mentem, ut, cum de hoc Valente loquimur, etiam de illo Valente, qui superiorum principum temporibus interemptus est, aliquid diceremus. nam huius Valentis, qui sub Gallieno imperauit, auunculus magnus fuisse perhibetur. alii tantum auunculum dicunt. sed par in ambobus fuit fortuna. nam et ille, cum paucis diebus Illyrico imperasset, occisus est.

XX PISO

21 Hic a Macriano ad interficiendum Valentem missus, ubi eum prouidum futurorum imperare cognouit, Thessaliam concessit atque illic paucis sibi consentientibus sumpsit imperium Thessalicusque appellatus ui interemptus est, uir sum-

6 proconsulatu *B* honere *C* 14 *nullum interductum fecere C* 15 et cum *B* 19 tamen *B* 20 forma *C* fortuna *Salmas.* cum *om. C add. uulgo* illirico *C*

mae sanctitatis et temporibus suis Frugi dictus et qui ex illa Pisonum familia ducere originem diceretur, cui se Cicero nobilitandi causa sociauerat. hic omnibus principibus acceptissimus fuit. ipse denique Valens, qui ad eum percussores misisse perhibetur, dixisse dicitur non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamuis hostem suum Pisonem tamen iussisset occidi, uirum, cuius similem Romana res publica non haberet. senatus consultum de Pisone factum ad noscendam eius maiestatem libenter inserui. 'die septimo kalendarum Iuliarum cum esset nuntiatum Pisonem a Valente interemptum ipsum Valentem a suis occisum, Arellius Fuscus consularis primae sententiae, qui in locum Valeriani successerat, ait 'consul consule.' cumque consultus esset 'diuinos' inquid 'honores Pisoni decerno patres conscripti. Gallienum et Valerianum et Saloninum imperatores nostros id probaturos esse confido. neque enim melior uir quisquam fuit neque constantior.' post quem citra consultum statuam inter triumphales et currus quadriiugos Pisoni decreuerunt. sed statua eius uidetur, quadrigae autem, quae decretae fuerant quasi transferendae ad alium positae sunt nec adhuc redditae. nam in his locis fuerunt, in quibus thermae Diocletianae sunt exaedificatae tam aeterni nominis quam sacrati.

XXI AEMILIANVS

Et hoc familiare populi Aegyptiorum, ut uel furiosi ac 22
dementes de leuibus quibusque ad summae rei publicae pericula perducantur. saepe illi ob neglectas salutationes lo-

2 duceret *C* ducere *p* 10 nunciatum *C* 15 saloliuum *B* 16 uostros imperaturos esse *C* n. imperaturos e. *aut* n. id probaturos esse *Salmas.* 17 ceteri cousulti *uulgo* citer (circiter *b*) consultum *C* citer '*citra*' *interpretatur Salmas.* 20 *pro* alium *Gruterus coni.* balueum. *Peterus post* alium *inserit* locum 24 AEMELIANVS *P* 26 leuimus quibususque *C* leuissimis rebus usque dubitanter *Salmas.* leuibus quibusque *uulgo*

cum in balneis non concessum carnem et olera sequestrata calciamenta seruilia et cetera talia usque ad summum rei publicae periculum seditionibus, ita ut armarentur contra eos exercitus, peruenerunt. familiari ergo sibi furore, cum quadam die cuiusdam seruus curatoris, qui Alexandriam tunc regebat, militarie ob hoc caesus esset, quod crepidas suas meliores esse quam militis diceret, collecta multitudo ad domum Aemiliani ducis uenit atque eum omni seditionum instrumento et furore persecuta est. ictus est lapidibus petitus est ferro, nec defuit ullum seditionis telum. qua re coactus Aemilianus sumpsit imperium, cum sciret sibi undecumque pereundum. consenserunt ei Aegyptiacus exercitus maxime in Gallieni odium. nec eius ad regendam rem publicam uigor defuit. nam Thebaidem totamque Aegyptum peragrauit et quatenus potuit barbarorum gentes forti auctoritate summouit. Alexander denique uel Alexandrinus, nam incertum id quoque habetur, uirtutum merito uocatus est. et cum contra Indos pararet expeditionem misso Theodoto duce Gallieno iubente dedit poenas. si quidem strangulatus in carcere captiuorum ueterum more perhibetur. tacendum esse non credo, quod cum de Aegypto loquor, uetus suggessit historia simul etiam Gallieni factum, qui cum Theodoto uellet imperium proconsulare decernere, a sacerdotibus est prohibitus, qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non licere. cuius rei etiam Ciceronem, cum contra Gabinium loquitur, meminisse satis nouimus. denique non extat memoria rei frequentatae. quare scire oportot Herennium Celsum uestrum parentem dum consulatum cupit, hoc, quod desiderat, non licere. fertur enim apud Memphim in aurea columna Aegyptiis esse litteris scriptum tunc demum Aegyptum liberam fore, cum in eam uenissent Romani fasces et

3 seditiones *C* seditionibus *Salmas.* seditionis *uulgo* 5 curatores *C* 6 militare *C* militarie *uulgo* militari *Salmas.* 8 aucis uenit *P* ducis anceps uenit *uulgo* 9 peditns *C* 10 de *C* defuit *Iord.* coaptus *P* 19 sed quidem *B* 21 de *om.* *B* successit *C* suggessit *uulgo* 25 gauinium *C* 29 memfimina aurea *C*

praetexta Romanorum. quod apud Proculum grammaticum doctissimum sui temporis uirum, cum de peregrinis religionibus loquitur, inuenitur.

XXII SATVRNINVS

Optimus dncum Gallieni temporibus et a Valeriano di- 23
lectus Saturninus fuit. hic quoque, cnm dissolntionem Gallieni pernoctantis in publico ferre non posset et milites non exemplo imperatoris sui sed suo regoret, ab exercitibus sumpsit imperium, uir prudentiae singularis grauitatis insignis uitae amabilis uictoriarum barbaris etiam ubique notarum. hic ea die, qua est amictus a militibns peplo imperatorio contione adhibita dixisse fertur 'commilitones bonum ducem perdidistis et malum principem fecistis.' denique cum multa strenue in imperio fecisset, quod esset seuerior et grauior militibus, ab isdem ipsis, a quibus factus fuerat, interemptus est. huius insigne est, quod conuiuio discumbere milites, ne inferiora nudarentur, cum sagis iussit hieme grauibus aestate perludicis.

XXIII TETRICVS SENIOR

Interfecto Victorino et eius filio mater eius Victoria, sine 24
Vitruuia Tetricum senatorem populi Romani praesidatum in Gallia regentem ad imperium hortata quod eius erat, ut plerique locuntur, adfinis Augustum appellari fecit filiumque eius Caesarem nuncupauit. et cum multa Tetricus feliciterque gessisset diuque imperasset, ab Aureliano uictus, cum militum suorum inpudentiam et procacitatem ferre non posset, uolens se grauissimo principi et seuerissimo dedit. uer-

2 regionibus *C* religionibus *Casaub.* 5 sed *C* et *Eyss.* 6 Saturninus *om. B* 10 uita *P* barbararum *B* 15 hisdem *C* 17 nec *B* 21 ettricum *C* 24 feliciterque gessit et *C* feliciter et *b* 25 auriliano *B* 26 procaecitatem *B* 27 seuerientissimo *b*

sus denique illius fertur, quem statim ad Aurelianum scripserat

eripe me his inuicte malis

quare cum Aurelianus nihil simplex neque mite aut tranquillum facile cogitaret, senatorem populi Romani eundemque consularem, qui iure praesidali omnes Gallias rexerat, per triumphum duxit eodem tempore, quo et Zenobiam Odenati uxorem cum filiis minoribus Odenati Herenniano et Timolao. pudore tamen uictus uir nimium seuerus eum, quem triumphauerat, conrectorem totius Italiae fecit id est Campaniae Samni Lucaniae Bruttiorum Apuliae Calabriae Etruriae atque Vmbriae Piceni et Flaminiae omnisque annonariae regionis, ac Tetricum non solum uiuere sed etiam in summa dignitate manere passus est, cum illum saepe collegam non numquam conmilitonem aliquando etiam imperatorem appellaret.

XXIIII TETRICVS IVNIOR

25 Hic puerulus a Victoria Caesar est appellatus, cum illa mater castrorum ab exercitu nuncupata esset. qui et ipse cum patre per triumphum ductus postea omnibus senatoriis honoribus functus est inlibato patrimonio, quod quidem ad suos posteros misit, ut Arellius Fuscus dicit semper insignis. narrabat auus meus hunc sibi familiarem fuisse neque quemquam illi ab Aureliano aut postea ab aliis principibus esse praelatum. Tetricorum domus hodieque extat in monte Caelio inter duos lucos contra Isium Metellinum pulcherrima, in qua Aurelianus pictus est utrique praetextam tribuens et senatoriam dignitatem, accipiens ab his sceptrum coronam cyclum

1 *pro* statim *coni.* in eo statu *Grut.* 3 *Verg. Aen. VI 365* 6 praesidiali *P* 22 dagellius *C* Arellius *Salmasius et Gruterus* 23 *post* quemquam *add.* quam *B* 26 *suspectus est locus Beckero antiq. Rom. uol. I p. 505 n. 1053* 28 cycli picturiae *C* cyclum picta omnia *Salmas.* ciuicam picturatam *uulgo*

picta omnia de museo. quam cum dedicasset, Aurelianum ipsum dicuntur duo Tetrici adhibuisse conuiuio.

XXV TREBELLIANVS

Pudentia est persequi quanti sub Gallieno fuerint ty- 26
ranni uito pestis illius. si quidem erat in eô ea luxuria, ut rebelles plurimos mereretur et ea crudelitas, ut iure timeretur. qua erat et in Trebellianum factum in Isauria principem ipsis Isauris sibi ducem quaerentibus. quem cum alii archipiratam uocassent, ipse se imperatorem appellauit. monetam etiam cudi iussit. palatium in arce Isaurae constituit. qui quidem cum se in intima et tuta Isaurorum loca munitus difficultatibus locorum et montibus contulisset, aliquam diu apud Cilicas imperauit. sed per Gallieni ducem Causisoleum natione Aegyptium fratrem Theodoti, qui Aemilianum ceperat, ad campum deductus uictus est et occisus. neque tamen postea Isauri timore ne in eos Gallienus saeuiret, ad aequalitatem perduci quauis principum humanitate potuerunt. denique post Trebellianum pro barbaris habentur et, cum in medio Romani nominis solo regio eorum ***sit***, nouo genere custodiarum quasi limes includitur locis defensa non hominibus. nam sunt non statura decori non uirtute graues non instructi armis non consiliis prudentes sed hoc solo securi, quod in editis positi adiri nequeunt. quos quidem diuus Claudius paene ad hoc perduxerat, ut a suis semotos locis in Cilicia conlocaret daturus uni ex amicissimis omnem Isaurorum possessionem, nequid ex ea postea rebellionis oreretur.

2 detrici *B* 4 pudentiam *(om.* est*) B* 5 a *pro* ea *C* 7 quare et in trebellianum (Tribellianum *B*) factum *C* quare et Trebellianus factus *Casaub. lacuna locum laborare statuit Grut. idem* fautum *coniecit* quare etiam Trebellianum factum *Obrechtus* qua erat et in Trebellianum factum *Eyss.* 10 isauriae *C* Isaurae *Valesius ad Ammiani Marc. XIIII 8, 2* 14 camsisoleum *C* 16 seruire *B* saeuire *P* saeuiret *p* 19 sit *add. uulgo* 20 quasi limes *del. Eyss.* 21 omnibus *C* hominibus *p* staturae *C*

XXVI HERENNIANVS

27 Odenatus moriens duos paruulos reliquid Herennianum et fratrem eius Timolaum, quorum nomine Zenobia usurpato sibi imperio diutius quam feminam decuit rem publicam obtinuit paruulos Romani imperatoris habitu proferens purpuratos eosdemque adhibens contionibus, quas illa uiriliter frequentauit Didonem et Semiramidem et Cleopatram sui generis principes inter cetera praedicans. sed *de* horum exitu incertum est. multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte sua esse consumptos si quidem Zenobiae posteri etiam nunc Romae inter nobiles manent.

XXVII TIMOLAVS

28 De hoc ea putamus digna notione quae de fratre sunt dicta. unum tamen est quod eum a fratre separat, quod tanti fuit ardoris ad studia Romana, ut breui consecutus quae insinuauerat grammaticus esse dicatur, potuisse quin etiam summum Latinorum rhetorem facere.

XXVIII CELSVS

29 Occupatis partibus Gallicanis orientalibus quin etiam Ponti Thraciarum et Illyrici dum Gallienus popinatur et balneis ac lenonibus deputat uitam, Afri quoque auctore Vibio Passieno pro consule Africae et Fabio Pomponiano duce limitis Libyci Celsum imperatorem appellauerunt peplo deae Caelestis ornatum. hic priuatus ex tribunis in Africa positus in agris suis uiuebat sed ea iustitia et corporis magni-

5 praeferens *P* 7 samiramidem *C* 8 de *add. p* 11 maneat *B* 13 notio *C* notione *Eyss.* 14 fretae *C* fratre *p* 17 rethorem *C* 19 occupatibus *B* 20 traciarum *C* 21 uiuio *C* 22 limitibus *B* 23 libici *C* dea *B*

tudine, ut dignus uideretur imperio. quare creatus per quandam mulierem Gallienam nomine consobrinam Gallieni septimo imperii die interemptus est atque adeo etiam inter obscuros principes uix relatus est. corpus eius a canibus consumptum est Siccensibus, qui Gallieno fidem seruauerant, perurgentibus et nouo iniuriae genere imago in crucem sublata persultante uulgo quasi patibulo ipse Celsus uideretur adfixus.

XXVIIII ZENOBIA

Omnis iam consumptus est pudor. si quidem fatigata 30 re publica eo usque peruentum est, ut Gallieno nequissime agente optime etiam mulieres imperarent. [et quidem] peregrina enim nomine Zenobia, de qua multa iam dicta sunt, quae se de Cleopatrarum Ptolemaeorumque gente iactaret, post Odenatum maritum imperiali sagulo perfuso per umeros habitu Didonis ornata diademate etiam accepto nomine filiorum Herenniani et Timolai diutius quam femineus sexus patiebatur imperauit. si quidem Gallieno adhuc regente rem publicam regale mulier superba munus optinuit et Claudio bellis Gothicis occupato. uix denique ab Aureliano uicta et triumphata concessit in iura Romana. extat epistola Aureliani, quae captiuae mulieri testimonium fert. nam cum a quibusdam reprehenderetur quod mulierem ueluti ducem aliquem uir fortissimus triumphasset, missis ad senatum populumque Romanum litteris hac se adtestatione defendit 'audio patres conscripti mihi obici quod non uirile munus impleuerim Zenobiam triumphando. nae illi qui me reprehendunt satis laudarent, si scirent quae illa mulier quam prudens in consiliis quam constans in dispositionibus quam erga milites grauis quam larga, cum necessitas postulet, quam

8 ZENOVIA *C* 11 et quidem *del. Gruterus* 12 iam multa *P* 13 ptolemeorumquae *P* 15 donis *C* Didonis *dubitanter sed uerissime Salmas.* 26 ne *B* 27 laudent *(deletis* ar*) C* sciret *C* scirent *b*

tristis cum seueritas poscat. possum dicere illius esse quod Odenatus Persas uicit ac fugato Sapore Ctesiphonta usque peruenit. possum adserere tanto apud orientales et Aegyptiorum populos timori mulierem fuisse, ut se non Arabes non Saraceni non Armenii conmouerent. nec ego illi uitam conseruassem, nisi eam scissem multum Romanae rei pnblicae profuisse, cum sibi uel liberis suis orientis seruaret imperium. sibi ergo habeant propriarum uenena linguarum hi quibus nihil placet. nam si uicisse ac triumphasse feminam non est decorum, quid de Gallieno locuntur, in cuius contemptu haec bene rexit imperium? quid de diuo Claudio sancto ac uenerabili duce? qui eam, quod ipse Gothicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare idque occulte ac prudenter, ut illa seruante orientalis finis imperii ipse securius quae instituerat perpetraret.' haec oratio indicat quid iudicii Aurelianus habuerit de Zenobia. cuius ea castitas fuisse dicitur, ut ne uirum suum quidem scierit nisi temptatis conceptionibus. nam cum semel concubuisset exspectatis menstruis continebat se, si praegnans esset. sin minus iterum potestatem quaerendis liberis dabat. uixit regali pompa. more magis Persico adorata est. regum more Persarum conuiuata est. imperatorum more Romanorum ad contiones galeata processit cum limbo purpureo gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam coclide uelut fibula muliebri adstricta, brachio saepe nudo. fuit uultu subaquilo fusci coloris oculis supra modum uigentibus nigris spiritus diuini uenustatis incredibilis. tantus candor in dentibus, ut margaritas eam plerique putarent habere non dentes. uox clara et uirilis, seueritas ubi necessitas postulabat tyrannorum, bonorum principum clementia ubi pietas requi-

2 ctesifonta *C sed* c *deleta in B* 8 hii *C* 10 loquuntur *C* 11 dicio *C* 21 pompae *C* pompa *uulgo. totum locum in uulgo perperam distinctum recte interpunxit Salmas.* more magum *Mommsenus.* 23 *pro* limbo *coniecit* lumo *sed dubitanter Salmas.* 24 coclyde *C* coclide *siue* cochlide *Salmas.* cyclade *uulgo* 26 ingentibus *C* uigentibus *uulgo* 30 requerebat *C*

rebat. larga prudenter conservatrix thensaurorum ultra femineum modum. usa uehiculo carpentario raro pilento equo saepius. fortur autem uel tria uel quattuor milia frequenter cum peditibus ambulasse. cenata est Hispanorum cupiditate. bibit saepe cum ducibus cum esset alias sobria. bibit et cum Persis atque Armeniis ut eos uinceret. usa est uasis aureis gemmatis ad conuiuia [Cleopatranis]. in ministerio eunuchos grauioris aetatis habuit, puellas nimis raras. filios Latine loqui iusserat adeo ut Graeco uel difficile uel raro loquerentur. ipsa Latinis sermonibus non usque quaque ignara sed ut loqueretur pudore cohibita. loquebatur et Aegyptiace ad perfectum modnm. historiae Alexandrinae atque orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur. Latinam autem Graece legerat. cum illam Aurelianus cepisset atque in conspectum suum adductam sic appellasset 'quid ost Zenobia? ausa es insultare Romanis imperatoribus?' illa dixisse fertur 'imperatorem te esse cognosco qui uincis, Gallienum et Aureolum et ceteros principes non putaui. Victoriam mei similem credens in consortinm regni uenire, si facultas locorum pateretur, optaui.' ducta est igitur per triumphum ea specie, ut nihil pompabilius populo Romano uideretur. iam primum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. fertur enim mulier fortissima saepissime restitisse, cum diceret se gemmarum onera ferre non posse. uincti erant praeterea pedes auro. manus etiam catenis aureis. nec collo aureum uinculum deerat, quod scurra Porsicus praeferebat. huic ab Aureliano *uita* concessa est ferturque uixise cum liberis matronae iam more Romanae data sibi possessione in Tiburti, quae hodieque Zenobia dicitur non longe ab Hadriani palatio atque ab eo loco, cui nomen est Conchae.

2 pilemto *C* 4 pedibus *B* peditibus *Pb* nata est *C* coenata est *ex interpolati regii* enata est *coni. Casaub.* 5 sobriae *ex* sobrias *B* sobria *ex* sobriae *P* uiuit *C* 6 nassis *B* 7 conuiuincimusa *B* conuiuinicininsa *bP* conuiuiuicinia *p* quibns et Cleopatra *uulgo* cleopatranisi *C* Cleopatranis *del. Eyss.* usa et Cleopatranis *Salm.* 8 rara *C* 9 id *C* adeo *uulgo* loqneretur *C* 10 gnara *C* 13 epitomanasse *B* 15 adductum *B* quid es *C* quid est *Momms.* 24 uicti *C* uincti *bp* 27 uita *add. Peterus* (niuere concessum est *uulgo*) 30 concae *C*

XXX VICTORIA

31 Non tam digna res erat, ut etiam Vitruuia siue Victoria in litteras mitteretur nisi Gallieni mores hoc facerent, ut memoria dignae etiam mulieres censerentur. Victoria enim ubi filium ac nepotem a militibus uidit occisos Postumum deinde Lollianum Marium etiam, quem principem milites nuncupauerunt, interemptos, Tetricum, de quo superius dictum est, ad imperium hortata est ut uirile semper facinus auderet. insignita est praeterea hoc titulo ut castrorum se diceret matrem. cusi sunt eius nummi aerei aurei et argentei, quorum hodieque forma extat apud Treniros. quae quidem non diutius uixit. nam Tetrico imperante ut plerique locuntur occisa, ut alii adserunt, fatali necessitate consumpta.

Haec sunt, quae de triginta tyrannis dicenda uidebantur. quos ego in unum uolumen idcirco contuli, ne *si* de singulis singula quaeque narrarem, nascerentur indigna fastidia, et ea quae ferre lector non posset. nunc ad Claudium principem redeo. de quo speciale mihi uolumen quamuis breue merito uitae illius uidetur edendum addito fratre singulari uiro ita ut de familia tam sancta et tam nobili saltim pauca referantur. studiose in medio feminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est Romana res publica duos etiam nunc tyrannos quasi extra numerum, quod alieni essent temporis, additurus unum qui fuit Maximini temporibus, alterum qui Claudii, ut tyrannorum triginta uiri hoc uolumine tenerentur. quaeso

2 tamen *P* (*sed* en *erasum*) 6 maurium *B* 11 quorum hodieque formae extant *Casaub.* 13 loquuntur *C* 16 si *add. uulgo* 18 nunc ad Claudium principem redeo. de quo speciale mihi uolumen quamuis breue merito uitae illius uidetur edendum addito fratre singulari uiro ita ut de familia tam sancta et tam nobili saltim (saluti *C* saltim *uulgo*) pauca referantur *Casaub. duce codice regio post finem libri de XXX tyrannis reiciebat. Salmas. recte perspexit quae secuntur ab auctore addita esse perfecto iam opere* 26 uitae *pro* uiri *Peterus. sed additis Tito et Censorino XXX uirorum numerus explebatur cum antea in tyrannis illis duae mulieres numerarentur*

qui expletum iam librum acceperas boni consulas atque hos uolumini tuo uolens addas. quos ego, quem ad modum Valentem superiorem huic uolumini sic post Claudium et Aurelianum his, qui inter Tacitum et Diocletianum fuerant, addere destinaueram. sed errorem meum memor historiae diligentia tuae eruditionis auertit. habeo igitur gratiam quod titulum meum prudentiae tuae benignitas inpleuit. nemo in templo Pacis dicturus est me feminas inter tyrannos cum risu et ioco tyrannas uidelicet uel tyrannides, ut ipsi de me solent iactitare, posuisse. habent integrum numerum ex arcanis historiae in meas litteras datum. Titus enim et Censorinus, quorum unus ut dixi sub Maximino alter sub Claudio fuit, [qui] ambo ab eisdem militibus a quibus purpura uelati fuerant interempti sunt.

XXXI TITVS

Docet Dexippus nec Herodianus tacet omnesque, qui 32
talia legenda posteris tradiderunt, Titum tribunum Maurorum, qui a Maximino inter priuatos relictus fuerat timore uiolentae mortis, ut illi dicunt, inuitum uero et a militibus coactum, ut plerique adserunt, imperasse, atque hunc intra paucos dies post uindicatam defectionem, quam consularis uir Magnus Maximino parauerat, a suis militibus interemptum. imperasse autem mensibus sex. fuit hic uir de primis erga rem publicam domi forisque laudabilis sed in imperio parum felix. alii dicunt ab Armeniis sagittariis, quos Maximinus ut Alexandrinos et oderat et offenderat, principem factum. nec mireris tantam esse uarietatem de homine, cuius uix nomen agnoscitur. huius uxor Calpurnia fuit sancta et ue-

5 memor hystoriae diligentiae tuae eruditionis *B* meror historiae diligentiae tuae eruditionis *P* maior historiae diligentia tuae eruditionis *uulgo* 8 pasci *B* 9 uel tyrannides *P* 10 archanis *C* 11 hystoriae *B* 12 maximiano *B* 13 hisdem *C* 16 erodianus *P* 18 timorem *C* 19 uolente *B* alii *P* 22 interempto *C* 24 rarum *P*

nerabilis femina de genere Caesoninorum id est Pisonum. quam maiores nostri uniuiriam sacerdotem inter sacratissimas feminas adorarunt. cuius statuam in templo Veneris adhuc uidimus † acrolicam sed auratam. haec uniones Cleopatranos habuisse perhibetur, haec lancem centum librarum argenti, cuius plerique poetae meminerunt, in qua maiorum eius expressa ostenderetur historia. longius mihi uideor processisse, quam res postulabat. sed quid faciam? scientia naturae facilitate uerbosa est. quare ad Censorinum reuertar hominem nobilem sed qui non tam bono quam malo rei publicae septem diebus dicitur imperasse.

XXXII CENSORINVS

33 Vir plane militaris et antiquae in curia dignitatis bis consul bis praefectus praetorii ter praefectus urbi quarto pro consule tertio consularis legatus praetorius secundo quarto aedilicius tertio quaestorius oxtra ordinem quoque legatione Persica functus etiam Sarmatica. post omnes tamen honores cum in agro suo degeret senex atque uno pede claudicans uulnere, quod bello Persico Valeriani temporibus acceperat, factus est *imperator et* scurrarum ioco Claudius appellatus est. cumque se grauissime gereret neque a militibus ob disciplinam censoriam ferri posset, ab his ipsis a quibus factus fuerat interemptus est. extat eius sepulchrum circa Bononiam, in quo grandibus litteris incisi sunt omnes eius honores. ultimo tamen uersu adscriptum est FELIX

4 uidemus *P* acrolicam sed auratam *C* (aclolicam *b* ἀκρόλιθον *Salmas. cf. Muelleri Archaeologia p. 63 sq.*) Cleopatranas *uulgo contra codices* 8 postolabat *C* 14 urbis *b* 15 consule *deleta* e *B* 20 *post* factus est *add.* imperator et *p quod Gruteri tempore additum non fuisse uidetur. Iordanus inuenit a recenti manu additum ex uulgatis ut uidetur editionibus* loco *B* 24 circa Bononiam *post* grandibus litteris *positum in C post* sepulcbrum *reiecit Eyss.* 25 adseri pest *B supra* p *addidit* o *b* adscrip est *P supra p addidit* ot *p* adscripto *uulgo* adscriptum est *Eyss.* *post* felix *add.* ad *p*

OMNIA INFELICISSIMVS IMPERATOR. extat eius familia Censorinorum nomine frequentata, cuius pars Thracias odio rerum Romanarum pars Bithyniam petit. extat etiam domus pulcherrima adiuncta gentibus Flaniis, quae quondam Titi principis fuisse perhibetur.

Habes integrum triginta numerum tyrannorum, qui cum maleuolis quidem sed bono animo causabaris. da nunc cuiuis libellum non tam diserte quam fideliter scriptum. neque ego eloquentiam uideor pollicitus esse sed rem. qui hos libellos, quos de uita principum edidi, non scribo sed dicto et dicto cum ea festinatione, quam, siquid uel ipse promisero uel tu petieris, sic perurgues, ut respirandi non habeam facultatem.

2 tracias *C* 3 romanorum *C* 4 aedibus *Casaub. sed cf. Curios. urbis R. reg. VI 'gentem Flabium' et Beckeri topogr. p. 586* 7 male uobis *C* maleuolis *Casaub. ex regio codice* 8 feliciter *B*

TREBELLII POLLIONIS

DIVVS CLAVDIVS

1 Ventum est ad principem Claudium, qui nobis intuitu Constanti Caesaris cum cura in litteras digerendus est. de quo ego idcirco recusare non potui, quod alios tumultuarios uidelicet imperatores ac regulos scripseram eo libro, quem de triginta tyrannis edidi, qui Cleopatranam etiam stirpem Victorianamque nunc detinet. si quidem eo res processit, ut mulierum etiam uitas scribi Gallieni conparatio effecerit. neque enim fas erat eum tacere principem, qui tantam generis sui prolem . . . , qui bellum Gothicum sua uirtute confecit, qui manum publicis cladibus uictor imposuit, qui Gallienum prodigiosum imperatorem, etiam si non auctor consilii fuit, tamen ipse imperaturus bono generis humani, a gubernaculibus publicis depulit. qui si diutius in hac esset commoratus re publica, Scipiones nobis et Camillos omnesque illos ueteres suis uirtutibus suis consiliis sua prouidentia reddidisset.

2 Breue illius negare non possum in imperio fuit tempus sed breue fuisset, etiam si quantum hominum uita suppetit

1 INCIPIT EIVSDEM DIVVS CLAVDIVS FELICITER *C* (*supra* eiusdem *add.* treuellii pollionis *et post* claudius: ad constantinum augustum *manus recentissima in P* 3 feliciter ueutum est *uulgo. retinere uolebat Salmas.* nob *puncto non adiecto C* 7 uictorianam quae *C corr. Salmas.* 11 *lac. indic. Salmas.* 16 scipioues boues *b* scipionis bonis *C* Scipiones uobis *Salmas.* 17 uiribus *C* 19 breue illius genere non possum iu imperio fuit tempus *C* breue illius in imperio fuit tempus *uulgo* breue illius negare non possum in imperio fuit tempus *Eyss.*

tantum uir talis imperare potuisset. quid enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid non triumphalibus uetustissimis praeferendum? in quo Traiani uirtus Antonini pietas Augusti moderatio et magnorum principum bona sic fuerunt, ut non nihil ab aliis exemplum caperet, sed etiam si illi non fuissent hic ceteris reliquisset exemplum. doctissimi mathematicorum centum et uiginti annos homini ad uiuendum datos iudicant neque amplius cuiquam iactitant esse concessos etiam illud addentes Mosen solum dei ut Iudaeorum libri locuntur familiarem centum uiginti quinque annos uixisse. qui cum quereretur quod iuuenis interiret, responsum ei ab incerto ferunt numine neminem plus esse uicturum. quare etiam si centum et uiginti quinque annos Claudius uixisset, necessariam quidem mortem eius expectandam fuisse, ut Tullius de Scipione, [sic loquitur pro Milone] stupenda et mirabilis docet uita. quid enim magnum uir ille domi forisque non habuit? amauit parentes. quid mirum? amauit et fratres. iam potest dignum esse miraculo. amauit propinquos. res nostris temporibus conparanda miraculo. inuidit nulli. malos persecutus est. fures iudices palam aperteque damnauit. stultis quasi neglegenter indulsit. leges optimas dedit. talis in re publica fuit, ut eius stirpem ad imperium summi principes eligerent, emendatior senatus optaret. in gratiam me quispiam putet Constantii 3 Caesaris loqui. sed testis est et tua conscientia et uita mea me nihil umquam cogitasse dixisse fecisse gratiosum. Claudium principem loquor, cuius uita probitas et omnia, quae in re publica gessit, tantam posteris famam dedere, ut senatus populusque Romanus nouis eum honoribus post mor-

4 bona *C* omnia *Mommsenus* 11 quaereretur *C* quot *P* 14 *sententiam mancam esse censebat Casaub.* ne *ante* necessariam *add. Salmas.* 15 ut tullius de scipione sic loquitur pro milone *C Salmas. e glossa nata censet* pro Milone *delebat Casaub. Cic. Mil. VII 16* 'quis non arsit dolore, quem inmortalem, si fieri posset, omnes esse cuperent, eius ne necessariam quidem expectatam esse mortem? 18 fratris *B et ante corr. P* 21 neglegeret *P* 28 tantum *C*

tem adfecerit. illi clypeus aureus uel ut grammatici locuntur clypeum aureum senatus totius iudicio in Romana curia conlocatum est, ut etiam nunc uidetur, expressa thorace uultus eius. illi, quod nulli antea, populus Romanus sumptu suo in Capitolio ante Iouis Optimi Maximi templum statuam auream decem pedum conlocauit. illi totius orbis iudicio in rostris posita est columna palmata statua superfixa librarum argenti mille quingentarum. ille uelut futurorum memor gentes Flauias Vespasiani et Titi, nolo autem dicere Domitiani propagauit. ille bellum Gothicum breui tempore inpleuit. adulator igitur senatus adulator populus Romanus adulatrices exterae gentes adulatrices prouinciae. si quidem omnes ordines omnis aetas omnis ciuitas statuis, uexillis coronis fauis arcubus bonum principem [aris ac templis] honorauerunt.

4 Interest et eorum, qui bonos imitantur principes et totius orbis humani cognoscere quae de illo uiro senatus consulta sint condita, ut omnes iudicium publicae mentis adnoscant. nam cum esset nuntiatum VIIII Kalendas Aprilis ipso in sacrario Matris sanguinis die Claudium imperatorem factum, neque cogi senatus sacrorum celebrandorum causa posset, sumptis togis itum est ad Apollinis templum ac lectis litteris Claudii principis haec in Claudium dicta sunt 'Auguste Claudi di te praestent' dictum sexagies. 'Claudi Auguste principem te aut qualis tu es semper optauimus' dictum quadragies. 'Claudi Auguste te res publica requirebat' dictum quadragies. 'Claudi Auguste tu frater tu pater tu amicus tu

4 *post* eius *add.* imago *uulgo. locum recte distinxit Salmas.* 6 *pro* pedum *fuisse qui conicerent* pondo *testatur Salmas.* illo *B* 7 cum *ante* palmata *add. uulgo* 8 argentearum *C* argenti *uulgo* ille *C* mille *p* 9 flaniasque et titi *C* flauias Vesp. et Titi *Salmas.* flauias quae Vespasiani et Titi *uulgo* 10 fuerant *post* domiciani *(ita P) add. P*(?) 11 adulato *C* adulator *p* 12 prouintiae *P* 14 honorauerit *C* honorauerunt *uulgo* aris ac templis *del. Eyss.* 16 et *ante* eornm *om. B* 17 *post* humani *add.* interest *Bp om. uulgo* 18 puplicae *P* 20 ipse *C* 24 clandii *B* di *B* dii *bP* nobis *post* te *add. uulgo* clandii *B* 25 te *om. B* 26 claudii *B* 27 claudii *C*

bonus senator tu uere princeps' dctum octogies. 'Claudi Auguste tu nos ab Aureolo uindica' dictum quinquies. 'Claudi Auguste tu nos a Palmyrenis uindica' dictum quinquies. 'Claudi Auguste tu nos a Zenobis et a Vitruuia libera' dictum septies. 'Claudi Auguste Tetricus nihil fecit' dictum septies.

5 Qui primum ut factus est inperator, Aureolum, qui grauior rei publicae fuerat, quod Gallieno multum placebat, conflictu habito a rei publicae gubernaculis depulit tyrannumque missis ad populum edictis datis etiam ad senatum orationibus iudicauit. his accedit quod rogantem Aureolum et foedus petentem imperator grauis et seuerus non audiuit responso tali repudiatum 'haec a Gallieno petenda fuerant, qui consentire moribus poterat et timere.' denique iudicio suorum militum apud Mediolanium Aureolus dignum exitum uitae ac moribus suis habuit. et hunc tamen quidam historici laudare conati sunt, et ridicule quidem. nam Gallus Antipater ancilla honorum et historicorum dehonestamentum principium de Aureolo sic habuit 'uenimus ad imperatorem nominis sui.' magna uidelicet uirtus ab auro nomen accipere. at ego scio saepius inter gladiatores bonis pugnatoribus hoc nomen adpositum. habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludiorum.

6 Sed redeamus ad Claudium. nam ut superius diximus, [triginta] illi Gothi, qui euaserant eo tempore, quo illos Marcianus est persecutus quosque Claudius emitti non siuerat, ne id fieret, quod effectum est, omnes gentes suorum ad Romanas incitauerunt praedas. denique Scytharum diuersi po-

1 claudii *C* augustae *B* 2 auraeolo *B* claudii *C* 4 claudii *C* uitruria *C* 5 claudii *B* nihil egit *Mommsenus* 8 tyrannum quem *C* tyrannumque *uulgo* 10 arrogantem *p* 11 potentem *C* petentem *p* serius *P* 13 corsentiret *C* 14 medionalium *C* 16 quidam *C* quidem *uulgo* 18 prancipum *C* principium *uulgo* sic *om. B* 19 nomini *C* nominis *uulgo* *post* magua *add.* eius *B* acciperet *P* 20 propuguatoribus *P* 22 nomine *B* ludorum *uulgo* ludiorum *restituit Salmas.* ludionum *Casaub.* 24 triginta *del. Gruterus* Gotthi *B* Macriauus *C* Martiauus *Casaub.* Marcianus *Salm.* 26 quid *C* id *Peterus* 27 incitauerint *C*

puli Peuci, Grutungi Austrogoti, Teruingi, Visi, Gipedes, † Celtae etiam et Eruli praedae cupiditate in Romanum solum [in rem publicam] uenerunt atque illic pleraque uastarunt, dum aliis occupatus est Claudius dumque se ad id bellum, quod confecit, imperatorie instruit, ut uideantur fata Romana boni principis occupatione lentata. sed credo ut Claudii gloria adcresceret eiusque fieret gloriosior toto penitus orbe uictoria. armatarum denique gentium trecenta uiginti milia tunc fuere. dicat nunc qui nos adulationis accussat Claudium minus esse amabilem. armatorum trecenta uiginti milia. quis tandem Xerxes hoc habuit? quae fabella istum numerum adfinxit? quis poeta conposuit? trecenta uiginti milia armatorum fuerunt. adde seruos adde familias adde carraginem et epotata flumina consumptasque siluas. laborasse denique terram ipsam, quae tantum barbarici tumoris
7 excepit. extat ipsius epistola missa ad senatum legenda ad populum, qua indicat de numero barbarorum. quae talis est 'senatui populoque Romano Claudius princeps.' hanc autem ipse dictasse perhibetur. ego uerba magistri memoriae non requiro. 'patres conscripti militantes audite, quod uerum est. trecenta uiginti milia barbarorum in Romanum solum armati uenerunt. haec si uicero, uos uicem reddite meritis. si non uicero, scitote me post Gallienum uelle pugnare. fatigata est tota res publica. pugnamus post Valerianum post Ingenuum post Regalianum post Lollianum post Postumum

1 Peucini *uulgo* Peuci *probauit Müllenhoffius in Hauptii diario antiquitatis Germanicae VIIII 135 prouocans ad Zosimi I 42 Πεῦκαι* trutungi *C Salmas. Ammiani 'Gruthungi' comparat* Grutungi *Müllenhoffius rectius* Greutungos *esse dicens* anstorgoti *C* uirtinguisigypedes *C* Virtingui, Sigipedes *uulgo* Teruingi, Visi, Gipedes *Müllenhoffius* Celtae *quin corruptum sit non dubitauit Müllenhoffius p. 138 cf. p. 223,* etiam *quoque non sanum esse suspicans. coniecit* Getae Istriani: *Salmas.* Celetae *coniecit uterque dubitanter* 3 in rem publicam *deleuit Salmas.* 8 armatorum *B* 9 accusat *P* 14 potata *B* epota *uulgo* 20 laetantes *Casaub.* mirantes *aut* miritantes *Obrechtus* audite audite *Mommsenus* 25 regilianum *C*.

post Celsum post mille alios, qui contemptu talis principis a re publica defecerunt. non scuta non spathae non pila iam supersunt. Gallias et Hispanias uires rei publicae Tetricus tenet et omnes sagittarios, quod pudet dicere, Zenobia possidet. quicquid fecerimus, satis grande est.' hos igitur Claudius ingenita illa uirtute superauit. hos breui tempore adtriuit. de his uix aliquos ad patriam solum redire permisit. rogo quantum pretium est clypeus in curia tantae uictoriae? quantum una aurea statua? dicit Ennius de Scipione

quam tantam statuam statuet populus Romanus
quamue columnam, quae te res gestasque loquatur

possumus dicere Flauium Claudium unicum in terris principem non columnis non statuis sed famae uiribus adiuuari. 8

habuerunt praeterea duo milia nauium duplicem scilicet numerum quam illum, quo tota pariter Graecia omnisque Thessalia urbes Asiae quondam expugnare conata est. sed illud poeticus stilus fingit, hoc uera continet historia. Claudio igitur scriptores adulamus, qui duo milia nauium barbararum et trecenta uiginti milia armatorum deleuit oppressit adtriuit, qui carraginem tantam, quantam numerus hic armatorum sibimet aptare potuit et parare, nunc incendefecit nunc cum omnibus familiis Romano seruitio deputauit ut docetur eiusdem epistola, quam ad Iunium Brocchum scripsit Illyricum tuentem 'Claudius Broccho. deleuimus trecenta uiginti milia Gothorum. duo milia nauium mersimus. tecta sunt flumina scutis. spathis et lanceolis omnia litora operiuntur. campi ossibus latent tecti. nullum iter purum est.

1 contemptu alio principis *C* contemptu Gallieni principes *uulgo* contemptu talis principis *Eyss.* 4 zenouia *C* 7 patrium *p* 8 praecium *B* precium *P* 10 quantam *C* faciet *C* 11 quantam *C* quae res tuas gestas *C* *ut in textu scripsi Lachmannus ad Lucret. III 1034 restituit* nam quantam *Salmas. alterius uersiculi a scriptore sententiam modo positam esse ratus Lachmannum secutus est Vahlenus Ennii fragm. p. 156 nisi quod* quae teque et tua gesta *scripsit* 15 qua *B* quottetti *B* quot et a *P* quo tota *p* 18 adulamur *B sed cf. Neuius gramm. Lat. p. 197* 21 incendiafecit *C* inceudefecit *Salmas.* 23 docet *B* 26 spatis *C* 27 ossibus *B* tecti *Pb* est *om. B add. Pb*

ingens carrago deserta est. tantum mulierum cepimus, ut binas et ternas mulieres uictor sibi miles possit adiungere.'

9 et utinam Gallienum non esset passa res publica. utinam sexcentos tyrannos non pertulisset. saluis militibus, quos uaria proelia sustulerunt, saluis legionibus, quas Gallienus male uictor occidit, quantum esset additum rei publicae! si quidem nunc uerba naufragii publici colligit nostra diligentia [ac Romanae rei publicae]. pugnatum est enim apud Moesos et multa proelia fuerunt apud Marcianopolin, multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captae diuersarum gentium nobiles feminae, inpletae barbaris seruis senibusque cultoribus Romanae prouinciae. factus miles barbari colonus e Gotho. nec ulla fuit regio, quae Gothum seruum triumphali quodam seruitio non haberet. quid boum barbarorum nostri uidere maiores! quid ouium! quid equarum, quas fama nobilitat, Celticarum! hoc totum ad Claudii gloriam pertinet. Claudius et securitate rem publicam et opulentiae nimietate donauit. pugnatum praeterea est apud Byzantios ipsis qui superfuerant Byzantiis fortiter facientibus. pugnatum apud Thessalonicenses, quos Claudio absente obsederant barbari. pugnatum in diuersis regionibus et ubique auspiciis Claudianis uicti sunt Gothi prorsus ut iam tunc Constantio Caesari nepoti futuro uideretur Claudius securam parare rem publicam.

Et bene uenit in mentem. exprimenda est sors, quae Claudio data esse perhibetur † Commagnis ut intellegant omnes genus Claudii ad felicitatem rei publicae diuinitus con-

2 si *C* sibi *p* 4 sescentos *B* 8 *post* publicae *add.* decus *uulgo deletum a Salmasio. idem pro* ad *quod in C est scripsit* ac *sed haec uerba a librariis addita censet Eyss.* 9 messos *B* Moesios *uulgo* marcianopolim *P* 12 barbari *C* barbarus et *uulgo* 13 e Gotho *C locum corruptum putauit Salmas. de P non recte referens.* miles ex barbaro colonus e Gotho *Mommsenus* 14 triumphali *C* bonum *B* bo•um *P* 19 superius fuerant *C* byzantinis *B* 20 thessolonicenses *C* 26 commagnis *C* eo magis *uulgo* Commagenis *Salmas. et Gruterus* Comi *Mommsenus*

situtum. nam cum consuleret factus imperator quam diu imperaturus esset, sors talis emersit

tu, qui nunc patrias gubernas oras
et mundum regis arbiter deorum,
. . . in ueteres tuis nouellis.
regnabunt et enim tui minores
et reges facient suos minores.

item cum in Aponino de se consuleret, responsum huius modi accepit

tertia dum Latio regnantem uiderit aestas.

item cum de posteris suis

his ego nec metas rerum nec tempora ponam.

item cum de fratre Quintillo, quem consortem habere uolebat imperii, responsum est

ostendent terris hunc tantum fata.

quae idcirco posui, ut sit omnibus clarum Constantium diuini generis uirum sanctissimum Caesarem et Augustae ipsum familiae esse et Augustos multos de se daturum saluis Diocletiano et Maximiano Augustis et eius fratre Galerio.

Sed dum haec a diuo Claudio aguntur Palmyreni duci- 11
bus Saba et Timagene contra Aegyptios bellum sumunt atque ab his Aegyptia peruicauia et indefessa pugnandi continuatione uincuntur. dux tamen Aegyptiorum Probatns Timagenis insidiis interemptus est. Aegyptii uero omnes se Romano imperatori dediderunt in absentis Claudii uerba iurantes.

Antiochiano et Orfito consulibus auspicia Claudiana fa-

5 diuis intereris tuis uonellis *Obrechtus* tu uinces ueteres tnis nouellis *Salmas.* nonellos *tirones explicans sed de uersiculo restituendo desperauit* regnis inneteres tnis nouellis *Mommsenus* (nobellis *C*) 6 etenim minores *C* etenim tui minores *uulgo* 8 apennino *B* appennino *P* Aponino *Salmasius et Heinsius in Burmanni Claudiano p. 679 sed cf. Mommseni Corp. Inscr. Lat. I p. 267* 10 *Verg. Aen. I 265* 12 ne *C* pono *hodie apud Verg. legitur Aen. I 278* 13 Qnintilio *C* 15 *Verg. Aen. VI 869* 21 Sabda *Salmas.* Timogene *C* Timsgene *Salmas. et hic et paullo post* 23 imaginis *C* Timogenis *uulgo* 27 atticiano *C* Antiochiano *Eyss. cf. Orellius 3948*

uor diuinus adiuuit. nam cum se Haemimontum multitudo barbararum gentium, quae superfuerant, contulisset, illic ita fame ac pestilentia laborauit ut iam Claudius dedignaretur et uincere. denique finitum est asperrimum bellum terroresque Romani nominis sunt depulsi. uera dici fides cogit simul ut sciant hi, qui adulatores nos aestimari cupiunt, id quod historia dici postulat, non tacere. eo tempore quo parta est plena uictoria plerique milites Claudii secundis rebus elati, quae sapientium quoque animos fatigant, ita in praedam uersi sunt, ut non cogitarent a paucissimis se posse fatigari dum occupati animo atque corporibus auertendis praedis inseruiunt. denique in ipsa uictoria prope duo milia militum a paucis barbaris et his qui fugerant interempta sunt. sed ubi hoc conperit Claudius, omnes qui rebelles animos extulerant conducto exercitu rapit atque in uincla Romam etiam mittit ludo publico deputandos. ita id, quod uel fortuna uel miles egerat, uirtute boni principis antiquatum est nec sola de hoste uictoria sed etiam uindicta praesumpta est. in quo bello quod gestum est, equitum Dalmatarum ingens extitit uirtus, quod originem ex ea prouincia Claudius uidebatur ostendere, quamuis alii Dardanum et ab Ilo Troiano atque ab ipso Dardano sanguinem dicerent trahere.

12 fuerunt per ea tempora et apud Cretam Scythae et Cyprum uastare temptarunt sed utique morbo exercitu laborante superati sunt.

Finito sane bello Gothico grauissimus morbus increbuit tunc cum etiam Claudius adfectus morbo mortalis reliquid

1 hemimontum *C* in Haemimontum *uulgo* 6 non aestimari cupiunt *B* aestimari nos cupiunt *b* 7 postolat *C* postulat *bp* nos non *Casaub.* 8 cladii *B* 9 annos *B* animos *b* 11 praesidiis *C* praedis *uulgo* praesidiis parum *Scaliger* 13 interempti *ante corr.* *B* 15 *ante* Romam *add.* misit *b* 17 atiquantnm *C* atiquatum *bp* 18 uidicta *B* uindicta *b* 19 alamatarum *C* dalmatarum *p* 21 illo *B* 22 traianorum *B et ante correcturam P* (Ilo Troianorum rege *Salmas.* Ilo Troiano *Mommsenus*) 24 ubique *C* utique *Mommsenus* 26 increbruit *bP* 27 mortales *bp*

et familiare uirtutibns suis petit caelum. quo ad deos atque ad sidera demigrante Quintillus frater eiusdem uir sanctus et sui fratris, ut uere dixerim, frater delatum sibi omnium iudicio suscepit imperium non hereditarium sed merito uirtutum, qui factus esset imperator etiam si frater Claudii principis non fuisset. sub hoc barbari, qui superfuerant, Anchialo uastare conati sunt Nicopolim etiam optinere. sed illi prouincialium uirtute obtriti sunt. Quintillus autem ob breuitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. nam septima decima die, quod se grauem et serium contra milites ostenderat ac uerum principem pollicebatur eo genere quo Galba quo Pertinax interemptus est. et Dexippus quidem [Claudium] non dicit occisum sed tantum mortuum. nec tamen addit 'morbo', ut dubium sentire uideatur.

Quoniam res bellicas diximus, de Claudii genere et fa- 13
milia saltim pauca dicenda sunt, ne ea, quae scienda sunt, praeterisse uideamur. Claudius Quintillus et Crispus fratres fuerunt. Crispi filia Claudia. ex ea et Eutropio nobilissimo gentis Dardanae uiro Constantius Caesar est genitus. fuerunt etiam sorores, quarum una Constantina nomine nupta tribuno Assyriorum in primis annis defecit. de auis nobis parum cognitum. uaria enim plerique prodiderunt. ipse Claudius insignis morum grauitate insignis uita singulari et unica castimonia uini parcus ad cibum promptus statura procerus oculis ardentibus lato et pleno uultu digitis usque adeo fortibus, ut saepe equis et mulis ictu pugni dentes excusserit. fecerat hoc etiam adulescens in militia, cum ludicro Martiali in campo luctamen inter fortissimos quosque monstraret. nam iratus ei, qui non balteum sed genitalia sibi contorserat, omnes dentes uno pugno excussit quaerens indulgentiam

7 ancialo *C* Anchialo *retinendum duxit Salmas.* Anchialo uastata *uulgo* 9 breuetamen *B* breuitamen *P* breuitatem *uulgo* 13 *pro* Quintilli *nomine hic errore* Claudii *positum esse recte censet Salmas.* 16 neç *B* nec *P* ne *uulgo* 18 familia *C* ex *supra addidit p* filia *uulgo* 19 uero *C* uiro *uulgo* 29 uitalia *ante corr. P* 30 quae res indulgentiam meruit *P (?)*

pudore uindictae. si quidem tunc Decius imperator, quo praesente fuerat perpetratum, et uirtutem et uerecundiam Claudii publice praedicauit donatumque armillis et torquibus a militum congressu facessere praecepit, nequid atrocius quam luctamen exigit faceret. ipsi Claudio liberi nulli fuerunt. Quintillus duos reliquit. Crispus, ut diximus, filiam.

14 Nunc ad iudicia principum ueniamus, quae *de* illo a diuersis edita sunt et eatenus quidem, ut appareret quandoque Claudium imperatorem futurum. epistola Valeriani ad Zosimionem procuratorem Syriae 'Claudium Illyricianae gentis uirum tribunum Martiae quintae legioni fortissimae dedimus uirum deuotissimis quibusque ac fortissimis ueterum praeferendum. huic salarium de nostro priuato aerario dabis annuos frumenti modios tria milia, hordei sex milia, laridi libras duo milia, uini ueteris sextarios tria milia quingentos, olei boni sextarios centum quinquaginta, olei secundi sextarios sescentos, salis modios uiginti, cerae pondo centum quinquaginta, faeni paleae aceti holeris herbarum quantum satis est, pellium tentoriarum decurias triginta, mulos annuos sex, equos annuos tres, camelas annuas decem, mulas annuas nouem, argenti in opere annua pondo quinquaginta, Philippeos nostri uultus annuos centum quinquaginta et in strenis quadraginta septem, et trientes centum sexaginta [item in cauco scypho pondo undecim] item in cauco et scypho et zuma pondo undecim. tunicas russas militares. . . annuas, sagochlamydes annuas duas, fibulas argenteas inauratas duas, fibulam auream cum acu Cyprea unam. balteum argenteum inauratum unum, anulum bigemmem unum un-

2 fuerat fuerat *P* 4 congressus *B* 6 quintillos *C* 7 de *add. uulgo* 8 edicta *C* edita *uulgo* quandocumque *C* quandoque *uulgo* 10 illiricianae *C* 18 foeni *B* 20 camelos *uulgo* 22 filippeos *P* 24 cauco et scyso *B* caucoscyfo *P* item in cauco scypho pondo undecim *om. uulgo* caucos et scyfo *C* 26 *pro* annuas *scripsit* duas *Salmas. numerum excid. indic. Eyss.* sagoclamy des *C* 28 bigemmeum *C sed in P corr. ex* bigemmeuum *a manu pr.* bigemmeunum *b*

cialem, brachiale unum unciarum septem, torquem libralem unum, cassidem inauratam unam, scuta chrysographata duo, loricam unam, quam refundat. lanceas Herculianas duas, aclides duas, falces duas, falces faenarias quattuor. cocum quem refundat unum, mulionem quem refundat unum, mulieres speciosas ex captiuis duas, albam subsericam unam cum purpura Girbitana, subarmalem unum cum purpura Maura, notarium quem refundat unum, structorem quem refundat unum, accubitalium Cypriorum paria duo, interulas puras duas, fascias uiriles duas, togam quam refundat unam, latum clauum quem refundat unum, uenatores qui obsequantur duo, carpentarium unum, curam praetorii unum, aquarium unum, piscatorem unum, dulciarium unum, ligni cotidiani pondo mille si est copia, sin minus quantum fuerit et ubi fuerit, coctilium cotidiana uatilla quattuor, balneatorem unum et ad balneas ligna, sin minus lauetur in publico. iam cetera, quae propter minutias suas scribi nequeunt, pro moderatione praestabis sed ita, ut nihil adaeret, et si alicubi aliquid defuerit, non praestetur nec in nummo exigatur. haec autem omnia idcirco specialiter non quasi tribuno sed quasi duci detuli, quia uir talis est, ut ei plura etiam deferenda sint.' item ex epistola eiusdem alia inter cetera ad Abla- 15
uium Murenam praefectum praetorii 'desine autem conqueri quod adhuc Claudius est tribunus nec exercitus ducem e loco accipit. unde etiam senatum et populum conqueri iactabas. dux factus est et dux totius Illyrici. habet in potestatem Thracas Moesos Dalmatas Pannonios Dacos exercitus. uir ille summus nostro quoque iudicio speret consu-

1 brachialem unam *C* brachiale unum *Casaub.* 2 crysografata *P* crysograftata *B* 4 aclydes *C* fenarias *C* 7 Succubitana *uulgo* Girbitana *probauit Salmas.* 9 iterulas *B* 11 clauum quam *B* 15 batilla *C* uatilla *Salmas.* 16 labetur *C* 18 aderet *C Salmas.* adaeretur *uulgo* 24 ducem loco *C* ducendo locum *Gruterus* ducendos *Casaub.* ducem e loco *Salmas.* (exercitum ducis loco *Mommsenus*) 27 thracias mysos *C* Thracias moesias *uulgo* Thracas Moesos *Salmas.*

latum et, si eius animo commodum est quando uoluerit [accipiat] praetorianam accipiat praefecturam. sane scias tantum ei a nobis decretum salarii quantum habet Aegypti praefectura, tantum uestium quantum proconsulatui Africano detulimus, tantum argenti quantum accipit curator Illyrici metallarius, tantum ministeriorum quantum nos ipsi nobis per singulas quasque decornimus ciuitates, ut intellegant omnes
16 quae sit nostra de uiro tali sententia.' item epistola Decii de eodem Claudio 'Decius Messalae praesidi Achaiae salutem.' inter cetera 'tribunum uero nostrum Claudium optimum iuuenem fortissimum militem constantissimum ciuem castris senatui et rei publicae necessarium in Thermopylas ire praecepimus mandata eidem cura Peloponnensium scientes neminem melius omnia, quae iniungimus, esse curaturum. huic ex regione Dardanica dabis milites ducentos, ex catafractariis centum, ex equitibus sexaginta, ex sagittariis Creticis sexaginta, ex tironibus bene armatos mille. nam bene illi noui creduntur exercitus. neque enim illo quisquam de-
17 uotior fortior grauior inuenitur.' item epistola Gallieni, cum nuntiatum esset per frumentarios Claudium irasci quod ille mollius uiueret 'nihil me grauius accepit quam quod notoria tua intimasti Claudium parentem amicumque nostrum insinuatis sibi falsis plerisque grauiter irasci. quaeso igitur mi Venuste si mihi fidem exhibes, ut eum facias a Grato et Herenniano placari nescientibus hoc militibus Daciscianis, qui iam saeuiunt, ne grauiores erumpant. ipse ad eum dona misi, quae ut libenter accipiat, tu facies. curandum praeterea est, ne me hoc scire intellegat ac sibi suscensere iudicet et pro necessitate ultimum consilium capiat. misi autem ad eum pateras gemmatas trilibres duas, scyphos aureos

1 est *C* et *Salmas.* accommodum *uulgo* accipiat *del. Salmas.* 5 metlarius *C* metallarius *Mommsenus* 7 singulis *B* 8 sint *P* siṇt *B* 12 thermopilas *C* 13 praecipimus *P* 16 *post* equitibus *add.* centum et *uulgo* 21 notaria *C* 25 heremniano *C* 26 grauiter reserum *C* graụiores erumpant *Salmas.* 27 curandum *corr. ex* curantum *in P* curantum *B* curatantum *b* 28 uisuscenscre *C* sibi suscensere *uulgo*

gemmatos trilibres duos, discum corymbiatum argenteum librarum uiginti, lancem argenteam pampinatam librarum triginta, patenam argenteam hederaciam librarum uiginti et trium, boletar halieuticum argenteum librarum uiginti, urceos duos auro inclusos argenteos librarum sex, et in uasis minoribus argenti libras uiginti quinque, calices Aegyptios operisque diuersi decem, chlamydes ueri luminis limbatas duas, uestes diuersas sedecim, albam subsericam, paragaudem triuncem unam, zanchas de nostris Parthicas paria tria, singiliones Dalmatenses decem, chlamydem Dardanicam mantuelem unam, paenulam Illyricianam unam, bardocucullum unum, cucutia uillosa duo, oraria Sarabdena quattuor, aureos Valerianos centum quinquaginta, trientes Saloninianos trecentos.

Habuit et senatus iudicia priusquam ad imperium per- 18
ueniret ingentia. nam cum esset nuntiatum illum cum Marciano fortiter contra gentes in Illyrico dimicasse, adclamauit senatus 'Claudi dux fortissime haueas. uirtutibus tuis. deuotioni tuae. Claudio statuam omnes dicamus. Claudium consulem omnes cupimus. qui amat rem publicam, sic agit. qui amat principes, sic agit. antiqui milites sic egerunt. felicem te Claudi iudicio principum. felicem te uirtutibus tuis. consulem te. praefectum te. uiuas Valerie. ameris a principe.' longum est tam multa quam meruit uir ille perscribere. unum tamen tacere non debeo quod illum et senatus et populus ante imperium et in imperio et post imperium sic dilexit, ut satis constet neque Traianum neque Antoninos neque quemquam alium principem sic amatum.

3 hederaciam *C* hederatam *uulgo* 4 uoletar *C* boletar *Salmas.* ieuticum *B* alieuticum *b* aliaeuticnm *P* toreuticum *Mommsenus* argenteam *C* urccolos *B sed* ol *erasa sunt* 7 clamydes *C* lymbatas *C* 8 decim *B* sedecim *b* 9 zancas *C* singilliones *Salmas.* 10 clamydem *C* 15 macriano *a pr. m. corr. in* maciano *P* macriano *B* Martiano *Casaub. cf. p. 125, 24* 17 habeas *C* haueas *Casaub.* 22 uicias *C* uiuas *uulgo* ualariae *B* ualeriae *P* 25 populus et *B subscriptum* EXPLICIT · TREVELLI · POLLIONIS · DIVVS · CLAVDIVS · INCIPIT FLAVI · VOPISCI SYRACVSII DIVVS AVRELIANVS *in C* ad constantinum augustum *add. p*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII

DIVVS AVRELIANVS

1 Hilaribus, quibus omnia festa et fieri debere scimus et dici, impletis sollemnibus uehiculo suo me et iudiciali carpento praefectus urbis uir inlustris ac praefata reuerentia nominandus Iunius Tiberianus accepit. ibi cum animus a causis atque a negotiis publicis solutus ac liber uacaret, sermonem multum a Palatio usque ad hortos Varianos instituit et in eo praecipue de uita principum. cumque ad templum Solis uenissemus ab Aureliano principe consecratum, quod ipse non nihilum ex eius origine sanguinem duceret, quaesiuit a me quis uitam eius in litteras rettulisset. cui cum ego respondissem neminem a me Latinorum, Graecorum aliquos lectitatos, dolorem gemitus sui uir sanctus per haec uerba profundit 'ergo Thersitem Sinonem ceteraque illa prodigia uetustatis et nos bene scimus et posteri frequentabunt, diuum Aurelianum clarissimum principem seuerissimum imperatorem, per quem totus Romano nomini orbis est restitutus, posteri nescient? deus auertat hanc amentiam. et tamen si bene noui, ephemeridas illius uiri scriptas habemus etiam bella charactere historico digesta, quae uelim accipias et per ordinem scribas additis, quae ad uitam pertinent. quae omnia ex libris linteis, in quibus ipse cotidiana sua scribi prae-

4 sollempnibus *B* 11 sanguiuis *Burmannus in Claudiano p. 953*
14 profudit *erasa* n *P* 15 thersinomen *B* thersiten' sinomen *bP*
21 caractere *C* 23 quotidiana *P*

ceperat, pro tua sedulitate condisces. curabo autem ut tibi ex Vlpia bibliotheca et libri lintei proferantur. tu uelim Aurelianum ita ut est, quatenus potes, in litteras mittas.' parui ois sane praeceptis, accepi libros Graecos et omnia mihi necessaria in manum sumpsi. ex quibus et quae digna erant memoratu, in unum libellum contuli. tu uelim meum munus boni consulas et, si hoc contentus non fueris, lectites Graecos, linteos etiam libros requiras, quos Vlpia tibi bibliotheca, cum uolueris, ministrabit. et quoniam sermo nobis 2
de Trebellio Pollione, qui a duobus Philippis usque ad diuum Claudium et eius fratrem Quintillum imperatores tam claros quam obscuros memoriae prodidit, in eodem uehiculo fuit, adserente Tiberiano quod Pollio multa incuriose multa breuiter prodidisset, me contra dicente neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum, prodente quin etiam in quo Liuius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testibus conuincerentur, pedibus in sententiam transitum faciens ac manum porrigens iocando praeterea 'scribe' inquit 'ut libet. securus quod uelis dices habiturus mendaciorum comites, quos historicae eloquentiae miramur auctoros.'

Ac ne multa et friuola prooemiis odiosis intexam, diuus 3
Aurelianus ortus, ut plures locuntur, Sirmii familia obscuriore, ut non nulli Dacia ripensi. ego autem legisse me memini auctorem, qui eum Moesia genitum praedicaret. et euenit quidem, ut de eorum uirorum genitali solo nesciatur, qui humiliore loco et ipsi plerumque solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splondore fulgorem, nec tamen magnorum principum uirtus summa sciendi est

3 parrumipiane *C* parui ipse quidem *uulgo* parui Valeriani *uel* parui mi Piane *Salmas.* parui eis sane *Eyss.* 6 meo munere *C* 10 treuio *C* a *om. B* 19 iocandam *C* iocando *Salmas.* incundam *uulgo* iucundans *Obrechtus* 20 mendatiorum *C* 22 fribola *C* promiis *P* proemiis *B* odiosus *P* 26 corum *P* eorum *p* 29 ne *C* nec *p* uiribus *C* uirtutibus *uulgo* de — nirtutibus *Casaub.* uirtus *Salmas.*

ubi quisque sit genitus sed qualis in re publica fuerit. an
Platonem magis commendat quod Atheniensis fuerit quam
quod unicum sapientiae munus inluxerit? aut eo minores in-
uenientur Aristoteles Stagirites Eliatesque Zenon aut Ana-
charsis Scytha, quod in minimis nati sint uiculis, cum illos
4 ad caelum omnis philosophiae uirtus extulerit? atque ut ad
ordinem redeam, Aurelianus modicis ortus parentibus a prima
aetate ingenio uiuacissimus uiribus clarus nullum umquam
diem praetermisit quamuis festum quamuis uacantem quo
non se pilo et sagittis ceterisque armorum exerceret officiis.
matrem quidem eius Callicrates Tyrius Graecorum longe
doctissimus scriptor sacerdotem templi Solis in uico eo, in
quo habitabant parentes, fuisse dicit. habuisse quin etiam
non nihilum diuinationis, adeo ut aliquando marito suo iur-
gans ingesserit, cum eius et stultitiam increparet et uilita-
tem 'en imperatoris patrem.' ex quo constat illam mulierem
scisse fatalia. idem dicit auspicia imperii Aureliano haec
fuisse. primum pueri eius peluem serpentem plerumque
cinxisse neque umquam occidi potuisse, postremo ipsam ma-
trem, quae hoc uiderat, serpentem quasi familiarem occidere
noluisse. his accedit, quod ex palliolo purpureo, quod Soli
sui temporis imperator optulerat, sacerdos mulier crepundia
filio fecisse perhibetur. addit etiam illud, quod uinctum
fasciola Aurelianum aquila innoxie de cunis leuauerit et in
aram posuerit, quae iuxta sacellum forte sine ignibus erat.
idem auctor est uitulum matri eius natum mirae magnitu-
dinis candidum sed purpurantibus maculis, ita ut haberet in
5 latere uno 'aue' in alio coronam. multa superflua in eodem
legisse memini, quippe qui adseuerat etiam rosas in eius-
dem mulieris chorte nato Aureliano exisse purpureas odoris
rosei floris aurei. fuerunt et postea multa omina iam mi-

2 athenienses *C* 4 eliatisque *C* anacarsis *C* 8 uicissimus *C* uiuacissimus *uulgo* 12 *post* solis *add.* qui *B* 17 cesse *C* censisse *b* scisse *p* 18 pelbem *C* 24 fasceolum *C* fasceolo *p* 25 fortes neignibus *B* 28 auetrinalio *B* aue.inalio *P* 29 adseuerit *C* adseuorat *p* 30 chorte *B* curte *p* exsisse *P*

litantis futuri, ut res monstrauit, imperii. nam ingrediente eo Antiochiam in uehiculo, quod prae uulnere tunc equo sedere non posset, ita pallium purpureum, quod in honore eius spansum fuerat, decidit, ut umeros eius tegeret. et cum in equum transire uellet, quia inuidiosum tunc erat uehiculis in ciuitate uti, equus est ei imperatoris 'adplicitus, cui per festinationem insedit. sed ubi comperit, semet ad suum transtulit. data est ei praeterea, cum legatus ad Persas isset, patera, qualis solet imperatoribus dari a rege Persarum, in qua insculptus erat Sol eo habitu, quo colebatur ab eo templo, in quo mater eius fuerat sacerdos. donatus eidem etiam elephantus praecipuus, quem ille imperatori optulit solusque omnium priuatus Aurelianus elephanti dominus fuit.

Sed ut haec et talia omittamus, fuit decorus ac gratia 6
uiriliter speciosus statura procerior neruis ualidissimis uini et cibi paulo cupidior libidinis rarae seueritatis inmensae disciplinae singularis gladii exserendi cupidus. nam cum essent in exercitu duo Aureliani tribuni hic et alius, qui cum Valeriano captus est, huic signum exercitus adposuerat 'manu ad ferrum' ut si forte quaereretur quis Aurelianus aliquid uel fecisset uel gessisset, suggereretur 'Aurelianus manu ad ferrum' atque cognosceretur. priuati huius multa extant egregia facinora. nam erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis praesidiariis solus adtriuit. refert Theoclius Caesareanorum temporum scriptor Aurelianum manu sua bello Sarmatico una die quadraginta et octo interfecisse plurimis autem et diuersis diebus ultra nongentos quinquaginta, adeo ut etiam ballistia pueri et saltatiunculas in Aurelianum tales *componerent*, quibus diebus festis militariter saltitarent

8 transtuli *C* transtulit *p* 9 imperatoris *C* 10 sculptus *B* insculitus *P* insculptus *bp* 12 elefantus *C* 13 elefanti *C* 14 hac gratia *C* et g. *uulgo* 15 neruor *B* neruis *b* 17 singulis *C* singularis *p* 19 apposuerat *P* 22 priuatim *C* priuati *uulgo* 24 refer *P* refert *p* Theo Chius *uel* Theoclis *Salmas.* 25 bello *om. B* 27 nungentos *C* 28 ut *et* in *om. B* 29 componerent *add. uulgo*

míllo mille míllo ***mille mílle*** decolláuimus.
únus homo míllo ***mille mílle*** decolláuimus.
míllo ***mille mille mille*** uíuat, qui mille óccidit.
tántum uini némo habet, quántum fudit sánguinis.

haec uideo esse perfriuola sed quia supra scriptus auctor ita eadem ut sunt Latina suis scriptis inseruit, tacenda esse non
7 credidi. idem apud Moguntiacum tribunus legionis sextae Gallicanae Francos inruentes, cum uagarentur per totam Galliam, sic adflixit, ut trecentos ex his captos septingentis interemptis sub corona uendiderit. unde iterum de eo facta est cantilena

míllo Sarmatas míllo Francos sémel et semel occídimus
mílle mille mílle mille míllo Persas quaérimus

hic autem, ut supra ***diximus***, militibus ita timori fuit, ut sub eo postea quam semel cum ingenti seueritate castrensia peccata correxit, nemo peccauerit. solus denique omnium militem, qui adulterium cum hospitis uxore commiserat, ita puniuit, ut duarum arborum capita inflecteret ad pedes militis deligaret easdemque subito dimitteret, ut scissus ille utrimque penderet. quae res ingentem timorem omnibus fecit. huius epistola militaris est ad uicarium suum data huius modi 'si uis tribunus esse immo si uis uiuere, manus militum contine. nemo pullum alienum rapiat. ouem nemo contingat. uuam nullus auferat. segetem nemo deterat. oleum salem lignum nemo exigat. annona sua contentus sit. de praeda hostis non de lacrimis prouincialium habeant. arma tersa sint, ferramenta samiata, calciamenta fortia. uestis noua uestem ueterem excludat. stipendium in balteo non in popina habeat. torquem brachialem anulum adponat

1 mille mílle *add. Corssenus II 414 sq.* 2 mille mílle *add. p et Corss.* 3 mille mílle mille *add. Corss.* annos *add. b* 5 perfribola *C* 7 montiacum *C quod tuetur Salmas.* 8 uagaretur *B* uagarentur *b* 10 deo *C* de eo *b* 12 mille mille mílle *om. P* mílle mille mílle mille *om. B* 13 diximus *add. uulgo* 15 omnium *in* omnem *corr. in B* 16 commisserat *B* 19 utrumque *B* utrimque *corr. in* utrumque *a manu pr. in P* 25 *pro* habeant *coni.* uiuant *Peterus* 26 caltiamenta *P* 27 in balteum non in popinam abeat *Salmas.* 28 ne apponat *Heinsius ad Ouidi epist. 9, 60*

equum sagmarium suum defricet, capitum animalis non uendat, mulum centuriatum communiter curent. alter alteri quasi ingenuo [quasi] seruus obsequatur. a medicis gratis curentur. haruspicibus nihil dent. in hospitiis caste se agant. qui litem fecerit uapulet.'

Inueni nuper in Vlpia bibliotheca inter linteos libros 8 epistolam diui Valeriani de Aureliano principe scriptam, quam ad uerbum, ut decebat inserui 'Valerianus Augustus Antonino Gallo consuli. culpas me familiaribus litteris quod Postumo filium meum Gallienum magis quam Aureliano commiserim, cum utique seueriori et puer credendus fuerit et exercitus. nec tu id diutius iudicabis, si bene scieris quantae sit Aurelianus seueritatis. nimius est multus est grauis est et ad nostra iam non facit tempora. testor autem omnes *deos* me etiam timuisse nequid etiam erga filium meum seuerius, siquid ille fecisset, ut est natura pronus ad ludicra, leuius, cogitaret.' haec epistula indicat quantae fuerit seueritatis, ut illum Valerianus etiam timuisse se dicat. 9 eiusdem Valeriani alia est epistola, quae laudes illius continet. quam ego ex scriniis praefecturae urbanae protuli. nam illi Romam uenienti salaria sui ordinis sunt decreta. exemplum epistulae 'Valerianus Augustus Ceionio Albino praefecto urbi. uellemus quidem singulis quibusque deuotissimis rei publicae uiris multo maiora deferre compendia, quam eorum dignitas postulat maxime ubi honorem uita commendat. debet enim quid praeter dignitatem pretium esse meritorum. sed facit rigor publicus ut accipere de prouinciarum inlationibus ultra ordinis sui gradum nemo plus possit. Aurelianum fortissimum uirum ad inspicienda et ordinanda castra omnia destinanimus, cui tantum a nobis atque ab omni re publica communi totius exercitus confessione debetur, ut digna illo uix

3 quasi in nemo quasi seruus *C* quasi ingenuo seruus *Eyss.* quasi M. (*hoc esse uult* miles) nemo quasi seruus *Obrechtus* 8 quam *om. P add. p* 11 commisserim *C* 12 ne *C* nec *b* 15 deos *add. uulgo* 16 si quid *deleuit Salmas. addiditque* cum *ante* ut est 18 se *om. B*

aliqua uel nimis magna sint munera. quid enim in illo non clarum? quid non Coruinis et Scipionibus conferendum? ille liberator Illyrici ille Galliarum restitutor ille dux magni totius exempli. et tamen nihil praeterea possum addere tanto uiro ad muneris gratiam *quam* patitur sobria et bene gerenda res publica. quare sinceritas tua, mi parens carissime, supra dicto uiro adficiet, quam diu Romae fuerit, panes militares mundos sedecim, panes militares castrenses quadraginta, uini mensalis sextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos, porcina pondo triginta, bubulae pondo quadraginta, oleum sextarium unum, et item olei *secundi* sextarium unum, salis sextarium unum, herbarum, holerum quantum sat est. sane quoniam ei aliquid praecipue decernendum est, quam diu Romae fuerit, pabula extra ordinem decernes. ipsi autem ad sumptus aureos Antoninianos diurnos binos, argenteos Philippeos minutulos quinquagenos, aeris denarios centum. reliqua per prae-
10 fectos aerarii praebebuntur.' friuola haec fortassis cuipiam et nimis leuia esse uideantur sed curiositas nihil recusat.

Habuit ergo multos ducatus plurimos tribunatus uicarias ducum et tribunorum diuersis temporibus prope quadraginta usque adeo, ut etiam Vlpii Criniti, qui se de Traiani genere referebat, et fortissimi re uera uiri et Traiani simillimi, qui pictus est cum eodem Aureliano in templo Solis, quem Valerianus Caesaris loco habere instituerat, uicem sumeret exercitum duceret limitem restitueret praedam militibus daret Thracias bubus equis mancipiis captiuis locupletaret manubias in Palatio conlocaret, quingentos seruos duo milia uaccarum equas mille ouium decem milia caprearum quindecim in priuatam uillam Valeriani congereret. tunc enim Vlpius Crinitus publice apud Byzantium sedenti Valeriano in ther-

5 quam *add. uulgo* 6 krm̄e *B* 9 postellum *B* 11 secundi *add. uulgo* 12 salis sextarium unum *om. B add. bP* herbas *B* olerum *B* holerum *b* 14 papula *C* 17 aerii *B* aerarii *b* fribola *C* 19 ducatos *C* uarios *B* uacarios *P* uicarios *uulgo* 25 limite *C* limites *uulgo* limitem *Salmas.* 26 trachias *C* manubias *P* manuuias *Bp* 27 uacarum *B* uaccarum *b* 29 tunc *pro* enim *B*

mis egit gratias dicens magnum de se iudicium habitum quod eidem uicarium Aurelianum dedisset. quare eum statuit arrogaro. interest epistolas nosse Aureliano scriptas 11
et ipsam arrogationem. epistula Valeriani ad Aurelianum 'si esset alius Aureliane iucundissime qui Vlpii Criniti uicem posset implere, tecum de eius uirtute ac sedulitate conferrem. nunc tecum requirere potuissem. suscipe bellum a parte Nicopolis, ne nobis aegritudo Criniti obsit. fac quidquid potes. multa non dico. in tua erit potestate militiae magisterium. habes sagittarios Ityreos trecentos Armenios sescentos Arabas centum quinquaginta Saracenos ducentos Mesopotamenos auxiliares quadringentos. habes legionem tertiam FELICEM et equites cataphractarios octingentos. tecum erit Hartomundus Haldegastes Hildemundus Cariouiscus. commeatus a praefectis necessarius in omnibus castris est constitutus. tuum est pro uirtutibus tuis atque sollertia illic hiemalia et aestiua disponere, ubi tibi nihil deerit, quaerere praeterea ubi carrago sit hostium et uere scire quanti qualesque sint, ut non uinum aut annona consumatur aut illa iaciantur in quibus res bellica constituta est. ego de te tantum deo fauente spero, quantum de Traiano si uiueret posset sperare res publica. neque enim minor est, in cuius locum fidemque te legi. consulatum cum eodem Vlpio Crinito in annum sequentem a die undecimo Kalendarum Iuniarum in locum Gallieni et Valeriani sperare te conuenit sumptu publico. leuanda est enim paupertas eorum hominum, qui diu in re publica uiuentes pauperes sunt et nullorum magis.' his quoque litteris indicatur quantus fuerit Aurelianus et rouera. neque quisquam

3 de Aureliano *B* 5 iucundissimo *P* iocundissimo *p* 7 hunc *Salmas.* 8 crinii *B* crinii *ex* crimi *corr. in P* 12 quadricentos *C* 13 catafractarios *C* hariomundus haldagates hildomundus *C* 15 praefectus *B* 17 *ad* carrago *add. p* multitudo carrorum 19 in *ante* uinum *add. B deinde* cassum *b* consnmmator *C* tala *P* tela *Bp* iaciatur n *a manu pr. addita P* (alia iaciantur *h. e.* '*prodigantur*' *Salmas.*) 22 minor es eo in *Casaub.* delegi *C* te legi *uulgo*

aliquando ad summam rerum peruenit, qui non a prima
12 aetate gradibus uirtutis ascenderit. litterae de consulatu 'Valerianus Augustus Aelio Xifidio praefecto aerarii. Aureliano, cui consulatum detulimus ob paupertatem, qua ille magnus est, ceteris maior, dabis ad editionem circensium aureos Antoninianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos tria milia, in aere sestertium quinquagies, tunicas multicias uiriles decem lineas Aegyptias uiginti mantelia Cypria paria duo tapetia Afra decem stragula Maura decem porcos centum oues centum. conuiuium autem publicum edi iubebis senatoribus equitibus Romanis hostias maiores duas minores quattuor.' et quoniam etiam de adrogatione aliqua me dixerim positurum, quae ad tantum principem pertinerent, quaeso, ne odiosior uerbosiorue in ea re uidear, quam fidei causa inserendam credidi ex libris Acholii, qui magister admissio-
13 num Valeriani principis fuit. libro actorum eius nono. cum consedisset Valerianus Augustus in thermis apud Byzantium praesente exercitu praesente etiam officio palatino adsidentibus Memmio Tusco consule ordinario, Baebio Macro praefecto praetorii, Quinto Ancario praeside orientis, adsidentibus etiam a parte laeua Amulio Saturnino Scythici limitis duce, Murrentio Mauricio ad Aegyptum destinato et Iulio Tryphone orientalis limitis duce et Maecio Brundisino praefecto annonae orientis et Vlpio Crinito duce Illyriciani limitis et Thracici et Fuluio Boio duce Rhaetici limitis Valerianus Augustus dixit 'gratias tibi agit Aureliane res publica, quod eam Gothorum potestate liberasti. abundamus per te praeda abundamus gloria et his omnibus, quibus Romana felicitas crescit. cape igitur tibi pro rebus gestis tuis coronas murales quattuor coronas uallares quinque coronas nauales duas coronas ciuicas duas hastas puras decem uexilla bicolora quattuor tunicas russas ducales quattuor pallia pro-

4 paupartatem *B* 9 tragula *C* 15 acoli *C* 19 nemmio *C* fusco *C* Tusco *Peterus* 21 leua *B* auulnio *C* Amulio *Gruterus* 23 maeceo *C* maecio *Gruterus* brudisino *B* brundisino *b* 24 ulpicio *C* 25 retici *C*

consularia duo togam praetextam tunicam palmatam togam
pictam subarmale profundum sellam eburatam. nam te con-
sulem hodie designo scripturus ad senatum ut tibi deputet
scipionem deputet etiam fasces.' haec enim imperator non
solet dare sed a senatu, quando fit consul, accipere. post 14
haec Valeriani dicta Aurelianus surrexit atque ad manus ac-
cessit agens gratias militaribus uerbis, quae propria et ipsa
adponenda decreui. Aurelianus dixit 'et ego domine Valeriane
imperator Auguste ideo cuncta feci ideo uulnera patienter
excepi ideo et equos et cantherios meos lassaui, ut mihi gra-
tias ageret res publica et conscientia mea. at tu plus fe-
cisti. ago ergo gratias bonitati tuae et accipio consulatum
quem das. deus faciat et deus certus ut et senatus de me
sic iudicet.' agentibus igitur gratias omnibus circum stanti-
bus Vlpius Crinitus surrexit atque hac oratione usus est 'apud
maiores nostros Valeriane Auguste, quod et familiae meae
amicum ac proprium fuit, ab optimis quibusque in filiorum
locum fortissimi uiri semper electi sunt, ut uel senescentes
familias uel fetus matrimoniis iam caducos substitutae fe-
cunditas prolis ornaret. hoc igitur, quod Cocceius Nerua in
Traiano adoptando, quod Vlpius Traianus in Hadriano, quod
Hadrianus in Antonino et ceteri deinceps proposita sug-
gestione fecerunt, iam in adrogando Aureliano, quem mihi
uicarium iudicii tui auctoritate fecisti, censui esse referen-
dum. iube igitur ut lege agatur sitque Aurelianus heres
sacrorum nominis et bonorum totiusque iuris Vlpio Crinito
iam consulari uiro ipse actutum te iudice consularis.' lon- 15
gum est cuncta pertexere. nam et actae sunt Crinito a Va-
leriano gratiae et adoptio, ut solebat, impleta. memini me
in quodam libro Graeco legisse, quod tacendum esse non
credidi, mandatum esse Crinito a Valeriano ut Aurelianus

2 subarmalem *C* subarmale *Casaub.* 4 haec enim *cett. Vopisco tribuit Casaub.* 7 militalibus *B* 10 excepi *corr. b in* accepi cantherios *uulgo* conluratos *B* coniuratos *P corruptum putauit Salmas. sed haud scio an retinendum sit cf. Marquardtus III 2 p. 336 (p. 294)*

adoptaretur idcirco praecipue, quod pauper esset. sed hoc in medio relinquendum puto. et quoniam superius epistolam posui, qua sumptus Aureliano ad consulatum delatus est, quare posuerim rem quasi friuolam eloquendum putaui. uidimus proxime consulatum Furii Placidi tanto ambitu in circo editum, ut non praemia dari aurigis sed patrimonia uiderentur, cum darentur tunicae subsericae lineae paragaudeae darentur etiam equi ingemiscentibus frugi hominibus. factum est enim, ut iam diuitiarum sit non hominum consulatus, quia utique si uirtutibus defertur, editorem spoliare non debet. perierunt casta illa tempora et magis ambitione populari peritura sunt. sed nos, ut solemus, hanc quoque rem in medio relinquimus.

16 His igitur tot ac talibus praeiudiciis muneribusque fultus Claudianis temporibus tantus enituit, ut post eum Quintillo quoque eius fratre interempto solus teneret imperium Aureolo interfecto, cum quo Gallienus fecerat pacem. hoc loco tanta est diuersitas historicorum et quidem Graecorum, ut alii dicant inuito Claudio ab Aureliano Aureolum interfectum alii mandante ac uolente alii ab imperatore iam Aureliano eundem occisum alii uero adhuc a priuato. sed haec quoque media relinquemus ab ipsis petenda, per quos in litteras missa sunt. illud tamen constat omne contra Meotidas bellum diuum Claudium nulli magis quam Aureliano
17 credidisse. extat epistula, quam ego ut soleo fidei causa immo ut alios annalium scriptores fecisse uideo inserendam putaui 'Flauius Claudius Valerio Aureliano suo salutem. expetit a te munus solitum nostra res publica. adgredere. quid moraris? tuo magisterio milites uti uolo tuo ductu tribunos. Gothi oppugnandi sunt. Gothi a Thraciis amouendi. eorum

4 fribolam *C* eloquendam *C* 7 linea *B* paragaudae *C* paragaudeae *Salmas.* 8 ingemescentibus *C* 10 debent *C* debet *Eyss.* 15 claudiani *C* enuit *C* enituit *bp* 17 aureliano *C* aureolo *p* 19 dicā *corr. in* dicunt *B* 23 costat *C* 26 inferendam *b* 27 ualeriano *C* ualerio *p* 30 traciis *C*

enim plerique Haemimontum Europamque uexant, qui te pugnante fugerunt. omnes exercitus Thracicos omnes Illyricianos totumque limitem in tua potestate constituo. solitam en nobis ede uirtutem. tecum erit etiam frater Quintillus, cum occurrerit. ego aliis rebus occupatus summam belli illius uirtutibus tuis credo. misi sane equos decem loricas duas et cetera, quibus munire ad bellum euntem necessitas cogit.' secundis igitur proeliis usus auspiciis Claudianis rem publicam in integrum reddidit atque ipse statim, ut supra diximus, consensu omnium legionum factus est imperator.

18 Equites sane omnes ante imperium sub Claudio Aurelianus gubernauit, cum offensam magistri eorum incurrissent, quod temere Claudio non iubente pugnassent. item Aurelianus contra Sueuos et Sarmatas isdem temporibus uehementissime dimicauit ac florentissimam uictoriam rettulit. accepta est sane clades sub Aureliano a Marcomannis per errorem. nam dum eis a fronte non curat occurrere subito erumpentibus dumque illos a dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum grauiter euastata sunt. postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt. in illo autem timore, quo Marcomanni cuncta uastabant, ingentes Romae seditiones motae sunt pauentibus cunctis ne eadem, quae sub Gallieno fuerant, prouenirent. quare etiam libri Sibyllini noti beneficiis publicis inspecti sunt inuentumque ut in certis locis sacrificia fierent, quae barbari transire non possent. facta denique sunt ea, quae praecepta fuerant in diuerso caerimoniarum genere, atque ita barbari restiterunt, quos omnes Aurelianus carptim uagantes occidit. libet ipsius senatus consulti formam exponere, quo libros inspici clarissimi ordinis iussit auctoritas. 19 die tertio iduum Ianuariarum Fuluius Sabinus praetor urbanus dixit 'referimus ad uos patres conscripti pontificum suggestionem et Aureliani principis litte-

1 emimontum *C* 5 sum nam *C* 7 munere *C* 8 praeliis *B* 13 iuuente *B et ante corr. P* idem *B* 14 sueuos *Pb* suebos *Bp* isdem *C* hisdem *b* 17 is *C* eis *Eyss.* occurre *C* occurrere *bp* 23 sybillini *C* 29 clarissimior *C* clarissimi ordinis *Salm.* clarissimorum *uulgo*

ras, quibus iubetur ut inspiciantur fatales libri, quibus spes belli terminandi sacrato deorum imperio continetur. scitis enim ipsi qnotiescumque grauior aliquis extitit motus, eos semper inspectos neque prius mala publica esse finita quam ex his sacrificiorum processit anctoritas.' tunc surrexit primae sententiae Vlpius Silanus atque ita locntus est 'sero nimis patres conscripti de rei publicae salute consulimur. sero ad fatalia iussa respicimus more languentium, qui ad summos medicos nisi in summa desperatione non mittunt, proinde quasi peritioribus uiris maior facienda sit cura, cum omnibus morbis occurri sit melius. meministis enim patres conscripti me in hoc ordine saepe dixisse iam tum, cum primum nuntiatum est Marcomannos erupisse consnlenda Sibyllae decreta utendum Apollinis beneficiis recussasse uero quosdam et cum ingenti calumnia recussasse, cum adnlando dicerent tantam principis Aureliani esse uirtutem, ut opus non sit deos consuli, proinde qnasi et ipse uir magnus non deos colat, non de dis inmortalibus speret. quid plura? audiuimus litteras, quibus roganit opem dei uir fortissimns ut adiuuetur. agite igitur pontifices, qua puri qua mundi qna sancti qna uestitu animisqne sacris commodi, templum ascendite, subsellia lanreata constituite, uelatis manibns libros euoluite, fata rei pnblicae quae sunt aeterna perquirite.'

20 post haec interrogati plerique senatores sententias dixernnt, quas longum est innectere. deinde aliis manus porrigentibus aliis pedibus in sententias euntibus plerisque uerbo consentientibus conditum est senatus consultum. itum deinde

6 loquutus *C* 7 cousulimus *P* 10 peritionibus *B* 13 sybille *C* 14 uttendum *B* iuseruiendum deorum immortalium praeceptis *post* beueficiis *add. uulgo* 19 quae numquam cuiquam turpis est *add. uulgo post* opem ut uir fortissimus *C* uir fortissimus ut *Eyss.* adiubetur *C* 22 uetauis *C* ueteranis *p* uelatis *Salmas.* ueteris anus Cumanae libros *Scaliger* 23 rata *C* patrimis matrimisque pueris carmeu iudicite. uos sumptum sacris uos apparatum sacrificiis uos aris ambarualia indicemus *add. uulgo post* perquirite 27 est *post* itum *add. P*

ad templum inspecti libri proditi uersns lustrata urbs can-
tata carmina amburbium celebratum ambarualia promissa
atque ita sollemnitas, quae inbebatur, expleta. est epistula
Aureliani de libris Sibyllinis — nam ipsam quoque indidi ad
fidem rerum — 'miror uos patres sancti tam diu de aperien-
dis Sibyllinis dubitasse libris, perinde quasi in Christiano-
rum ecclesia non in templo deorum omnium tractaretis. agite
igitnr et castimonia pontificum caerimoniisque sollemnibus
iuuate principem necessitate publica laborantem. inspician-
tur libri. quae facienda fuerint celebrentur. quemlibet
sumptum cuiuslibet gentis captiuos quaelibet animalia regia
non abnno sed libens offero. neque enim indecorum est
dis iuuantibns uincere. sic apud maiores nostros multa
finita sunt bella, sic coepta. siquid est sumptnnm datis
ad praefectum aerarii litteris decerni iussi. est praeterea
uestrae auctoritatis arca publica, quam magis refertam esse
repperio quam cupio.' cum autem Anrelianus uellet omni- 21
bus simul facta exercitns sui constipatione concurrere, tanta
apud Placentiam clades accepta est, ut Romannm paene sol-
ueretur imperium. et causa qnidem huius periculi perfidia
et calliditas barbarici fuit motus. nam cum congredi aperto
Marte non possent, in siluas se densissimas contulerunt atque
ita nostros uespera incumbente turbarunt. denique nisi di-
uina ope post inspectionem librorum sacrificiorumque curas
monstris quibusdam speciebnsque diuinis inpliciti essent bar-
bari, Romana uictoria non fuisset. finito proelio Marcoman-
nico Aurelianus nt erat natura ferocior plenus irarum Romam
petit uindictae cupidns, quam seditionum asperitas suggere-
bat, inciuilius denique usns imperio uir alias optimus sedi-

1 lustra *C* lustratā *bp* 2 anburbium *C* anbarbaria *C* 3 sollempnitas *C* 4 sybillinis *C* 6 sybillinis *C* proinde *P* cristianorum *C* 8 caeremoniisque *B* sollempnibus *C* 9 iubate *P et ante corr. B* 10 libris *C* 11 captos *P* 13 inbantibus *C* iubentibus *b* 14 cepta *B* deest *pro* est *Scaliger* sumptum *B* 15 aerarium *C* 17 repperio esse *B* 26 praelio *B* 29 aliis *b*

tionum auctoribus interemptis cruentius ea, quae mollius fuerant curanda, conpescuit. interfecti sunt enim non nulli etiam nobiles senatores, cum his leue quiddam et quod contemni a mitiore principe potuisset uel unus uel leuis uel uilis testis obiceret. quid multa? magnum illud et quod iam fuerat et quod non frustra speratum est infamiae tristioris ictu contaminauit imperium. timeri coepit princeps optimus non amari, cum alii dicerent perferendum talem principem non optandum, alii bonum quidem medicum sed mala ratione curantem. his actis cum uideret posse fieri ut aliquid tale iterum quale sub Gallieno euenerat proueniret, adhibito consilio senatus muros urbis Romae dilatauit nec tamen pomerio addidit eo tempore sed postea. pomerio autem neminem principum licet addere nisi eum, qui agri barbarici aliqua parte Romanam rem publicam locupletauerit. addidit autem Augustus addidit Traianus addidit Nero, sub quo Pontus Polemoniacus et Alpes Cottiae Romano nomini sunt tributae.

22 Transactis igitur, quae ad saeptiones atque urbis statum et ciuilia pertinebant, contra Palmyrenos id est contra Zenobiam, quae filiorum nomine orientale tenebat imperium, iter flexit. multa in itinere ac magna bellorum genera confecit. nam in Thraciis et in Illyrico occurrentes barbaros uicit, Gothorum quin etiam ducem Cannabam siue Cannabauden cum quinque milibus hominum trans Danuuium interemit. atque inde per Byzantium in Bithyniam transitum fecit eamque nullo certamine optinuit. multa eius magna et praeclara tam facta quam dicta sunt sed omnia libro innectere nec possumus fastidii euitatione nec uolumus. sed ad intellegendos mores atque uirtutem pauca libanda sunt. nam cum Tyanam uenisset eamque obclusam repperisset, iratus dixisse fertur 'canem in hoc oppido non relinquam'.

6 frusta *C* 8 perfodiendum *C* perodiendum *Salmas.* perferendum *Obrechtus* 12 delatauit *C* dilatauit *p* 15 locutauerit *B* locupletauerit *b* 17 polemniacus *C* nominis *C* nomini sunt *Salmas.* 24 cannaban *C* 26 bythiam *B* 30 uirtutum *B* 31 obclusam *B*

tunc et militibus acrius incumbentibus spe praedae et He-
raclammone quodam timore ne inter ceteros occideretur
patriam suam prodente ciuitas capta est. sed Aurelianus 23
duo statim praecipua, quod unum seueritatem ostenderet al-
terum lenitatem, ex imperatoria mente monstrauit. nam et
Heraclammonem proditorem patriae suae sapiens uictor oc-
cidit et cum milites iuxta illud dictum, quo canem se re-
licturum apud Tyanos negarat, euersionem urbis exposce-
rent, respondit his 'canem' inquit 'negaui in hac urbe me
relicturum. canes omnes occidite.' grande principis dictum
grandius militum . . . . nam iocatum principis, quo praeda
negabatur ciuitas seruabatur, totus exercitus ita quasi dita-
retur accepit. epistula de Heraclammone 'Aurelianus Augu-
stus Mallio Chiloni. occidi passus sum cuius quasi bene-
ficio Tyanam recepi. ego uero proditorem amare non po-
tui et libenter tuli quod eum milites occiderunt. neque
enim mihi fidem seruare potuisset qui patriae non peper-
cit. solum denique ex omnibus, qui oppugnabantur, cam-
pus accepit. diuitem hominem negare non possum sed cu-
ius bona eius liberis reddidi, nequis me causa pecuniae
locupletem hominem occidi passum esse criminaretur.' capta 24
autem ciuitas est miro modo. nam cum Heraclammon lo-
cum ostendisset aggeris naturali specie tumentem, qua pos-
set Aurelianus occultus ascendere, ille conscendit atque elata
purpurea chlamyde intus ciuibus foras militibus se ostendit
et ita ciuitas capta est quasi totus in muris Aureliani fuis-
set exercitus. taceri non debet res, quae ad famam uene-
rabilis uiri pertinet. fertur enim Aurelianum de Tyanae
ciuitatis euersione uere dixisse uere cogitasse, uerum Apol-
lonium Tyanaeum celeberrimae famae auctoritatisque sa-
pientem ueterem philosophum amicum uerum deorum ipsum

8 thyanos negaret *C* 11 militum nocatum *C* m. factum *Grut.* m. obsequio factum *Obrecht.* uocatum principis *C* dictum p. *uulgo* iocatum p. *Salmas.* 14 qua *B* 15 thianam *C* 20 liberi *P* libera *B* liberas *b* liberis *uulgo* 24 cultus *C quod defendit Salmas.* occultus *uulgo* 25 clamide *B* 28 thyanae *C* 30 thyaneum *B* 31 uir *P* uirum *Bp* uerum *uulgo*

etiam pro numine frequentandum recipienti se in tentorium ea forma, qua uidetur, subito adstitisse atque haec Latine, ut homo Pannonius intellegeret, uerba dixisse 'Aureliane si uis uincere nihil est quod de ciuium meorum nece cogites. Aureliane si uis imperare a cruore innocentium abstine. Aureliane clementer te age si uis uiuere'. norat uultum philosophi uenerabilis Aurelianus atque in multis eius imaginem uiderat templis, denique statim adtonitus et imaginem et statuas et templum eidem promisit atque in meliorem redit mentem. haec ego et a grauibus uiris conperi in Vlpiae bibliothecae libris relegi et pro maiestate Apollonii magis credidi. quid enim illo uiro sanctius uenerabilius [antiquius] diuiniusque inter homines fuit? ille mortuis reddidit uitam ille multa ultra homines et fecit et dixit. quae qui uelit nosse, Graecos legat libros, qui de eius uita conscripti sunt. ipse autem, si uita suppetit atque ipsius uiri fauor iuuerit, breuiter saltem tanti uiri facta in litteras mittam non quo illius uiri gesta munere mei sermonis indigeant sed ut ea, quae miranda sunt, omnium uoce praedicentur.

25 Recepta Tyana Antiochiam proposita omnibus inpunitate breui apud Daphnem certamine optinuit atque inde praeceptis, quantum probatur, uenerabilis uiri Apollonii parens humanior atque clementior fuit. pugnatum est post haec de summa rerum contra Zenobiam et Zabam eius socium apud Emessam magno certamine. cumque Aureliani equites fatigati iam paene discederent ac terga darent, subito ui numinis, quod postea est proditum, hortante quadam diuina forma per pedites etiam equites restituti sunt. fugata est Zenobia cum Zaba et plenissima parta uictoria. recepto igitur orientis statu Emessam uictor Aurelianus ingressus est ac statim ad templum Heliogabali tetendit quasi communi

1 nomine *C* 9 idem *C* 12 antiquius *om. uulgo* 16 uitas *B* fauori iuscuerit *B* fauori uscuerit *P* fauor iuuerit *Salmas.* 17 militum *B* 20 thyaua *C* 21 dafinem *B* dafnem *P* 22 appollonii *B* 23 dementior *P* clementior *p* 24 et Zenobiam *C* et Zabam *uulgo* 29 pleuissime *C* plenissima *Eyss.* 30 emesam *C* 31 communio *B*

officio uota soluturus. uerum illic eam formam numinis repperit quam in bello sibi fauentem uidit. quare et illic templa fundauit donariis ingentibus positis et Romae Soli templum posuit maiore honorificentia consecratum ut suo dicemus loco.

26 Post haec Palmyram iter flexit, ut ea oppugnata laborum terminus fieret. sed in itinere a latronibus Syris male accepto frequenter exercitu multa perpessus est et in obsidione ad ictum sagittae periclitatus est. epistula ipsius extat ad Mucaporem missa, in qua de huius belli difficultate nltra pudorem imperialem fatetur 'Romani me modo dicunt bellum contra feminam gerere quasi sola mecum Zenobia et suis uiribus pugnet. atqui hostium, quantum si uir a me oppugnandns esset, in conscientia et timore longe deteriore. dici non potest quantum hic sagittarum est, qui belli apparatus, quantum telorum, quantum lapidum. nulla pars muri est, quae non binis et ternis ballistis occupata sit. ignes etiam tormentis iaciuntur. quid plura? timet quasi femina, pugnat quasi poenam timentes. sed credo adiuturos Romanam rem publicam niros deos, qui numquam nostris conatibus defuerunt'. denique fatigatus ac pro malis fessus litteras ad Zenobiam misit deditionem illius petens uitam promittens. quarum exemplum indidi 'Aurelianus Imperator Romani orbis et receptor orientis Zenobiae ceterisque, quos societas tenet bellica. sponte facere debuistis id quod meis litteris nunc iubetur. deditionem enim praecipio inpunitate uitae proposita ita nt illic Zenobia cum tuis agas nitam, ubi te ex senatus amplissimi sententia conlocauero. gemmas aurum argentum sericum equos camelos in Romanum aerarium conferatis. Palmyrenis ius suum seruabitur.' 27 hac epistula accepta Zenobia superbius insolentiusque rescripsit

1 soloturus *B* soluiturus *b* reperit *B* 6 palmiram *C* 10 muraporem *B* mucaporem *b* 13 atque *C* ac non *uulgo* atqui *Salmas.* 15 est *om. P* 17 ignes odiam *B* igneam *P* ignes etiam *b* 18 pluratim *C* plura timet *Salmas.* 20 uir *C* ueros *Salmas.* uiros *Eyss.* 26 enim *om. P* 30 haec *B* haęc *P*

quam eius fortuna poscebat credo ad terrorem. nam eius
quoque epistulae exemplum indidi. 'Zenobia regina orientis
Aureliano Augusto. nemo adhuc praeter te quod poscis litteris petit. uirtute faciendum est quidquid in rebus bellicis
est gerendum. deditionem meam petis quasi nescias Cleopatram reginam perire maluisse quam in qualibet uiuere dignitate. nobis Persarum auxilia non desunt, quae iam speramus. pro nobis sunt Saraceni pro nobis Armenii. latrones Syri exercitum tuum Aureliane uicerunt. quid igitur
si illa uenerit manus, quae undique speratur? pones profecto
supercilium, quo nunc mihi deditionem quasi omnifariam
uictor imperas.' hance epistulam Nicomachus se transtulisse
in Graecum ex lingua Syrorum dicit ab ipsa Zenobia dicta-
28 tam. nam illa superior Aureliani Graeca missa est. his
acceptis litteris Aurelianus non erubuit sed iratus est statimque collecto exercitu ac ducibus suis undique Palmyram
obsedit neque quicquam uir fortis reliquit quod aut inperfectum uideretur aut incuratum. nam et auxilia, quae a
Persis missa fuerant, intercepit et alas Saracenas Armeniasque corrupit atque ad se modo ferociter modo subtiliter transtulit. denique multa ui mulierem potentissimam uicit. uicta
igitur Zenobia cum fugeret camelis, quos dromedas uocitant
atque ad Persas iter tenderet, equitibus est capta atque in
Aureliani potestatem deducta. uictor itaque Aurelianus totiusque iam orientis possessor, cum in uinculis Zenobiam
teneret cum Persis Armeniis Saracenis, superbior atque insolentior egit ea, quae ratio temporis postulabat. tunc illatae uestes, quas in templo Solis uidemus, consertae gemmis, tum Persici dracones et tiarae, tum genus purpurae,
quod postea nec ulla gens detulit nec Romanus orbis uidit.
29 de qua pauca saltem libet dicere. meministis enim fuisse
in templo Iouis optimi maximi Capitolini pallium breue pur-

6 perisse *B* perire *b* 9 si igitur *C* igitur si *uulgo* 11 supertilium *B* 12 hanc *B* nichomachus *B* 14 aureliane *B* aureliani *b* 22 camellis *C* dromedas *defendit Salmas.* 26 superior *C* 27 *post* illae *quod in C lacunam esse putat Richterus* illatae *Peterus* 29 thiarae *C*

pureum lanestre. ad quod cum matronae atque ipse Aurelianus iungerent purpuras suas, cineris specie decolorari uidebantur ceterae diuini conparatione fulgoris. hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum Aureliano dedisse perhibetur scribens 'sume purpuram qualis apud nos est'...... nam postea diligentissime et Aurelianus et Probus et proxime Diocletianus missis diligentissimis confectoribus requisiuerunt tale genus purpurae nec tamen inuenire potuerunt. dicitur enim sandyx Indica tamen purpuram facere si curetur. sed dux...... sed ad incepta redeamus.
ingens tamen strepitus militum fuit omnium Zenobiam ad 30
poenam poscentium. sed Aurelianus indignum aestimans mulierem interimi occisis plerisque, quibus auctoribus illa bellum mouerat parauerat gesserat, triumpho mulierem reseruauit, ut populi Romani oculis esset ostentui. graue inter eos, qui caesi sunt, de Longino philosopho fuisse perhibetur, quo illa magistro usa esse ad Graecas litteras dicitur. quem quidem Aurelianus idcirco dicitur occidisse, quod superbior illa epistula ipsius diceretur dictata consilio, quamuis Syro esset sermone contexta. pacato igitur oriente in Europam Aurelianus redit uictor atque illic Carporum copias adflixit et cum illum Carpicum senatus absentem uocasset, mandasse e loco fertur 'superest patres conscripti, ut me otiam Carpisclum uocetis.' carpisculum enim genus calciamenti esse satis notum est. quod cognomen deforme uidebatur, cum et Gothicus et Sarmaticus et Armeniacus et Parthicus et Adiabenicus diceretur.

6 *post* apud nos est *add.* sed hoc falsum fuit *uulgo. lacunam indicare tutius uisum est Eyss.* 10 sed se dux ad incepta *C* sed ad incepta *uulgo. plena uidetur sententia intercidisse Eyss.* 12 indigna *C* indignam *bp* 16 filosofo *C* tulisse *Eyss.? 'graue' aduerbium tuentur quae Ruddimannus adnotat ed. Stallb. II. p. 159.* 22 mundasset loco *C* mandasse illico *uulgo* mandasse e loco *Salmas.* 23 carpliscum *P* carpisculum *B* 25 cognomen quod *C* 27 adiabeneficiamille disceretur *C (in P* efic*)* benicus ad *supra scr. p* Adiabenicus iam ille d. *Salmas.*

31 Rarum est ut Syri fidem seruent immo difficile. nam Palmyreni, qui iam uicti atque contusi fuerant, Aureliano rebus Europensibus occupato non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in praesidio illic Aurelianus posuerat, cum sescentis sagittariis occiderunt Achilleo cuidam parenti Zenobiae parantes imperium. uerum adeo Aurelianus, ut erat paratus, e Rhodopa reuertit atque urbem, quia ita merebatur, euertit. crudelitas denique Aureliani uel ut quidam dicunt seueritas eatenus extitit, ut epistula eius feratur confessionem inmanissimi furoris ostentans. cuius hoc exemplum est 'Aurelianus Augustus Ceionio Basso. non oportet ulterius progredi militum gladios. iam satis Palmyrenorum caesum atque concisum est. mulieribus non pepercimus infantes occidimus senes iugulauimus rusticos interemimus. cui terras cui urbem deinceps relinquemus? parcendum est his, qui remanserunt. credimus enim tam paucos tam multorum suppliciis esse correctos. templum sane Solis, quod apud Palmyram aquiliferi legionis tertiae cum uexilliferis et draconario et cornicinibus atque liticinibus diripuerunt, ad eam formam uolo quae fuit reddi. habes trecentas auri libras *e* Zenobiae capsulis. habes argenti mille octingenta pondo de Palmyrenorum bonis. habes gemmas regias. ex his omnibus fac cohonestari templum. mihi et dis inmortalibus gratissimum feceris. ego ad senatum scribam petens ut mittat pontificem qui dedicet templum.' hae litterae, ut uidemus, indicant satiatam esse inmanitatem principis duri.

32 Securior denique iterum in Europam redit atque illic omnes qui uagabantur hostes nota illa sua uirtute contudit. interim res per Thracias Europamque omnem Aureliano in-

1 imo *B* immo difficile *del. Eyss.?* 4 sandariorem *C corr. b* 6 parentes *B* 7 paratus *om. B add. b* 9 tenus *om. B add. b* 11 cerronio *C* 13 conscisum *C* 18 parmyram *C corr. p* aquilifer *uulgo. nolui errorem falsarii corrigere* 19 draconaria *B corr. b* cornicibus *C* laticinibus *B* 21 e *add. uulgo* octoginta *B* 23 diis *C* mortalibus *B corr. b* 25 haec *C*

gentes agente Firmus quidam extitit, qui sibi Aegyptum sine insignibus imperii quasi ut esset ciuitas libera uindicauit. ad quem continuo Aurelianus reuertit. nec illic defuit felicitas solita. nam Aegyptum statim recepit atque, ut erat ferox animi, cogitationem ultus uehementer irascens quod adhuc Tetricus Gallias optineret occidentem petit atque ipso Tetrico exercitum suum prodente, quod eius scelera ferre non posset, deditas sibi legiones optinuit.

Princeps igitur totius orbis Aurelianus pacatis oriente Gallis atque ubique terore iniecto [eripe me his inuicte malis] Romam iter flexit, ut de Zenobia et Tetrico hoc est de oriente et de occidente triumphum Romanis oculis exhiberet. non abs re est cognoscere qui fuerit Aureliani triumphus. 33 fuit enim speciosissimus. currus regii tres fuerunt. in his unus Odenati argento auro gemmis operosus atque distinctus. alter, quem rex Persarum Aureliano dono dedit, ipse quoque pari opere fabricatus. tertius, quem sibi Zenobia composuerat, sperans se urbem Romam cum eo uisuram. quod illam non fefellit. nam cum eo urbem ingressa est uicta et triumphata. fuit alius currus quattuor ceruis iunctus, qui fuisse dicitur regis Gothorum. quo, ut multi memoriae tradiderunt, Capitolium Aurelianus inuectus est, ut illic caederet ceruos, quos cum eodem curru captos uouisse Ioui optimo maximo ferebatur. praecesserunt elephanti uiginti ferae mansuetae Libycae Palaestinae diuersae dncentae. qnas statim Aurelianus priuatis donauit, ne fiscum annonis grauaret. trigides quattuor. camelopardali alces cetera talia per ordinem ducta. gladiatorum paria octingenta, praeter capti-

5 cogitatione multus *uulgo* cogitationem ultus *retin. Eyss. deinde excidisse puto quibus Aureliani furor aduersum Aegyptios describebatur.* cogitare *est* uelle *cf. p. 167, 9. neque enim prorsus eiusdem generis sunt exempla uocabuli* multus *talia quale est Nazar. Panegyr. Const. Aug. dict. 26, 1* hosti multus instares 8 regiones *P* regionis *B* legiones *uulgo* 9 orientem *C* terrori *C* terrore *Salnas.* 10 uicto *C* iniecto *Salmas.* eripe me (eripente *P*) his inuicte malis *del. Salmas.* 11 ut *om. P* Zobia *C* Zenobia *bp* 12 de *ante* occidente *om. P* exliberet *deleta* l *B* 13 absque *C* 15 unum *C* 20 corrus *C* currus *bp* 25 libicae *B* 28 octinginta *C*

uos gentium barbararum Blemmyes Axomitae Arabes eudaemones Indi Bactriani Hiberi Saraceni Persae cum suis quique muneribus, Gothi Alani Roxolani Sarmatae Franci Sueui Vandali Germani religatis manibus captiui processerunt. inter hos etiam Palmyreni qui superfuerant principes ciuitatis et
34 Aegyptii ob rebellionem. ductae sunt et decem mulieres, quas uirili habitu pugnantes inter Gothos ceperat, cum multae essent interemptae, quas de Amazonum genere titulus indicabat. praelati sunt tituli gentium nomina continentes. inter haec fuit Tetricus chlamyde coccea tunica galbina braccis Gallicis ornatus adiuncto sibi filio, quem imperatorem in Gallia nuncupauerat. incedebat etiam Zenobia ornata gemmis catenis aureis, quas alii sustentabant. praeferebantur coronae omnium ciuitatum aureae titulis eminentibus proditae. iam populus ipse Romanus iam uexilla collegiorum atque castrorum et cataphractarii milites et opes regiae et omnis exercitus et senatus, etsi aliquantulo tristior quod senatores triumphari uidebant, multum pompae addiderant. denique uix nona hora in Capitolium peruenit sero autem ad Palatium. sequentibus diebus datae sunt populo uoluptates ludorum scaenicorum ludorum circensium uenationum gladiatorum naumachiae.

35 Non praetereundem uidetur quod et populus memoria tenet et fides historica frequentauit Aurelianum eo tempore, quo proficiscebatur ad orientem, bilibres coronas populo promisisse, si uictor rediret et cum aureas populus speraret neque Aurelianus aut posset aut uellet, coronas eum fecisse de panibus, qui nunc siliginei uocantur et singulis quibusque donasse, ita ut siligineum suum cotidie toto aeuo suo et unus quisque acciperet et posteris suis dimitteret. iam

1 exomitae *C* eundem omnes *C* 2 bactrani *C* 3 halani *C* 4 uanduli *C* religati *C* poterecesserunt *B* poteaecesserunt *P* praecesserunt *uulgo* processerunt *Salmas.* 7 acceperat *B* 10 clamyde *P* clamide *B* bracis *C* 13 allis ostentabant *C* proforebantur *B* 16 catafractarii *C* 29 ligne *B* siliginei *b* tota *B* 30 et acciperet *C* nam *C* iam *Casaub.*

idem Aurelianus et porcinam carnem populo Romano distribuit, qnae hodieque diuiditnr.

Leges plurimas sanxit et quidem salutares. sacerdotia composnit, templum Solis fundauit et pontifices roborauit. decreuit etiam emolnmenta sartis tectis et ministris. his gestis ad Gallias profectus Vindelicos obsidione barbarica liberauit. deinde ad Illyricum redit paratoque magno potius quam ingenti exercitu Persis, quos eo qnoque tempore, quo Zenobiam superauit, gloriosissime iam uicerat, bellum indixit. sed cum iter faceret, apud Caenophrurium mansionem, quae est inter Heracliam et Byzantium, malitia notarii sui et mann Mncaporis interemptus est. et causa occidendi eius quae 36
fuerit et quem ad modum sit occisus, ne res tanta lateat breui edisseram. Aurelianus, qnod negari non potest, seuerus truculentus sanguinarius fuit princeps. hic cum usque eo seneritatem tetendisset, ut et filiam sororis occideret non in magna neque in satis idonea causa, iam primum in odium snorum uenit. incidit autem, ut se res fataliter agunt, ut Mnestheum quendam, quem pro notario secretorum habuerat, libertum ut quidam dicnnt sunm infensiorem sibi minando redderet, quod nescio quid de quo suspicatus esset. Mnestheus, qui sciret Aurelianum neque frustra minari solere neque si minaretur ignoscere, breuem nominum conscripsit mixtis his qnibus Aurelianns uere irascebatur cum his de quibus nihil asperum cogitabat addito etiam suo nomine, quo magis fidem faceret ingestae sollicitudinis. hanc breuem legit singulis, quorum nomina continebat, addens disposuisse Aurelianum eos omnes occidere. illos uero debere suae uitae si uiri sunt subuenire. hic cum exarsissent timore qui merebantur offensam, dolore innocentes quorum beneficiis at-

4 et porticibus roborauit *Scaliger* 5 *de* sartis tectis *cf. p. 176, 11* 10 inter *B* cenofrurinm *C* 11 bizantinm *C* 19 mnesteum *P et corr. ex* omnes tecum *B* 21 quodam *uulgo* 22 mnestens *C* 26 ac *C* hanc *Eyss.* 27 continebit *B* continebat *b* 28 accedere *B* accidere *b* 30 dolorem innocentes beneficiis atque officiis Aurelianis *C* dolore innocentas quorum beneficiis atque officiis Aurelianus *Salmas.*

que officiis Aurelianus uidebatur ingratus, in supra dicto loco iter facientem principem subito adorti interemerunt.

37 Hic finis Aureliano fuit principi necessario magis quam bono. quo interfecto cum esset res prodita, et sepulchrum ingens et templum illi detulerunt hi, a quibus interemptus est. sane Mnestheus postea subrectus ad stipitem bestiis obiectus est quod statuae marmoreae positae in eodem loco utrimque significant, ubi et in columnis diuo Aureliano statuae constitutae sunt. senatus mortem eius grauiter tulit grauius tamen populus Romanus, qui uulgo dicebat Aurelianum paedagogum esse senatorum. imperauit annis sex minus paucis diebus ac rebus magnis gestis inter diuos relatus est. quidquid sane scelerum fuit quidquid malae conscientiae uel artium funestarum quidquid denique factionum, Aurelianus toto penitus orbe purgauit. quia pertinet ad Aurelianum, id quod in historia relatum est, tacere non debui. nam multi ferunt Quintillum fratrem Claudii, cum in praesidio Italico esset, audita morte Claudii sumpsisse imperium. uerum postea ubi Aurelianum comperit imperare a toto exercitu delectum cumque contra eum contionaretur nec a militibus audiretur incisis sibimet uenis die uicesimo imperii sui perisse.

38 Hoc quoque ad rem pertinere arbitror Babalati filii nomine Zenobiam non Timolai et Herenniani imperium tenuisse, quod tenuit.

Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum Felicissimo rationali auctore, quod acerrime seuerissimeque conpescuit, septem tamen milibus suorum militum interemptis, ut epistola docet missa ad Vlpium Crinitum ter consulem, qui

3 principe *C* 6 mnesteus *C* subreptus *P* uestiis *P* bestiis *p* 8 utrinque *P* 11 paedagogo *P* pedagogum *B* 13 es *P* est *p* quidquid sane — orbe pugnauit *in C post* 22 perisse *posita post* inter diuos relatus est *reiecit Eyss.* 14 funestorum *C* 19 exercitu ea delectum *P* exercitu eum delectum (eum *corr. ex* ea) *B in quo se sub* l *subscriptum est* exercitu delectum *Salmas.* 21 incissis *B* 24 zenobia *B* heremniani *B* 28 militibus *C* milibus *uulgo*

eum ante adoptauerat. 'Aurelianus Augustus Vlpio patri. quasi fatale quodam modo mihi sit ut omnia, quaecunque gessero, omnes motus ingrauescant, ita etiam seditio intramurana bellum mihi grauissimum peperit. monetarii auctore Felicissimo ultimo seruorum, cui procurationem fisci mandaueram, rebelles spiritus extulerunt. hi conpressi sunt septem milibus Lembariorum et Riparensium et Castrianorum et Daciscorum interemptis. unde apparet nullam mihi a dis inmortalibus datam sine difficultate uictoriam.'

Tetricum triumphatum correctorem Lucaniae fecit filio 39 eius in senatu manente.

Templum Solis magnificentissimum constituit. muros urbis Romae sic ampliauit, ut quinquaginta prope milia [murorum] eius ambitus teneat. idem quadruplatores ac delatores ingenti seueritate persecutus est. tabulas publicas ad priuatorum securitatem exuri in foro Traiani semel iussit. amnestia etiam sub eo delictorum publicorum decreta est de exemplo Atheniensium. cuius rei etiam Tullius in Philippicis meminit. fures prouinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum est persecutus, ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusque puniret. in templo Solis multum auri gemmarumque constituit. cum uastatum Illyricum ac Moesiam deperditam uideret, prouinciam Transdanuuinam Daciam a Traiano constitutam sublato exercitu et prouincialibus reliquid desperans eam posse retineri adductosque ex ea populos in Moesia conlocauit appellauitque suam Daciam, quae nunc duas Moesias diuidit. dicitur praeterea huius fuisse crudelitatis, ut plerisque senatoribus simulatam ingereret factio-

2 quidam mini sit *B* quiddām insit *P* quiddam incessit *uulgo* quodam modo mihi sit *Salmas.* 4 grauissimis *C* 6 reuelles *C* rebelles *p* 7 militibus *B* iembariorum *C* Hiberorum *uulgo* Lembariorum *Salmas.* 9 facultatae *B* facultate *P add.* di *p* difficultate *uulgo* 13 pedum *post* milia *add. Piale* murorum *del. Beckerus I p. 187* 14 teneant *C* teneat *Beckerus* 15 seueritatem *C* securitatem *uulgo* 17 de uictorum *C* te *C* anthensium *C* 18 *Phil. I, 1* 23 trans danuuina *B* 26 im *P* moesiam *B* datiam *B* 28 ingeueret *C*

nem coniurationis ac tyrannidis, quo facilius eos posset occidere. addunt non nulli filium sororis non filiam ab eodem interfectum plerique autem etiam filinm sororis.

40 Quam difficile sit imperatorem in locum boni principis legere et senatus sanctioris grauitas probat et exercitus prudentis auctoritas. occiso namque seuerissimo principe de imperatore deligondo exercitus rettulit ad senatum idcirco quod nullum de his faciendum putabat, qni tam bonum principem occiderant. uerum senatus hanc eandem electionom in exercitum refudit sciens non libenter iam milites accipere imperatôres eos, quos senatus elegerit. deniqne id tertio factum ost ita ut per sex menses imperatorem Romanus orbis non habuerit omnesque iudices hi permanerent, quos aut senatus aut Aurelianus elegorat nisi quod pro consule Asiae
41 Falconium Probum in locnm Arelli Fnsci delegit. non in-
incundnm est ipsas inserere litteras, quas ad senatum exercitus misit 'felices ac fortes exercitus senatni populoque Romano. Aurelianus imperator noster per fraudem unius hominis et per errorem bonorum interemptus est. hunc et inter deos referte sancti domini patres conscripti et de uobis aliqnem sed dignnm uestro iudicio principem mittite. nos enim de his, qui uel errarunt [qui] uel male fecerunt, imperare nobis neminem patimur.' rescriptum ex senatus consulto. cum die tertio nonarum Februariarum senatns amplissimus in curiam Pompilianam conuenisset, Aurelius Gordianus consul dixit 'referimns ad uos patres conscripti litteras exercitus felicissimi.' quibus recitatis [Anrelius] Tacitus primae sententiae senator ita locutus est — hic autem est, qui post Aurelianum sententia omnium imperator est appellatus —

8 quidam *C* qui tam *p* 13 hii *C* 15 falconius probns *C* 19 ac malorum *post* bonorum *add. P* 20 et *ante* domini *in C positum post* hunc *reiecit Eyss.* 22 qui *post* errarunt *om. uulgo* 24 febroarium *C* 25 ponpinianam *B* ponpilianam *P* 27 Aurelius *ad uerba Gordiani uidetur in marg. adscriptum postea in textum irrupisse Eyss.* 28 senator *om. B add. b* loquutus *C*

'recte atque ordine consuluissent di immortales patres conscripti, si boni principes ferro inuiolabiles extitissent, ut longiorem ducerent uitam neque contra eos aliqua esset potestas his, qui neces infandas tristissima mente concipiunt. uiueret enim princeps Aurelianus, quo neque . . . utilior fuit quisquam. respirare certe post infelicitatem Valeriani post Gallieni mala imperante Claudio coeperat nostra res publica, ad eadem reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe uincente. ille nobis Gallias dedit. ille Italiam liberauit. ille Vindelicis iugum barbaricae seruitutis amouit. illo uincente Illyricum restitutum est, redditae Romanis legibus Thraciae. ille pro pudor orientem femineo pressum iugo in nostra iura restituit. ille Persas insultantes adhuc Valeriani nece fudit fugauit oppressit. illum Saraceni Blemmyes Axomitae Bactriani Seres Hiberi Albani Armenii populi etiam Indorum ueluti praesentem paene uenerati sunt deum. illius donis, quae a barbaris gentibus meruit, refertum est Capitolium. quindecim milia librarum auri ex eius liberalitate unum tenet templum. omnia in urbe fana eius micant donis. quare patres conscripti uel deos ipsos iure conuenio, qui talem principem interire passi sunt, nisi forte secum eum esse maluerunt. decerno igitur diuinos honores idque uos omnes aestimo esse facturos. nam de imperatore deligendo ad eundem exercitum censeo esse referendum. et enim in tali genere sententiae nisi fiat quod dicitur, et electi periculum erit et eligentis inuidia'. probata sententia est Taciti. attamen cum iterum atque iterum mitteretur, ex senatus consulto, quod in Taciti uita dicemus, Tacitus factus est imperator.

Aurelianus filiam solam reliquit, cuius posteri etiam 42
nunc Romae sunt. Aurelianus namque pro consule Ciliciae

1 recta *C* dii *C* 4 infanda *C* tristisima *B* 5 neque fortior *add. Casaub.* 9 inde uindelicis *C* 12 pudore *C* 14 oppressos *B* oppressit *b* exomite *B* exomitae *P* bractani *B* bractrani *P* 16 cene *C* dolis *C* donis *p* 22 idquod *B* 23 diligendo *C* 24 est enim *C* 25 elegentis *B* 26 est *post* probata *add. P* adtamen *C* 29 reliquid *P*

senator optimus sui uere iuris uitaeque uenorabilis, qui nunc in Sicilia uitam agit, eius est nepos.

Quid hoc esse dicam tam paucos bonos extitisse principes, cum iam tot Caesares fuerint. nam ab Augusto in Diocletianum Maximianumque principes, quae series purpuratorum sit index publicus tenet. sed in his optimi ipse Augustus Flauius Vespasianus Flauius Titus Cocceius Nerua diuus Traianus diuus Hadrianus Pius et Marcus Antonini Seuerus Afer Alexander Mammaeae diuus Claudius et diuus Aurelianus. Valerianus enim cum optimus fuerit, a bonis infelicitas separauit. uides quaeso quam pauci sint principes boni, ut bene dictum sit a quodam mimico scurra Claudii huius temporibus 'in uno anulo bonos principes posse perscribi atque depingi'. at contra quae series malorum! ut enim omittamus Vitellios Caligulas et Nerones, quis ferat Maximinos et Philippos atque illam inconditae multitudinis faecem? tam etsi Decios excerpere debeam, quorum et uita
43 et mors ueteribus comparanda est. et quaeritur quidem quae res malos principes faciat. iam primum mi amice licentia deinde rerum copia amici praeterea inprobi satellites detestandi eunuchi auarissimi aulici uel stulti uel detestabiles et quod negari non potest rerum publicarum ignorantia. sed ego a patre meo audiui Diocletianum principem iam priuatum dixisse nihil esse difficilius quam bene imperare. colligunt se quattuor uel quinque atque unum consilium ad decipiendum imperatorem capiunt, dicunt quod probandum sit. imperator, qui domi clausus est, uera non nouit, cogitur hoc tantum scire, quod illi locuntur, facit iudices quos fieri non oportet, amouet a re publica quos debebat optinere. quid multa? ut Diocletianus ipse dicebat 'bonus cautus optimus uenditur imperator.' haec Diocletiani uerba sunt.

7 n̄ *C* n̄ *C* 10 ualerianum *B* 11 infelicitas paruit *C* infelix apparuit *uulgo* (a bonis infelicitas separauit *Obrechtus*) 14 ad *C* 15 caligolas *C* 16 filippos *B* 17 *ad* faecem *add.* gallienum *p* daecios *B* 20 improbi *P* 28 loqnuntur *C* 29 debeat *C* debebat *uulgo*

quae idcirco inserui, ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bono principe.

Et Aurelianum quidem multi neque inter bonos neque 44
inter malos principes ponunt idcirco, quod ei clementia imperatorum prima defuerit. Verconnius Herennianus praefectus praetorio Diocletiani teste Asclepiodoto saepe dicebat Diocletianum frequenter dixisse, cum Maximiani asperitatem reprehenderet Aurelianum magis ducem esse debuisse quam principem. nam eius nimia ferocitas eidem displicebat. mirabile fortasse uidetur, quod conpertum Diocletiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibetur. sed de hoc posteri iudicabunt. dicebat enim quodam tempore Aurelianum Gallicanas consuluisse Dryadas sciscitantem utrum apud eius posteros imperium permaneret. tum illas respondisse dixit nullius clarius in re publica nomen quam Claudii posterorum futurum. et est quidem iam Constantius imperator eiusdem uir sanguinis, cuius puto posteros ad eam gloriam, quae a Dryadibus praenuntiata sit, peruenire. quod idcirco ego in Aureliani uita constitui, quia haec ipsi Aureliano consulenti responsa sunt. uectigal ex Aegypto urbi 45
Romae Aurelianus uitri chartae lini stuppae atque anabolicas species aeternas constituit. thermas in Traustiberina regione Aurelianus facere parauit hiemales, quod aquae frigidi aeris copia illic deesset. forum nominis sui in Ostiensi ad mare fundare coepit. in quo postea praetorium publicum constitutum est. amicos suos honeste ditauit et modice, ut miserias paupertatis effugerent et diuitiarum inuidiam patrimonii moderatione uitarent. uestem holosericam neque ipse in uestiario suo habuit neque alteri utendam dedit. et cum ab eo uxor sua peteret ut unico pallio blattoserico uteretur, ille respondit 'absit ut auro fila pensentur.' libra enim auri tunc libra serici fuit. habuit in animo ut aurum neque in 46

1 diffilius *B* 6 praetorii *B* 10 Asclepiodoto Diocletianus *Eyss.* 12 aurelianus *C* 13 consoluisse *P* 14 cum *C* 18 pronuntiata *P* 19 circo *B* 20 sponsa *C* responsa *bp* ubi *C* urbi *p* 21 uitrei *C* 25 caepit *B* 28 ustem *C* uestem *bp* olosericam *P* obsericam (*del.* ob) *B* 30 et *B*

cameras neque in tunicas neque in pelles neque in argentum mitteretur dicens plus auri esse in rerum natura quam argenti sed aurum per uarios bractearum filorum et liquationum usus perire argentum autem in suo usu manere. idem dederat facultatem ut aureis qui uellent et uasis uterentur et poculis. dedit praeterea potestatem ut argentatas priuati carrucas haberent, cum antea aerata et eborata uehicula fuissent. idem concessit ut blatteas matronae tunicas haberent et ceteras uestes, cum antea coloreas habuissent et ut multum oxypaederotinas. ut fibulas aureas gregarii milites haberent idem primus concessit, cum antea argenteas habuissent. paragaudas uestes ipse primus militibus dedit, cum ante non nisi rectis purpureis accepti essent. et quidem aliis monolores aliis dilores trilores aliis et usque ad pente-
47 lores, quales hodie lineae sunt. panibus urbis Romae unicam de Aegyptio uectigali auxit, ut quadam epistula data ad praefectum annonae urbis etiam ipse gloriatur 'Aurelianus Augustus Flauio Arabiano praefecto annonae. inter cetera, quibus dis fauentibus Romanam rem publicam iuuimus nihil mihi est magnificentius quam quod additamento unciae omne annonarum urbicarum genus iuui. quod ut esset perpetuum, nauicularios Niliaeos apud Aegyptum nouos et Romae amnicos posui. Tiberinas extruxi ripas. uadum aluei tumentis effodi. dis et Perennitati uota constitui. almam Cererem consecraui. nunc tuum est officium Arabiane iucundissime elaborare, ne meae dispositiones in irritum ueniant. neque enim populo Romano saturo quicquam potest esse laetius.' statuerat et uinum gratuitum populo Romano dare, ut quem ad modum oleum et panis et porcina gratuita praeberentur, sic etiam uinum daretur, quod perpetuum hac dispositione conceperat. Etruriae per Aureliam usque ad Alpes mariti-
48 mas ingentes agri sunt hique fertiles ac siluosi. statuerat

3 brattearum filiorum *C* 7 charuchas *C* aeburata *C* 9 et *om. B* 13 ante *om. B add. b* accepissent *C corr. Salmas.* 14 monolorias *C* 15 uerbis *C* 18 fl̄ *B* fl *P* 19 diis *b* 21 urbi aurum. *C* urbicarum *uulgo* 22 nilaeoa *P* annicos *B* amnicos *b*

igitur dominis locorum incultorum, qui tamen uellent, pretia dare atque illic familias captiuas constituere uitibus montes conserere atque ex eo perpetuum uinum dare, ut nihil redituum fiscus acciperet sed totum populo Romano concederet. facta erat ratio dogae cuparum nauium et operum. sed multi dicunt Aurelianum ne id faceret praeuentum. alii a praefecto praetorii suo prohibitnm, qui dixisse fertur 'si et uinum popnlo Romano damus, snperest ut et pullos et anseres demus'. argumento est id uere Aurelianum cogitasse immo etiam facere disposuisse uel ex aliqua parte fecisse, quod in porticibus templi Solis fiscalia uina ponuntur non gratuita populo eroganda sed pretio. sciendum tamen congiaria illum ter dedisse donasse etiam populo Romano tunicas albas manicatas ex diuersis prouinciis et lineas Afras atque Aegyptias puras ipsumque primum donasse oraria populo Romano, quibus uteretur populus ad fauorem. displicebat ei, cum 49
esset Romae, habitare in Palatio ac magis placebat in hortis Sallusti uel in Domitiae uiuere. miliarensem denique porticum in hortis Sallusti ornauit, in qua cotidie et equos et se fatigabat, quamuis esset non bonae ualetudinis. seruos et ministros peccantes coram se caedi iubebat, ut plerique dicunt causa tenendae seueritatis, ut alii studio crudelitatis. ancillam suam, quae adulterium cum conseruo suo fecerat, capite puniuit. multos seruos e familia propria, qui peccauerant, legibus audiendos iudiciis publicis dedit. senatum siue senaculum matronis reddi uoluerat ita ut primae illic, quae sacerdotia senatu auctore meruissent *essent*. calceos mullos et cereos et albos et hederacios uiris omnibus tulit, mulieribus reliquit. cursores eo habitu quo ipse habebat senatoribus concessit. concubinas ingenuas haberi uetuit. eunuchorum modum pro senatoriis professionibus sta-

1 gratia *C* pretia *uulgo* 2 die *B* dare *b* 3 ex eopere *P* ex eo per *B* ex eo opere *uulgo* ex eo perpetuum *Eyss.* 11 templis *C* 18 sallustii *P* 19 sallustii *P* 24 et *B.* 27 essent *add. Salmas.* 28 caereos *C* aederacios *C* 29 reliquid *P* 30 iugenus *C* ingenuas *bp*

tuit idcirco quod ad ingentia pretia peruenissent. uas argenti eius numquam triginta libras transiit. conuiuium de assaturis maxime fuit. uino russo maxime delectatus est.
50 medicum ad se cum aegrotaret numquam uocauit sed ipse se inedia praecipue curabat. uxori et filiae annuum sigillaricium quasi priuatus instituit. seruis suis uestes easdem imperator quas et priuatus dedit praeter duos senes, quibus quasi libertis plurimum detulit, Antistium et Gillonem, qui post eum ex senatus sententia manu missi sunt. erat quidem rarus in uoluptatibus sed miro modo mimis delectabatur. uehementissime autem delectatus est Phagone, qui usque eo multum comedit, ut uno die ante mensam eius aprum integrum centum panes ueruecem et porcellum comederet, biberet autem infundibulo adposito plus orca. habuit tempus praeter seditiones quasdam domesticas fortunatissimum. populus eum Romanus amauit, senatus et timuit.

3 assaturis *corr. ex* assalutaris *B* 5 annum *C* anulum *uulgo* annuum *Obrechtus* 6 priuatis *Casaub.* 8 dettulit *B* qui *om. B* 9 sententiam *B* 11 fagoriae *B* fagorie *P* Phagone *Salmas.* proprie nomen mimi edacis *add. p* 13 berbicem *C* portellum *B* 14 uiueret *C* biberet *p* 15 praeter *P* p̄x̄ *B*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII

TACITVS

Quod post excessum Romuli nouello adhuc Romanae urbis 1
imperio factum, pontifices, penes quos scribendae historiae potestas fuit, in litteras rettulerunt, ut interregnum dum post bonum principem bonus alius quaeritur iniretur, hoc post Aurelianum habito inter senatum exercitumque Romanum non inuido non tristi sed grato religiosoque certamine sex totis mensibus factum est. multis tamen modis haec ab illo negotio causa separata est. iam primum enim cum interregnum initum est post Romulum, interreges tamen facti sunt totusque ille annus per quinos et quaternos dies siue ternos centum senatoribus deputatus est, ita ut qui ualerent interreges essent singuli dumtaxat. quare factum est, ut et plus anno interregnum iniretur, ne aliquis sub aequabili dignitate Romani expers remaneret imperii. huc accedit quod etiam sub consulibus tribunisque militaribus praeditis imperio consulari siquando interregnum initum est, interreges fuerunt. nec numquam ita uacua fuit hoc nomine Romana res publica, ut nullus interrex biduo saltim triduoue crearetur. uideo mihi posse obici curules magistratus apud ma-

INCIPIT EIVSDEM TACITVS *inscriptum in C* ad constantinnm augnstum *add. p* 4 qnod *B* 8 reliosoque *C* religiosoque *p* 12 annos *B et corr. in* annus *P* 15 plus annos *C* plures annos *uulgo* plus anno *Salmas.* plures eo anno '*aliquando placitum*' *Casaubono sed cf. Mommseni chronol. Rom. p. 139 n. 259* 17 tribunis qui *C* praediti *C*

iores nostros quadriennium in re publica non fuisse sed erant tribuni plebis cum tribunicia potestate, quae pars maxima regalis imperii est. tamen non est proditum interreges eo tempore non fuisse, quin etiam uerioribus historicis referentibus declaratum est consules ab interregibus post
2 creatos, qui haberent reliquorum comitia magistratuum. ergo, quod rarum et difficile fuit, senatus populusque perpessus est ut imperatorem per sex menses dum bonus quaeritur res publica non haberet. quae illa concordia militum! quanta populo quies! quam grauis senatus auctoritas fuit! nullus usquam tyrannus emersit. sub iudicio senatus et militum populique Romani totus orbis est temperatus. non illi principem quemquam ut recte facerent, non tribuniciam potestatem formidabant sed quod est in uita optimum se timebant. dicenda est tamen causa tam felicium morarum et speciatim in monumentis publicis inserenda eadem posteris humani generis stupenda moderatio, ut discant qui regna cupiunt non raptum ire imperia sed mereri. interfecto fraude Aureliano, ut superiore libro scriptum est, calliditate serui nequissimi errore militarium, ut apud quos quaelibet commenta plurimum ualent, dum modo irati audiant plerumque temulenti certe consiliorum prope semper expertes reuersis ad bonam mentem omnibus eisdemque ab exercitu grauiter confutatis, coeptum est quaeri ecquis fieri deberet ex omnibus princeps. tunc odio praesentium exercitus, qui creare imperatorem raptim solebat, ad senatum litteras misit, de quibus priore libro iam dictum est petens ut ex ordine suo principem legerent. uerum senatus sciens lectos a se principes militibus non placere rem ad milites rettulit dumque id saepius fit, sextus peractus est mensis.

10 curauis *C* grauis *p* fuerit *C* fuit *Draegerus Philol. XX p. 525* 16 inseranda *C* in posteros *uulgo* posteros *C* posteris *Eyss.* 17 et *C* ut *uulgo* capiunt *C* cupiunt *Casaub.* 18 ire *C* iri *b* 20 quosq; libet *C* quos quorum libet *Casaub.* quos quaelibet *Salmas.* 21 adiunt *B* audiunt *P* audiant *uulgo* 22 expertis *C* 23 exercitus *P* 24 et quis *C* ecquis *Salmas.*

Interest tamen ut sciatur quem ad modum Tacitus im- 3
perator sit creatus. die septimo kal. Oct. cum in curiam
Pompilianam ordo amplissimus consedisset, Velius Cornifi-
cius Gordianus consul dixit 'referemus ad uos patres con-
scripti quod saepe rettulimus. imperator est deligendus. exer-
citus sine principe recte diutius stare non possit. simul
quia cogit necessitas. nam limitem Transrhenanum Ger-
mani rupisse dicuntur occupasse urbes ualidas nobiles diui-
tes et potentes. iam si nihil de Persicis motibus nuntia-
tur, cogitate tam leues esse mentes Syrorum, ut regnare uel
feminas cupiant potius quam nostram perpeti sanctimoniam.
quid Africam? quid Illyricum? quid Aegyptum earumque
omnium partium exercitus quo usque sine principe credi-
mus posse consistere? quare agite patres conscripti et prin-
cipem dicite. aut accipiet enim exercitus quem elegeritis,
aut si refutauerit alterum faciet. post haec cum Tacitus, 4
qui erat primae sententiae consularis, sententiam incertum
quam uellet dicere, omnis senatus adclamauit 'Tacite Au-
guste deus te seruet. te deligimus. te principem facimus.
tibi curam rei publicae orbisque mandamus. suscipe impe-
rium ex senatus auctoritate. tui loci tuae uitae tuae mentis
est, quod mereris. princeps senatus recte Augustus creatur.
primae sententiae uir recte imperator creatur. et quis melius
quam grauis imperat? et quis melius quam litteratus impe-
rat? quod bonum faustum salutareque sit. diu priuatus
fuisti. scis quem ad modum debeas imperare, qui alios prin-
cipes pertulisti. scis quem ad modum debeas imperare, qui
de aliis principibus iudicasti.' at ille 'miror patres con-
scripti uos in locum Aureliani fortissimi imperatoris senem
uelle principem facere. en membra, quae iaculari ualeant,
quae hastile torquere, quae clypeis intonare, quae ad exem-
plum docendi militis frequenter equitare. uix munia sena-

3 Vettius *pro* Velius *Peterus* 7 transrenanum *C* 17 incertam *C*
18 diceret *B* 19 diligimus *C* 22 merereris *B* " principes *B*
30 laculari *B* 31 astile *C* clipeis *C*

tus implemus, uix sententias, ad quas nos locus artat, edicimus. uidete diligentius quam aetatem de cubiculo atque umbra in pruinas aestusque mittatis. an probaturos senem imperatorem milites creditis? uidete ne rei publicae non eum, quem uelitis, principem detis et mihi hoc solum obesse
5 incipiat, quod me unanimiter delegistis.' post haec adclamationes senatus hae fuerunt 'et Traianus ad imperium senex uenit' dixerunt decies. 'et Hadrianus ad imperium senex uenit' dixerunt decies. 'et Antoninus ad imperium senex uenit' dixerunt decies. 'et tu legisti "incanaque menta regis Romani" dixerunt decies. 'ecquis melius quam senex imperat?' dixerunt decies. 'imperatorem te non militem facimus' dixerunt uicies. 'tu iube. milites pugnent' dixerunt tricies. 'habes prudentiam et bonum fratrem' dixerunt decies. 'Seuerus dixit caput imperare non pedes' dixerunt tricies. 'animum tuum non corpus elegimus' dixerunt uicies. 'Tacite Auguste di te seruent'. deinde 'omnes'. interrogatus praeterea qui post Tacitum sedebat senator consularis Maecius
6 Falconius Nicomachus in haec uerba disseruit 'semper quidem patres conscripti recte atque prudenter rei publicae magnificus hic ordo consuluit neque a quoquam orbis terrae populo solidior umquam expectata sapientia est. attamen nulla umquam neque grauior neque prudentior in hoc sacrario dicta sententia est. seniorem principem fecimus et uirum qui omnibus quasi pater consulat. nihil ab hoc inmaturum nihil praeproperum nihil asperum formidandũm est. omnia seria cuncta grauia et quasi ipsa res publica iu-

2 ne *C* de *uulgo* 3 ac *C* an *uulgo* 6 unianimiter *B* 7 haec *C* 10 *Vergil. Aen. VI 809* reges *C* 11 et quis *C* ecquis *Eyss.* 16 eligimus *P* 17 interrogatis *C* interogratus *Lipsius* interrogati *Salmas.* 19 faltonius *C* nichomacus *P* nichomachus *B* 20 *haec oratiuncula corruptissime legitur in cod. Panegyricorum Latin. Schwarziani f. 36 u. diciturque ibi* Metii Voconii *esse. cf. Schwarzii miscellanea politioris humanitatis p. 125* 22 adtamen *C* 26 praeperum *C* properum *uulgo* perperum *Salmas.* praeproperum *Eyss.* formidandam *B corr. b*

beat auguranda sunt. scit enim qualem sibi principem optauerit semper nec potest aliud nobis exhibere quam *quod* ipse desiderauit et uoluit. enim uero si recolere uelitis uetusta illa prodigia Nerones dico et Heliogabalos et Commodos seu potius semper Incommodos certe non hominum magis uitia illa quam aetatum fuerunt. di auertant principes pueros et patres patriae dici inpuberes et quibus ad subscribendum magistri litterarii manus teneant. quos ad consulatus dandos dulcia et circuli et quaecumque uoluptas puerilis inuitet. quae [malum] ratio est habere imperatorem, qui famam curare non nouerit. qui quid sit res publica nesciat nutritorem timeat respiciat ad nutricem manuum magistralium ictibus terrorique subiaceat faciat eos consules duces iudices, quorum uitam merita aetates familias gesta non norit. sed quo diutius patres conscripti protrahor? magis gratulemur quod habemus principem senem quam illa iteremus, quae plusquam lacrimanda tolerantibus extiterunt. gratias igitur dis inmortalibus ago atque habeo et quidem pro uniuersa re publica teque Tacite Auguste conuenio petens obsecrans ac libere pro communis patriae legibus deposcens ne paruulos tuos si te citius fata praeuenerint facias Romani heredes imperii, ne sic rem publicam patresque conscriptos populumque Romanum ut uillulam tuam ut colonos tuos ut seruos tuos relinquas. quare circumspice imitare Neruas Traianos Hadrianos. ingens est gloria morientis principis rem publicam magis amare quam filios.' hac 7
oratione et Tacitus ipse uehementer est motus et totus senatorius ordo concussus statimque adclamatum est 'omnes

2 potes *C* quod *add. uulgo* 6 dii *C* 8 suscribendum *P et deleto* su *B* litterari *B* 10 malum *respondit aliquis in margine. Eyss.* 12 *post* nutricem *del.* sua *in B* magarum *B et (corr. ex* magnarum*) P* manuum *uulgo* mannarum *Salmas.* flagrorum *Scaliger* 15 quod *C* quo *Salmas.* quid *uulgo* 17 lacrimando *B* 18 diis *C* 20 potens *B* petens *b* communi patria *C* communis patriae *uulgo* 21 parbulos *C* 23 que *om. B add. b* 25 traianus *C* traianos *p* 27 locus *B* mocus *b*

omnes.' inde itum ad campum Martium. ibi comitiale tribunal ascendit. ibi praefectus urbis Aelius Cesetianus sic locutus est 'uos sanctissimi milites et sacratissimi uos Quirites habetis principem, quem de sententia omnium exercituum senatus elegit, Tacitum dico augustissimum uirum, ut qui hactenus sententiis suis rem publicam.... nunc diu et iussis atque consultis'. adclamatum est a populo 'felicissime Tacite Auguste di te seruent' et reliqua, quae solent dici. hoc loco tacendum non est plerosque in litteras rettulisse Tacitum absentem et in Campania positum principem nuncupatum. uerum est nec dissimulare possum. nam cum rumor emersisset illum imperatorem esse faciendum, discessit atque in Baiano duobus mensibus fuit. sed inde deductus huic senatus consulto interfuit quasi uere priuatus
8 et qui uere recusaret imperium. ac nequis me temere Graecorum alicui Latinorumue aestimet credidisse, habet [in] bibliotheca Vlpia in armario sexto librum elephantinum, in quo hoc senatus consultum perscriptum est, cui Tacitus ipse manu sua subscripsit. nam diu haec senatus consulta, quae ad principes pertinebant, in libris elephantinis scribebantur. inde ad exercitus profectus. ibi quoque cum primum tribunal ascendit, Moesius Gallicanus praefectus praetorii in haec uerba disseruit 'dedit sanctissimi commilitones senatus principem, quem petistis. paruit praeceptis et uoluntati castrensium ordo ille nobilissimus. plura mihi apud uos praesente iam imperatore non libet loqui. ipsum igitur, qui tueri nos debet, loquentem dignanter audite'. post hoc Tacitus Augustus dixit 'et Traianus ad imperium senex uenit sed ille ab uno delectus est. at me sanctissimi commilitones primum

1 materium *B* marcium *ex* matrium *corr. in P* cõmitiale *B* 2 ubi *B* cesettianus *P* 3 loquntus *C* 4 exercitum *C* exercitunm *bp* 6 publicam iuuit nunc iunet *uulgo* publicam nnnc dinet *C* publicam ... nunc diu et *Eyss.* 8 dii *C* 16 latinorum ut *C* Latinorumue *Salmas.* in *om. uulgo* 17 armenio *B* armerio *P* armario *p* 20 pertinebat *B* pertinebant *b* 21 exercit *B* exercitus *b* 22 praetori *P* 24 uoluptati *C* 29 ad *C*

uos qui scitis principes adprobare deinde amplissimus se-
natus dignum hoc nomine iudicauit. curabo enitar efficiam
ne uobis desint si non fortia facta at saltem uobis atque
imperatore digna consilia.' post hoc stipendium et donati- 9
uum ex more promisit et primam orationem ad senatum ta-
lem dedit 'ita mihi liceat patres conscripti sic imperium re-
gere, ut a uobis me constet electum, ut ego cuncta ex ue-
stra facere sententia et potestate decreui. uestrum est igi-
tur ea iubere atque sancire, quae digna uobis digna modesto
exercitu digna populo Romano esse uideantur.' in eadem
oratione Aureliano statuam auream ponendam in Capitolio de-
creuit item statuam argenteam in curia item in templo So-
lis item in foro diui Traiani. sed aurea non est posita.
dedicatae autem sunt solae argenteae. in eadem oratione
cauit ut siquis argento publice priuatimque aes miscuis-
set, siquis auro argentum, siquis aeri plumbum, capitale
esset cum bonorum proscriptione. in eadem oratione cauit
ut serui in dominorum capita non interrogarentur ne in causa
maiestatis quidem. addidit ut Aurelianum omnes pictum
haberent. diuorum templum fieri iussit, in quo essent sta-
tuae principum bonorum, ita ut isdem natalibus suis et Pa-
rilibus et kalendis Ianuariis et Votis libamina ponerentur.
in eadem oratione fratri suo Floriano consulatum petit et
non impetrauit idcirco, quod iam senatus omnia nundina
suffectorum consulum clauserat. dicitur autem multum lae-
tatus senatus libertate, quod ei negatus est consulatus, quem
fratri petierat. fertur denique dixisse 'scit senatus quem
principem fecerit.' patrimonium suum publicauit, quod ha- 10
buit in reditibus, sestertium bis milies octingenties. pecu-
niam, quam domi collegerat, in stipendium militum uertit.
togis et tunicis isdem est usus quibus priuatus. meritoria
intra urbem stare uetuit. quod quidem diu tenere non po-

3 ad salutem *C* at saltem *uulgo* 6 sit *B* si *P* sic *uulgo* 7 a bolibis me *B* a boubis me *corr. ex* abolibis me *P* a uobis me *p* 8 uerum *C* uestrum *uulgo* 12 curiam *B* 20 ut quo *C* 24 imperabit *B* impetrabit *bP* nundia *C* 29 sesterties *C*

tuit. thermas omnes ante lucernam claudi iussit, nequid per noctem seditionis oriretur. Cornelium Tacitum scriptorem historiae Augustae quod parentem suum eundem diceret in omnibus bibliothecis conlocari iussit. ne lectorum incuria deperiret librum per annos singulos decies scribi publicitus in † euicosarchis iussit et in bybliothecis poni. holosericam uestem uiris omnibus interdixit. domum suam destrui praecepit atque in eo loco thermas publicas fieri priuato sumptu iussit. columnas centum Numidicas pedum uicenum ternum Ostiensibus donauit de proprio. possessiones, quas in Mauritania habuit, sartis tectis Capitolii deputauit. argentum mensale, quod priuatus habuerat, ministeriis conuiuiorum quae in templis fierent dedicauit. seruos urbanos omnes manu misit utriusque sexus intra centum ta-
11 men, ne Caniniam transire uideretur. ipse fuit uitae parcissimae, ita ut sextarium uini tota die numquam potauerit saepe intra heminam. conuiuium uero unius gallinacei, ita ut sinciput adderet et oua. prae omnibus holeribus adfatim ministratis lactucis inpatienter indulsit. somnum enim se mercari illa sumptus effusione dicebat. amariores cibos adpetiuit. balneis raro usus est atque eo ualidior fuit in senectute. uitreorum diuersitate atque operositate uehementer est delectatus. panem nisi siccum numquam comedit eundemque sale atque aliis rebus conditum. fabricarum peritissimus fuit, marmorum cupidus, nitoris senatorii, uenationum studiosus. mensam denique suam numquam nisi agrestibus opimauit. fasianam auem nisi suo et suorum

4 nec *C* ne *uulgo* 5 libros *B* singulos *om. B add. b* in euicosarchis *C* in demosiarchiis *Obrechtus δημόσια ἀρχεῖα ex nouellis laudans* in aeuicis archiis *aut* in ciuicis archiis *Scaliger* in cuuctis archiis *Casaub.* olosericam *C* 10 possessionibus *B* 12 mensalem *C* mensale *p* habuerit *C* 15 nec animam *B* nec aninimam *P* ne Caniniam *uulgo* 17 intreminam *C* intra eminam *b* gallicanecei *C* gallinacci *b* 18 incipnt *C* oba *C* hominibus *C* horelibus *B* 19 inpacienter *P* 20 st*mereari *P* (mercari *supra scr. p.*) cibus *C* cibos *p* 21 atque adeo *C* 22 uitriorum *C*

natali et diebus festissimis non posuit. hostias suas semper domum reuocauit isdemque suos uesci iussit. uxorem gemmis uti non est passus. auro clauatis uestibus idem interdixit. nam et ipse auctor Aureliano fuisse perhibetur ut aurum a uestibus et cameris et pellibus summoueret. multa huius feruntur sed longum est ea in litteras mittere. quod siquis omnia de hoc uiro cupit scire, legat Suetonium Optatianum, qui eius uitam adfatim scripsit. legit sane senex minutulas litteras ad stuporem nec umquam noctem intermisit, qua non aliquid uel scriberet ille uel legeret praeter posterum kalendarum diem. nec tacendum est et frequenter 12
intimandum tantum senatus laetitiam fuisse, quod eligendi principis cura ad ordinem amplissimum reuertisset, ut et supplicationes decernerentur et hecatombe promitteretur, singuli denique senatores ad suos scriberent nec ad suos tantum sed etiam ad externos, mitterentur praeterea litterae ad prouincias, *ut* scirent omnes socii omnesque nationes in antiquum statum redisse rem publicam ac senatum principes legere immo ipsum senatum principem factum, leges a senatu petendas, reges barbaros senatui supplicaturos, pacem ac bella senatu auctore tractanda. nequid denique deesset cognitioni, plerasque huius modi epistulas in fine libri posui et cum cupiditate et sine fastidio, ut aestimo, perlegendas.

Et prima quidem illi cura imperatoris facti haec fuit 13
ut omnes, qui Aurelianum occiderant, interimeret bonos malosue, cum iam ille uindicatus esset. et quoniam a Maeotide multi barbari eruperant, hos eosdem consilio atque uirtute compressit. ipsi autem Maeotidae ita se gregabant quasi accitu Aureliani ad bellum Persicum conuenissent auxilium daturi nostris, si necessitas postularet. M. Tullins dicit magni-

1 natali et *B* natalibus *b* debus *B* diebus *Pb* 7 optationum *B* 9 nocte *B* 12 imitandum *C* elegendi *C* 14 aecatonbeu *C* 15 singulis *B* 17 ut *add. uulgo* 20 pace *B* 25 interimerent *C* 26 maeotidae *B* 27 uiri ut eo redirent conperisset *B* uiri ut eo conperisset *P* uiribus ut eo redirent compulit *uulgo* uirtute compressit *Obrechtus*

ficentius esse dicere quem ad modum *gesserit quam quem ad modum* ceperit consulatum. at in isto uiro magnificum fuit quod tanta gloria cepit imperium. gessit autem propter breuitatem temporum nihil magnum. interemptus est enim insidiis militaribus ut alii dicunt sexto mense, ut alii morbo interiit. tamen constat factionibus eum oppressum mente atque animo defecisse.

Hic idem mensem Septembrem Tacitum appellari iussit idcirco quod eo mense et natus et factus est imperator.

Huic frater Florianus *in* imperio successit. de quo pauca ponenda sunt.

2 consolatum *corr. ex* imperium *B* *sententiam ex orat. in Pis. 2 suppleuit Salmas.* 10 in *add. uulgo* 12 FELICITER *(om. P)* EXPLICIT TACITVS (T. E. *P*) INCIPIT FLORIANVS *C*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII

FLORIANVS

Hic frater Taciti germanus fuit, qui post fratrem arripuit 1
imperium non senatus auctoritate sed suo motu quasi hereditarium esset imperium, cum sciret adiuratum esse in senatu Tacitum ut, cum mori coepisset, non liberos suos sed optimum aliquem principem faceret. denique uix duobus mensibus imperium tenuit et occisus est Tarsi a militibus, qui Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat. tantus autem Probus fuit inter militares, ut illum senatus optaret, miles eligeret, ipse populus Romanus adclamationibus peteret. fuit etiam Florianus morum fratris imitator nec tamen usque quaque. nam effusionem in eo frater frugi reprehendit et haec ipsa imperandi cupiditas aliis eum moribus ostendit fuisse quam fratrem. duo igitur principes una extiterunt domo, quorum alter sex mensibus alter uix duobus imperauerunt quasi quidam interreges inter Aurelianum et Probum [post interregnum principes nuncupati].

Horum statuae fuerunt Interamnae duae pedum tricenum 2

auctorem duas hasce uitas coniunxisse animaduertit Dirksenus de script. hist. Aug. p. 9 nam quas Tac. cap. 12 promiserat epistulas Flor. 5 posuit
3 tacitus germani *B et ut uidetur P* taciti germanus *p* 5 esse *C* esset *p* 6 caepesset *B* 10 intere militare *C* in re militari *uulgo* inter militares *Salmas.* 13 usqueque *B* usquequae *P* usquequaque *uulgo* 14 reprehendite haec *C* reprehendebat et haec *uulgo* imperauerint *C* 18 post interregnum principes nuncupati *del. Salmas. et Casaub.* 19 interamne *B*

e marmore, quod illic eorum cenotaphia constituta sunt in solo proprio. sed deiectae fulmine ita contritae sunt, ut membratim iaceant dissipatae. quo tempore responsum est ab haruspicibus quandoque ex eorum familia imperatorem Romanum futurum seu per feminam seu per uirum, qui det iudices Parthis ac Persis, qui Francos et Alamannos sub Romanis legibus habeat, qui per omnem Africam barbarum non relinquat, qui Taprobanis praesidem inponat, qui ad Romanam insulam proconsulem mittat, qui Sarmatis omnibus iudicet, qui terram omnem qua Oceano ambitur captis omnibus gentibus suam faciat, postea tamen senatui reddat imperium et antiquis legibus uiuat ipse uicturus annis centum uiginti et sine herede moriturus. futurum autem eum dixerunt a die fulminis praecipitati statuisque confractis post annos mille. non magna haec urbanitas haruspicum fuit, qui principem talem post mille annos futurum esse dixerunt pollicentes, cum uix remanere talis possit historia, quia, si post centum annos praedicerent fore, possent eorum deprehendi mendacia. ego tamen haec idcirco inserenda uolumini credidi, nequis me legens legisse non crederet.

3 Tacitus congiarium populo Romano intra sex menses sexies dedit. imago eius posita est in Quintiliorum in una tabnla qninquiplex, in qua semel togatus semel chlamydatns semel armatus semel palliatus semel uenatorio habitu. de qua quidam epigrammatarius ita allusit, ut diceret 'non agnosco senem armatum non chlamydatum' inter cetera 'sed agnosco togatum.' et Floriani liberi et Taciti multi extiterunt. quorum sunt posteri credo millesimum annum ex-

1 cenotafia *C* 4 quandocumqne *C* quandoque *uulgo* 6 halamannos *C* 8 daprobanis *B* 9 Romanam *C* magnam *Salmas.* 14 fulmine *P* praecipitatis *C* praecipitati *Casaub.* 16 per *C* post *uulgo* futnrus *P* futurum *p* 18 forte *C* fore *uulgo* 19 pollicentes cum uix remanere talis possit historia *post* mendacia *posita in C Salmasius reiecit post* 15 esse dixernnt mendatia *C* 22 nix *C* sexies *nimirum* VI *scriptum Eyss.* 23 clamydatus *C* 24 uenatoria *B* abitu *P* 26 clamydatum *C*

pectantes. in quos multa epigrammata quis iocati sunt aruspices imperium pollicentes. haec sunt, quae de uita Taciti atque Floriani digna memoratu comperisse memini.

Nunc nobis adgrediendus est Probus, uir domi forisque conspicuus, uir Aureliano Traiano Hadriano Antoninis Alexandro Claudioque praeferendus, nisi quia in illis uaria, in hoc omnia praecipua tunc fuere, qui post Tacitum omnium iudicio bonorum imperator est factus orbemque terrarum pacatissimum gubernauit deletis barbaris gentibus deletis etiam plurimis tyrannorum, qui eius temporibus extiterunt. de quo dictum est ut Probus diceretur, etiam si Probus nomine non fuisset. quem quidem multi ferunt etiam Sibyllinis libris promissum. qui si diutius fuisset orbis terrae barbaros non haberet. haec ego in aliorum uita de Probo credidi praelibanda ne dies hora momentum aliquid sibi uindicaret in me necessitate fatali ac Probo indicto deperirem. nunc quiescam sane meo studio satis factum arbitrans [studio et cupiditati meae].

Omina imperii Tacito haec fuerunt. fanaticus quidam in 4
templo Siluani tensis membris exclamuit 'tacita purpura tacita purpura' idque septimo. quod quidem postea omini deputatum est. uinum, quo libaturus Tacitus fuerat in templo Herculis Fundani, subito purpureum factum est. uitis, quae uuas Aminnias albas ferebat, eo anno, quo ille imperium meruit, purpurascere .... plurima purpurea facta sunt. mortis omina haec

1 quo *C* quis *Casaub.* 3 comperrisse *P* me *ante* memini *add. bp* 4 que *add. uulgo* 6 praeferendus nam quae in illis singularia in hoc *Peterus* 9 dilectis *C* diletis *b* deletis *p* 12 sybillinis *C* 15 ora *C* aliquis *C* 16 nunc quoiutesāmeo studio satisfactum arbitrans studio et cupiditati me *B* nunc qm̄ interim meo studio satis factum arbitrans studio et cupiditati meae *P* nunc claudam uolumen satis factum arbitrans studio et cupiditati meae *uulgo* nunc quiescam interim in stadio meo satis factum arbitrans studio et cupiditati meae *Obrechtus* 21 omni *P* omini *p* 24 ferebant *B* purascere plurima purpurea facta sunt *C* purpurascere plurima purpura coepit *uulgo* purpureas tulit: sed et alia plurima purpurea facta sunt *Salmas. post* purpurascere *uidetur* dicitur *excidisse Eyss.*

fuerunt. patris sepulchrum disruptis ianuis se aperuit. matris umbra se per diem et Tacito et Floriano uelut uiuentis optulit. nam diuersis patribus nati ferebantur. in larario di omnes seu terrae motu seu casu aliquo conciderunt. imago Apollinis, quae ab his colebatur, ex summo fastigio in lectulo posita sine hominis cuiuspiam manu deprehensa est. sed quo usque ultra progredimur? sunt a quibus ista dicantur. nos ad Probum et ad Probi gesta insignia reuertemur.

5[a] Et quoniam me promisi aliquas epistulas esse positurum, quae creato Tacito principe gaudia senatus ostenderent, his additis finem scribendi faciam. epistulae publicae 'senatus amplissimus curiae Carthaginensi salutem dicit. quod bonum faustum felix salutareque sit rei publicae orbique Romano. dandi ius imperii appellandi principis nuncupandi Augusti ad nos reuertit. ad nos igitur referte, quae magna sunt. omnis prouocatio praefecti urbis erit, quae tamen a proconsulibus et ab ordinariis iudicibus emerserit. in quo quidem etiam uestram in antiquum statum redisse credimus dignitatem, si quidem primus hic ordo est, qui recipiendo uim suam ius suum ceteris seruat.' alia epistula 'senatus amplissimus curiae Treuirorum. ut estis liberi et semper fuistis, laetari uos credimus. creandi principis iudicium ad senatum redit. simul etiam praefecturae urbanae appellatio uniuersa decreta est.' eodem modo scriptum est Antiochensibus Aquileiensibus Mediolanensibus Alexandrinis Thessa-
6 lonicensibus, Corinthiis et Atheniensibus. priuatae autem epistulae hae fuerunt 'Autronio Iusto patri Autronius Tiberianus salutem. nunc te pater sancte interesse decuit senatu amplissimo, nunc sententiam dicere, cum tantum auctoritas amplissimi ordinis creuerit, ut reuertat in antiquum statum res publica, nos principes demus nos faciamus im-

2 sem *B* 3 ferabantur *C* 4 ditomnes *C* 6 hominis *om. P* 8 reseruemur *C* reuertemur *uulgo* 16 quae urbis *C* praefecti u. *uulgo* 20 ceterit *P* ceteris *p* ut ceterit *deleta tertia* t *B* servatus *B* 24 antiocensibus *P* antiocemsibus *B* 25 thesalonicensibus *B* 27 haec *B* tyferianus *C* 29 auctoritatis *B* 30 reuera *C* 31 rei *C*

peratores nos denique nuncupemus Augustos. fac igitur ut conualescas curiae interfuturus antiquae. nos recepimus ius proconsulare. redierunt ad praefectum urbi appellationes omnium potestatum et omnium dignitatum.' item alia 'Claudius Sapilianus Cereio Maeciano patruo salutem. optinemus pater sancte quod semper optauimus. in antiquum statum senatus reuertit. nos principes facimus. nostri ordinis sunt potestates. gratias exercitui Romano et uere Romano. reddidit nobis, quam semper habuimus, potestatem. abice Baianos Puteolanosque secessus. da te urbi da curiae. floret Roma floret tota res publica. imperatores damus principes facimus. possumus et prohibere qui coepimus facere. dictum sapienti sat est.' longum est omnes epistulas conectere quas repperi, quas legi. tantum illud dico senatores omnes ea esse laetitia elatos, ut in domibus suis omnes albas hostias caederent imagines frequenter aperirent albati sederent conuiuia sumptuosiora praeuenirent antiquitatem sibi redditam crederent.

1 nuncupamus *C* nuncupemus *uulgo* 5 Capellianus *uulgo* meciano *C* optimus *C* optinemus *Salmas.* 7 ordines *B* 9 abiciebaticenos *P* abicebatianos *B* abice Baianos *uulgo* 12 caepimus *B* 13 quonectere *C* 16 aperient *C* 18 eredirent *B et ante corr. P* FLORIANVS EXPLICIT INCIPIT EIVSDEM PROBVS FELICITER *C* ad constantinum augustum *add. p*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII

PROBVS

1 Certum est quod Sallustius Crispus quodque Marcus Cato et Gellius historici sententiae modo in litteras rettulerunt omnes omnium uirtutes tantas esse, quantas uideri eas uoluerint eorum ingenia, qui unius cuiusque facta descripserint. inde est, quod Alexander Magnus Macedo, cum ad Achillis sepulchrum uenisset, grauiter ingemiscens 'felicem te' inquit 'iuuenis, qui talem praeconem tuarum uirtutum repperisti' Homerum intellegi uolens, qui Achillem tantum in uirtutum studio finxit, quantum ipse ualebat ingenio. quorsum haec pertineant, mi Celsine fortassis requiris. Probum principem, cuius imperio oriens occidens meridies septentrio omnesque orbis partes in totam securitatem redactae sunt, scriptorum inopia iam paene nescimus. occidit pro pudor tanti uiri et talis historia, qualem non habent bella Punica non terror Gallicus non motus Pontici non Hispaniensis astutia. sed non patiar ego ille, a quo dudum solus Aurelianus est expeditus, cuius uitam quantum potui persecutus, Tacito

3 *Sall. Cat. 8 Cat. fr. ed. Jord. p. 19, 14* quoque *C* quodque *p* 4 agellius *b* 5 euadas *B* euatas *Pb* quantas *p* 7 machedo *C* 8 ingemescens *P et ante corr. B* 11 fuit *C* finxit *uulgo* inse *C* ipse *uulgo* 12 hoc *C* hec *b* Celse ne *uulgo* requiras *P* 13 meridie *C* meridies *p* septentri *B* septentrio *b* 14 seueritatem *P* 15 ia *P* iam *p* 18 expetitus *C* expeditus *Eyss.*

Florianoque iam scriptis non me ad Probi facta conscendere, si uita suppetet, omnes qui supersunt usque ad Maximianum Diocletianumque dicturus. neque ego nunc facultatem eloquentiamque polliceor sed res gestas, quas perire non patior. usus autem sum, ne in aliquo fallam carissimam mihi familiaritatem tuam, praecipue libris ex bibliotheca Vlpia aetate mea thermis Diocletianis et item ex domo Tiberiana. usus 2 etiam [ex] regestis scribarum porticus porphyreticae actis etiam senatus ac populi. et quoniam me ad colligenda talis uiri gesta ephemeris Turduli Gallicani plurimum iuuit uiri honestissimi ac sincerissimi, beneficium amici senis tacere non debui. Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis belli piratici belli Sertoriani belli Mithridatici multarumque rerum gestarum maiestate sublimem quis tandem nosset, nisi eum Marcus Tullius et Titus Liuius in litteras rettulissent? P. Scipionem Africanum immo Scipiones omnes seu Lucios seu Nasicas nonne tenebrae possiderent ac tegerent, nisi commendatores eorum historici nobiles atque ignobiles extitissent? longum est omnia persequi, quae ad exemplum huiusce modi etiam nobis tacentibus usurpanda sunt. illud tantum contestatum uolo me [et] rem scripsisse, quam siquis uoluerit honestius eloquio celsiore demonstret. et mihi quidem id animi fuit non ut Sallustios Liuios Tacitos Trogos atque omnes disertissimos imitarer uiros in uita principum et temporibus disserendis sed Marium Maximum Suetonium Tranquillum Fabium Marcellinum Gargilium Martialem Iulium Capitolinum Aelium Lampridium ceterosque, qui haec et talia non tam diserte quam uere memoriae tra-

1 proui *P* probi *p*   8 ex *del. Salmas. et Casaub.*   *de porticu porphyretica cf. Huebnerus de actis sen. pop. R. p. 13*   9 populo *C*   10 turduli *corr. in* turtuli *B*   iubit *C* iuuit *p* iuuarit *b*   12 GN *C* Cn. Pompeium — etiam nobis tacentibus usurpanda sunt *post p. 184, 11* quantum ipse ualebat ingenio *reiciebat Casaub.*   13 parthici *C* piratici *uulgo*   16 panlum *C* Publium *uulgo*   africum *C*   17 lucius *P*   21 et *del. Casaub.*   23 ut *om. B*   libios *C*   tacito *C* tacitos *p*   24 dissertissimos *B*   26 marcialem *P*

diderunt. sum enim unus ex curiosis, quod infinita sciri non possunt incendentibus uobis, qui cum multa sciatis scire multo plura cupitis. et ne diutius ea quae ad meum consilium pertinent loquar, magnum et praeclarum principem et qualem historia nostra non nouit, arripiam.

3 Probus oriundus e Pannonia ciuitate Sirmiensi nobiliore matre quam patre patrimonio moderato adfinitate non magna tam priuatus quam imperator nobilissimis uirtutibus claruit. Probo, ut quidam in litteras rettulerunt, pater nomine Maximus fuit. qui cum ordines honestissime duxisset tribunatum adeptus apud Aegyptum uita functus est uxore ac filio et filia derelictis. multi dicunt Probum Claudi propinquum fuisse optimi et sanctissimi principis. quod, quia per unum tantum Graecorum relatum est, nos in medio relinquemus. unum tamen dico, quod in ephemeride legisse me memini, a Claudia sorore Probum sepultum. adulescens Probus corporis uiribus tam clarus est factus, ut Valeriani iudicio tribunatum prope inberbis acciperet. extat epistula Valeriani ad Gallienum, qua Probum laudat adhuc adulescentem et imitationi omnium proponit. ex quo apparet neminem umquam peruenisse ad uirtutum summam iam maturum nisi qui puer seminario uirtutum generosiore concretus aliquid
4 inclitum designasset. epistula Valeriani 'Valerianus pater Gallieno filio Augustus Augusto. et meum secutus iudicium, quod semper de Probo adulescente primo habui, et omnium bonorum, qui eundem sui nominis uirum dicunt, tribunatum in eum contuli datis sex cohortibus Saracenis creditis etiam auxiliaribus Gallis cum ea Persarum manu, quam nobis Artabasses Syrus mancipauit. te quaeso fili carissime, ut eum iuuenem, quem imitari pueris omnibus uolo, in tanto habeas

1 per infinitas ire *C* infinita sciri *Salmas.* 2 possum *C* possunt *Salmas.* multos *C* 4 loquor *B* 12 claudi *C* claudii *p* 14 graecarum *B et ante corr. P* 16 clauda *B* claudia *Pb* 18 inuerbis *C* inberbis *bp* 27 cohorbus *C* cohortibus *b* 28 artabassis *C* 29 syrius *C*

honore, quantum uirtutes eius et merita pro debito meritis splendoro desiderant.' alia epistula de eodem ad praefectum praetorio [cum salario] 'Valerianus Augustus Muluio Gallicano praefecto praetoriii. mireris fortassis quod ego inberbem tribunum fecerim contra sententiam diui Hadriani. sed non multum miraberis, si Probum cogitas. ost adulescens uere probus. numquam enim aliud mihi, cum eum cogito, nisi eius nomen occurrit. quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen. huic igitur dari iubebis, quoniam mediocris fortunae est, ut eius dignitas incrementis iuuetur, tunicas russulas duas pallia Gallica duo fibulata interulas paragaudias duas patinam argentoam librarum decem specellatam anreos Antoninianos centum argenteos Aurelianos mille aereos Philippeos decem milia. item in salario diurno bubulae pondo . . . porcinae pondo sex caprinae pondo decem gallinaceum per biduum olei per biduum soxtarium unum uini ueteris diurnos sextarios decem cum larido. † bobulaci salis olerum lignorum quantum sat est. hospitia praeterea eidem ut tribunis legionum praeberi iubebis.' et haec qui- 5
dem epistulis declarantur. nunc quantum ex ephemerido colligi potuit. cum bello Sarmatico iam tribunus transmisso Danuuio multa fortiter fecisset, publice in contione donatus est hastis puris quattuor coronis uallaribus duabus corona ciuica una uoxillis puris quattuor armillis aureis duabus torque aureo uno patera sacrificali quinquelibri una. quo qnidem tempore Valerium Flaccinum adulescentem nobilem parentem Valeriani e Quadorum liberauit manu. unde illi Va-

1 mentis *C* meritis *Casaub. qui* pro — splendore *eiciebat* 3 cum salario *del. Eyss.* 5 constantiam *B* constentiam *P in quo m. saec. XV add.* contra constitutum *quod retinebant uulgo* contra sententiam *Casaub.* 6 miraueris *P* et *C* est *Salmas.* 7 aliu *B* aliud *b* 10 iubetur *P et ante corr. B* 11 galliga *C* integrulas *C* 15 octo *uel* sex *post* pondo *inserit Salmas.* porcino *B* 16 olei per bidnum *om. B add. b* 17 bobulaci *C* bubalino *uulgo* bnbula *Salmas.* 18 soalis *C* 21 tramisso *B* trasmisso *b* 22 danubio *C* 24 uexilis *B* uexillis *b* 25 quinquelibra *B* quinquelibri *Pb*

lerianus coronam ciuicam detulit. uerba Valeriani pro contione habita 'suscipe Probe praemia pro re publica. suscipe coronam ciuicam pro parente.' quo quidem tempore legionem tertiam eidem addidit sub testimonio huius modi. epistula de legione tertia 'res gestae tuae Probe carissime faciunt ut et serius tradere maiores tibi exercitus uidear et cito tamen tradam. recipe in fidem tuam legionem tertiam FELICEM, quam ego adhuc nulli nisi prouecto iam credidi. mihi autem eo tempore credita est, quo et me canosum qui credebat cum gratulatione uidit. sed ego in te non expecto aetatem, cum et uirtutibus fulgeas et moribus polleas. uestes tibi triplices dari iussi. salarium duplex feci. uexillarium de-
6 putaui'. longum est, si per res gestas tanti percurram uiri, quae ille sub Valeriano, quae sub Gallieno, quae sub Aureliano et Claudio priuatus fecerit, quoties murum conscenderit uallum diripuerit hostem comminus interemerit dona principum emeruerit rem publicam in antiquum statum sua uirtute reddiderit. docet Gallieni epistula ad tribunos data qui fuerit Probus. 'Gallienus Augustus tribunis exercitum Illyricianorum. etiam si patrem meum fatalis belli Persici necessitas tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Probum, quo laborante possim esse securus. qui si adfuisset, numquam ille ne nominandus quidem tyrannus sibi usurpasset imperium. quare omnes uos consiliis eius cupio parere, qui et patris iudicio probatus est et senatus.' non magnum fortassis iudicium Gallieni esse uideatur principis mollioris. sed quod negari non potest, ne dissolutus quidem quispiam se nisi in eius fidem tradit, cuius sibi uirtutes aestimat profuturas. sed esto. Gallieni epistula sequestretur. quid Aureliani iudicium? qui Probo decimanos fortissimos exercitus sui et cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit sub huius modi testimonio 'Aurelianus Augustus Probo salutem dicit.

11 fulges *B* 15 quotiens *p* 16 cominus *P* interemit *C* principem *C* principum *bp* 19 tribunus *P* tribuni *B* tribunis *b* 26 iudici *P* 28 sint *C* sibi *uulgo*

ut scias quanti te faciam, decimanos meos sume, quos Claudius mihi credidit. isti enim sunt, qui quadam felicitatis praerogatiua praesules nisi futuros principes habere non norunt.' ex quo intellectum est Aurelianum in animo habuisse ut, siquid sibi scienti prudentique eueniret, Probum principem faceret. iam Claudii iam Taciti iudicia de Probo lon- 7
gum est innectere, quamuis feratur in senatu Tacitus dixisse, cum eidem offerretur imperium, debere Probum principem fieri. sed ego senatus consnltum ipsum non inueni. ipse autem Tacitus imperator primam talem ad Probum epistulam dedit 'Tacitus Augustns Probo. me quidem senatus principem fecit de prudentis exercitus uoluntate. attamen sciendnm tibi est tuis nunc umeris magis incubuisse rem publicam: qui et qnantus sis omnes nouimus. scit senatns. adesto igitur nostris necessitatibus. tuae familiae adsere ut soles rem publicam. nos tibi decreto totius orientis ducatu salarium quinquiplex fecimus ornamenta militaria geminauimus consulatum in annum proximum nobiscum decreuimus. te enim manet pro uirtutibus tuis Capitolina palmata.' ferunt quidam Probo id pro imperii omine fuisse, quod Tacitus scripsit 'te manet Capitolina palmata.' sed in hanc sententiam omnibus semper consulibus scribebatur.

Amor militum erga Probum ingons semper fuit. neque 8
enim umquam ille passus est peccare militem. ille quin etiam Aurelianum saepe a graui crudelitate deduxit. ille singulos manipulos adiit uestes et calciamenta perspexit. siquid praedae fuit ita diuisit, ut sibi nihil praeter tela et arma seruaret. quin etiam cum de praedato siue ex Alanis siue ex aliqua alia gente incertum est, reppertus esset equus

2 credidisti *C* credidit isti *p* 4 *post* animo *add.* hic *B* 8 offeretur *B* 12 adtamen *C* 13 uis *P* tuis *p* 14 si *C* sis *uulgo* 15 meae famae adesto: assere *Cas.* 16 ducatus *B* 17 quinquiplex *C* 24 peccari in militem *Casaub. recte interpretatus est codd. lectionem Salmas.* 26 manipu *C* manipulares *b* manipulos *p* uastaret *B* uestet *P* uestes et *p* 28 hic *C* siue *uulgo* 29 aqna *C* aliqna *bp*

non decorus neque ingens, qui quantum captiui loquobantur centum ad diem milia currere diceretur, ita ut per dies octo uel decem continuaret, et omnes crederent Probum tale animal sibimet seruaturum, iam primum dixit 'fugitiuo militi potius quam forti hic equus conuenit' deinde in urnam milites iussit *nomen* mittere, ut aliquis eum sorte ductus acciperet. et cum essent in exercitu quidam nomine Probi alii quattuor milites, casu euenit ut primum, cui Probo nomen, existeret, cum ipsius ducis nomen missum non esset. sed cum quattuor illi milites inter se contenderent et sortem sibi quisque defenderet, iussit iterum agitari urnam. sed et iterum Probi nomen emersit. cumque tertio et quarto fecisset, quarto Probi nomen effusum est. tunc omnis exercitus equum illum Probo duci dicauit ipsis etiam militibus, quorum nomina exierant, id uolentibus.

9 Pugnauit et contra Marmaridas in Africa fortissime eosdemque uicit atque ex Libya Carthaginem transiit eandemque a rebellionibus uindicauit. pugnauit et singulari certamine contra quendam Aradionem in Africa eundemque prostrauit et quia fortissimum ac pertinacissimum uirum uiderat, sepulchro ingenti honorauit, quod adhuc extat tumulo usque ad ducentos pedes terra elato per milites, quos otiosos esse numquam est passus. extant apud Aegyptum eius opera, quae per milites struxit in plurimis ciuitatibus. in Nilo autem tam multa fecit, ut uectigal frumentarium solus adiuuerit. pontes templa porticus basilicas labore militum struxit. ora fluminum multa patefecit paludes plerasque sic-

3 talem *C* tale *p* 5 equas *P* equus *p* 6 nomen *add. uulgo* aliqu *B* aliqui *Pb* aliquis *p* forte *B* accipere *P corr. p* 8 ut qui primum Probo nomen existeret *C* ut primum emergeret, cui Probo nomen existeret *uulgo* ut primum, cui Probo nomen, existeret *Eyss.* 11 defendere *C* defenderet *p* 13 equom *C* equom *bp* 15 exierat *C* exiorant *bp* 16 eos denique *corr. in* eosdemque *B* eosdemque *corr. in* eos denique *P* 17 libia *C* eademque *B* eandemque *b* 20 uiderat *C* uicerat? *Eyss.* 21 ingen *C* ingenti *bp* 22 latum *B et corr. in* lato *P* elato *Salmas.* 23 extat *C* 24 mer *B* per *b* stuxit *B* struxit *b*

cauit atque in his segetes agrosque constituit. pugnauit etiam contra Palmyrenos pro Odenati et Cleopatrae partibus Aegyptum defendentes primo feliciter postea temere, ut paene caperetur. sed postea refectis uiribus Aegyptum et orientis maximam partem in Aureliani potestatem redegit.

Cum igitur his tot tantis uirtutibus eniteret, Tacito ab- 10
sumpto fataliter ac Floriano imperium arripiente omnes orientalis exercitus eundem imperatorem fecerunt. non inepta neque inelegans fabula est scire quem ad modum imperium Probus sumpserit. cum ad exercitus nuntius uenisset, tum primum animus militibus fuit praeuenire Italicos exercitus, ne iterum senatus principem daret. sed cum inter milites sermo esset quis fieri deberet et manipulatim in campo tribuni eos adloquerentur dicentes requirendum esse principem aliquem fortem sanctum uerecundum clementem probum idque per multos circulos, ut fieri adsolet, diceretur, quasi diuino nutu undique ab omnibus adclamatum est 'Probe Auguste *di te* seruent.' deinde concursus et caespiticium tribunal appellatusque imperator ornatus etiam pallio purpureo, quod de statua templi oblatum est atque inde ad Palatium reductus inuitus ac retractans et saepe dicens 'non uobis expedit milites. non mecum bene agitis. ego enim uobis blandiri non possum.' prima eius epistula data ad Capitonem praefectum praetorii talis fuit 'imperium numquam optaui et inuitus accepi. deponere mihi rem inuidiosissimam non licet. agenda est persona, quam mihi miles inposuit. te quaeso Capito ut mecum salua re publica perfruaris, annonam et commeatus et quicquid necessarium est ubique militi pares. ego quantum in me est, si recte omnia gubernaueris, praefectum alterum non habebo.' cognito itaque quod imperaret Probus milites Florianum, qui quasi heredi-

2 pro *om.* *B* 8 in aegyptum *C* inepta *uulgo* 10 tam *C* tum *uulgo* 14 adloqueretur *B corr. b* 15 probus *P corr. p* 18 te dii *add. bp* 24 praet. *C* 26 inposui *C* iuposuit *bp* capitu *P* 27 ita *C* ut *Eyss.* res *B* perfluaris *B* annona *C* 28 milites *P*

tarium ***imperium adripuerat***, interemerunt scientes neminem dignius posse imperare quam Probum. ita ei sine ulla molestia totius orbis imperium et militum et senatus iudicio delatum est.

11 Et quoniam mentionem senatus fecimus, sciendum est quid ipse ad senatum scripserit, quid item ad eum amplissimus ordo rescripserit. oratio Probi prima ad senatum 'recte atque ordine patres conscripti proximo superiore anno factum est, ut uestra clementia orbi terrarum principem daret et quidem de uobis, qui et estis mundi principes et semper fuistis et in uestris posteris eritis. atque utinam id etiam Florianus expectare uoluisset nec uelut hereditarium sibi uendicasset imperium. uel illum uel alium quempiam maiestas uestra fecisset. nunc quoniam ille imperium arripuit, nobis a militibus delatum est nomen Augustum uindicatum quin etiam in illum a prudentioribus militibus, quod fuerat usurpatum. quaeso ut de meis meritis faciatis quicquid iusserit uestra clementia.' item senatus consultum. die tertio nonas Februarias in aede Concordiae. inter cetera Aelius Scorpianus consul dixit 'audistis patres conscripti litteras Aurelii Valerii Probi. de his quid uidetur?' tunc adclamatum est 'Probe Auguste di te seruent. olim dignus et fortis et iustus bonus ductor bonus imperator exemplum militiae exemplum imperii. di te seruent. adsertor rei publicae felix imperes. magister militiae felix imperes. te cūm tuis di custodiant. et senatus autea te delegit. aetate Tacito posterior ceteris prior. quod imperium suscepisti gratias agimus. tuere nos. tuere rem publicam. bene tibi committimus quos ante seruasti. tu Francicus tu Gothicus tu Sarmaticus tu Parthicus tu omnia. et prius fuisti semper dignus

1 imperium adripuerat *add. uulgo* 8 ordinatim *b* 9 ementia *C* clementia *p* or *C* orbi *p* pricipem *P* 11 etiam *om. P* 12 exspectare *B* 17 facturus *C* faciatis *uulgo* 19 nona (nonas *p*) fēb *C* 22 dii *C* 23 exemplum militie *om. B add. b* 24 dii *C* adserto *B* 26 dii *C* 27 suscepistis *C*

imperio dignus triumphis. felix agas. feliciter imperes. post 12
haec Manlius Statianus, qui primae sententiae tunc erat, ita locutus est 'dis inmortalibus gratias et prae ceteris patres conscripti Ioui optimo, qui nobis principem talem qualem semper optabamus dederunt. si recte cogitemus, non nobis Aurelianus non Alexander non Antonini non Traianus aut Claudius requirendi sunt. omnia in uno principe constituta sunt rei militaris scientia animus clemens uita uenerabilis exemplar agendae rei publicae atque omnium praerogatiua uirtutum. enim uero quae mundi pars est, quam ille non uincendo didicerit? testes sunt Marmaridae in Africae solo uicti, testes Franci inuiis strati paludibus, testes Germani et Alamanni longe a Rheni summoti litoribus. iam uero quid Sarmatas loquar quid Gothos quid Parthos ac Persas atque omnem Ponticum tractum? ubique uigent Probi uirtutis insignia. longum est dicere quot reges magnarum gentium fugarit, quot duces manu sua occiderit, quantum armorum sit quae ipse cepit priuatus. superiores principes quas illi gratias egerint testes sunt litterae publicis insertae monumentis. di boni quoties ille donis militaribus est donatus. quas militum laudes emeruit. adulescens tribunatus, non longe post adulescentiam regendas legiones accepit. Iuppiter optime maxime Iuno regina tuque uirtutum praesul Minerua tu orbis Concordia et tu Romana Victoria date hoc senatui populoque Romano date militibus date sociis atque exteris nationibus: imperet quem ad modum militauit. decerno igitur patres conscripti uotis omnium concinentibus nomen imperatorium nomen Caesareanum nomen Augustum. addo proconsulare imperium patris patriae reuerentiam pontificatum maximum ius tertiae relationis tribuniciam potestatem.' post
haec adclamatum est 'omnes. omnes.' accepto igitur hoc 13

3 teris *B* ceteris *b* 12 inuis *C* inuiis *bp* in suis *Salmas.* 15 uigeant probi uirtutes *C* 16 quod *B* 17 quod *B* 18 coepit *B* 19 dii *C* 23 minerba *C* minerua *p*

senatus consulto secundum orationem permisit patribus ut ex magnorum iudicum appellationibus ipsi cognoscerent proconsules crearent legatos *ex* consulibus darent ius praetorium praesidibus darent leges, quas Probus ederet, senatus consultis propriis consecrarent. statim deinde, siqui ex interfectoribus Aureliani superfuerant, uario genere uindicauit mollius tamen moderatiusquo quam prius exercitus et postea Tacitus uindicauerant. deinde animaduertit etiam in eos, qui Tacito insidias fecerant. Floriani sociis pepercit, quod non tyrannum aliquem uidebantur secuti sed sui principis fratrem. recepit deinde omnes Europenses exercitus, qui Florianum et imperatorem fecerant et occiderant.

His gestis cum ingenti exercitu Gallias petit, quae omnes occiso Postumo turbatae fuerant interfecto Aureliano a Germanis possessae. tanta autem illic proelia et tam feliciter gessit, ut a barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet ciuitates, praedam deinde omnem, qua illi praeter diuitias etiam efferebantur ad gloriam. et cum iam in nostra ripa immo per omnes Gallias securi uagarentur, caesis prope quadringentis milibus, qui Romanum occupauerant solum, reliquias ultra Nicrum fluuium et Albam remouit. tantum his praedae barbaricae tulit, quantum ipsi Romanis abstulerant. contra urbes Romanas castra in solo barbarico posuit
14 atque illic milites collocauit. agros et horrea et domos et annonam Transrhenanis omnibus fecit his uidelicet, quos in excubiis conlocauit nec cessatum est umquam pugnari, cum cotidie ad eum barbarorum capita deferrentur iam ad singulos aureos singula, quam diu reguli nouem ex diuersis

1 secunda oratione *Gruterus sed cf. Dirksenus de script. hist. Aug. p. 64* 2 iudicium *B et ante corr. P* 3 ex *add. Salmas.* 5 si quidem ex *C* 6 aurelianis *B* 10 secuti *om. B* 11 curopenses *P* 15 et tam *om. P* 18 diuinas tamen *C* diuitias etiam *uulgo* efferabantur *B* 20 quadrigentis *P* quadringentibus *B* 21 nigrum *C* Nicrum *uulgo cf. Rhenanus ad Taciti Germ. 28* Albim *Casaub.* 23 *post* contra *add.* hos *Casaubonus sed Obrechtus recte explicat ἐξ ἐναντίας* et *ante* castra *add. P* 27 defferentur *B*

gentibus uenirent atque ad pedes Probi iacerent. quibus ille primum obsides imperauit, qui statim dati sunt, deinde frumentum postremo etiam uaccas atque oues. dicitur iussisse his acrius ut gladiis non uterentur Romanam exspectaturi defensionem, si essent ab aliquibus uindicandi. sed uisum est id non posse fieri nisi si limes Romanus extenderetur et fieret Germania tota prouincia. maxime tamen ipsis regibus consentientibus in eos uindicatum est, qui praedam fideliter non reddiderunt. accepit praeterea sedecim milia tironum. quos omnes per diuersas prouincias sparsit, ita ut numeris uel limitaneis militibus quinquagenos et sexagenos intersereret dicens sentiendum esse non uidendum, cum auxiliaribus barbaris Romanus iuuatur. compositis igitur 15
rebus in Gallia tales ad senatum litteras dedit 'ago dis inmortalibus gratias patres conscripti, quia uestra in me iudicia conprobarunt. subacta est omnis qua tenditur late Germania, nouem reges gentium diuersarum ad meos pedes immo ad uestros supplices stratique iacuerunt. omnes iam barbari uobis arant uobis iam serunt et contra interiores gentes militant. supplicationes igitur uestro more decernite. nam et quadringenta milia hostium caesa sunt et sedecim milia armatorum nobis oblata et septuaginta urbes nobilissimae captiuitate hostium uindicatae et omnes penitus Galliae liberatae. coronas quas mihi optulerunt omnes Galliae ciuitates aureas, uestrae patres conscripti clementiae dedicaui. eas Ioui optimo maximo ceterisque dis deabusque inmortalibus uestris manibus consecrate. praeda omnis recepta est capta etiam alia et quidem maior quam fuerat ante direpta. arantur Gallicana rura barbaris bubus et iuga Germanica captiua praebent nostris colla cultoribus. pascuntur ad nostram alimoniam gentium pecora diuersarum. equinum pecus nostro iam fecundatur equitatui. frumento barbarico plena sunt horrea.

3 *de structura* iussisse his *cf. Wopkensius aduers. crit. in Dictyn c. 35 p. 181 ed. Frotsch.* 10 tyronum *C* 13 iubatur *C* iuuatur *p* 14 diis *C* 19 seruiunt *C* 25 has eas *B* •• eas *P* 26 diis *C* 28 fuerant *C* 30 nostrorum *B*

quid plura? illis sola relinquimus sola nos eorum omnia possidemus. uolueramus patres conscripti Germaniae nouum praesidem facere. sed hoc ad pleniora uota distulimus. quod quidum credimus conferre, cum diuina prouidentia nostros uberius secundarit exercitus.'

16 Post haec Illyricum petit et prius quam ueniret, Rhaetias sic pacatas reliquid, ut illic ne suspitionem quidem ullius terroris relinqueret. in Illyrico Sarmatas ceterasque gentes ita contudit, ut prope sine bello cuncta reciperet, quae illi diripuerant. tetendit deinde iter per Thracias atque omnes Geticos populos fama rerum territos et antiqui nominis potentia pressos aut in deditionem aut in amicitiam recepit. his gestis orientem petit atque *in* itinere potentissimo quodam latrone Palfurio capto et interfecto omnem Isauriam liberauit populis atque urbibus Romanis legibus restitutis. barbarorum, qui apud Isauros sunt, uel per terrorem uel per urbanitatem loca ingressus est. quae cum peragrasset hoc dixit 'facilius est ab istis locis latrones arceri quam tolli.' ueteranis omnia illa, quae anguste adeuntur, loca priuata donauit addens ut eorum filii ab anno octauo decimo mares dumtaxat ad militiam mitterentur, ne ante latrocinare quam
17 .... discerent. pacatis denique omnibus Pamphyliae partibus ceterarumque prouinciarum, quae sunt Isauriae uicinae, ad orientem iter flexit. Blemmyas etiam subegit. quorum captiuos Romam transmisit, qui mirabilem sui uisum stupente populo Romano praebuerunt. Copto praeterea et Ptolemaide urbes ereptas barbarico seruitio Romano reddidit iuri. ex quo tantum profecit, ut Parthi legatos ad eum mitterent

1 solo *C* omnia *ex* nomina *corr. in P* 4 nostro *P* nostros *p* 5 fecundarit *C* secundarit *Eyss.* 6 et *om. B* retias *C* 7 illius *B* 8 reliqueret *C* 9 condit *C* contudit *p* 13 in *add. uulgo* itine *P* itinere *p* 14 palfnerio *C* 20 donauit *om. B add. b* 21 quam discerent *C (in P* hī *supra* quam *scriptum uidetur)* umqnam discerent *b* condiscerent *Salmas.* quam militare d. *uulgo* 22 pamphiliae *C* 23 nicina *C* 24 blemmeas *C* 26 copte *C* Copto *Salmas.* ptolomaidae *B* ptolomaide *P* 28 parti *C*

confitentes timorem pacemque poscentes. quos ille superbius acceptos magis timentes domum remisit. fertur etiam epistnla illius repudiatis donis, quae rex miserat, ad Narseum talis fuisse 'miror te de omnibus, quae nostra futura sunt, tam pauca misisse. habeto interim omnia illa, quibus gaudes. quae si nos habere cupiamus, scimus quem ad modum possidere debeamus.' his acceptis litteris Narseus maxime territus et eo praecipue, quod Copton et Ptolemaidem conperit a Blemmyis, qui eas tenuerant, uindicatas caesosque ad internitionem eos, qui gentibus fuerant ante terrori. facta 18
igitur pace cum Persis ad Thracias redit et centum milia Basternarum in solo Romano constituit. qui omnes fidem seruauerunt. sed cum et ex aliis gentibns plerosque pariter transtulisset id est ex Gipedis et Greuthungis et Vandalis, illi omnes fidem fregerunt et occupato bellis tyrannicis Probo per totum paene orbem pedibus et nauigando uagati sunt nec parum molestiae Romanae gloriae intulerunt. quos quidem ille diuersis uicibus uariisque uictoriis oppressit pancis domnm cum gloria redeuntibus, quod Probi euasissent manus. haec Probus cum barbaris gessit.

Sed habuit etiam non leues tyrannicos motus. nam et Saturninum, qui orientis imperium arripuerat, uariis proeliorum generibus et nota uirtute superauit. quo uicto tanta in oriente quies fuit ut, quem ad modum uulgo loquebantur, mures rebelles nullus audiret. deinde cum Proculus et Bonosus apud Agrippinam in Gallia imperium arripuissent omnesque sibi iam Brittannias Hispanias et braccatae Galliae prouincias uindicarent barbaris semet iuuantibus uicit. ac ne requiras plura uel de Saturnino uel de Proculo uel de

1 superius *B* superbins *b* 2 timente *C* timentes *bp* epistura *P* epistula *p* 3 parthorum *post* rex *add. p* seum *P* narsenm *p* 4 *post* nostra *add.* sunt *B* 8 copten *C* phomaidem (*supra* p *add.* t) *P* ptolomaidem *B* 9 uindictas *C* internitio *etiam in Taciti (ann. II 21) Mediceo scribitur* 12 asternarum *C* basternarum *p* 14 grauthnngis *(cf. p. 126, 1)* et blandulis *C* 18 uici *B* uicibns *b* 22 praeliorum *C* 23 uirtutem *B* 27 bracatae *C*

Bonoso, suo eosdem inseram libro pauca de isdem *ut* decet immo ut poscit necessitas locuturus. unum sane sciendum est, quod Germani omnes cum ad auxilium essent rogati a Proculo, Probo seruire maluerunt quam cum Bonoso et Proculo esse. Gallis omnibus et Hispaniis ac Brittanniis hinc permisit ut uitos haberent uinumque conficerent. ipse Almam montem in Illyrico circa Sirmium militari manu fossum lecta uite conseuit.

19 Dedit Romanis etiam uoluptates et quidem insignes delatis etiam congiariis. triumphauit de Germanis et Blemmyis. omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit. uenationem in Circo amplissimam dedit, ita ut populus cuncta diriperet. genus autem spectaculi fuit tale. arbores ualidae per milites radicitus uulsae conexis late longeque trabibus adfixae sunt terra deinde superiecta totusque circus ad siluae consitus speciem gratia noui uiroris effronduit. missi deinde per omnes aditus struthiones mille mille cerui mille apri mille damae ibices oues ferae et cetera herbatica animalia, quanta uel ali potuerunt uel inueniri. inmissi deinde populares. rapuit quisque quod uoluit. edidit alia die in amphitheatro una missione centum iubatos leones, qui rugitibus suis tonitrus excitabant. qui omnes *e* posticis interempti sunt non magnum praebentes spectaculum, quo occidebantur. neque enim erat bestiarum impetus ille qui esse e cabeis egredientibus solet. occisi sunt praeterea multi, qui dirigere nolebant, sagittis. editi deinde centum leopardi Libyci centum deinde Syri, editae centum leaenae et ursi simul trecenti. quarum omnium fe-

1 hisdem *C* ut *ante* decet *add. uulgo* 4 proseruire *C* Probo potius proseruire *p* 6 permisit *B* circa sirmium *b* 8 lectauit et conseruitu *C* lecta uito conseuit *uulgo* 11 at *P* atque *B* ad *uulgo* 13 dodi *P* dedit *p* 15 trauibus *C corr. p* 17 nobis *pro* noui *B* et frunduit *C* aditos *B* strocionos *B* striones *P* 18 iam damae *B* ibicos *C* 20 paruit *C* rapuit *uulgo* 23 e *add. Salmas.* 25 qui haec esse ab eis *B* qui esse haec ab ois *P* qui esse e caueis *Petrus Faber* occissi *B* 26 sediti *C* 27 lybici *C* ditae *B* 28 lanae *C*

rarum magnum magis constat spectaculum fuisse quam gratum. odita praeterea gladiatorum paria trecenta Blemmyis plerisque puguantibus, qui per triumphum erant ducti, plerisque Germauis et Sarmatis non nullis etiam latronibus Isauris.

20 Quibus peractis bellum Persicum paraus cum per Illyricum iter faceret, a militibus suis per insidias interemptus est. causae occidendi eius hae fuerunt. primum quod numquam militem otiosum esse perpessus est. si quidem multa opera militari manu perfecit dicens aunonam gratuitam militem comedere non debere. his addidit dictum eis graue, si umquam eueniat salutarę rei publicae breui milites necessarios non futuros. quid ille conceperat animo, qui hoc dicebat? nonne omnes barbaras gentes subiecerat pedibus, qui totum mundum fecerat iam Romanum? 'breui' inquit 'milites necessarios non habebimus.' quid est aliud dicere 'Romauus iam miles erit nullus. ubique regnabit omnia possidebit secura res publica. orbis terrarum non arma fabricabit non annonam praebebit. boues habebuntur aratro equus nascetur ad pacem. nulla erunt bella nulla captiuitas, ubique pax ubique Romanae leges ubique iudices nostri'?

21 Longius amore imperatoris optimi progredior quam pedestris sermo desiderat. quare addam illud, quod praecipue tanto uiro fatalem properauit necessitatem. nam cum Sirmium uenisset ac solum patrium effecundari cuperet et dilatari, ad siccandam quandam paludem multa simul milia militum posuit ingentem parans fossam, quae deiectis in salum naribus loca Sirmiensibus profutura siccaret. hoc permoti

2 a *ante* Blemmyis *add.* *P*   8 haec *C*   9 ociosum *C*   14 subierat *C*   15 q; *C* quia *uulgo*   17 regnauit *C* regnabimus *Iacobus Lectius*   possidebimus *C* possidebit *Salmas.*   18 re *C* res *Salmas.*   fabricabitur *Bp*   fabricabit *P*   19 nobis habebuntur atra *C* boues habebuntur aratro *Salmas.*   22 longius *om.* *B*   imperatores *B*   24 ṣermium *C*   27 quam (qua *B*) deiectis in saltum naribus *C* qua deiectis in altum nauibus *uulgo*   quae deiectis in salum naribus *Salmas.*   28 sicaret *B*   haec *B* hac *P* hoc *uulgo*

milites confugientem eum in turrem ferratam, quam ipse speculae causa editissimam exaedificauerat, interemerunt anno imperii sui quinto. postea tamen ingens ei sepulchrum elatis aggeribus omnes pariter milites fecerunt cum titulo huius modi inciso marmori 'hic Probus imperator et uere probus situs est uictor omnium gentium barbararum uictor etiam tyrannorum.'

22 Conferenti mihi cum aliis imperatoribus principem Probum omnibus prope Romanis ducibus, qua fortes clementes, qua prudentes, qua mirabiles extiterunt, intellego hunc uirum aut parem fuisse aut, si non repugnat inuidia furiosa, meliorem. quinquennio enim imperii sui per totum orbem terrarum tot bella gessit et quidem per se, ut mirabile sit quem ad modum omnibus occurrerit proeliis. multa manu sua fecit. duces praeclarissimos instituit. nam ex eius disciplina Carus Diocletianus Constantius Asclepiodotus Annibalianus Leonides Cecropius Pisonianus Herennianus Gaudiosus Vrsinianus et ceteri, quos patres nostri mirati sunt et de quibus non nulli boni principes extiterunt, instituti sunt. conferat nunc cui placet uiginti Traiani Hadrianique annos. conferat prope totidem Antoninorum. nam quid de Augusto loquar, cuius imperii annis uix potest aduiui? malos autem principes taceo. ipsa uox Probi clarissima indicat quid se facere potuisse speraret qui dixit breui necessarios milites non fu-
23 turos. ille uero conscius sui non barbaros timuit non tyrannos. quae deinde felicitas emicuisset, si sub illo principe milites non fuissent? annonam prouincialis daret nullus. stipendia de largitionibus nulla erogarentur. aeternos thesauros

1 tamquam *B et erasa* tam *P* 2 et latissimam *C* oxaedificanerat *corr. in* exaedificauit *B* 3 quinto *corr. ex* quauto *B* 9 quasi fortes *C* 18 ursianus *B deinde* herculius maximianus *add. p* 19 instituti sunt *om. B* 21 cuius imperii auni uix potē attiui *B* cuius imperii anui uix potestatuiui *P* de cuius imperii annis uix potest statui *Salmas.* cuins imperii annis uix potest aduiui *Obrechtus. cf. uol. I p. 36, 11 Ritschl. in mus. Rhen. XVI p. 297 sq. Mommseni corp. inscr. I p. 21 n. 37 p. 553* 28 gargitonibus *B et ante corr. P*

haberet Romana res publica. nihil expenderetur a principe. nihil a possessore redderetur. aureum profecto saeculum promittebat. nulla futura erant castra. nusquam lituus audiendus. arma non erant fabricanda. populus iste militantium, qui nunc bellis ciuilibus rem publicam uexat, araret, studiis incumberet, erudiretur artibus, nauigaret. adde quod nullus occideretur in bello. di boni quid tantum uos offendit Romana res publica, cui talem principem sustulistis? eant nunc, qui ad ciuilia bella milites parant, in germanorum necem arment dexteras fratrum, hortentur in patrum uulnera liberos et diuinitatem Probo derogent, quem imperatores nostri prudenter et consecrandam uultibus et ornandam templis celebrandam ludis circensibus iudicarunt.

Posteri Probi uel odio inuidiae uel timore Romanam 24
refugerunt et in Italia circa Veronam ac Benacum et Larium, atque in his regionibus larem locauerunt. sane quod praeterire non potui, cum imago Probi in Veronensi ita fulmine icta esset, ut eius praetexta colores mutaret, aruspices responderunt huius familiae posteros tantae in senatu claritudinis fore, ut omnes summis honoribus fungerentur. sed adhuc neminem uidimus. posteri autem aeternitatem uidentur habere.

Non modo senatus mortem Probi gravissime accepit. aeque populus. et cum esset nuntiatum Carum imperare uirum bonum quidem sed longe a moribus Probi, Carini causa filii eius, qui semper pessime uixerat, tam senatus quam populus inhorruit. metuebant enim unus quisque tristiorem principem sed magis improbum metuebant heredem.

Haec sunt, quae de Probo cognouimus uel quae digna memoratui aestimauimus. nunc in alio libro et quidem breui

5 aparet *C* pacis *uulgo* araret *Salmas.* 6 nullos *B* 7 dii *C* quam *C* quem *Casaub.* 14 inumdiae *P* inudiae *B* inuidiae *b* 15 unacum *C* benacum *p* 17 ueronensis *C* *deinde* ternitorii situ *add. p* 18 iecta *B* iacta *b* ita ut *C* 22 modum *C* 24 populo *B* 28 metuebat *C* 29 hae *C* pro *C* probo *b* gnouimus *P* cognouimus *b*

de Firmo et Saturnino et Bonoso et Proculo dicemus. non enim dignum fuit ut quadrigae tyrannorum bono principi miscerentur. post deinde, si uita suppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

3 principe *B* misceretur *B* misceremtur *b* inde *B* 4 libris *C* liberis *p* *subscriptum* INCIPIT EIVSDEM FIRMVS SATVRNINVS PROCVLVS ET BONOS (bonosus *bp*) *in C*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII

FIRMVS SATVRNINVS PROCVLVS ET BONOSVS

Minusculos tyrannos scio plerosque tacuisse aut breuiter 1
praeterisse. nam et Suetonius Tranquillus emendatissimus et candidissimus scriptor Antonium *et* Vindicem tacuit contentus eo, quod eos cursim perstrinxerat et Marius Maximus, qui Auidium Marci temporibus Albinum et Nigrum Seueri non suis propriis libris sed alienis innexuit. et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare breuitatem. quid Marius Maximus homo omnium uerbosissimus, qui et mythistoricis se uoluminibus inplicauit, num ad istam descriptionem curamque descendit? atqui contra Trebellius Pollio ea fuit diligentia, ea cura in edendis bonis malisque principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breuiter libro concluderet, qui Valeriani et Gallieni nec multo superiorum aut inferiorum principum fuere temporibus. quare nobis etiam non minima fuit cura, ut dictis Aureliano Tacito et Floriano Probo etiam magno ac singulari principe, cum dicendi essent Carus Carinus et Numerianus, de Saturnino Bonoso et Pro-

6 antoninum *C* et *add. uulgo* 8 scuiri *C* Seueri *uulgo* 11 mythisthroricis *B* mythisthoricis *P* mythishisthoricis *p* 13 atque *C* atqui *Eyss.* treuis *C* 15 uni *B* 17 quare etiam quoque aetiam (etiam P^1) si non tamen *C* quare nobis etiam non *uulgo* 18 fuerit *C* 20 et *ante* Proculo *om. P*

culo et Firmo, qui sub Aureliano fuerant, non taceremus.
2 scis enim mi Basse quanta nobis contentio proxime fuerit cum amatore historiarum M. Fonteio, cum ille diceret Firmum, qui Aureliani temporibus Aegyptum occupauerat, latrunculum fuisse non principem, contra ego mecumque Rufus Celsus et Ceionius Iulianus et Fabius Sosianus contenderent dicentes illum et purpura usum et percnssa moneta Augustum esse uocitatum. quin etiam nummos eius Seuerus Archontius protulit. de Graecis autem Aegyptiisque libris conuicit illum autocratora in edictis suis esse nocatum. et illi quidem aduersum nos contendenti haec sola ratio fuit, quod dicebat Aurelianum in edicto suo non scripsisse qnod tyrannum occidisset sed quod latrunculum quendam a re pnblica remouisset perinde quasi digne tanti princeps nominis debnerit tyrannum appellare hominem tenebrarium ant non semper latrones uocitauerint magni principes eos, quos inuadentes purpuras necauerunt. ipse ego in Aureliani uita priusquam de Firmo cuncta cognoscerem, Firmum non inter purpuratos habui sed quasi quendam latronem. quod idcirco dixi, nequis me oblitum aestimaret mei. sed ne uolumini, quod breuissimum promisi, multa conectam, ueniamus ad Firmum.

3 Firmo patria Seleucia fuit, tametsi plerique Graecorum alteram tradunt ignari eo tempore ipso tres fuisse Firmos, quorum nnus praefectus Aegypti alter dux limitis Africani idemque pro consule tertius iste Zenobiae amicns ac socins, qui Alexandriam Aegyptiorum incitatus furore peruasit et qnem Aurelianus solita uirtutum suarum felicitate contriuit. de huius diuitiis multa dicuntur. nam et uitreis quadraturis bitumine aliisque medicamentis insertis domum in-

3 fronteio *C* 6 rufius *C* fauius *C* fabius *p* sossianus *C* 8 cum etiam *C* quin etiam *uulgo* 9 arcoutius *C* 10 uocitatum *P* 11 uou *C* nos *uulgo* 14 digni *C* dignitatis princeps nomiue *ed. princeps* 16 uocitauerunt *C* 23 seleutia *B* 24 firmus *deleto* us *B* 30 uitumine *C* bitumine *p* introduxisse *C*

duxisse perhibetur et tantum habuisse de chartis, ut publice saepe diceret exercitum se alere posse papyro et glutine. idem et cum Blemmyis societatem maximam tenuit, et cum Saracenis. naues quoque ad Indos negotiatorias saepe misit. ipse quoque [ipse perhibetur] dicitur habuisse duos dentes elephanti pedum denum, e quibus Aurelianus ipse sellam constituerat facere additis aliis duobus, in qua Iuppiter aureus et gemmatus sederet cum specie praetextae ponendus in templo Solis Apenninis sortibus adductus, quem appellari uoluerat Iouem Consulem uel Consulentem. sed eosdem dentes postea Carinus mulieri cuidam dono dedit. quae lectum ex eis fecisse narratur. *quod* quia et nunc scitur et sciri apud posteros nihil proderit taceo. ita donum Indicum Ioui optimo maximo consecratum per deterrimum principem et ministerium libidinis factum uidetur *et* pretium. fuit tamen 4
Firmus statura ingenti, oculis foris eminentibus, capillo crispo, fronte uulnerata, uultu nigriore, reliqua parte corporis candidus sed pilosus atque hispidus, ita ut eum plerique Cyclopem uocarent. carne multa uescebatur struthionem ad diem comedisse fertur. uini non multum bibit aquae plurimum, mente firmissimus, neruis robustissimus, ita ut Tritanum uinceret, cuius Varro meminit. nam et incudem superpositam pectori constanter aliis tundentibus pertulit, cum ipse reclinus ac resupinus et curuatus in manus penderet potius quam iaceret. fuit tamen ei contentio cum Aureliani ducibus ad bibendum, siquando eum temptare uoluissent. nam quidam Burburus nomine de numero uexillariorum notissimus potator, cum ad bibendum eundem prouocasset,

1 cartis *C* 2 papyra *C* 3 teuuis *C* 4 negotiariis *B* negotiatoriis *P* 5 ipse perhibetur *om. uulgo* 6 elephantiuos *p* 7 aditis *C* 9 Apouiuis *Casaub. sed cf. ad p. 129, 8* additis *C* adductus *Eyss.* 12 *ante* quia *add.* quod *Eyss.* 15 et *ante* pretium *add. uulgo* 20 ibit *B* bibit *b* 21 tritanuum *B corr. ex* trianum tritanum *P corr. ex* trinanum 22 suppositam *B* 23 studentibus *C* tundentibus *uulgo* 24 recliuis *C* reclinus *Casaub.* ruspinus *B* 25 contio *B* 26 eius *P* uoluisset *C* uoluissent *Salmas.*

situlas duas plenas mero duxit et toto postea conuiuio sobrius fuit et cum ei Burburus diceret 'quare non faeces bibisti?' respondit ille 'stulte terra non bibitur.' leuia persequimur, cum maiora dicenda sint.

5 Hic ergo contra Aurelianum sumpsit imperium ad defendendas partes quae supererant Zenobiae. sed Aureliano de Thraciis redeunte superatus est. multi dicunt laqueo eum uitam finisse. aliud edictis suis ostendit *Aurelianus*. namque cum eum uicisset, tale edictum Romae proponi iussit 'amantissimo sui populo Romano Aurelianus Augustus salutem dicit. pacato undique gentium toto qua late patet orbe terrarum Firmum etiam latronem Aegyptium barbaricis motibus aestuantem et feminei propudii reliquias colligentem ne plurimum loquar fugauimus obsedimus cruciauimus et occidimus. nihil est Romulei Quirites quod timere possitis. canon Aegypti, qui suspensus per latronem inprobum fuerat, integer ueniet. sit uobis cum senatu concordia cum equestri ordine amicitia cum praetorianis adfectio. ego efficiam ne sit aliqua sollicitudo Romana. uacate ludis uacate circensibus. nos publicae necessitates teneant. uos occupent uoluptates. quare sanctissimi Quirites' et reliqua.

6 Haec nos de Firmo cognouisse scire debuisti sed digna memoratu. nam ea, quae de illo Aurelianus Festiuus libertus Aureliani singillatim rettulit si uis cognoscere, eundem oportet legas, maxime cum dicat Firmum eundem inter crocodilos unctum crocodilorum adipibus natasse et elephantum rexisse et hippopotamo sedisse et sedentem ingentibus struthionibus uectum esse et quasi uolitasse. sed haec scire quid prodest? cum et Liuius et Sallustius taceant res leues de his, quorum uitam arripuerunt. non enim scimus quales

1 saitias *C* situlas *uulgo* 6 superant *B corr. b* 8 dictis *C* edictis *uulgo* sui *B* Aurelianus *add. uulgo* 11 lata *C* 12 egyptium *B* 13 colligendum *C* 16 egypti *B* 23 aurelius *C* 25 crocodillos *C* 26 crocodillorum *C* 27 hippopotamos (hippopatamos *P*) edisse *uulgo* hippopotamo sedisse *Salmas.* strucionibus *C* 30 uita *C* uitam *Salmas.*

mulos Clodius habuerit aut [mulas] T. Annius Milo aut utrum Tusco equo sederit Catilina an Sardo uel quali chlamyde Pompeius usus fuerit [purpura]. quare finem de Firmo faciemus uenientes ad Saturninum, qui contra Probum imperium sibimet in orientis partibus uindicauit.

SATVRNINVS

Saturninus oriundo fuit Gallus ex gente hominum in- 7
quietissima et auida semper uel faciendi principis uel imperii. huic inter ceteros duces, quod uere summus uir esset, certe uideretur, Aurelianus limitis orientalis ducatum dedit sapienter praecipiens ne umquam Aegyptum uideret. cogitabat enim, quantum uidemus, uir prudentissimus Gallorum naturam et uerebatur ne, si perturbidam ciuitatem uidisset, quo eum natura ducebat, eo societate quoque hominum duceretur. sunt enim Aegyptii, ut satis nosti [uenti] uentosi furibundi iactantes iniuriosi atque adeo uani liberi nouarum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes uersificatores epigrammatarii mathematici haruspices medici, iam et Christiani Samaritae et quibus praesentia semper tempora cum enormi libertate displiceant. ac nequis mihi Aegyptiorum irascatur et meum esse credat, quod in litteras rettuli, Hadriani epistolam promam ex libris Phlegontis liberti eius proditam, ex qua penitus Aegyptiorum uita detegitur. 'Hadrianus 8
Augustus Seruiano consuli salutem. Aegyptum, quam mihi

1 mulas *del. Eyss.* 2 catillino *B* catillina *P* clamide *B* clamyde *P* 3 an purpura *uulgo* purpura *del. Eyss.* 7 gallis *P* 8 uel *om. B add. b* imperi *B* imperii *b* perimeudi *Peterus* 9 quod uere summus uerisset certe uideretur (uiderentur *B*) *C* quos uere scire uideretur *Salmas.* quod uere summus uir esset certe uideretur *Peterus* 11 egyptum *C* 14 e *C* eo *Salmas.* 15 egyptii *B* uenti *del. Eyss.* uiri *uulgo* 16 uasi *C* 18 nam *C* iam *Eyss.* eis *C* et *uulgo* cristiani *C* 19 samarite *B* 20 egyptiorum *B* 22 romam *C* promam *Eyss.* et *B* flegontis *C*

laudabas, Seruiane carissime totam didici leuem pendulam et ad omnia famae momenta uolitantem. illic qui Serapem colunt, Christiani sunt et deuoti sunt Serapi qui se Christi episcopos dicunt. nemo illic archisynagogus Iudaeorum nemo Samarites nemo Christianorum presbyter non mathematicus non haruspex non aliptes. ipse ille patriarcha cum Aegyptum uenerit, ab aliis Serapidem adorare ab aliis cogitur Christum. genus hominum seditiosissimum uanissimum iniuriosissimum, ciuitas opulenta diues fecunda, in qua nemo uiuat otiosus. alii uitrum conflant, ab aliis charta conficitur, alii linyphiones, omnes certe cuiuscumque artis et uidentur et habentur. podagrosi quod agant habent, habent caeci [quod agant habent caeci] quod faciant. ne chiragrici quidem aput eos otiosi uiuunt. unus illis deus nullus est. hunc Christiani hunc Iudaei hunc omnes uenerantur et gentes. et utinam melius esset morata ciuitas digna profecto quae pro sui profunditate quae pro sui magnitudine totius Aegypti teneat principatum. huic ego cuncta concessi uetera priuilegia reddidi noua sic addidi, ut praesenti gratias agerent. denique ut primum inde discessi, et in filium meum Verum multa dixerunt et de Antinoo quae dixerint comperisse te credo. nihil illis opto nisi ut suis pullis alantur quos quem ad modum fecundant, pudet dicere. calices tibi allassontes *id est* uersicolores transmisi, quos mihi sacerdos templi obtulit tibi et sorori meae specialiter dedicatos, quos tu uelim festis diebus conuiuiis adhibeas. caueas tamen ne his Afri-
9 canus noster indulgenter utatur.' haec ergo cogitans de

2 illa *C* illic *Casaub.* 3 cristiani *C* cristi *C* 4 iudeorum *C* 5 cristianorum *C* presbiter *B* 6 alipts *P* aliptas *Bp* egyptum *B* 7 cogita cristum *B* 10 comflant *B* ab *om. B* cartha *C* comficitur *B* 11 omnes certe linifiones *C* alii linyphiones omnes certe *Salmas.* (linteones *Turnebus adu. XXX 20*) 12 cesi *B* quod — caeci *del. Salm.* 14 unus illis — 15 et gentes *del. Cas. sed et hic et alibi fraudem prodidit homo Christianus Hadrianum ementitus* 15 cristiani *C* iudei *C* 17 egypti *B* 18 teneant *C* 21 antonino *C* Antinoo *Cas.* 23 fotum dant *Salm.* 24 id est *add. Salm.* uersicoloris *C*

Aegyptiis Aurelianus iusserat ne Saturninus Aegyptum uideret et mente quidem diuina. nam ut primum Aegyptii magnam potestatem ad se uenisse uiderunt, statim clamarunt 'Saturnine Auguste, di te seruent!' et illo quidem, quod negari non potest, uir sapiens de Alexandrina ciuitate mox fugit atque ad Palaestinam redit. ibi tamen cum cogitare coepisset tutum sibi non esse si priuatus uiueret deposita purpura ex simulacro Veneris *cum* cyclade uxoria militibus circumstantibus amictus et adoratus est. auum meum saepe dicentem audiui se interfuisse, cum ille adoraretur. 'flebat' inquit et dicebat 'necessarium, si non adroganter dicam, res pnblica uirum perdidit. ego certe instauraui Gallias. ego a Mauris possessam Africam reddidi. ego Hispanias pacaui. sed quid prodest? omnia haec adfectato semel honore perierunt.' et cum eum animarent uel ad uitam uel ad imperium qui amicierunt purpuram, in haec uerba disseruit 'nescitis amici quid mali sit imperare. gladii seta pendentes ceruicibus inminent, hastae undique undique spicula. ipsi custodes timentur ipsi comitos formidantur. non cibus pro uoluptate non iter pro auctoritate non bella pro iudicio non arma pro studio. adde quod omnis aetas in imperio reprehenditur. senex est quispiam. inhabilis uidetur ad imperium. uis et furor .... iam quid amabilem omnibns Probum dico? cui *cum* me aemulum esse cnpitis, cui libens cedo et cnins esse dux cupio, in necessitatem mortis me trahitis. sed habeo solatium mortis. solus perire non potero.' M. Saluidienns hanc ipsius orationem uere fuisse dicit. et fuit re uera non parum litteratus. nam et in Africa

1 egyptiis *B* egyptum *B* 2 egyptii *B* 5 ciuitatem *B* ciuitate mox *b* 6 rediit *P* 8 conclude *C* cum conclnde *p* 16 amugierunt *P* mugierunt *B* amicierunt *Gruterus* disserui *B* 17 pendentibus *C* pendentes *Gruterus* 20 inter *B* 22 inhabilis uidetur additur his et furore *C* inhabilis uidetur. sin minus inest furor, *uulgo* inhabilis uidetur. at iuuenis, inest furor *Salmas.* inhabilis uidetur ad imperium uis et furor *deinde tale aliquid excidisse putet* iuueni obicitur *Eyss.* 24 cum *add. Salmas.* memulum *P* 25 in me necessitatem *B*

rhetoricae operam dederat, Romae frequentauerat pergulas magistrales.

11 Et ne longius progrediar, dicendum est, quod praecipue ad hunc pertinet, erraro quosdam et putare hunc esse Saturninum, qui Gallieni temporibus imperium occupauit, cum hic longe alius sit et Probo paene nolente sit occisus. fertur autem Probus et clementes ad eum litteras saepe misisse et ueniam esse pollicitum sed milites, qui cum eo fuerant, non credidisse. obsessum denique in castro quodam ab his quos Probus miserat, inuito Probo esse iugulatum. longum est friuola quaeque conectere odiosum dicere quali statura fuerit quo corpore quo decore quid biberit quid comederit. ab aliis ista dicantur, quae prope ad exemplum nihil prosunt. nos ad ea quae sunt dicenda redeamus.

PROCVLVS

12 Proculo patria Albingauni fuere positi in Alpibus maritimis. domi nobilis sed maioribus latrocinantibus atque adeo pecore ac seruis et his rebus, quas abduxerat, satis diues. fertur deniquo eo tempore, quo sumpsit imperium, duo milia seruorum suorum armasse. huic uxor uirago, quae illum in hanc praecipitauit dementiam nomine Samso, quod ei postea inditum est. nam antea Vituriga nominata est. filius Herennianus, quem et ipsum, si quinquennium implesset, ita enim loquebatur, dicasset imperio. homo, quod negari non potest, ... idemque fortissimus, ipse quoque latrociniis

1 rectorio *C* rhetoricae *uulgo* frequentauerant *C* pergula *C* 2 ministrales *C* magistrales *uulgo* 3 nt *C* et *uulgo* 4 ad *om. B add. b* hanc *B* huuc *b* 6 his *B* fuerit *P* a probo *P* poene *C* uolente *B* nolens *P* 11 fribola *C* odiosus *C* 15 *nihil inscriptum in C* 16 proculo *litt. maiusc. atris scriptum in C* albingatuni *B* albingathuni *b* 17 nobiles *C* 22 Vitruuia *aut* Vitruria *Salmas.* 25 *post* potest *add.* optimus *uulgo* eidemque *C*

adsnetus, qui tamen armatam semper egerit uitam. nam et multis legionibus tribunus praefuit et fortia edidit facta. et quoniam minima quaoque iucunda sunt atque habent aliquid gratiao, cum leguntur, tacendum non est quod ipse gloriatur in quadam sua opistola. quam ipsam melius est ponere quam de ea plurimum dicere 'Proculus Maeciano adfini salutem dicit. centum ex Sarmatia uirgines cepi. ex his una nocte decem iniui. omnes tamen, quod in me erat, mulieres intra dies quindecim reddidi.' gloriatur, nt uides, rem ineptam et satis libidinosam atque inter fortes se haberi credit, si criminum densitate coalescat. hic tamen cum etiam post 13
honores militares [cum] se inprobe libidinose tamen fortiter regeret hortantibns Lugdunensibus qui et ab Aureliano grauiter contusi uidebantur et Probum uohementissime pertimescebant in imperium uocitatus est ludo paene ac ioco, ut Onesimus dicit. quod quidem apud nullum alium repperisse me scio. nam cum in quodam conuiuio ad latrunculos luderetur atque ipse decies imperator exisset, quidam non ignobilis scurra 'aue' inquid 'Auguste' adlataque lana purpurea umeris eius iunxit eumque adorauit. timor inde consoiorum atque inde iam exercitus temptatio et imperii. non nihilum tamen Gallis profuit. nam Alamannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur non sine gloriao splendore contriuit numquam aliter quam latrocinandi pugnans modo. hunc tamen Probus fugatum usque ad ultimas terras et cupientem in Francorum auxilium uenire, a quibus originem se trahere ipse dicebat ipsis prodentibus Francis, quibus familiare est ridendo fidem frangere uicit et interemit. posteri eius etiam nunc apud Albingaunos agunt, qui ioco solent dicere sibi non placere esse uol principes uel latrones. haec digna memoratu de Proculo didicisse me memini. ueniamus ad Bonosum, de quo multo minora condidi.

3 iocunda *C* 6 metiano *B* maetiano *P* 7 armatia *C* coepi *B* 8 iuui *C* iniui *uulgo* 15 poene *B* 19 purporea *P et ante corr. B* 20 uincxit *B* uinxit *P* iunxit *uulgo* ingessit *Casaub.* iniecit *Gruterus* 31 memni *P*

BONOSVS

14 Bonosus domo Hispaniensi fuit origine Brittannus Galla tamen matre, ut ipse dicebat rhetoris filius, ut ab aliis comperi paedagogi litterarii. paruulus patrem amisit atque a matre fortissima educatus litterarum nihil didicit. militauit primum inter ordinarios deinde inter equites. duxit ordines. tribunatus egit. dux limitis Rhaetici fuit. bibit quantum hominum nemo. de hoc Aurelianus saepo dicebat 'non ut uiuat natus est sed ut bibat' quem quidem diu in honore habuit causa militiae. nam siquando legati barbarorum undecumque gentium uenissent, ipsi propinabantur, ut eos inebriaret atque ab his per uinum cuncta cognosceret, ipse quantum libet bibisset semper securus et sobrius et, ut Onesimus dicit scriptor uitae Probi, adhuc in uino prudentior. habuit praeterea rem mirabilem, ut quantum bibisset tantum mingeret neque umquam eius aut pectus aut uenter

15 aut uesica grauaretur. hic idem, cum quodam tempore in Rheno Romanas lusorias Germani incendissent, timore ne poenas daret sumpsit imperium idque diutius tenuit quam merebatur. nam longo grauique certamine a Probo superatus laqueo uitam finiuit. cum quidem iocus extitit amphoram pendere non hominem. filios duos reliquid, quibus ambobus Probus pepercit uxore quoque eius in honore habita et usque ad mortem salario praestito. fuisse enim dicitur, ut et auus meus dicebat, femina singularis exempli et familiae nobilis, gentis tamen Gothicae. quam illi Aurelianus uxorem idcirco dederat, ut per eum a Gothis cuncta cognosceret. erat enim illa uirgo regalis. extant litterae ad legatum Thraciarum scriptae de his nuptiis et donis, quae Aurelianus Bonoso dari nuptiarum causa iussit. quas ego

1 *nihil inscriptum in C* 3 rethoris *C* 7 militis retici *C* limitis Rhaetici *uulgo* 13 nescimus *C* Onesimus *uulgo* 17 graueretur *C* grauaretur *p* 18 reno *C* luxorias *C* lusorias *Gruterus* 19 penas *C* *ante* diutius *add.* non *b* 21 exstitit *C* 28 exstant *C*

inserui 'Aurelianus Augustus Gallonio Auito salutem. superioribus litteris scripseram ut optimates Gothicas aput Perinthum conlocares decretis salariis, non ut singulae acciperent sed ut septem simul unum conuiuium haberent. cum enim diuisae accipiunt, et illae parum sumunt, et res publica plurimum perdit. nunc tamen, quoniam placuit Bonoso Hunilam dari, dabis ei iuxta breuem infra scriptum omnia, quae praecipimus. sumptu etiam publico nuptias celebrabis.' breuis munerum fuit 'tunicas palliolatas hyacinthinas subsericas ... tunicam auro clauatam subsericam librilem unam interulas dilores duas et reliqua, quae matronae conueniunt. ipsi dabis aureos Philippeos centum argenteos Antoninianos mille aeris sestertium decies' haec me legisse teneo de Bonoso. et potui quidem horum uitam praeterire, quos nemo quaerebat. attamen, ne quid fidei deesset, etiam de his, quae didiceram, intimanda curaui. supersunt mihi Carus Carinus et Numerianus. nam Diocletianus et qui secuntur stilo maiore dicendi sunt.

1 gallonia *B* 2 aut *B* aput *P* 3 singuli *C* 4 conuium *C* conuiuium *bp* 9 pulliolatas *B* iacthinas *C* 10 *post* subsericas *numerum excidisse putat Eyss.* 13 sestertios decem milia *Salmas.* 15 adtamen *C* 16 didicerant *B*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII

CARVS NVMERIANVS
ET
CARINVS

1 Fato rem publicam regi eamque nunc ad summum euehi nunc ad minima retrahi Probi mors satis prodidit. nam cum ducta per tempora uariis uel erecta motibus uel adflicta nunc tempestate aliqua nunc felicitate uariata omnia prope passa esset, quae patitur in homine uno mortalitas, uidebatur post diuersitatem malorum iam secura continuata felicitate mansura post Aurelianum uehementem principem Probo ex sententia senatus et populi leges et gubernacula temperante. sed ruina ingens uel naufragii modo uel incendii accensis fataliter militibus sublato e medio tali principe in eam desperationem uotum publicum redegit, ut timerent omnes Domitianos Vitellios et Nerones. plus enim timetur de incertis moribus principis quam speratur maxime in ea re publica, quae recentibus confossa uulneribus Valeriani captiuitatem Gallieni luxuriam triginta etiam probra tyrannorum caesa ciuilium membra sibimet uindicantium per-

INCIPIT EIVSDEM CARVS ET CARI ET NVMERIANVS FELICITER *inscriptum in C* ad constantinum augustum *add. p* 7 erectam *C* adflictam *C* 11 mensura *C* mansura *p* usura *Casaub.* 12 senatus ac populo *post* gubernacula *collocatum in C* 14 e *add. uulgo* 15 disperationem *B* 18 res *B* 19 luxoriam *B* prope *C* probra *Eyss.* 20 *post* tirannorum *(ita B) add.* collisionibus *p* *post* ciuilium *add.* bellorum *p* *post* sibimet *add.* eam *p*

pessa maeruerit. nam si uelimus ortu urbis repetere quas 2 uarietates sit passa Romana res publica, inueniemus nullam magis uel bonis floruisse uel malis laborasse. et ut a Romulo iucipiam uero patre ac parente rei publicae quae illius felicitas fuit? qui fundauit constituit roborauitque rem publicam atque unus omnium conditorum perfectam urbem reliquid? quid deinde Numam loquar? qui frementem bellis et grauidam triumphis ciuitatem religione muniuit. uiguit igitur usque ad Tarquinii Superbi tempora nostra res publica sed passa tempestatem de moribus regiis non sine graui exitio semet ulta est. adoleuit deinde usque ad tempora Gallicani belli sed quasi quodam mersa naufragio capta praeter arcem urbe plus prope mali sensit quam timebat boni. reddidit se deinde in integrum sed eo usque grauata est Punicis bellis ac terrore Pyrrhi, ut mortalitatis mala praecordiorum timore sentiret. creuit deinde uicta Carthagine 3 trans maria missis imperiis. sed socialibus adfecta discordiis extenuato felicitatis sensu usque ad Augustum bellis ciuilibus adfecta consenuit. per Augustum deinde reparata, si reparata dici potest libertate deposita. tamen utcumque, etiam si domi tristis fuit, apud exteras gentes effloruit. passa deinceps tot Nerones per Vespasianum extulit capud. nec omni Titi felicitate laetata Domitiani uulnerata inmanitate per Neruam atque Traianum usque ad Marcum solito melior Commodi uaecordia et crudelitate lacerata est. nihil post haec praeter Seueri diligentiam usque *ad* Alexandrum Mammaeae sensit bonum. longum est quae secuntur uniuersa conectere. uti enim principe Valeriano non potuit et Gallienum per annos quindecim passa est. inuidit Claudio longin-

1 mernerit *C* 5 *post* felicitas *sequitur cap. 13* Augnstnm appellauerunt *usque ad cap. 15* dicebat nullam aliam *in C* fuit *ante* qui *om. B* 8 regionem *B* regione *P* religione *p* 12 quadam *C* 13 tumebat *C* tum habebat *Gruterus* 15 pyrri *B* per *ante* mortalitatis *add. B* 18 felicatis *C* felicitatis *p* 23 domiciani *C* 25 nihis *C* nnllum *uulgo* nihil *Eyss.* 26 ad *add. p* mameae *C* 29 longiquitatem *C*

quitatem imperii amans uarietatum prope semper et inimica fortuna iustitiae. sic enim Aurelianus occisus est sic Tacitus absumptus sic Probus caesus, ut appareat nihil tam gratum esse fortunae quam ut ea, quae sunt in publicis actibus, euentuum uarietate mutentur.

Sed quorsum talibus querellis et temporum casibns distinemur? ueniamus ad Carum medium, ut ita dixerim, uirum et inter bonos magis quam inter malos principes conlocandum et longe meliorem si Carinum non reliquisset here-
4 dem. Cari patria sic ambigue a plerisque proditur, ut praesumpte ueritatem dicere nequeam quae illa nera sit. Onesimus enim, qui diligentissime uitam Probi scripsit, Romae illum et natum et eruditum sed Illyricianis parentibus fuisse contendit. sed Fabius Cerillianus, qui tempora Cari Carini et Numeriani sollertissime persecutns est neque Romae sed in Illyrico genitum neque Pannoniis sed Poenis parentibus adserit natum. in ephemeride quadam legisse memini Carum Mediolanensem fuisse sed ab auo iuri Aquileiensis ciuitatis insertum. ipse, qnod negari non potest, ut epistola eius indicat, quam pro consule ad legatum suum scripsit, cum eum ad bona hortaretur officia, Romanus uult uideri. epistula Cari 'Marcus Aurelius *Carus* pro consule Ciliciae Iunio legato suo. maiores nostri Romani illi principes in legatis creandis hac usi sunt consnetudine, ut morum suorum specimen per eos ostenderent, quibus rem publicam

1 prope et semper *C* prope semper et *Eyss.* 2 fit *C* sic *uulgo* 5 notentnr *Casaub.* 6 quossum *C* detinemnr *B* destinemur *P* distinemur *Casaub.* 9 relinquisset *C* 10 cari *atramento litt. maiusc. scriptum in C* *aut* ueritatem *aut* uera *del. Casaub.* praesumpte grauitate *C* praesumpte ueritatem *uulgo* praesumpta grauitate *Gruterus* prae summa uarietate *Obrechtus* 11 nequeantae *P* nequeante *B* sint *C* sit *uulgo* praesumpte neritas dici nequeat *deletis* quae illa uera sit *Eyss.* 14 fauius *C* fabius *p* ceryllianus *C* Cirvllianus *Gruterus* 15 solertissime *C* 18 ab *add. Casaub.* *pro* ano *coni.* a puero *Hudemannus* iuria aquiliensis *P* 22 manslius ualerius *C* M. Valerius Carns *Salmas.* cilicio *B*

delegabant. ego uero, si ita non esset, aliter non fecissem. *non* feci aliter, si te iuuante non fallar. fac igitur ut maioribus nostris id est Romanis non discrepemus uiris' uides tota epistula maiores suos Romanos illum uelle intellegi.
indicat et oratio eius ad senatum data istam generis prae- 5
rogatiuam. nam cum primum imperator esset creatus, sic ad senatorium ordinem scripsit. inter cetera 'gaudendum est itaque patres conscripti quod unus ex uestro ordine uestri etiam generis imperator est factus. quare adnitemur ne meliores peregrini quam uestri esse uideantur' hoc quoque loco satis clarum est illum uoluisse intellegi se esse Romanum id est Roma oriundum. hic igitur per ciuiles *et* militares gradus, ut tituli statuarum eius indicant, praefectus praetorii a Probo factus tantum sibi aput milites amoris locauit, ut interfecto Probo tanto principe solus dignissimus uideretur imperio.

Non me praeteriit suspicatos esse plerosque et eos in 6
fastos retulisse Cari factione interemptum Probum sed neque meritum Probi erga Carum neque Cari mores id credi patiuntur simul quia Probi mortem et acerrime et constantissime uindicauit. quid autem de eo Probus senserit indicant litterae de eius honoribus ad senatum datae 'Probus Augustus amantissimo senatui suo salutem dicit' inter cetera 'felix autem esset nostra res publica, si, qualis Carus est aut plerique uestrum, plures haberem in actibus conlocatos. quare equestrem statuam uiro morum ueterum, si uobis placet, decernendam censeo addito eo ut publico sumptu [uel] eidem exaedificetur domus marmoribus a me delatis. decet enim nos talis integritatem remunorari uiri' et reliqua.

Ac ne minima quaeque conectam et ea, quae apud alios 7
poterunt inueniri, ubi primum accepit imporium, consensu

1 diligebant *C* delegebant *uulgo* esset *B* non esset *Pb* 2 non *ante* feci *add. Casaub.* taliter *Obrechtus* 9 adnitemini *C* adnitemur *Gruterus* 12 et *add. uulgo* 14 amores *B* 15 dignissimis *P* 18 quod *C* neque *uulgo* 26 statuo *C* statuam *p* 27 uel *del. Draegerus Philol. XX p. 524* eidem *corr. ex* etiam *B* 31 concessu *C* consensu *uulgo*

omnium militum bellum Persicum, quod Probus parabat, adgressus est liberis Caesaribus nuncupatis et ita quidem, ut Carinum ad Gallias tuendas cum uiris lectissimis destinaret, secum uero Numerianum adulescentem cum lectissimum tum etiam disertissimum duceret. et dicitur quidem saepe dixisse se miserum quod Carinum ad Gallias principem mitteret neque illa aetas esset Numeriani, ut illi Gallicanum, quod maxime constantem principem quaerit, crederetur imperium. sed haec alias. nam extant etiam litterae Cari, quibus aput praefectum suum de Carini moribus queritur, ut appareat uerum esse, quod Onesimus dicit, habuisse in animo Carum ut Carino Caesareanum abrogaret imperium. sed haec, ut diximus, alias in ipsius Carini uita di-
8 cenda sunt. nunc ad ordinem reuertemur. ingenti apparatu et totis uiribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico, quod gerebat, contra Persas profectus nullo sibi occurrente Mesopotamiam Carus cepit et Ctesiphontem usque peruenit occupatisque Persis domestica seditione imperatoris Persici nomen emeruit. uerum cum auidus gloriae praefecto suo maxime urgente, qui et ipsius et filii eius quaerebat exitium cupiens imperare, longius progressus esset, ut alii dicunt morbo, ut plures fulmine interemptus est. negari non potest eo tempore quo perit tantum fuisse subito tonitruum, ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur. cum igitur aegrotaret atque in tentorio iaceret, ingenti exorta tempestate inmani coruscatione immaniore, ut diximus, tonitru exanimatus est. Iulius Calpurnius, qui ad memoriam dictabat, talem ad praefectum urbis super morte Cari epistulam dedit. inter cetera 'cum' inquit 'Carus princeps noster uere carus aegrotaret, tanti turbinis subito exorta tempestas est, ut

4 aduliscentem *B* audulecentem *P* adulescentem *p* cum se *B* 9 exstans *B* iam *C* etiam *Casaub.* 10 quaeritur *B* quaeratur *P* 12 aut *B* 15 totius *B* magno *C* magna *p* 17 mesopotamia *B* tesifontem *C* 19 persi *C* Persici *uulgo* 20 iurgante *C* urgente *Eyss.* ipsi *C* ipsius *uulgo* 24 examinati *B* 27 examinatus *B* iubet capurnius *B* iulius capurnius *P* iulius calphurnius *p*

caligarent omnia neque alter alterum nosceret. coruscationum deinde ac tonitruum in modum fulgurum igniti sideris continuata uibratio omnibus nobis ueritatis scientiam sustulit. subito enim conclamatum est imperatorem mortuum et post illud praecipue tonitrum, quod cuncta terruerat. his accessit quod cubicularii dolentes principis mortem incenderunt tentorium. unde [fuit] fama emersit fulmine interemptum eum, quem quantum scire possumus aegritudine constat absumptum.' hanc ego epistulam idcirco indidi, quod 9
plerique dicunt uim fati qnandam esse ut Romanus princeps Ctesiphontem transire non possit ideoque Carum fulmine absumptum, quod eos fines transgredi cuperet, qui fataliter constituti sunt. sed sibi habeat artes suas timiditas calcanda uirtutibns. licet plane ac licebit per sacratissimum Caesarem Maximianum Persas uincere atque ultra eos progredi et futurum reor, si a nostris non deseratur promissus numinum fauor. bonum principem Carum fnisse cum multa indicant tum illud etiam, quod statim adeptus imperium Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut inuasuros se non solum Illyricum sed Thracias quoque Italiamque minarentur, ita inter bella patiendo contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donauerit occisis Sarmatarnm sedecim milibus captis diuersi sexus niginti milibus. haec de Caro satis esse credo.

Veniamus ad Numerianum. huius et uicinior patri et 10
admirabilior per socerum suum facta uidetur historia. et quamuis Carinus maior aetate fuerit prior etiam Caesar sit nuncupatus, tamen necesse est ut prius de Numeriano loquamur, qui patris secutus est mortem, post de Carino, quem

1 ut *pro* alterum *B* *post* nosceret *add.* permittet *p* 5 quo *B* terrauerat *B* 9 inditi *C* iudidi *bp* 11 tesifontem *C* 15 *post* Maximianum *add.* constitit *B* uicere *B* uinccre *b* 18 *post* adeptus *add.* est *B* 20 ita sic inter bella pariendi *C* ita inter bella patiendo *uulgo* 22 militibus *B et ante corr. P* 23 sexsus *C* coro *C* caro *p* 25 uiurior *P* iunior *B* uicinior *uulgo* 27 quae *post* Caesar *add. C* 28 di *pro* de *B* 29 *ad* mortem *add.* at morem *p* quae *C* quem *p*

uir rei publicae necessarius Augustus Diocletianus habitis conflictibus interimit.

NVMERIANVS

11 Numerianus Cari filius moratus egregie et uere dignus imperio eloquentia etiam praepollens, adeo ut puer publice declamauerit feranturque illius scripta nobilia declamationi tamen magis quam Tulliano adcommodiora stilo. uersu autem talis fuisse praedicatur, ut omnes poetas sui temporis uicerit. nam et cum Olympio Nemesiano contendit, qui ἁλιευτικὰ κυνηγετικὰ et ναυτικὰ scripsit quique omnibus coloniis inlustratus emicuit et Aurelium Apollinarem iamborum scriptorem, qui patris eius gesta in litteras rettulit, eisdem, quae recitauerat, editis ueluti radio solis obtexit. huius oratio fertur ad senatum missa tantum habuisse eloquentiae, ut illi statua non quasi Caesari sed quasi rhetori decerneretur ponenda in bibliotheca Vlpia, cui subscriptum est 'Numeriano
12 Caesari oratori temporibus suis potentissimo'. hic patri comes fuit bello Persico. quo mortuo cum oculos dolere coepisset, quod illi aegritudinis genus uigilia utpote confecto familiarissimum fuit ac lectica portaretur, factione Apri soceri sui, qui inuadere conabatur imperium, occisus est. sed cum per plurimos dies de imperatoris salute quaereretur a milite contionareturque Aper idcirco illum uideri non posse, quod

1 habetis *C* habitis *p* nariis *Eyss.* 3 *nihil inscriptum in C* 4 numerianus *rubramento scriptum in C* moras *B* moratus *b* 9 alieutica *KTNHΓETIKA* et nnutica *C* halieutica cynegetica et ixeutica *Bernhardyus litt. Lat. p. 500* 10 quinque *C* inque *Peterus* quique *uulgo* 11 apollonarem *C* apollinarem *b* amborum *C* 12 hisdemque *C* 14 illis *B* 15 statua *B* cesari *b* rethor *B* rethori *b* rethori *P* 16 bibliothecae *B* 19 nimia utpote confecto familiarissimus fuit ac lectica *(corr. ex* adettica *a p)* portaretur (*sic p corr. ex* portatur, *in B est* portatus) *C correxit Gruterus sed quod hic* uigilia *adscriptum fuisse ad uocem* confecto *in P ait errasse uidetur. Salmasius et Iordanus nihil adnotauerunt* 20 arrii *ante* Apri *add. p* 21 conebatur *C* conabatur *p*

oculos inualidos a uento ac sole subtraheret, foetore tamen cadaueris res esset prodita, omnes inuaserunt Aprum, cuius factio latere non potuit cumque ante signa et principia protraxere. tunc habita est ingens contio factum etiam tribunal. et cum quaereretur quis uindex Numeriani iustissimus fieret 13 quis daretur rei publicae bonus princeps, Diocletianum omnes diuino consensu, cui multa iam signa facta dicebantur imperii, Augustum appellauerunt domesticos tunc regentem uirum insignem callidum amantem rei publicae amantem suorum et ad omnia, quae tempus quaesiuerat, paratum, consilii semper alti non numquam tamen effrontis sed prudentiae nimia peruicacia motus inquieti pectoris conprimentis. hic cum tribunal conscendisset atque Augustus esset appellatus et quaereretur quem ad modum Numerianus esset occisus, educto gladio Aprum praefectum praetorii ostentans percussit addens uerbis suis 'hic est auctor necis Numeriani.' sic Aper foeda uita et deformibus consiliis agens dignum moribus suis exitum dedit. auus meus rettulit interfuisse contioni, cum Diocletiani manu esset Aper occisus. percussisse autem dicebat Diocletianum et dixisse 'gloriare Aper Aeneae magni dextra cadis' quod ego miror de homine militari, quamuis sciam, plurimos, plus quam militares, uel Graece, uel Latine, uel comicorum usurpare dicta, uel alium poetarum. ipsi denique comici plerumque sic milites inducunt, ut eos faciant uetera dicta usurpare. nam et 'lepus tute es *et* pulpamentum quaeris' Liuii Andronici dictum est multa*que* alia, quae Plautus Caeciliusque posuerunt. curiosum [non] puto

1 ac uento *B et erasa* c *P* faetore *P* 5 numerianus *B* 8 diocletianum *post* augustum *add. p* 10 temporatum *C* 11 frontis *P et corr. in* fortis *B* effrontis *uulgo* 12 peruicatia *C* 13 consendisset *C* conscendisset *b* 15 praetori *P* 17 foedauit *C* foeda uita *Eyss.* (se ipsum *add. ante* foedauit *uulgo*) 18 conticioni *B* 20 dixisse autem dicebat Diocletianum percussisse *C* ameae *B* enee *b* 22 sciam *add. uulgo* 23 talium *C* alium *Eyss.* 25 et *add. ex Terent. Eunuch. 426 uulgo* pulmentum *Scaliger apud Terentium reposuit* 26 liui *B* liuii *b* que *add. uulgo* 27 celiusque *B* caeliusque *P* caeciliusque *b* non *del. Casaub.*

neque satis uulgare fabellam de Diocletiano Augusto ponere hoc conuenientem loco, quae illi data est ad omen imperii. auus meus mihi retulit ab ipso Diocletiano compertum. 'cum' inquit 'Diocletianus apud Tungros in Gallia in quadam caupona moraretur, in minoribus adhuc locis militans et cum Dryade quadam muliere rationem conuictus sui cotidiani faceret atque illa diceret 'Diocletiane nimium auarus nimium parcus es' ioco non serio Diocletianus respondisse fertur 'tunc ero largus cum fuero imperator' post quod uerbum Dryas dixisse fertur 'Diocletiane iocari noli. nam eris im-
14 perator cum Aprum occideris.' semper in animo Diocletianus habuit imperii cupiditatem idque Maximiano conscio atque auo meo, cui hoc dictum a Dryade ipse retulerat. denique ut erat altus risit et tacuit. apros tamen in uenatibus, ubi fuit facultas, manu sua semper occidit. denique cum Aurelianus imperium accepisset cum Probus cum Tacitus cum ipse Carus, Diocletianus dixit 'ego semper apros occido sed alter utitur pulpamento.' iam illud notum est atque uulgatum, quod, cum occidisset Aprum praefectum praetorii, dixisse fertur 'tandem occidi aprum fatalem.' ipsum Diocletianum idem auus meus dixisse dicebat nullam aliam sibi causam occidendi manu sua fuisse nisi ut impleret Dryadis dictum et suum firmaret imperium. non enim tam crudelem se innotescere cuperet primis maxime diebus imperii nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem occisionis adtraheret. dictum est de Caro dictum etiam de Numeriano. superest nobis Carinus.

2 huic *Gruterus* illa *C* 6 sacerdotissa fauni siue pan *add. p* curationem *C* 11 occiderit *B* ianimo *B* 13 dryadae *P* dryade *B* 19 praefectus *C* 21 idest *B*

CARINVS

Carinus homo omnium contaminatissimus adulter fre- 15
quens corruptor iuuentutis. pudet dicere, quod in litteras
Onesimus retulit. ipse quoque male usus genio sexus sui.
hic cum Caesar decretis sibi Galliis atque Italia Illyrico
Hispaniis ac Brittanniis et Africa relictus a patre Caesarea-
num teneret imperium sed ea lege, ut omnia faceret quae
Augusti faciunt, enormibus se uitiis et ingenti foeditate ma-
culauit. amicos optimos quosque relegauit. pessimum quem-
que elegit aut tenuit. praefectum urbi unum ex cancellariis
suis fecit. quo foedius nec cogitari potuit aliquid nec dici.
praefectum praetorii, quem habebat, occidit. in eius locum
Matronianum ueterem conciliatorem fecit unum ex his no-
tariis, quem stuprorum et libidinum conscium semper atque
adiutorem habuerat. inuito patre consul processit. superbas
ad senatum litteras dedit. uulgo urbis Romae quasi populo
Romano bona senatus promisit. uxores ducendo ac reiciendo
nouem duxit pulsis plerisque praegnatibus. mimis meretri-
cibus pantomimis cantoribus atque lenonibus Palatium re-
pleuit. fastidium subscribendi tantum habuit, ut inpurum
quendam, cum quo semper meridie iocabatur, ad subscriben-
dum poneret. quem obiurgabat plerumque quod bene suam
imitaretur manum. habuit gemmas in calceis. nisi gemmata 16
fibula usus non est. balteum etiam saepe gemmatum. regem
denique illum Illyrici plerique uocitarunt. praefectis num-
quam *numquam* consulibus obuiam processit. hominibus in-
probis plurimum detulit eosque ad conuiuium semper uocauit.
centum libras auium centum piscium mille diuersae carnis

1 *nihil inscriptum in C* 2 Carinus *add. V* 4 sextus *B* 5 italiae *P* ita bae *super* a *addita* a *et deletis* bae *litteris B* 6 hispanis *B* brittanis *P* 8 inormibus *C* 9 relegit *C* relegauit *uulgo* 10 calcellariis *B* 11 aliquando *C* aliquid aliquando *Casaub.* 13 notarius *B* 18 plerique *P* plerisque *p* praegnantibus *b* 20 suscribendi *B* 21 suscribendum *B* 25 praef. *P* 26 numquam *add. Gruterus* 27 uocatum *B* 28 milae *P*

in conuiuio suo frequenter exhibuit. uini plurimum effudit. inter poma et melones natauit. rosis Mediolanensibus et triclinia et cubicula strauit. balneis ita frigidis usus est, ut solent esse cellae suppositoriae, frigidariis semper niualibus. cum hiemis tempore ad quendam locum uenisset, in quo fontana esset pertepida, ut adsolet per hiemem naturaliter eaque in piscina usus esset, dixisse balneatoribus fertur 'aquam mihi muliebrem praeparatis' atque hoc eius clarissimum dictum effertur. audiebat pater eius quae ille faceret et clamabat 'non est meus.' statuerat denique Constantium, qui postea Caesar est factus tunc autem praesidiatum Dalmatiae administrabat, in locum eius subrogare, quo nemo tunc uir melior uidebatur, illum uero, ut Onesimus dicit, occidere. longum est si de eius luxuria plura uelim dicere. quicumque ostiatim cupit noscere, legat etiam Fuluium Asprianum usque ad taedium gestorum eius uni-
17 uersa dicentem. hic ubi patrem fulmine absumptum fratrem a socero interemptum Diocletianum Augustum appellatum conperit, maiora uitia et scelera edidit quasi iam liber a frenis domesticae pietatis suorum mortibus absolutus. nec ei tamen defuit ad uindicandum sibimet imperium uigor mentis. nam contra Diocletianum multis proeliis conflixit. sed ultima pugna apud Margum commissa uictus occubuit. hic trium principum fuit finis Cari Numeriani et Carini. post quos Diocletianum et Maximianum principes di dederunt iungentes talibus uiris Galerium atque Constantium, quorum alter natus est qui acceptam ignominiam Valeriani captiuitate deleret, alter qui Gallias Romanis legibus redderet. quattuor sane principes mundi fortes sapientes benigni et admodum liberales unum in re publica sentientes

4 frigidaliis *C* 5 quemdam *P* 6 pertepia *B* solet *P* 11 praesidatum *P* 13 quod *C* quo *Casaubon.* 14 luxoria *C* 19 celera *C* scelera *p* 20 moribus *C* mortibus *Casaubon.* 23 marcum *C* margum *Casaubon.* 24 caro *B* 25 principem dederunt *B* principes dii dederunt *P* 30 sitientes spereuerent *C* sentientes reuerentes *Gruterus*

reuerentes Romani senatus moderati populi amici persancti graues religiosi et quales principes semper orauimus. quorum uitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui Diocletiano ab epistulis fuit, scripsit. quod idcirco dixi, nequis a me rem tantam requireret, maxime cum uel uiuorum principum uita non sine reprehensione dicatur.

Memorabile maxime Cari et Carini et Numeriani hoc 18
habuit imperium, quod ludos populo Romano nouis ornatos spectaculis dederunt, quos in Palatio circa porticum stabuli pictos uidimus. nam et neurobaten, qui uelut in uentis cothurnatus ferretur, exhibuit et tichobaten qui per parietem urso eluso cucurrit, et ursos mimum agentes et item centum salpistas uno crepitu concinentes et centum camptaulas choraulas centum etiam pythaulas centum pantomimos et gymnicos mille pegma praeterea, cuius flammis scaena conflagrauit, quam Diocletianus postea magnificentiorem reddidit. mimos praeterea undique aduocauit. exhibuit et ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil est. exhibuit Cyclopea. donatum est et Graecis artificibus et gymnicis et histrionibus et musicis aurum et argentum donata et uestis serica. sed 19
haec omnia nescio quantum ad populum gratiae habeant nullius certe sunt momenti apud principes bonos. Diocletiani denique dictum fertur, cum ei quidam largitionalis suus editionem Cari laudaret dicens multum placuisse principes illos causa ludorum theatralium ludorumque circensium 'ergo' inquid 'bene risus est imperio suo Carus.' denique cum omnibus gentibus aduocatis Diocletianus daret ludos, parcissime usus libertate dicens castiores esse oportere ludos

1 pescate *C* persancti *Gruterus* 5 amare *C* a me rem *uulgo* tanta tam *C* rem tantam *Salmas.* uel *del. Casaubon.* 6 sint *B* 7 memorabilem *B* 8 abuit *B* habuit *b* populorum *B* populo R. *P* 10 neruis *pro* uentis *coni. Turnebus aduersar. II 25* 11 coturnatus *C* ferreretur *B* thycobaten *C* 12 minum *B* 13 capitaulas *C* ceraulas *Salmas.* camptaulas *uulgo* ascaulas *Turnebus* 14 pytaulas *C* 15 gemnicos *C* 17 aduocatum *B* 18 cyclopem adornatum *C* cyclopea, donatum *Salmas.* 22 certe *post* nullius *om. B* momenta *B* 25 cirnensium *B* 28 ausus *C* usus *uulgo*

spectante censore. legat hunc locum Iunius Messala, quem ego libere culpare audeo. ille enim patrimonium suum scaenicis dedit heredibus abnegauit. matris tunicam dedit mimae lacernam patris mimo, ut reti flauo et pallio aurato atque purpureo pro syrmate tragoedus uteretur. inscriptum est adhuc in choraulae pallio tyrianthino, quo ille uelut spolio nobilitatis exultat Messalae nomen uxoris. iam quid lineas petitas Aegypto loquar? quid Tyro et Sidone tenuitate perlucidas micantes purpura plumandi difficultate pernobiles? donati sunt ab Atrabaticis birri petiti donati birri Canusini
20 Africani, opes in scaena non priuus uisae. et haec quidem idcirco ego in litteras retuli, quod futuros editores pudore tangeret, ne patrimonia sua proscriptis legitimis heredibus mimis et balatronibus deputarent.

Habe mi amice meum munus, quod ego, ut saepe dixi, non eloquentiae causa sed curiositatis in lumen edidi id praecipue agens, ut siquis eloquens uellet facta principum reserare materiam non requireret habiturus meos libellos ministros eloquii. te quaeso sis contentus nosque sic uoluisse scribere melius quam potuisse contendas.

1 spectate *B* 2 scaenices *C* 4 et recte si auiae *C* ut reti flauo et *Turnebus de reti ornamenti genere cf. Cato p. 28, 13 Iord.* aurata *B* 5 purporo *P* 6 tyriantino *C* 7 mesale *B* mesalae *P* 8 quo *corr. ex* quod *B* sidona *B* 10 ab *om. B* atrabaticis *B* atrabacitis *P* Atrabatis *Salmas.* canusieni *B* 11 afrincane *B* afrincane *P* Africani *Salmas.* saenari *C* scaena non *uulgo* 12 pndor *P* 14 balronibus *P* 18 habitnros *B* 19 eloqui *B* feliciter EXPLICITAE VITAE DIVERSORVM PRINCIPVM ET TYRANNORVM A DIVO ADRIANO VSQVE AD NVMERIANVM FELICITER VTERE FELIX *subscriptum in C*

INDEX NOMINVM

Imperatorum nomina nisi ex aliorum uitis non laudantur

16*

supplementum indicis

INDEX RERVM

INDEX AVCTORVM

cf. index rerum uu. oratio, epistula, acta *et nominum index*

BEROLINI. TYPIS A. W. SCHADE.